هەرێمی کوردستانی عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستانی عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

36

سالّی/ 2006 – بەرگی سی و شەش

چاپی یەکەم/ سالّی 2007

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – شەممـــە 2006/1/21 ل5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2006/1/24 ل15

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2006/2/22 ل55

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/3/9 ل87

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2006/3/16 ل102

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2006/3/29 ل133

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2006/3/30 ل182

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/4/3 ل221

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – هەینی 2006/4/14 ل323

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2006/5/7 ل359

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2006/6/4 ل388

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/6/19 ل404

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2006/6/20 ل4117

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2006/6/21 ل420

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/6/26 ل428

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە(12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2006/6/29 ل 431

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2006/7/2 ل472

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە(14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/7/3 ل493

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە(15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2006/7/4 ل537

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2006/7/10 ل552

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2006/8/23 ل600

المادة السادسة عشرة:

على الهيئة وضع برامج لترويج الاستثمار في إقليم والتعريف بالفرص الاستثمارية في داخل إقليم وخارجه واصدار المطبوعات اضافة الى عقد ندوات وفتح حلقات دراسية وإرسال موظفيها الى دوارت تدريبية بهدف رفع كفأتهم في داخل إقليم او خارجه بشكل يتلاءم وطبيعة عمل الهيئة واختصاصاتها.

مجلس إدارة الهيئة

المادة السابعة عشرة:

1-يؤلف مجلس لإدارة الهيئة برئاسة رئيس مجلس الوزراء، وعند غيابه ينوب عنه نائب رئيس الوزراء، وعضوية وزراء المالية والاقتصاد، البلديات، التخطيط، الزراعة والري، الصناعة، الكهرباء، السياحة ورئيس هيئة الاستثمار وأحد نوابه وممثل عن القطاع الخاص، وأي شخص آخر يقرر رئيس المجلس إضافته إلى هذا المجلس من ذوي الخبرة والاختصاص، ويحدد بنظام داخلي كيفية انعقاد المجلس واتخاذ القرارات فيه.

2-يقوم المجلس بما يلي:

أ-وضع السياسات والاستراتيجيات المتعلقة باختصاصات الهيئة في إطار السياسة العامة للاقليم.

ب-الموافقة على خطط وبرامج نشاط الهيئة في إطار الخطة العامة للاقليم.

ج-النظر في التقارير الدورية التي يقدمها رئيس الهيئة عن سير العمل في الهيئة والمسائل المتعلقة بأوضاع ومناخ الاستثمار في إقليم واتخاذ مايلزم بشأنها.

د-النظر في المركز المالي للهيئة والموافقة على مشروع ميزانيتها السنوية.

هـ-الموافقة على عقد القروض والتسهيلات الائتمانية التي تقدم للهيئة بضمان الحكومة أو المصارف أو المؤسسات التمويلية المتخصصة وذلك طبقاً للقواعد والنظم المقررة وعلى أن تقتصر أغراضها في تمويل الأنشطة التي تقوم بها الهيئة في حدود اختصاصاتها.

و-تحديد رسوم الخدمات التي تقدمها الهيئة للمشاريع الاستثمارية والمستثمرين.

ز-المصادقة على النظام الداخلي للهيئة.

ميزانية الهيئة

المادة الثامنة عشرة:

للهيئة ميزانية مستقلة وتتكون من مصادر الاتية:

أ- ايرادات المستحصلة مقابل الخدمات التي تقدمها الهيئة او رسوم التي تتقاضاها في سياق نشاطها وفق اوضاع الحدود المنصوص عليها في تعليمات ذات علاقة.

ب- القروض وتسهيلات الائتمانية الجائزة قانونا التي تعقدها الهيئة.

ج-الهبات والتبرعات التي يوافق عليها المجلس.

د-الاعتمادات التي تخصصها الحكومة للهيئة ضمن الميزانية العامة.

اجراءات ترخيص المشاريع

المادة التاسعة عشرة:

أ-لغرض الاستفادة من الإعفاءات والمزايا الواردة في هذا القانون يجب أن يحصل المستثمر على إجازة تأسيس المشروع صادرة عن الهيئة.

ب-تمنح الهيئة إجازة التأسيس للمشروع بناءً على طلب يقدم إليها من قبل المستثمر وفق الشروط المعدة من قبل الهيئة، ويجب على الهيئة البت فيه خلال (30)ثلاثين يوماً من تأريخ استكمال المتطلبات والشروط الفنية والقانونية والاقتصادية وفق أحكام هذا القانون مع مراعاة الضوابط والمعايير التي تضعها الهيئة.

ج- على الهيئة أن تستطلع آراء الجهات المختصة بشأن جدوى إصدار رخصة التأسيس، وعليها إصدار قرارها بالموافقة أو الرفض أو طلب التعديل خلال مدة معقولة من تاريخ إحالة الطلب إليها من الهيئة، ويعتبر عدم الرد موافقة، وفي حالة الرفض يجب أن يكون القرار مسبباً.

د-للهيئة بناءاً على طلب المستثمر اصدار موافقة المبدئية لترخيص المشروع خلال مدة (15)خمسة عشر يوماً من تاريخ تقديم الطلب لتسجيل اجراء الطلب الاتصالات الداخلية والخارجية للاسراع في تأسيسه.

ج-عند رفض طلب التأسيس لصاحب الشأن التظلم لدى رئيس المجلس خلال (15)خمسة عشرة يوما من تاريخ تبليغه بقرار الرفض ويبت رئيس المجلس في الاعتراض خلال مدة لاتتجاوز(30) ثلاثين يوماً ويكون قراره بهذا الخصوص نهائياً.

حل المنازعات الاستثمارية والتحكيم

المادة عشرون:

تحل المنازعات الاستثمارية بطريقة ودية بتراضي الطرفين وفي حالة تعذر الحل الودي يجوز للطرفين أن يختارا، في أي اتفاق يتوصلان إليه، استخدام آليات التحكيم المحددة في القوانين المرعية في إقليم، أو وفقاً لأحكام تسوية المنازعات الواردة في أي من الاتفاقات الدولية أو الثنائية يكون العراق طرفاً فيها.

الفصل الثالث

أحكام ختامية

المادة الحادية والعشرون:

أ-يلغى قرار رئاسة مجلس الوزراء/ ادارة السليمانية المرقم (89) لسنة 2004 الخاص بتشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان وتنحل هيئة تشجيع الاستثمار وتشكيلاتها المؤلفة بموجب المادة (16) من القرار المذكور وتؤول حقوقها والتزاماتها وممتلكاتها المنقولة وغير المنقولة كافة الى هيئة الاستثمار التي تشكل بموجب أحكام هذا القانون.

ب-اعتبار جميع المشاريع الاستثمارية التي اجيزت من قبل هيئة تشجيع الاستثمار المؤلفة بموجب القرار الملغي المشار اليه في الفقرة (1) اعلاه مشاريع استثمارية قانونية وتستمر في التمتع بالامتيازات والحوافز الممنوحة لها بموجب القرار الملغي أو إدارة أربيل.

ج-تحال جميع المشاريع الاخرى التي هي في طور الدراسة والتقييم والتي لم يصدر بعد قرار نهائي من الهيئة الملغية باعتبارها مشاريع استثمارية الى هيئة الاستثمار المؤلفة بموجب أحكام هذا القانون وتستمر الدوائر المختصة في الهيئة باكمال الاجراءات التي اتخذت من قبل الهيئة الملغية.

د-يتمتع المستثمر بحسب هذا القانون من المساواة والسرية المعاملات الفنية والاقتصادية الخاصة بالمشروع وحفظ المبادرات الاستثمارية وذلك طبقاً لأحكام والقوانين والانظمة والتعليمات المعمول بها في إقليم ويعاقب كل من يفشى باية معلومات تكون بحوزته بحكم وظيفته وتتعلق بالمبادرة الاستثمارية والجوانب الفنية او الاقتصادية او المالية للمشروع.

المادة الثانية و العشرون:

للهيئة ان تقرر بان يتمتع بأعفاات والمزايا الواردة في هذا القانون اي مشروع قائم جرت الموافقة على اعتباره مشروعاً استثماريا بموجب أحكام هذا القانون او بمقتضى أحكام القوانين والقرارات التشريعية النافذة قبل صدوره شريطة عدم تمتعه بالأعفاءات والمزايا في ظل القوانين والقرارات السابقة.

المادة الثالثة والعشرون:

لا يترتب على اي تعديل لهذا القانون:

أ-المساس بضمانات او إعفاءات او الحقوق المقررة بموجب أحكام هذا القانون.

ب-الغاء باثر رجعي لاية ضمانات او حق او اعفاء يكون قد منح لاي مشروع مسجل وفقاً لأحكام هذا القانون قبل سريان التعديل.

ج-تستثنى من ذلك اية توسعات في الاستثمار قائم تتم بعد سريان التعديل.

المادة الرابعة والعشرون:

تخضع حسابات الهيئة للتدقيق من قبل ديوان الرقابة المالية.

المادة الثالثة والعشرون:

تخضع الحالات التي لم يرد بشأنها نص في هذا القانون الى القواعد العامة الواردة في القوانين الأخرى ذات العلاقة بشرط عدم تعارض أحكامها مع أحكام هذا القانون، وعند وجود التعارض يطبق أحكام هذا القانون.

المادة الرابعة والعشرون:

لرئيس المجلس إصدار التعليمات اللازمة لتنفيذ هذا القانون.

الأسباب الموجبة

بهدف خلق مناخ مشجع للاستثمار في اقليم كوردستان- العراق وازالة المعوقات القانونية وفسح المجال لتوظيف رأس المال الوطني والاجنبي في المشاريع الاستثمارية بالشكل يساهم في عملية التنمية الاقتصادية مساهمة فعالة وبغية منح تسهيلات وحوافز تشجيعية واعفاءات ضريبية لرؤوس الاموال المستثمرة ومن اجل ايجاد هيئة استثمارية مختصة لتنظيم الجوانب المختلفة لعمليات الاستثمار في إقليم صدر هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ خوێندنەوەی ئەو پرۆژەیە, فەرموون بۆ جێگای خۆتان, خوشك وبرایانی بەڕێز و ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان, ئەمە خوێندنەوەی یەکەمی ئەم پرۆژەیە بوو, ئەم پرۆژەیە پرۆژەیەکی زۆر گرنگە, راستە لە دیمەنێکدا زیاتر لایەنی ئیقتیصادی وەرگرتووە, بەڵام پەیوەندی بە هەموو لایەنەکانی تر هەیە, قانونی و ئیجرائی و بەڵەدیات و ژیانی خەڵك و بنیات نانەوەی کوردستان, لەبەر ئەوە پێویستە هەموومان موشارەکە بکەین لە موناقەشە کردنی و دەوڵەمەند کردنی, بۆ ئەوەی بە شێوەیەك دەربچێت چاکتر و بەباشترین شێوە خزمەتی ئەو هەدەفە بکات کە بۆی دیاری کراوە و بۆی دەردەچێت, بۆیە من داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم کە لەماوەی دە رۆژدا راپۆرتی پێویست تەقدیم بکەن لەسەر ئەوە, هەروەها لیژنەکانی تریش تەماشای بکەین کە پەیوەندیان پێ هەیە, ئەگەر پێویستی کرد ئەوانیش موقتەرەحاتی خۆیان و راپۆرتی خۆیان بنووسن, بەڵام ئەو دوو لیژنەیە زەروورییە, بۆ ئەوەی هەم لایەنی قانونی و هەم لایەنی دارایی لە رای ئێوە و رای لیژنەکان ئاگادار بین, پێم باشە هەموومان بەشداری لە موناقەشە کردنی بکەین, یەکەم بە خوێندنەوەی چاك هەر یەکە بۆ خۆی, دەکرێت هەر یەکە ئیستیشارە بکات بەو قانونانەی کەشارەزاییان هەیە لەو مەسەلەیەدا, ئەگەر نوقتەیەکی لا روون نەبوو بۆ ئەوەی کە موداخەلەی کرد, موداخەلەکەی بە سوود بێت, بۆ ئەم مەبەستە لەبەر ئەوەی ئەو قانونە گرنگیەکی زۆری هەیە, وەکو قانونەکانی تر نییە, هەموومان رایەکمان لەسەر هەبێت, داوام ئەوەیە کە بە دیقەت بیخوێننەوە, وەکو وتم راوێژ بکەین لەگەڵ ئەو کەسانەی کە شارەزان, بۆ ئەوەی ئەو رایەی کە دەیدەین سوودی هەبێت, بۆ ئەم مەوزووعە سکرتاریەت کە کۆپیەکتان بداتێ کوردی و عەرەبی و لەهەمان کاتدا ئیستیمارەیەك دابەش دەکرێت, ئیستیمارەیەك بۆ هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەست نیشانی ئەو خاڵانە بکەن, کە دەتانەوێ قسەی لەسەر بکەن, بۆ ئەوەی ئەگەر نا ماددەکان هەموو قابیلی ئەوەیە کە قسەی لەسەر بکرێت, هەر ئەندامێکی بەڕێز پێی وایە پێشنیاری خۆی هەیە, دەست نیشانی بکات و لە کۆبوونەوەکە ئەوەلەویەی ئەساسی دەبێت بەو کەسانەی کە لە ئیستیمارەکە دەست نیشانی پێشنیارەکەیان کردووە, دەیانەوێ قسە بکەن لەسەر خاڵێك کە لەگەڵ بیروبۆچوونەکانی خۆیان دەگونجێت و پێشنیاریان هەیە بۆ دەوڵەمەند کردنی و یان رەخنە لێ گرتنی, بۆیە داوا دەکەم کە ئیستیمارەکەتان وەرگرت و کۆپیەکەتان وەرگرت بە ئەهمیەتەوە وەریگرن, ئێمەش وەکو سەرۆکایەتی پێشنیار دەکەین سبەینێ سێ شەممە نا سێ شەممەیەکی تر دانیشتنێك بکەین کە بتوانین

پێش ئەوەی عوتلەی پەرلەمانی بێت, کۆتایی پێ بێنین, ئومێد دەکەم کۆتاییشی پێ بێنین, چونکە زۆریش دوا کەوتووە, ئێمە سااڵێکە لەبەر ئەوەی کە حکومەتەکەمان تەوحید نەبوو, ئەگەر نا پێویست بوو ئەو یاسایە زوو دەربچێت, زۆر سوودی دەبێت بۆ ئەوەی کوردستان پێش بکەوێت لە ڕووی ئابووریەوە, لەڕووی بازاڕەوە, لەڕووی پەیداکردنی زیاتر کار بۆ خەڵک, بوژاندنەوەی پرۆژەکان, ئاوەدان کردنەوە, هەموو مەسەلەکان, ئەوە کاك فرسەتیش دەڵێ گەرمایە لەبەر برادەران و خۆشم ئارەقەم کردووە, لەبەر ئەوە پەلەی لێ بکەین باشە, پێویستە دەنگ بدەین بۆ ئەوەی ئێمە تاوەکو ئەو تەبریدە چاك دەکەین لە هۆڵەکە, لەمەودوا کۆبوونەوەکانمان لە هۆڵی یەکی شوبات دەبێت, سبەینێش کۆبوونەوەکانمان لەوێ سەعات (11) دەست پێ دەکات و بەرنامەکەشتان پێ دەگات, وەکو پێشتر لە کۆبوونەوەکان باسمان کرد, چونکە بەرنامەکە تایبەتە بە ناوخۆ بە دوو شت دەنگ بدەین, یەك بۆ گواستنەوە, ئەوەی موافیقە بۆ گواستنەوە بۆ هۆڵی یەکی شوباتی کۆبوونەوەکان تاکو تەبرید چاك دەبێت, دەستتان بەرزبکەنەوە, کێ ڕازیيە؟ کێ موافیقە کۆبوونەوەکانی پەرلەمان بچێتە هۆڵی یەکی شوبات تاوەکو چاکی دەکەینەوە دەستی بەرزبکاتەوە, تکایە؟ سوپاس, کێ ڕازی نییە؟ فەرموو.

بەڕێز ئاڕێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەراستی موشکیلە نییە بچینە ئەوێ, بەاڵم بەراستی کە هەموو جارێ دەچینە ئەوێ کۆمەڵێك شورتە و کۆمەڵێك خەڵکی لێیە کە هەندێ جار شعور بە ئیهانە کردن دەکەین, یانی نەوعە ئسلوب و موعامەلە کردنیان لەگەڵمان لەوێ بەراستی بەپێی پێویست نییە, پێمان باشە ئەگەر دەچینە وێ ئەوە چارەسەر بکرێت و قسەیان لەگەڵ بکرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بفەرموون بۆ ئێرە یەکەم جار, لێرەوە پێکەوە دەچین, ئەوە حەلێکە, ئەگەر نوقتەی نیزامی نییە جارێکی تر دەبێ دەنگەکان بژمێرین, ئەو گەرمایە تەحەمول دەکەن سێ, چوار سەعات, ئەوەی کە دەنگ دەدات بۆ ئەوەی کۆبوونەوەکانمان تا وەکو سیستەمی تەبرید چاك دەکەینەوە لەو دوو ڕۆژانەدا دەست پێدەکات, چونکە پێویست دەکات تا مەکائینەکان چاك دەکەینەوە وەختی دەوێت, دوو مانگی دەوێت تاکو چاك دەکرێت, هەرچەندە عوتلەشمان لە پێشە, ئەوەی کە موافیقە کە بچین بۆ ئەوێ, فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە هۆڵی پەناگیری پێشنیار دەکەم لەوێ دابنیشین موهقەتەن تاکو هۆڵەکە چارەسەر دەکرێت, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو سپلیتە عەموودیانەی کە لەخوارەوەیە, سێ سپلیت بێتە ئەم قاعەیە هیچ موشکیلە ناهێڵێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەمان باسکردووە, نابێت, سپلیت هەر ئەوە نییە دابنرێت, دەبێت بۆڕیەکەی بگاتە دەرەوە, قاعەکەمان هیچ مەجالێکی نییە, دەیخەمە دەنگدان تکایە, ئەوەی پێی باشە بچینە قاعەی یەکی شوبات دەستی بڵند بکات, فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله حسین زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارێکی تر هات ئەبێت پێشنیارە تازەکە بخەینە دەنگدانەوە, پێشنیارێکی تازە کە لەهۆڵی پەناگیری بێت, لەبەر ئەوە دەبێ ئەوە بخەینە دەنگەوە لە پێشدا, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ پێی باشە بچینە قاعەی یەکی شوبات, دەستی بەرزبکاتەوە, ئەوەی گەرماکە قەبوڵ دەکات لەو قاعەیە دانیشتن بکەین با دەستی بەرزبکاتەوە, زۆرینەیە با لەجێی خۆیان بمێننەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

لێرە دەبێ لیژنەکانی پەیوەندیداریش دەستەی سەرۆکایەتی تەحدیدی بکات, با ئیحالەکە بەشێوەیەکی قانونی بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی مالی و قانونی ئەو دوو لیژنەیە مولزەمن, هەندێك مەسائیل هەیە کە پەیوەندی بە زراعە هەیە ئەوان لە لیژنەکاندا هەن, دەتوانن بە پێشنیار تەقدیمی بکەن, بەڵام ئەو دوو لیژنەیە راپۆرتیان دەوێ, کاکە کۆتایی بە کۆبوونەوەکەمان دێنین تا سبەینێ زۆر بەخێر بێن سەرچاو.

فرست احمد عبدالله	محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)	عدنان رشاد مفتی
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق	جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق	سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9)

سێ شەممە رێکەوتی 20\6\2006

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9)

سێ شەممە رێکەوتی 2006/6/20

کاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2006/6/20 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عەدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی دووەم, ساڵی (2006) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (9)ی خولی گرێدانی یەکەمی ساڵی دووەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق, بەرنامەی کار بەم شێوەیە بێت:

1-گفتوگۆیەکی گشتی لەبارەی چالاك کردنی ئیش و کاری پەرلەمان لە قۆناغەی پاش یەکخستنەوەی هەر دوو ئیدارەکەی هەرێمی کوردستاندا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2006/6/20دا بەم شێوەیە بێت:

1-گفتوگۆیەکی گشتی لەبارەی چالاك کردنی ئیش و کاری پەرلەمان لە قۆناغەی پاش یەکخستنەوەی هەر دوو ئیدارەکەی هەرێمی کوردستاندا.

کۆبوونەوەکە بە نهێنی دەکرێت تکایە.

فرست احمد عبدالله
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)
جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق

عدنان رشاد مفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10)

چوارشەممە رێکەوتی 2006/6/21

خولی دووەمی هەڵبژاردن

ئەنجامدان, بیروڕا لەسەر زۆر خاڵ لەگەڵیان کرا, تا ئەوکاتە هەندێ لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەشداری کۆبوونەوەکانی ئێمەیان کرد و, توانیمان لەگەڵ هەموویان ئەو مولاحەزاتانەی کە هەموویان دایان بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرین, ئەوەی کە ئێستا دەیخوێنینەوە راپۆرتی لیژنەی یاساییەو هەموو ئەو مولاحەزاتانە, ئەو ئیقتیراحاتانە ئەوەی مەنتیقی و مەعقول بیت, لەسەری رێککەوتین و, پڕۆژەکەمانی پێ دەوڵەمەند کردووە, لەلایەن برای بەڕێزم مامۆستا کاکە راپۆرتی لیژنەی یاسا دەخوێنرێتەوە, بەڵام لێرەدا دەمەوێت ئیشارەت بە شتێك بدەم, بەنیسبەت راپۆرتەکە بە زمانی کوردی توانیما بۆ لیژنەی یاسا و, دەستەی سەرۆکایەتی ئامادە بکەین, بەڵام پێ رانەگەیشتین بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئامادەی بکەین, ئێستا لە ژێر ئیستینساخ دایە, راپۆرتی کوردی دابەش دەکرێت بەسەر ئێوەشدا, بەڵام راپۆرتەکە بە زمانی عەرەبی بەسەر ئێوە دابەش کراوە, سوپاستان دەکەم, ئێستاش با مامۆستا کاکە بفەرموێت.

بەڕێز عبدالکریم ابو بکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان- عێراق

لیژنەی کاروباری یاسایی

ژمارە:

ڕۆژ:2006/6/29

بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عێراق

بابەت/ راپۆرتی لیژنەی یاسایی

لیژنەکەمان بە تێروتەسەڵ, تاوتوی پڕۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان- عێراق کرد, کە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە ڕۆژی2006/6/26 لە پەرلەمان بۆی ڕەوانە کرا بوو.

دوای گفتوگۆیەکی دوورو درێژ لەسەر گشت مادەو برگەکانی و راوێژکردن بە شارەزاو پسپۆران

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الى رئاسة المجلس الوطني الكوردستاني

م/ تقرير اللجنة القانونية

قامت لجنتنا بدراسة مشروع قانون الاستثمار في اقليم كوردستان – العراق المحال اليها بعد القراءة الاولى له في البرلمان بتاريخ 6/26 / 2006دراسة مستفيضة و اجرت مناقشات تفصيلية و عميقة بصدد مواده و فقراته واستعانت بالخبراء والمختصين في هذا المجال، وأن اللجنة تؤيد مشروع القانون بشكل عام من حيث المبدأ بعد الاخذ بنظر الاعتبار الملاحظات والتوصيات والمقترحات الاتية :-

اولاً- فيما يتعلق بالديباجة، تقترح اللجنة صياغتها كالآتي:

استناداً لحكم الفقرة (1) من المادة (56) والمادة (53) من القانون رقم (1) لسنة 1992 المعدل وبناءً على ما عرضه مجلس الوزراء، قرر المجلس الوطني لكوردستان- العراق بجلسته المنعقدة بتاريخ /2006/6 تشريع القانون الاتي :-

قانون رقم ( )لسنة 2006

قانون ( )

ثانياً:- فيما يتعلق بالمادة الاولى من المشروع تقترح اللجنة جعل المادة الاولى من المشروع كعنوان للقانون بدلاً من درجها ضمن مادة واحده وتبعاً لذلك تعديل تسلسل بقية المواد وكذلك تقسيم مواد المشروع الى ابواب وفصول وتسلسلات على الشكل الذي سوف يتوضح في متن هذا التقرير.

ثالثاً:-بالنسبة للعنوان (ترى اكثرية اعضاء اللجنة بأن يصبح اسم القانون (قانون تشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان – العراق) بدلاً من قانون الاستثمارفي اقليم كوردستان العراق لانه يتضمن نصوصاً تعمل على تشجيع الاستثماربنوعيه الوطني والاجنبي والغاية من هذا القانون هي تشجيع الاستثمارفي اقليم كوردستان.

رابعاً:- ان اللجنة القانونية ترى تبديل التعابير التي وردت في اصل المشروع بالنسبة للتعاريف حيث تم تغيير تسلسل المصطلحات التعريفية الواردة في المادة الثانية من المشروع تناغماً مع اهمية التعريف في الموقع الذي ينبغي درجه فيه و تبديل عنوان ادارة الهيئة الى (المجلس الاعلى للاستثمار) و حذف (رسوم الخدمات) و (نقل التكنلوجيا) من ضمن التعاريف وكذلك حذف التسلسلات (4,3,2,1) الواردة ضمن تعريف (رأس المال الاجنبي) وتقرا المادة شكلاً و مضموناً كالآتي :

الباب الاول

الاحكام العامة

الفصل الاول

(التعاريف)

المادة الاولى:

يقصد بالتعابير الاتية المعاني المبينة ازاءها:-

1-الاقليم: اقليم كوردستان العراق.

2-الحكومة: حكومة الاقليم.

3-المجلس: المجلس الاعلى للاستثمار.

4-الرئيس: رئيس المجلس الاعلى للاستثمار.

5-الهيئة: هيئة الاستثمار في الاقليم.

6-رئيس الهيئة:رئيس هيئة الاستثمار.

7-المشروع: اي نشاط اقتصادي يقيمه شخص طبيعي او معنوى على ارض مخصصة له وبرأس مال كوردستاني او وطني او اجنبي تنطبق عليه احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بمقتضاه.

8-الموجودات الثابتة: الآلات والاجهزة والمعدات والاليات واللوازم والابنية و العدد المخصصة لاستخدامها حصراً في المشروع واثاث ومفروشات ولوازم الفنادق والمستشفيات والمدن السياحية والجامعات والمدارس والمرافق الاخرى.

9-الضرائب والرسوم: وتشمل جميع انواع الضرائب والرسوم المقررة بموجب التشريعات النافذة.

10-المستثمر: الشخص الطبيعي او المعنوي الذي يستثمر امواله في الاقليم وفق احكام هذا القانون وطنياً كان ام اجنبيا.

11-الجهات المختصة: تشمل جميع الجهات الحكومية المسؤولة عن القطاع الذي يتعلق بشؤون المشروع.

12-المال المستثمر: القيمة المقدرة بالعملة الوطنية او الاجنبية المستثمرة في المشروع.

13-رأس المال الاجنبي: هو ما يستثمره المستثمر الاجنبي من اموال نقدية او عينية او حقوق لها قيمة مالية في الاقليم.

خامساً :-اما بالنسبة للمادة الثالثة من اصل المشروع والتي اصبحت برقم المادة الثانية من مقترح اللجنة القانونية تقترح اللجنة : اجراء التغييرات فيها شكلاً ومضموناً وتقرا كالآتي :-

الفصل الثاني

(مجالات الاستثمار)

المادة الثانية:

تطبق احكام هذا القانون على المشاريع التي توافق عليها الهيئة في احد القطاعات التالية:

الصناعات التحويلية والكهرباء والخدمات المرتبطة بهما.

الزراعة بشقيها النباتي و الحيوانى والغابات والخدمات المرتبطة بها.

الفنادق والمشاريع السياحية والترفيهية ومدن الالعاب.

الصحة والبيئة.

الابحاث العلمية و التكنولوجية، وتكنولوجيا المعلومات.

النقل والاتصالات الحديثة.

البنوك وشركات التأمين و المؤسسات المالية الاخرى.

مشاريع البنية التحتية، ومنها مشاريع البناء، الاعمار، الاسكان، الطرق والجسور، سكك الحديد، المطارات ، و الري والسدود.

المناطق الحرة والاسواق التجارية المعاصرة والخدمات الاستشارية المرتبطة بها.

التعليم بجميع مراحله في اطار السياسة التعليمية للاقليم.

اي مشروع في أي قطاع اخر يقرر المجلس الموافقة على شموله باحكام هذا القانون.

سادساً:-اما بالنسبة للمادة الرابعة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة (الثالثة) ضمن الفصل الثالث تحت عنوان معاملة المستثمر الاجنبي فتقرا كالاتي :-

الفصل الثالث

(معاملة المستثمر الاجنبي)

المادة الثالثة:

يعامل المستثمر والراسمال الاجنبي كالمستثمر والراسمال الوطني، ويكون للمستثمر الاجنبي الحق في امتلاك كامل رأسمال اي مشروع يقام في الاقليم بموجب هذا القانون.

سابعاً:-اما بالنسبة للمادة الخامسة من اصل المشروع والتي اصبحت برقم المادة الرابعة ضمن الفصل الرابع وبعنوان(تخصيص الاراضي)

قامت اللجنة بترتيب تسلسلات المادة الواردة في اصل المشروع و حذف الفقرة (ز) من اصل المشروع باتفاق الاراء لان ذلك يتعارض مع احكام الدستور العراقي الاتحادي ومشروع دستور الاقليم وقانون الاستملاك النافذ في الاقليم لان الملكية الخاصة مصونة ولايجوز نزع الملكية الا لاغراض المنفعة العامة ومقابل تعويض عادل، ولا ترى اللجنة تحقيق النفع العام في نزع ملك شخص وتخصيصه لمستثمر سواء كان شخصا طبيعياً او معنوياً وهو ليس افضل من المالك الاصلي في الانتفاع من ملكه.

اما بالنسبة لموضوع التمليك فترى الاكثرية من اعضاء اللجنة إفساح المجال لتمليك الاراضي التي تخصص للمشاريع الاستثمارية بعد مراعاة طبيعة المشروع و اهمية و مقتضيات المصلحة العامة عند التمليك فيما عارضت الأقلية ذلك واقترحت الاكتفاء إما بالمساطحة أو بالإيجار أو بحق المنفعة والتخصيص فقط، وتقرا المادة الخامسة من اصل المشروع بعد ان اصبحت برقم المادة الرابعة شكلاً ومضموناً كالآتي:-

الفصل الرابع

(تخصيص الاراضي)

المادة الرابعة:

تقوم الهيئة بالتنسيق مع الوزارات و الدوائر المعنية بتحديد المواقع التي تخصص للمشاريع الاستثمارية في كل محافظة والتي ستقام مستقبلاً وفقاً لهذا القانون و تؤشر على صور قيودها بان هذه المواقع مخصصة لاغراض الهيئة.

تقوم الدوائر ذات العلاقة وبالتنسيق مع الهيئة بتحديد وتخصيص مايحتاج اليه المشروع من الاراضي ضمن التصميم الاساسي داخل المدن وخارجها عن طريق الايجار او المساطحة وبسعر تشجيعي وفق ضوابط تضعها الهيئة استثناءً من احكام قانون بيع و ايجار اموال الدولة النافذ في الاقليم.

للمجلس وبناءً على اقتراح الهيئة ان تمليك الاراضي التي تخصص للمشاريع الاستراتيجية بسعر تشجيعي تقترحه الهيئة، أو بدون بدل، على ان تراعى طبيعة المشروع واهميته ومقتضيات المصلحة العامة عند التمليك، وذلك استثناءً من أحكام قانون بيع وايجار اموال الدولة النافذ في الاقليم.

يتم وضع اشارة عدم التصرف على الاراضي التي تخصص للمشاريع الاستثمارية لدى دوائر التسجيل العقاري المختصة ولا يتم رفعها الا بموافقة تحريرية من الهيئة بعد قيام المستثمر بتنفيذ جميع التزاماته.

للهيئة ولضمان تحقيق اهدافها صلاحية تملك الاراضي المملوكة للدولة ملكاً صرفاً بدون بدل وتملك الاراضي المملوكة للدولة المثقلة بالحقوق التصرفية بعد اطفاء الحقوق التصرفية عليها وتعويض اصحابها تعويضاً عادلاً ومناسباً بموجب القوانين والانظمة والتعليمات المرعية بهذا الخصوص.

للمستثمر شراء واستئجار الاراضي والعقارات اللازمة لتأسيس وتوسيع وتنويع وتطوير المشروع وفق احكام هذا القانون في حدود المساحة والمدة التي تقدر في ضوء اهداف المشروع والحاجة الفعلية مع مراعاة احكام الفقرة (3) من هذه المادة.

يتم افراز الاراضي اللازمة للمشاريع الاستثمارية التي ستقام وفق احكام هذا القانون في حدود المساحة التي تقدر في ضوء اهداف المشروع والحاجة الفعلية لها وفقا لضوابط خاصة توضع من قبل الهيئة استثناءاً من الاحكام المرعية بهذا الخصوص.

يخضع تغيير موقع المشروع الى نفس اسس و ضوابط تخصيص الموقع للمشروع لأول مرة.

تقوم الجهات المختصة وبالتنسيق مع الهيئة بتوفير الخدمات العامة من المياه والكهرباء والمجاري والطرق العامة والاتصالات وغير ها الى حدود المشروع، على ان تخصص لهذا الغرض المبالغ اللازمة في الميزانية.

اضافة الى ما يتمتع به المستثمر الاجنبي من حق بتملك واستئجار الاراضي والسيارات الانتاجية وفق احكام هذا القانون، يحق له ان يشتري او يستأجر لصالح مشروعه الاستثماري عقارات سكنية وسيارات غير انتاجية بما يتطلبه المشروع بعد موافقة الهيئة على ذلك ووفق ضوابط توضع من قبل الهيئة لهذا الغرض.

لا يجوز للمستثمر تملك الموارد الطبيعية التي تستخرج منها المواد الخام او التي تتم فيها المعالجة الاوليه لتملك الموارد.

ثامناً:-اما بالنسبة للمادة السادسة من اصل المشروع والتي اصبحت برقم المادة الخامسة وادرجت ضمن الفصل الاول من الباب الثاني والخاص بالاعفاءات والالتزامات وتم ترتيب تسلسلاتها بالارقام وتقرا شكلاً ومضموناً كالآتي :-

الباب الثاني

الاعفاءات والالتزامات

الفصل الاول

الاعفاءات الضريبية والكمركية

المادة الخامسة:

يعفى المشروع من جميع الضرائب والرسوم غير الكمركية لمدة (10) عشر سنوات اعتباراً من تاريخ بدء المشروع بتقديم الخدمات او تاريخ الانتاج الفعلي.

تعفى الالات والاجهزة والمعدات والاليات والمكائن المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم شرط الحصول على اجازة الاستيراد، على ان يتم ادخالها عن طريق المعابر الحدودية للاقليم خلال سنتين من تاريخ الموافقة على قوائمها من قبل رئيس الهيئة وان تستخدم لاغراض المشروع حصراً وبعكسه لاتشملها هذه الاعفاءات ويلزم المستثمر بدفع الضريبة ويعاقب بغرامة قدرها ضعف مبلغ الضريبة المستحقة.

تعفى قطع الغيار المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم على ان لا تزيد قيمة هذه القطع عن (15٪) من قيمة المكائن والمعدات، وذلك بقرار مسبق من رئيس الهيئة بالموافقة على قوائمها و كمياتها.

تعفى الالات والاجهزة والمكائن والاليات والعدد اللازمة لتوسيع المشروع أو تطويره او تحديثه من الضرائب والرسوم.

تعفى المواد الاولية المستوردة للانتاج من الرسوم الكمركية لمدة (10)عشر سنوات على ان تحدد انواع وكميات هذه المواد من قبل الهيئة مع اعطاء الاولوية لاستخدام المواد الاولية المحلية المتوفرة و الملائمة للمشروع الاستثمارى كماً ونوعاً.

يحق للمستثمر وفق احكام هذا القانون استيراد جميع احتياجات مشروعه، من قبله او من قبل غيره، ومنها الالات والآليات والاجهزة والمعدات، وتعفى هذه المستوردات من جميع الرسوم الكمركية الداخلة من المعابر الحدودية للاقليم شريطة استخدامها حصراً لأغراض المشروع.

تاسعاً :-اما بالنسبة للمادة السابعة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة السادسة ضمن الفصل الثاني و بعنوان اعفاءات اضافية فتقرأ المادة شكلاً و مضموناً كالآتي :

الفصل الثانى

اعفاءات اضافية

المادة السادسة: للهيئة وفقاً لمقتضيات المصلحة العامة في الاقليم منح حوافز وتسهيلات اضافية للمشاريع الاستثمارية المجازة وفق احكام هذا القانون والتي تتوافر فيها ايّ من السمتين التاليتين وذلك وفق ضوابط تضعها الهيئة لهذا الغرض:

المشاريع التي تقام في المناطق الاقل نمواً في الاقليم.

المشاريع المشتركة بين المستثمرين الاجانب والكوردستانيين والوطنيين.

للهيئة منح المشاريع الاستثمارية الخدمية التي تؤسس وفق احكام هذا القانون وحسب طبيعتها و خصوصاً مشاريع الفنادق و المستشفيات والمدن السياحية والجامعات و المدارس اعفاءات اضافية من الرسوم لمشترياتها من الاثاث و المفروشات واللوازم لأغراض التحديث و التجديد مرة كل (3ثلاث سنوات)، على أن يتم ادخالها الى الاقليم واستعمالها في المشروع حصراً خلال سنة واحدة من تاريخ صدور موافقة رئيس الهيئة على قوائم المشتريات وكمياتها.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عاشراً:- اما بالنسبة للمادة الثامنة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة السابعة ضمن الفصل الثالث من الباب الثاني و بعنوان الضمانات القانونية وباتفاق الاراء تم صياغتها شكلاً و مضموناً كالآتي بعد ان اقترحت اللجنة باتفاق الآراء بالزام المستثمر باستخدام الايدي العاملة المحلية والاجنبية اللازمة للمشروع مع اعطاء الاولوية الى الايدى العاملة المحلية شريطة توافر ما تتطلبه طبيعة العمل في المشروع الاستثماري كماً و نوعاً، كما اقترحت الأقلية من أعضاء اللجنة تحديد نسبة تحويل الأرباح السنوية الناجمة عن الاستثمار بـ (75٪)من مجموع أرباح الاستثمار السنوية وإلزام المستثمر باستثمار الباقي من الأرباح في المشروع ذاته أو في مشاريع استثمارية أخرى.

المادة السابعة:

1-للمستثمر ان يؤمن على مشروعه الاستثمارى من قبل اية شركة تأمين أجنبية أو وطنية يعتبرها ملائمة، ويتم بموجبه تأمين كافة جوانب العمليات التي يقوم بها.

2-للمستثمر استخدام الايدي العاملة المحلية والاجنبية اللازمة للمشروع مع اعطاء الاولوية الى الايدي العاملة المحلية شريطة توافر ما تتطلبه طبيعة العمل في المشروع الاستثماري كماً و نوعاً، مع مراعاة القوانين النافذة بهذا الخصوص.

3-يسمح للمستثمر ان يحول الى الخارج ارباحه وفوائد راسماله وفق احكام هذا القانون.

4-يحق للعاملين غير العراقيين في المشروع والمتعاملين معهم في خارج الاقليم تحويل مستحقاتهم واجورهم الى الخارج وفق القوانين النافذة.

5-للمستثمر الاجنبي الحق في اعادة راسماله الى الخارج عند تصفية المشروع او التصرف فيه بما لايتعارض مع احكام القوانين والاجراءات الكمركية والضريبية المعمول بها.

6-تحويل استثماره كلاً او جزءاً الى مستثمر أجنبي آخر او الى مستثمر كوردستاني او وطني او التنازل عن المشروع لشريكه بموافقة الهيئة ويحل المستثمر الجديد محل المستثمر القديم في الحقوق والالتزامات الناشئة عن المشروع .

7-يحق للمستثمر أن يفتح لصالح مشروعه المجاز وفق احكام هذا القانون حسابات مصرفية بالنقد الوطني أو الاجنبي او كليهما لدى المصارف في الاقليم وخارجه.

8-مع مراعاة القوانين النافذة بخصوص مجالس ادارة الشركات المساهمة، تعتبر المشروعات المسجلة طبقا لاحكام هذا القانون من مشروعات القطاع الخاص بغض النظر عن الشكل القانوني والطبيعة القانونية للاموال المساهمة فيها.

9-يتمتع المستثمر بحسب هذا القانون بحقه في الاحتفاظ بسرية المعلومات الفنية والاقتصادية الخاصة بالمشروع وحفظ المبادرات الاستثمارية وذلك طبقاً لاحكام القوانين والانظمة والتعليمات المعمول بها في الاقليم، ويعاقب كل من يفشي باية معلومات تكون بحوزته بحكم وظيفته وتتعلق بالمبادرة الاستثمارية والجوانب الفنية او الاقتصادية او المالية للمشروع بموجب القانون.

حادى عشر:-اما بالنسبة للمادة التاسعة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة الثامنة و بعنوان الفصل الرابع (التزامات المستثمر) تم ترتيب تسلسلاتها بالارقام وباتفاق الاراء تم اضافة تدريب و تأهيل العمالة المحلية في المشروع ضمن تسلسلات المادة، كما اقترحت الأقلية بإضافة جملة(والآداب العامة) ضمن فقرة (المحافظة على سلامة البيئة...الخ) و اعادة صياغتها و تقرا شكلاً و مضموناً كالآتي :

الفصل الرابع

(التزامات المستثمر)

المادة الثامنة:

يلتزم المستثمر بما يلي:

1-تعريف مجال استثماره بخصوص المشاريع المنجزة من قبله وبيان وضعه المالي والعقود التي نفذها.

2-ابلاغ الهيئة باكمال المشروع وبدئه بتقديم الخدمات او الانتاج الفعلي.

3-ابداء التسهيلات اللازمة لموظفي الهيئة المختصين فيما يتعلق بجمع واستحصال المعلومات الضرورية عن جوانب المشروع المختلفة لأغراض الهيئة.

4-مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون.

5-المحافظة على سلامة البيئة والامن والصحة العامة والالتزام بنظم التقييس والسيطرة النوعية وفق المعايير الدولية.

6-تدريب وتأهيل العمالة المحلية في المشروع.

ثاني عشر:-اما بالنسبة للمادة العاشرة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة التاسعة و ضمن الفصل الخامس بعنوان (الاجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر), ترى اللجنة بالاتفاق تغيير كلمة (مدة معقولة) الواردة في الفقرة (أ) من اصل المشروع الى(مدة مناسبة و تحددها الهيئة) وتقرأ المادة شكلاً و مضموناً كالآتي :

الفصل الخامس

(الاجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر)

المادة التاسعة:

لدى مخالفة المستثمر لأحكام هذا القانون او احدى فقرات العقد المبرم بينه وبين الجهات المختصة تقوم الهيئة بانذار المخالف وطلب الايقاف الفوري للنشاط المتسبب لحصول المخالفة وإمهاله مدة مناسبة تحددها الهيئة تتناسب وطبيعة المخالفة لإزالتها مع اثارها.

في حالة اصرار المستثمر على عدم ايقاف وازالة اثار المخالفة وفق احكام الفقرة (1) اعلاه، تسترد منه الارض وتستملك الهيئة المنشآت المبنية عليها من قبل المستثمر (ان وجدت) وبقيمتها مستحقة القلع وفق القانون، ويتحمل دفع هذه القيمة المستثمر الجديد الذي تخصص له الارض لإكمال المشروع وفق أحكام هذا القانون، ويكون المخالف مسؤولاً عن اي ضرر ينتج عن عدم قيامه بتنفيذ التزاماته.

اذا اجر المستثمر الارض المخصصة لمشروعه كلاً أو جزءاً من الباطن أو استغلها لغير الاغراض التي خصصت من اجلها وبدون موافقة الهيئة فتسترد منه الارض او الجزء المؤجر أو المستغل لغير الغرض المحدد، ويدفع المستثمر ضعف اجر المثل عن مدة تاجيره للارض او استغلالها لغير الاغراض المخصصة لها ويتم استحصال المبلغ وفق احكام قانون تحصيل الديون الحكومية النافذ في الاقليم، وفي حالة استرداد الارض منه كلياً يعامل المستثمر المخالف وفق احكام الفقرة (2) اعلاه فيما يتعلق بالمنشآت المبنية عليها وقت الاسترداد.

ثالث عشر:-اما بالنسبة للمواد بدءً من المادة الحادية عشرة الى المادة السابعة عشرة من اصل المشروع ترى اللجنة حذف المادة الثانية عشرة من المشروع واعادة تكوين تشكيلات مركز الهيئة بمديرات بعد دمج بعضها مع البعض بدلاً من المديرات العامة للمحافظة على حجم الهيئة نسبة الى حجم الوزارات وكما تم الاتفاق على تبديل تسمية مجلس ادارة الهيئة الواردة في المادة (17) من المشروع الى تسمية المجلس الاعلى للاستثمار في الفصل الثانى مع اضافة بعض الوزارات المعنية بالاستثمار بصورة مباشرة الى المجلس ويقرأ الباب الثالث ومواده شكلاً ومضموماً كالآتي :

الباب الثالث

(التشكيلات الاستثمارية)

الفصل الاول

هيئة الاستثماروتشكيلاتها و مهامها

المادة العاشرة:

1-تشكل هيئة بأسم (هيئة الاستثمار في اقليم كوردستان)، وتكون لها شخصية معنوية واستقلال مالي واداري، ولها القيام بجميع التصرفات القانونية اللازمة لأغراض تنفيذ احكام هذا القانون، وتتولى تهيئة البيئة الملائمة للاستثمار بما يؤدي الى تحقيق تنمية اقتصادية متوازنة في الاقليم.

2-يكون مقر الهيئة في مركز محافظة اربيل، ويكون للهيئة فروع في محافظات الاقليم، ويرأس كل فرع نائب لرئيس الهيئة بدرجة مدير عام، ويتالف كل فرع من مديريات واقسام حسب ما تقتضيه طبيعة النشاط الاستثمارى في المحافظة.

3-للهيئة رئيس يعين بدرجة وزير وله حقوق وصلاحيات الوزير وهو المسؤول عن توجيه اعمالها والاشراف والرقابة على نشاطاتها وماله علاقة بمهام الهيئة وسائر شؤونها وفق احكام هذا القانون، ويكون لرئيس الهيئة نواب يعينون بدرجة خاصة لتولي بعض المهام التي يكلفهم بها.

يتألف مركز الهيئة من التشكيلات الآتية:

أ-مديرية الدراسات وجمع المعلومات.

ب-مديرية ترويج واجازة المشاريع الاستثمارية والعلاقات.

ج-مديرية الشؤون القانونية والادارية .

د-مديرية الشؤون المالية والتدقيق.

هـ-مديرية المدن والمناطق الصناعية.

و-مديرية التخطيط والاحصاء والمتابعة.

تحدد تشكيلات مديريات الهيئة وفروعها ومهامها وصلاحياتها بموجب نظام داخلى يصدره رئيس الهيئة ويعرضه على المجلس للمصادقة.

المادة الحادية عشرة:

يشترط في من يعين في احدى وظائف الهيئة من رئيس ونواب رئيس و مدراء عامين ورؤساء دوائر مايلي:

ان يكون حاصلاً على شهادة جامعية اولية علىالاقل ذات علاقة بالوظيفة التي يشغلها.

ان يكون من ذوى الخبرة ومارس العمل في مجال الاختصاص.

المادة الثانية عشرة:

تكون القرارات الصادرة عن المجلس بخصوص المشاريع الاستثمارية ملزمة لجميع الوزارات والمؤسسات والدوائر المعنية في الاقليم لأغراض هذا القانون.

المادة الثالثة عشرة:

لرئيس الهيئة التعاقد مع الاشخاص الطبيعية او المعنوية في داخل الاقليم او خارجه للقيام بالمهام والواجبات التي توكل اليهم لتحقيق اهداف الهيئة وتحدد حقوقهم والتزاماتهم من قبل رئيس الهيئة.

المادة الرابعة عشرة:

على الهيئة وضع برامج لترويج الاستثمار في الاقليم و التعريف بالفرص الاستثمارية داخل الاقليم وخارجه واصدار المطبوعات وعقد ندوات وتنظيم حلقات دراسية وارسال موظفيها الى دورات تدريبية داخل الاقليم او خارجه بهدف رفع كفاءاتهم بحيث تتلاءم وطبيعة عمل الهيئة واختصاصاتها.

الفصل الثاني

(المجلس الاعلى للاستثمار)

المادة الخامسة عشرة:

أولاً-يتألف المجلس الاعلى للاستثمار في الاقليم من رئيس مجلس الوزراء رئيساً ونائب رئيس الوزراء نائبا وعضوية وزراء (المالية والاقتصاد , التجارة, البلديات , الصحة , التخطيط, الزراعة, الصناعة, الكهرباء, السياحة , البيئة, الثروات الطبيعية) ورئيس هيئة الاستثمار او من ينيبه ورئيس غرفة التجارة والصناعة في الاقليم وأي شخص اخر يقرر رئيس المجلس اضافته الى هذا المجلس من ذوي الخبرة والاختصاص, ويحدد بنظام داخلي كيفية انعقاد المجلس واتخاذ القرارات فيه.

ثانياً-يمارس المجلس الصلاحيات الاتية:

1-وضع السياسات والاستراتيجيات المتعلقة بالاستثمار والتي تقترح من قبل الهيئة في اطار السياسة العامة للاقليم.

2- الموافقة على خطط وبرامج نشاط الهيئة في اطار الخطة العامة للاقليم.

3- النظر في التقارير الدورية التي يقدمها رئيس الهيئة عن سير العمل في الهيئة والمسائل المتعلقة باوضاع ومناخ الاستثمار في الاقليم واتخاذ ما يلزم بشأنها.

4- النظر في المركز المالي للهيئة والموافقة على مشروع ميزانيتها السنوية.

5-الموافقة على عقد القروض والتسهيلات الائتمانية التي تقدم للهيئة بضمان الحكومة او المصارف او المؤسسات التمويلية المتخصصة طبقاً للقواعد والنظم المقررة وعلى ان تقتصر اغراضها في تمويل الانشطة التي تقوم بها الهيئة في حدود اختصاصاتها.

6- وضع نظام لرصد ومتابعة وتقييم اداء الاستثمارات الاجنبية للتعرف على اية عقبات قد تصادفها والعمل على التغلب عليها.

7- المصادقة على النظام الداخلي للهيئة.

الفصل الثالث

ميزانية الهيئة

المادة السادسة عشرة:

للهيئة ميزانية مستقلة وتتكون من المصادر الاتية:

1-الايرادات المستحصلة مقابل الخدمات التي تقدمها الهيئة.

2-القروض والتسهيلات الائتمانية الجائزة قانوناً التي تحصل عليها الهيئة.

3-الهبات والتبرعات التي يوافق عليها المجلس.

4-الاعتمادات التي تخصصها الحكومة ضمن الميزانية العامة للاقليم.

5-ارباح المشاريع الاستثمارية التي تساهم فيها الهيئة.

بەڕێز عبدالكريم ابو بكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

رابع عشر: -اما بالنسبة للمادة التاسعة عشرة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة السابعة عشرة في الفصل الاول وبعنوان اجراءات منح اجازة المشاريع ضمن الباب الرابع وتحت عنوان منح الاجازة والتحكيم اتفق اعضاء اللجنة على حذف تسلسل (ت) من اصل المشروع و تبديل اماكن الفقرتين (ث) و (ج) ويقرأ الباب الرابع شكلاً ومضموناً كالآتي :-

الباب الرابع

منح الاجازة والتحكيم

الفصل الاول

اجراءات منح اجازة المشاريع

المادة السابعة عشرة:

1-لغرض الاستفادة من الاعفاءات والمزايا الواردة في هذا القانون يجب ان يحصل المستثمر على اجازة تأسيس المشروع صادرة عن الهيئة.

2-تمنح الهيئة اجازة التأسيس للمشروع بناءً على طلب يقدم اليها من قبل المستثمر وفق الشروط المعدة من قبل الهيئة، ويجب على الهيئة البت فيه خلال

(30) ثلاثين يوماً من تاريخ استكمال المتطلبات والشروط الفنية والقانونية والاقتصادية وفق احكام هذا القانون مع مراعاة الضوابط والمعايير التي تضعها الهيئة.

3-عند رفض طلب التأسيس لصاحب الطلب الاعتراض لدى رئيس المجلس خلال

(15) خمسة عشر يوماً من تاريخ تبليغه بقرار الرفض ويبت رئيس المجلس في الاعتراض خلال مدة لاتتجاوز (30) ثلاثين يوماً ويكون قراره بهذا الخصوص نهائياً.

4-للهيئة بناء على الطلب المستثمر اصدار موافقة مبدئية لاجازة المشروع خلال

(15) خمسة عشر يوماً من تاريخ تقديم الطلب لتسهيل اجراء الاتصالات الداخلية والخارجية للاسراع في تأسيسه .

ب-اما بالنسبة للمادة العشرين من اصل المشروع والتي اصبحت برقم المادة الثامنة عشرة تحت عنوان (التحكيم) ضمن الفصل الثاني من الباب الرابع اقترحت اللجنة باتفاق الآراء علىاضافة(الاستناد الى بنود العقد المبرم بين الطرفين لحل المنازعات الاستثمارية)اضافة الى ما ورد في النص الاصلى وتقرا المادة شكلاً ومضموناً كالاتي:-

الفصل الثاني

التحكيم

المادة الثامنة عشرة:

تحل المنازعات الاستثمارية وفق العقد المبرم بين الطرفين وعند عدم وجود فقرة بهذا الخصوص تحل بطريقة ودية وبتراضي الطرفين وفي حالة تعذر الحل الودي يجوز للطرفين ان يختارا اللجوء الى التحكيم المبينة احكامه في القوانين المرعية في الاقليم او وفقاً لاحكام تسوية المنازعات الواردة في اي من الاتفاقات الدولية والثنائية التي يكون العراق طرفا فيها.

خامس عشر:- اما بالنسبة للمواد بدءً من المادة الحادية والعشرين الى المادة السادسة والعشرين من اصل المشروع والتي اصبحت ضمن الفصل الثالث وتحت عنوان احكام ختامية وتحت تسلسلات من المادة التاسعة عشرة الى المادة الرابعة والعشرون تقترح اللجنة باتفاق الآراء حذف الفقرة (د) من المادة (21) من اصل المشروع من ضمنها التي سبق نقلها الى الفقرة رقم (8) من المادة السابعة ضمن المواد المقترحة من قبل اللجنة القانونية لكونها من الضمانات القانونية للمستثمر وكذلك حذف الفقرة (ج) من المادة (23) من اصل المشروع والتي اصبح تسلسلها المادة (21) واللجنة تقترح ان يكون حق اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ هذا القانون من صلاحيات رئيس المجلس وليس لرئيس الهيئة لكونه هو رئيس المجلس الاعلى للاستثمار ويقرا الفصل الثالث شكلاً ومضموناً كالآتي:-

الفصل الثالث

احكام ختامية

المادة التاسعة عشرة:

يلغى قرار رئاسة مجلس الوزراء/ ادارة السليمانية المرقم (89) لسنة 2004 الخاص بتشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان وتنحل هيئة تشجيع الاستثمار وتشكيلاتها المؤلفة بموجب المادة (16) من القرار المذكور وتؤول حقوقها والتزاماتها وممتلكاتها المنقولة وغير المنقولة كافة الى هيئة الاستثمار التي تشكل بموجب احكام هذا القانون.

تعتبر جميع المشاريع الاستثمارية التي اجيزت من قبل هيئة تشجيع الاستثمار المؤلفة بموجب القرار الملغي المشار اليه في الفقرة (1) اعلاه مشاريع استثمارية قانونية وتستمر في التمتع بالامتيازات والحوافز الممنوحة لها بموجب القرار الملغي.

تحال جميع المشاريع الاخرى التي هي في طور الدراسة والتقييم والتي لم يصدر بعد قرار نهائي من الهيئة الملغية باعتبارها مشاريع استثمارية الى هيئة الاستثمار المؤلفة بموجب احكام هذا القانون وتستمر الدوائر المختصة في الهيئة باكمال الاجراءات التي اتخذت من قبل الهيئة الملغية.

المادة العشرون:

يتمتع بالاعفاءات والمزايا الواردة في هذا القانون اي مشروع قائم جرت الموافقة على اعتباره مشروعاً استثمارياً بموجب احكام هذا القانون او بمقتضى احكام القوانين والقرارات التشريعية النافذة قبل صدوره شريطة عدم تمتعه بالاعفاءات والمزايا في ظل القوانين والقرارات السابقة.

المادة الحادية والعشرون:

لايترتب على اي تعديل لهذا القانون:

المساس بالضمانات او الاعفاءات والحقوق المقررة بموجب احكام هذا القانون.

الالغاء بأثر رجعي لأي ضمانات او حق او اعفاء يكون قد منح لمشروع مسجل وفقا لاحكام هذا القانون قبل سريان التعديل.

المادة الثانية والعشرون:

تخضع حسابات الهيئة للتدقيق من قبل رئاسة ديوان الرقابة المالية.

المادة الثالثةو العشرون:

تخضع الحالات التي لم يرد بشأنها نص في هذا القانون للقواعد العامة الواردة في القوانين الاخرى ذات العلاقة بشرط عدم تعارض احكامها مع احكام هذا القانون وعند حصول التعارض تطبق احكام هذا القانون.

المادة الرابعة والعشرون:

لرئيس المجلس اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ أحكام هذا القانون.

وتقترح اللجنة اضافة المادتين التاليتين الى مشروع القانون وكالآتي :-

المادة الخامسة والعشرون :-

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون .

المادة السادسة والعشرون:-

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ اصداره وينشر في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان)

الاسباب الموجبة

بهدف خلق مناخ جاذب للاستثمار في اقليم كوردستان- العراق وازالة المعوقات القانونية امامه وفسح المجال لتوظيف رأس المال الوطني والاجنبي مجتمعاً اوبالمشاركة بينهما منفرداً في المشاريع الاستثمارية بشكل يساهم في عملية التنمية الاقتصادية مساهمة فعالة وبغية منح تسهيلات وحوافز تشجيعية واعفاءات ضريبية لرؤوس الاموال المستثمرة ومن اجل ايجاد هيئة استثمارية مختصة لتنظيم الجوانب المختلفة لعمليات الاستثمار في الاقليم صدر هذا القانون.

راجين التفضل بالاطلاع و عرض اصل المشروع وراى اللجنة القانونية بشأنه على المجلس للمناقشة وابداء الرأى المناسب بصدده .

مع التقدير

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, بۆ لیژنەی قانونی, دەست خۆشیان لێدەکەم, کە ماندو بووینە, راپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ بۆ لیژنەی یاسایی جێهێشتووە, تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم لیژنە خۆی ڕاپۆرتی خۆی ئامادە کردووە, خۆی دەخوێنێتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لای من نووسراوە کە لیژنەی یاسایی دەیخوێنێتەوە, فەرموو لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری ڕاپۆرتەکەتان بخوێننەوە.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ/بەڕێز سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان

ب/ ڕای لیژنە

لیژنەکەمان لە دانیشتنی ئاسایی دا کە تایبەت بوو بە یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی تێکڕای ئەندامان، ئەم چەند پێشنیارانە لە خوارەوە بە پەسەند زانی بۆ ئەم پڕۆژەیە:

أ- لە ماددەی (5) بڕگەی (ب) و(ح)لە داگیرکردنی زەوی و زاردا ئەم بڕگەیەمان پێ باشە, هەوڵبدرێت, ئەوەی بەردەڵانە دیاری بکرێت, واتە بەمەبەستی پاراستنی زەوییە کشتوکاڵییەکان, لە ماددەی (5) بڕگەی (ج), ئەم تەعدیلەمان کردووە, لیژنەکەمان پێی باشە کە موڵکداریەتی نەبێت بەڵکو بەکرێ دان(إیجار) وە یان بە (مساطحة) بێت.

ب-ماده(5) بڕگە (و) لەگەڵ (ز):

دەستەی وەبەرهێنان مافی ئەوەی نەبێت دەست بگرێت بەسەر موڵکایەتی تایبەت دا تەنها لە ڕێگەی ڕەزامەندی خاوەنەکەی نەبێت.

ماددەی (8)بڕگە (ب)ڕێگە نەدرێت بە هاتنە ناوەوەی کرێکاری بێگانە بکەن تەنها لەکاتی پێویستیدا نەبێت.

لە ماده (8)ی بڕگە -(ج) بەشێك لە قازانج وسودی پڕۆژەوە وەبەرهێنەر دیاری بکرێت بۆ پڕۆژەی خزمەتگوزارییەکانی ناوخۆ.

بۆ ژنیگەش ئەم سێ خاڵەمان ئامادە کردووە:

1-گرنگی دان بۆ وەبەرهێنانی پڕۆژە کوردستانیەکان بۆ بوژاندنەوەی ئابوری هەرێمی کوردستان, مسۆگەرکردنی خۆراك و پۆشاکی خۆمالّی.

2-بەکارهێنانی کەرەستەی خاوی ناوخۆ بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان.

3-بەکارهێنانی دراوی ئەجنەبی بۆ بەهێزکردنی سەرمایە

2-پاراستنی مافی بەکارهێنەر(حق المستهلك)لە تەندروستی ژیان و باش کردنی بەرهەمی پڕۆژەکە(القوانین المرعیه)بەرامبەر(کۆمپانیاکانی وەبەرهێنان)

6-دوای ئەزموونی گونجاو پەرلەمان پێداچوونەوەی ئەم یاسایە بکات, چونکە لێرەدا کەموکورتییەکان ڕەچاو دەکرێت, لەگەڵ ڕێزماندا.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێز وەزیرە بەڕێزەکان.

ئەو تێبینیانەی لیژنەی شارەوانی, دایتمانە لیژنەی یاسایی هەندێکانی جێبەجێ کراوە, بەڵام هەندێکیان بەخێرایی دەخوێنمەوە.

1-لە ماددەی دوو بڕگە(ج):بەعەرەبیەکەی نووسیتمان (ان یکون تنظیم الاستثمار بدلاً في هیئة الاستثمار).

2-لە ماددەی دووەم س 1 :الاقلیم عن طریق البنك فقط لان البنوك الجهة الرسمیة.

3-لە ماددە 3 فەقەرەی ك: اقترح استثناء التعلیم الابتدائیة والمتوسطة والاعدادیة من الاستثمار کون التعلیم الزامیة ومن مسئولیة الدولة.

4-له ماددەی 4 من الضروري ان تكون نسبة معينة للمستثمر العراقي.

5-له ماددەی 5 فەقەرەی ب: يكون التخصيص في المناطق الصناعية المخصصة من قبل وزارة البلديات.

6-له ماددەی 5 فەقەرەی ج: اقترح ان يكون التخصيص بعقد مدتها مدة نفاذ اجازة تأسيس المشروع.

7-له ماددەی 5 فەقەرەی د: يكون التخصيص بسعر رمزي وليس مجاناً.

8-له ماددەی 5 فەقەرەی و: لا يجوز للتحقيق بالقيام بمثل هذه الاجراءات حيث انهما من صلاحية وزارة البلديات في حالة وقوع الاراضي الزراعية داخل التصميم الاساسي للمدينة تقوم الوزارة المختصة بطلب اطفائها وتسجيلها باسم البلدية ا لمعينة.

9-له ماددەی 5 فەقەرەی ز: من الضروري الغاء الفقرة بالكامل لعدم وجود تحقيق المنفعة العامة فيها بل يكون باباً لتحقيق المنافع الفردية والتحاوز على حقوق المواطنين لان المواطن احق باستثمار ملكه من الغير.

10-له ماددەی 6 فەقەرەی د: اقترح ان تكون النسبة لا تزيد عن 10٪ من قيمة المكائن والمعدات حيث ان نسبة الاندثار في ا لمكائن والمعدات10٪ سنوياً.

11-له ماددەی 6 فەقەرەی ز: اقترح ان تكون لكل مشروع(تقدير حاجة سنوية) من المواد والمعدات.

12-له ماددەی 8 فەقەرەی ب: اقترح ان يكون استخدام العمالة الاجنبية بنسبة معقولة لا يزيد عن 30٪ من المجموع, وانما جاء في المادة تؤدي بطالة في الاقليم.

13-له ماددەی 8ی فەقەرەی ج: يسمح للمستثمر الاجنبي ان يحول جزء من ارباحه و فوائد راس ماله لا يتجاوز نسبة 75٪ والباقي لتطوير ا لمشروع ولسد الخسائر في السنوات القادمة ان وجد.

14-له ماددەی 8 فەقەرەی د: يتم التحويل مستحقات للعامل الاجنبي وفق عقود مبرمة بينه وبين المستثمر وحصته من قبل كاتب العدل.

15-له ماددەی 8ی فەقەرەی هـ: اضافة العبارة التالية(بعد الاعلان عن التصفية ولمدة 90يوماً على الاقل ليتسنى لاصحاب الحقوق مطالبة حقهم من المستثمر.

16-له ماددەی 8 فەقەرەی و: اقترح ان يكون فتح حساب لدى احدى المصارف في الاقليم فقط, على ان هذه الفقرة مكرر مع الفقرة ح من هذه المادة.

17-له ماددەی 11ی فەقەرە أ : اقترح ان يكون اسم الهيئة(الهيئة تنظيم الاستثمار) كون مهمة الهيئة تنظيمية وتخطيط وارشادية وليست مستثمرة.

18-له ماددەی 11 ی فەقەرە ج: اقترح ان فروع الهيئة في المحافظات الاقليم فقط.

19-له ماددەی 13 ی فەقەرەی ب: اقترح اضافة كلمة مدة لا تقل عن عشر سنوات.

20-له ماددەی 17 فەقەرەی 1 أحد نواب رئيس الهيئة عن غيابه.

21-له ماددەی 17 ی فەقەرە دووەمی ب: الموافقة عن خطط وبرامج نشاط الهيئة في اطار الخطة العامة للاقليم من قبل برلمان.

22-له ماددەی 17ی فەقەرە 2 ی د: النظر في المركز المالي للهيئة والموافقة على مشروع ميزانيتها السنوية من قبل برلمان.

23-له ماددەی 17ی فەقەرە 2ی هـ:اقترح الغاء الفقرة بالكامل لان الهيئة جهة منظمة وليست مستثمرة ولا شركة.

24-له ماددەی 18 فەقەرە ب: اقترح الغاء الفقرة لان للهيئة ميزانية عامة مخصصة من قبل الحكومة.

25-له ماددەی 18ی فەقەرە ب: اقترح ان يكون البت خلال مدة 15 يوماً للابتعاد عن الروتين حيث يتم الان تسجيل الشركات والمشاريع الاستثمراية خلال ساعات في الدول المجاورة.

26-له ماددەی 19 اقترح اضافة فقرة في نهاية المادة 19 على النحو الاتي:

ح- على الهيئة اعداد خطة سنوية للمشاريع الاستمرارية والاعلان عنها عن طريق وسائل الاعلام لاطلاع المستثمرين عليها.

27-له ماددەی 20: اقترح ان يكون حل المنازعات (بطرق ودية او التحكيم او المحاكم في الاقليم فقط.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, کاك رشاد بۆ موقتەرەحەکەت, تکا لە لێژنەی یاسایی دەکەم, لەگەڵ هەر لێژنەیەك دابنیشن, لێژنەی کشتوکاڵ و لێژنەی شارەوانی و لێژنەی پیشەسازیش, کە موقتەرەحیان هەیە, بۆیان باس بکەن, فەرموو, کەواتە پێش ئەوەی دەست بەکار بین, بۆ موناقەشەکردنی ماددە بە ماددەی موقتەرەحەکە, دەمەوێت هەندێ روونکردنەوە بکەم, یەکەم ئەم پڕۆژەیە, پڕۆژەیەکی یەك جار گرنگە لە کوردستانی عێراقدا, تەئیسیرێکی زۆری دەبێت لەسەر ئابووری کوردستان و, دابەش بوونی کار بۆ ئەوانەی بێ کارن, هێنانی موستەسمیری ئەجنەبی کە بەشداری بکەن لە بووژاندنەوەی ئابووری و پێخستنی کوردستان, دیارە ئەم مەسەلەیە تازە نییە, چەند ساڵە محاوەلە دەکرێت بەتایبەت پاشی رووخانی رژێمی بەغدا, و لە ئیدارەی سلێمانیش ئەو قانونە هەبووە لەوێندەر, بەشێك بووە لەو موقتەرەحەی کە ئێستا هەیە, داوا کرایە کە بکرێتە قانون, چەند مانگ پێش ئێستا پڕۆژەی ئیستیسمار لەلایەن ئیدارەی سلێمانی بۆمان هات, لەلایەن ئیدارەی هەولێریش بۆمان هات, درا بە لێژنەکانیش, داوا کرایە کە تەعامول نەکەین بە دوو بودجەی جیاواز, دوایی کە کابینەی پێنجەم دانرا, ئەم پڕۆژەیەی کە لەبەر دەستتان دایە, لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان پێشکەش کرایە, هەمووشتان دەزانن ئەم کابینەیە کابینەیەکی خراپ نییە, ئەم پڕۆژەیە لەلایەن حکومەتێك هاتیە, کە نوێنەری هەموو خەڵکی کوردستانە, لێرەش لە پەرلەمان لەلایەن لێژنەی یاسایی دیراسەتی هەموو لایەنێکی کردووە, پێشی ئەو پڕۆژەیە دابێتن, تەبعەن ئەو مەسەلەیە زۆر تاوتوو کراوە, موتابەعەمان کردووە, لە بەغداشدا پڕۆژەیەکی وا هەبوو, لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق, ئەندامانی پەرلەمان موتابەعەیان کردووە, چونکە پەیوەندی بە ئەندامی پەرلەمانەوە هەیە, سەقافەتێکی باشی لێ وەردەگرین, ئێمەش لێرە دیراسەتی ئەو پڕۆژەمان کردووە, بەمن و کاك فرسەت و ئەندامانی پەرلەمان هەموویان ئەو پڕۆژەیە بخوێننەوە و, بەشدار بن لەو کۆبوونەوانەی کە دەکرێت و, کرا, لەگەڵ پسپۆڕان و بۆیان شەرح بکەن چەندین کۆبوونەوە لەگەڵ یەکتر بکەن, هەندێ ئەندامی شارەزا لەگەڵ شئونی قانونی و ئیداری لێرە دانیشتوون, بە سەتەلایت و تەلەفزیۆناتی هەرێمدا بە تێروتەسەلی باسیان کرد, مەفروزە ئەو ئەندامەی مەعلومات وەربگرێت و سوودی لێ وەربگرێت, بێجگە لەوەش ئەو لێژنانەی کە دیراسەتیان کردووە و, لێژنەی قانونی و ژمارەیەکی ئەندامی پەرلەمان, ئەو ئەندامانە بە تێرۆتەسەلی موناقەشیان کردووە, هەروەها لێژنەی ئابووری و لێژنەی پیشەسازی لێژنەی کشتوکاڵ, ئەگەر تەماشا بکەین 70 ئەندامی پەرلەمان بە ئینصافەوە ئەو پڕۆژەیان موناقەشە کردووە, لەراستیدا هەر پڕۆژەیەك کە دێتە ئێرە, ناکرێت هەر 111 بەهەمان موستەوا بەشداری بکەن لە موناقەشە, سەقافەیەکی عامم هەیە, لە ناحیەك کە هەریەکە ئیختیصاصی خۆیتیان, باسی رۆشنبیری بێت, پەیوەندی بە رۆشنبیری بێت, لێژنەی رۆشنبیری بە دەرەجە یەك, ئینجا ئەوانەی کە شارەزان دەتوانن قسەی لێ بکەن, ئینجا لەوانەی لێژنەی کشتوکاڵ بە هەمان شێوە لەگەڵ لێژنەی رۆشنبیری هەمان رەئییان هەبێت, وەکو یەك مەعلوماتیان هەبێت, وەکو یەك بتوانن موناقەشە بکەن, ئەو ئەندامەی کەوا ئەو مەوزوعەی باسی نەکردبێتەوە عەکسی رەئی وی بێت, عەکسی نییە, هەموو ئەندامانی پەرلەمان بەهەمان مستەوا بتوانێت موناقەشە بکات, ئەو ئەندامەی کە قسەی خۆی تەواو کرد, دواتر ماددە بە ماددە کە خوێندمانەوە دیسان لێرەدا حەددی ئەدنای ئەو رەئیەی کە داویەتی دەنگی لەسەر بدەین, لێرەدا کۆتایی پێدەهێنم.

ئێستا ئێمە دوو هەنگاومان لە پێشە, پڕۆژەیەکە لەلایەن حکومەتەوە بۆمان هاتووە, ئەو پڕۆژەیە پێشتر خوێنرایەوە تەعدیلاتی تێدا کرا, لێژنەی قانونی موراعاتی ئەو تەعدیلانەی تێدا کرد, خۆشیان موقتەرەحیان هەیە, لێژنەی دارایی ئیقتیراحیان هەیە, پیشەسازیش مولاحەزاتی هەیە و, کشتوکاڵیش مولاحەزاتی هەیە, جا من داوا لە لێژنەی قانونی دەکەم, ماددە بە ماددە بەعەرەبیەکە و بە کوردیش بخوێننەوە, ئینجا چ موقتەرەحی هەیە, دواتر ئەگەر موقتەرەحی لێژنەی ئابووری لەسەر ماددەکە, پاشی ئەوە ئەو ئیستیمارەی کەوا تەوزیعمان کردووە لەسەر ماددەکە, هەر کەسێك کە دەیەوێت قسەی لەسەر بکات, با دەستی بەرز کاتەوە, تا رەئیەکەی عەرز بکەین, فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان وابوو لەو مانگەی دادێ, ئەو مانگە عوتلّەی پەرلەمانە, تەسەورمان نەکرد ئەو جەلسەیە ئەو مانگە تەرح بکرێت, لەبەر ئەوە ئێمە نە ئیستیمارەکەمان تەسلیم کردیە, نە لە لیژنەی یاساییش ئامادە بووینە, لەبەر ئەوەی ئەو یاسایە بە زمانی کوردیش بە تەواوی ئامادە نەبوو, ئەمڕۆش لە سەعات 12 و نیوەوە چاوەڕێین کە مسوەدەی زمانی عەرەبیەکەش تەواو بێت, لەبەر ئەوە نازانین ئەو عەجەلەیە چییە؟ ئەو مانگە عوتلّەی پەرلەمانە, بەڕاستی حەقە ئەندامانی پەرلەمان هەمووی موناقەشەیەکی باشی لەسەر بکەین, داوا دەکەین ئەو پڕۆژەیە دوا بخرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە حەقیقەت ئێمە نەمان ووتوە لە جەلسەی داهاتوو کۆتایی پێدێت, ئەگەر ئیجاب بکات, کۆبوونەوەی نائاسایی دەکەین, عوتلّەکەمان تەئجیل دەکەین, بەلّام ئەوە قەت ناکرێت کە بەو جەلسەیە یان بە جەلسەیەکی تر تەواو بێت, ئەوە یەك, دوو, ئەو ئیستیمارەیە ئەوە هەشت رۆژە تەوزیعی سەر ئەندامان کراوە, ئەی باشە لیژنەی قانونی ئەو راپۆرتە دوانزە لاپەرەیەی چۆن تەقدیم کردووە, هەروەها لیژنەی ئابووری و, لیژنەی کشتوکاڵ, کەواتە لەزووەوە خوێندوویانەتەوەو, بۆیەش زوو تەقدیم کراوە, بۆ ئەوەی ئەندامی پەرلەمان پرس بە پسپۆڕ بکات, نوقاتی خۆی کۆبکاتەوە رەئی خۆی لەسەر تەقدیم بکات و, بیداتە سکرتاریەتی پەرلەمان, بۆ ئەوەی قسەی لەسەر بکات, لەبەر ئەوە هەموو ئەندامێك مولزەم نییە کە لەسەر هەموو خاڵەکان قسە بکات, تەنها ئەو خاڵەی کە نووسیویەتی لەسەر ئەو خاڵە قسە دەکات, ئیشی تەرجوومە کردنی ئەو پڕۆژەیە لەلایەن لیژنەی قانونی جێبەجێ دەکرێت, لەوەی کە تەعدیلاتی حکومەتی تێدا نووسرایە, ئەی ئەو تەعدیلاتەی ئێمە لەلایەن چییەوە هاتیە؟ لەلایەن ئەو یازدە لیژنەیەی کە دامان ناوە, حکومەتیش وەکو ئێمە هەریەکە لەبەینی خۆیان کۆبوونەوەیان کردووە, رئییان لەبەینی خۆیان ئاڵوگۆڕ کردیە, ئەوانیش تەعدیلاتی ئیزافیان پێشکەش کردیە, تەبیعییە, لەبەر ئەو من پێم وا نییە کە ئەو پەلەی لێکراوە, لە کاتێکی زۆر باشدا کراوە, تەنها هەندێك کەموکوڕی نەبێت, لەسەر تەرجوومەکەی بۆ کوردی, حکومەتیش یەکەم جارە بە موەحدی پڕۆژە پێشکەش دەکات, ئەگەر تەماشای بکەین, ئەوە یەك ساڵە ئەو پڕۆژەیە تاووتووی لەسەر دەکرێت, جەرائید لەسەری دەنووسێت, لە کۆبوونەوەکاندا باسی لەسەر دەکرێت, ناکرێت ئێمە هەموو جارێك لەبەر ئەوەی کە کەموکوڕیەك هەیە لە پڕۆژەکە, هیچ پڕۆژەیەك بێ کەموکوڕی نایەت, پڕۆژە هەیە زۆر بە کاملی دێت, هەیە کەموکوڕی تێدا هەیە, ئێمەش لەبەر ئەوەی پەرلەمان ئەوە ساڵێکە بەدەوری خۆی هەڵنەستاوە, ئەو قانونە قانونێکی گەورەیە, خۆتان دەزانن چەندین وەفد هاتوون بۆ ئێرە, یەکێك لە تەوەرەکان کە ئیلحاحیان لێ کردووین کە ئەو قانونە کەی دەردەچێت؟ ئەمەریکی هاتووون, بریتانی هاتوون, عەرەب هاتوون, ئەڵمانی هاتوون, ئیتاڵی هاتوون, هەموویان لەوە دەپرسن کە ئەو قانونە کەی دەردەچێت؟ وتومانە کە ئێمە چاوەڕێ دەکەین کە حکومەت تەشکیل بکرێت, ئەوە نزیکەی دوو مانگە حکومەت تەشکیل کرایە, لەبەر ئەوە ناکرێت تەئجیل بکرێت, زانیمان هەموومان پێکەوە بووین, ئەوە تەواوی دەکەین, ئەگەر نا سبەی تەواوی دەکەین, و دەتوانین عوتلّەکەمان چەند رۆژێك دوا بخەین, هەفتەیەك دوا بخەین و, بۆ هەفتەی داهاتوودا زیاتر موناقەشەی لەسەر بکەین, فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئیستیمارەکان داوا لە بەڕێزتان دەکەین, کە فەقەت لەسەر ئەو خاڵە نەدوێن کەنووسیومانە, چونکە لەکاتی موناقەشە کردندا بیروبۆچوونی وا دروست دەبێت, بەلّام ناتوانیت قسەی لەسەر بکەی, من ئێستا مەجموعەیەك تێبینیم هەیە, بەلّام لە ئیستمارەکە تەقدیمم نەکردووە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە پێشتر لە کۆبوونەوەی یەکەم ئیقتراحمان کرد قەراری خۆتان بوو, ئیستیمارەکەمان تەوزیع کرد, لەوێ بمان وتبایە کە ئێمە با ئەم ئسلوبە نەهێڵین, بەلّام ئێستا کە ئیستیمارە تەوزیع کرا, بڵێن ئەو ئیقتیراحە قەبوولّ نییە ناکرێتن, فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بە پێی پێڕەوی ناوخۆ, مەرج نییە ئەندام ئەگەر داوای قسە بکات, بە پێی پێڕەوی ناوخۆ بۆی هەیە, لە جەلسە ئەویش لە رێگای جەنابتانەوە بە تەسەلسولی ناوەکانیان قسە بکات, شەرتیش نییە ئەوەی لەناو ئیستمارەکە هەبێت و, قسە بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە رێئاسەت دەزانێ و, دەسەلاتی رێئاسەتە, یەك لە ئسلوبەکان لە کۆبوونەوەی پێشوودا رێئاسەت لەگەڵ ئێوەدا باسی کرد, وتی ئسلوبی کۆبوونەوەی داهاتوومان بەم شێوەیە دەبێت, ئیستیمارە تەوزیع کرا, لەبەر ئەوەی ئێمە بڕیارمان دا هەرکەس و لەسەر ئەو خاڵە قسەبکات, کە ئیعترازی هەیە, لەبەر ئەوەی ئەو جەلسەیە وەکو نیزامی داخیلی نییە, فەرموو.

بەڕێز ئاریز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتیوانی ئەو برادەرانە دەکەم, ئەو مەسەلەیە نەخراوەتە دەنگدان, کە موافەقەت کراوە یان نا, ئێوە بۆ خۆتان قسەکتان کردووە باستان کردووە, کەچی ئیستیمارەکمان بۆ هاتیە کە ئەو ئیستیمارە هی مەعلوماتی شەخصییە, ئەوە ئیستیمارەی پرسیارە و, بەڕاستیەکەش ئەگەر وابێت, ئێمە ناتوانین قسە بکەین, ئێمە جگە لەوەش ئێمە نازانین مەسەلەکە چییە, پێش ئەوەش یەعنی گوێمان لێ بوو, دەڵێت سبەینێ تەواو دەبێت, ئێوە وەکو ئەوەی بڕیارتان دابوو, سبەینێ جومعەیە, ئێوە خۆتان مەسەلەکان عەجەلەی تێدا دەکەن, من بەش بە حاڵی خۆم ناتوانم, ئێمە پێمان وایە ئەندامانی پەرلەمان بە تێکرایی دەنگ کە پەلەی لێ بکەین و, زۆر زەروریيە کە شەریکاتی ئەجنەبی و ئەوروپی ئیش بکەن بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان, ئەگەریش نا دەرفەت بدەین بۆ ئەندامی پەرلەمان با حەقی خۆیان بدەن مراجەعەیان پێ بکەین و, قانونێك دەربکەین بۆ خزمەت کردنی خەڵکی کوردستان, نەك دوایی شتێك بکەین و, دوایی لێی پەشیمان ببینەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێك ئەوانە هەموویان دانیشتوون, کەس نەیگۆتیە با بۆ مانگێك تەواو بێت, ئێمە باسی ئەوەمان نەکردووە, ئەوە قسەی خۆتە, ئێمە وتمان ئەگەر تەواو نەبوو, دەتوانین عوتلەکەمان دوا بخەین, ئەگەر نا جەلسەی نائاسایی دەکەین, بەڵام کە پڕۆژەکەتان هێناوتە پێشەوە, ئێمە باسمان کرد, هەموو شتێکیش ناخرێتە دەنگدانەوە, کە کەس ئیعتیرازی لەسەر ئەوە نییە, مانای وایە رازین.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی من, ئسلوبی جەلسە لە دەسەلاتی دەستەی سەرۆکایەتییە, ئەوە یەك, دوو, تەنزیمی بەڕێوەچوونی ئیشوکاری ناو جەلسە لە دەسەلاتی سەرۆکایەتییە, سێ, بە قەناعەتی شەخصی خۆم ئێمە بەردەوامین لەسەر موناقەشەکان, ئێوە باشترە کە عوتلەکەمان لێ قەتع بکرێت لە ناوەڕاستدا لە پانزە رۆژی تر, ئێستا ئەگەر بەدەوام بووین ئەگەر چوار یان پێنج رۆژی خایاند, لەوانەیە تەواو دەبێت, باشترە, زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو برادەرەی داوا دەکات, کە ئەو یاسایەتاخیر بێت, بەڵام بە تەئکید شتێك ئەگەر مقوماتی ئەساسی بوو بۆ ئیستیسمار جوابتان دەدەینەوە, لە کوردستانی ئێمە بەداخەوە زۆر لاوازە, یەك لەوانە نەبوونی تەشریعاتی پێویست بۆ جێبەجێ بوونی یاساکە, کە بەڕاستی مەفروزە ئەو تەشریعاتانە بکرێت, ئینجا بێیت یاساکە تەتبیق بکەی, لەوانە نەبوونی سیستەمی بەنزین لە هەرێمی کوردستاندا, کە لە ئاست ئەو گۆڕانکارییەدایە کە ئێمە پێویستمانە, دوو, نەبوونی شەریکاتی تەئمین, سێ نەبوونی یاسای زەرائیب و رسومات و, هەندێك دووپات دەکرێتەوە کە لەزمنی ئیختیصاصاتی

موشتەرەکن لە نێوان ئەقالیم و, حکومەتی ئیتحادیدا, بۆ نموونە کارەبایە, ئاوە, صیحەیە, فەنی و تەعلیمە, ئەمانە مەفروزە تەنسیق بکرێت, لە نێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی ئیتیحادیدا, بۆ نموونە من نموونەیەك دەڵێم وەکو ئەساسی ئەمە لەسەر ئیعفائاتی گومرگی وزەریبییە, ئەو ئیعفائاتە بۆ ئاسان کردنی رێگا مستەسمری ئەجنەبی کە تەسهیلاتی ئەو مەوادە بکات کە لەرێگەی ئاوییەوە دێت, ئێمە رێگای ئاویمان هەیە بۆ نموونە لە بەسرەوە دێت, ئایا ئەو یاسایەی ئێمە لە دەرەوەی هەرێم کاری پێدەکرێت, کە ئێمە ئیعفامان کردووە لە گومرگ, دوو بەڕاستی یەکێکی تر لەو هۆکارانەی ئێمە لاوازی بوونیەی تەحتی ئیستیسمارە, هەموومان دەزانین کە ئابووری ئێمە پاشڕۆیە, بونیەی تەحتی ئیستسمار لە ولاتی ئێمە ئیعتیماد بکات لەسەر ئەو هۆکارە, بەڵام ئەوەی لای ئێمەوە زۆر گرنگە, کاری ئەمنییە کە بەڕاستی کاریگەری ئیجابی هەیە, لە کێشەی ئابووری هەر ولاتێکدا, کە شتێکی جیهانی هەیە, بڵێی ئیستسماری سەرکەوتوو, ئەو ئیستیسمارەی کە بورصە دەردەکەوێت, ئێمە لە هەرێمی کوردستان بورصە موناسیبەکەمان هەیە, بەڵام یاسای پێویست و تەشریعاتی پێویست نییە, بۆ جێبەجێ کردنی یاساکە, لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم, یاساکە ئەگەر چەند رۆژێك دوا بخرێت, ئەو تەشریعاتانەی کە پێویستە بۆ ئەو یاسایە لە هەرێمی کوردستاندا, بەڕاستی یان سەرلەنوێ موصادەقەیان لەسەر بکرێتەوە, بۆ نموونە یاسای تەئمین لە بەغدا دەرچووە, یاسای زەرائیب لە بەغدا دەرچووە, یاسای بنوك ئەویش لە بەغدا دەرچووە, ئێمە تا ئێستا لە سلێمانی لە هەولێر جۆرێك کەموکوڕی هەیە لە بەکارهێنانی یاساکاندا, ئەو یاسایانەی کە لەلایەن بریمەرەوە جێبەجێ کران, جۆرێك لێرەو لەوێ, بۆ نموونە یاسای زەریبە لە سلێمانی کە بەکاردەهێنرێت, یاسا کۆنەکە کاری پێدەکرێت, لە هەولێرو لە بەغدا و شوێنەکاتی تر بە یاسای بریمەر, لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم, ئەو کێشەیەش چارەسەر بکرێت بۆ جێبەجێ کردنی یاساکە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, بەڵام ئەو هەموو شتە بە سااڵێکیش تەواو نابێت, بەڵام هەر پرۆژەیەك کە دێتە پێشمان لیژنەی قانونی تەماشای دەکات, یەکەم ئەو صیغەیەی کە ئیقتیراح دەکات, دەبێت لەگەڵ دەستووری عێراق بگونجێت, بۆ ئەوەی سبەینێ گلەییمان لێ نەکرێت, دوو, لەگەڵ دەسەاڵتی خۆمان بین, لەبەر رۆشنایی ئەو یاسایەش, ئەو شتانە لەبەر چاو گیراوە بەڕاستی, بۆیە با دەست بەکار بین, ماددە بە ماددە موناقەشەی دەکەین, دواتر لە کۆتایی جەلسەدا بڕیاردەدین چەند رۆژێك, عوتلەکەمان دوابخەین, یاخود چەند کۆبوونەوەیەکی نائاسی داوا دەکەین, فەرموو کاك شێروان بە عەرەبی بیخوێنەوە, دواییش بە کوردی, ئینجا موقتەرەحاتی لیژانەکان, فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا ماددەی یەکەمتان بەزمانی عەرەبی بۆ دەخوێنمەوە.

المادة الاولى: يسمى هذا القانون بقانون الاستثمار في اقليم كوردستان العراق.

بەڕێز عبدالکریم ابو بکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یەکەم:

ئەم یاسایە بە ناوی(یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان), ناو دەبرێ.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم لە ئەصڵی پرۆژەکە لیژنەی یاسایی ئیقتراح دەکات, ماددەکە نەمێنێتەوە, ببێتە عنوانی قانونەکەی و, هەروەها بەزۆرینەی دەنگ بگۆڕێتەوە بەناوی (قانون تشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان), لەجیاتی (قانون الاستثمار في الاقليم كوردستان), سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژەنەکانی تر هیچ قسەیان هەیە, کاك جمال شمعون داوای قسەی کردیە, فەرموو کاك جمال.

بەڕێز جمال شمعون ایلیا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەسەر ماددەی یەکەم داوای قسەم نەکردیە, بەڵام لەسەر ماددەکانی تر, داوام کردیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, د. رۆژان نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەك تێبینیم هەیە لەسەر ماددەی یەکەم, کە پێم باشە وشەی تشجیع بگۆڕین بە وشەی (تنظیم), لە کوردیەکەش هاندان بەم شێوەی رێکخستن, مەبەست لەدەرکردنی هەر یاسایەك رێکخستنی ئەو بوارەیە کە یاسایەکە باسی دەکات, ئێمەش باسی هاندان دەکەین, باسی ئیستیسمار دەکەین, لە ئەنجامی رێکخستنەکە دەگەینە ئەو هاندانەی کە مەبەستتە, لە ئەسباب موجەبەش دەتوانین زیاتر تەوزیحی بکەی, یەعنی (قانون تنظیم استثمار), زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کە ئیستیمارەمان تەقدیم نەکردیە, کەواتە ناتوانین قسە بکەین, کە قسە نەکەین, تەواجوودمان ئەگەر مەوجوودیش نەبین, تەبعییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێوە کە ئیستمارەتان تەقدیم نەکردیە, خەتای ئێمەی نییە, خەتای خۆتانە کە ئیستیمارەتان تەقدیم نەکردیە, بۆ ئەوانی تر نووسیویانە, بۆ ئێوە نەتان نووسیوە, لەبەر ئەوەی مەسئولیەتەکە خۆتان هەڵی دەگرن, بەرەئی من ئەو ببێتە بنەمایەك بۆ تەنزیمی هەندێ مەسائیل, هەندێ قەوانین هەیە وەختی هەیە, کراوەیە, بەڵام ئەوە زۆرە بە دوو مانگیش تەواو نابێت, فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم لە جەلسەی یەکەم, هەمووی خلاس نابێت, ماددە بە ماددە, ئەگەر سبەش ئەو ئیستیمارانە کۆبکرێنەوە لەسەر ماددەکانی تر وەبگیرێتن, ئاسایی بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئەوە باشە, ئێستا ئێمە دەتوانین چەند ماددەیەك بخوێنینەوە, ئەوە هەمووی تەواو ناکرێت, تەنها دوو سێ ماددە نەبێت, ئەوانی تر چ سبەی قەرارمان دا؟ ئیستیمارەکان هەیە لاتان دابەش کرایە, لەسەر کام ماددە بتوانن قسە بکەن, دەتوانن سبەی پێشی کۆبوونەوەکە, یان دووسبەی یان رۆژی دووشەم, بەڵام ئسلوبەکە وابێت, بڕواتن, یەعنی ئێمە ناتوانین قەرارێك بدەین و پەشیمان ببینەوە, جێبەجێی بکەین, یەعنی قەرارێك هەبێت, دەبێت جێبەجێی بکەین, کاك طلعت قسەت هەبوو, فەرموو.

بەڕێز طلعت محمد صالح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر لەسەر قسەکانی ئەو بەڕێزانە کە جەنابت لەناو کۆبوونەوەکاندا, ئەگەر بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران, لەبارەی پرسیار وبۆچوون, جەنابت تەفصیلت دا, ئەگەر لەکاتی پرسیارەکاندا شتێك هاتە پێشەوە, مەفروزە پرسیار بکەین, مەبەستم ئەوەیە, ئەگەر لەکاتی پرسیار ئەو برادەرانەی مادام حەڵ کرا, بەڵام ئەگەر حەڵ نەکرا, ئەوانە لەکاتی پرسیارکردن, شت هاتە گۆڕێ, ئەوانەی نەشیان پرسییە؟ حەقی پرسیار کردنیان هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەبەستت لە برا وەزیرەکانە, وەزیرەکان میوانن و, حەقیان هەیە قسان بکەن.

بەڕێز طلعت محمد صالح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەخێر مەبەستم ئەوەیە, جەنابت دیفاعت لەوەی کرد, کە لەکاتی پرسیار کردن لە وەزیرەکان ئەگەر شتی نوێ هاتە پێشەوە, بۆمان هەیە, پرسیاریان لێ بکەین, لە زیمنی حدودی خۆیان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مەوزوعێکی تر, ئەگەر بانگهێشتی وەزیرێکمان کرد, بێگومان بانگهێشت نییە, ئەوانە میوانن. فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەنها پرسیارێکم هەیە, ئایا ئەوەی کە باستان کردووە لە کۆبوونەوەی پێشتر من لێرە نەبووم, ئایا خراوەتەوە دەنگەوە, ئەو سیستەمەتان داناوە بە پێی ئەو فۆرمە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەنگی ناوێت, شتێکی تەنزیمی ئیداریە, سەرۆکایەتی قەراری پێدەدات, عەرزی ئێرەش کرا, کەسیش ئیعتیرازی نەگرت, ئیستیمارەکانیش تەوزیع کران, ئێستاکە ئاخیر لەحزە, ئێمە بەو دەقیقەیە ناتوانین پەشیمان بینەوە لە قەراری خۆمان, ئەو ئیقتیراحەی کاك کریم قبوڵ نییە, لەوانەی ئەمڕۆ ئەو شتانەی ئاسان بن تەواوی بکەین, سبەینێ لە ئیستیمارە هەیە, کێ دەیەوێت قسە بکات, لەسەر هەر ماددەیەك, حەز دەکات با لەسەر بیست ماددە قسان بکات, بۆ من ئاسان ترە, زۆریان لێم عاجزن دەستیان بەرز دەکەنەوە بۆ ئەوەی قسە بکەن, من نایانبینم, بەڵام بە گوێرەی ئەو ئیستیمارەیە هەر کەسێ بە حەقی خۆی قسان دەکات, نوقتەی نیزام کێ هەیەتی, فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەبەستەکە لێرە, سیستەمی ئەوە بۆ ئەم جەلسەیە نایەتە سەر ئەو قانونە, ئایا ئەمە ئیتر ساری مەفعولە بۆ هەموو جەلسەکان, دەبێت ئەم فۆرمە پڕبکەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ ئەو یاسایانەی زۆر هەڵدەگرێت بۆ موناقەشە, هەندێ یاسا هەیە, مومکینە بە دە دەقیقە تەواو دەبێتن, پێویست ناکات بە ئیستیمارە و شتی وا, لەبەر ئەوە ئەو نەوعە یاسایانە سەرۆکایەتی ئیختیاری دەکات, بەو تەریقەیە, ئەگەر یاسای ئیستیسمار تەوزیع بوو, یەعنی بە رێگای ئیستیمارەیە, تەریقەیەکی ئیداریە, ئەگەر ئیستیمارە تەوزیع نەبوو, یەعنی پێویست ناکات.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشێکی زۆری لە ئەندامان پێی رازی نینە, ئێستا بیخەینە دەنگدانەوە, وەك خۆم یەکێکم لەوانەی کە فۆرمی تەقدیم نەکردووە, چونکە باوەڕم بە مەبدەئەکە نەبوو, پێم وا نییە پێش وەخت کە دەبێت تۆ ئیلا باسی ئەو نوقتەیە بکەی, زۆر جار هەیە, هەندێ نوقتە هەیە, لە ئەنجامی ئیش کردنی لیژنەی یاسای ئەو ماددانە نەماون, لەبەر ئەو چۆن دەتوانی پێش وەخت باسی بکەی, ئێمە کە لێرە دادەنیشین موناقەشەیە, بۆ نموونە تۆ رەئی نوێت بۆ دێت, لەبەر ئەوە من پێم وایە مەبدەئێکی باش نییە, حەقە ئێستا بخرێتە دەنگدانەوە, ئەگەریش نەخرێتە دەنگدانەوە شتەکە فەرز بێت, ئەوە مەسەلەیەکی ترە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەوە مەبدەئێکی زۆر باشە و, قەراریشمان لێداوە, لەسەر رۆشنایی ئەو موناقەشاتانەی کە کرا, ئیقتیراحەکەی کاك کریمان پێ باشە, بۆ ئەم جارە فەقەت, لەبەر ئەوە حەقە هەندێ ئەندام حەقی خۆیەتی تەمسیلی

ئەو ئیجرائاتانەی نەکردووە, بۆیە پێم وایە ئەو ئیجرائەی کە هەیە باشترە, هەموو ئیستیمارەکانمان بۆ کۆبکەنەوە, سبەینێ هەر ئەندامێك قسەی لەسەر چ ماددەیەك هەیە لەناو ئیستیمارەکە بنووسێ, فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەیانی عوتلّەیە, بڕیارتان داوە کە بەیانی دابنیشین یان نا؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەکەوێتە قەراری دوای کۆبوونەوە, قەراری خۆتانە, ئێمە پێشنیار دەکەین, یان قەرار دەدەین یان قەرار نادەین, چەند رۆژێك عوتلّەکەمان دوابخەین, یان قەرار دەدەین چەند کۆبوونەوەیەکی نائاسایی بکەین و, تا سەرەتایی داهاتوودا چەند ماددەیەك موناقەشە بکەین, دەتوانین تەقدیرێکمان هەبێت, چەند رۆژێکی پێویستە بزانی چەند رۆژمان پێویستە بۆ ئەوەی عوتلّەکەمان دوا بخەین بزانین بەچەند جەلسە تەواو دەبین, کۆبوونەوەیەکی نائاسایی بکەین, چ رۆژی بۆ دابنێین دایدەنێین, بە هەرحاڵ با دەست پێبکەین باشترە, نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز ادهم عثمان احمد بارزانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کە هیچ شك و گومانی تێدا نینە, کە جانابێتە ئیشارەتی پێ بکرێ, هەم پڕۆژەیە لەلای حکومەتێ هەرچەندە کەلیمەکە نەخۆشا بگۆترێ بەڵێ فێ حکومەتی ئەم پێکهاتێ سیاسێت و دیموکراتیەتێدا, دوێنێ سەرۆکایەتیا پەرلەمانی لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران جێگری ئەز دبەر ئیلحاحا ئەڤرۆی لە کوردستانی لەلای ئەنجومەنی وەزیران و جێگری هەمی شتێ حازر هاتنە زکر لە پێویستیەکا دەرچو ناشێ پرۆژەیەك فی هەی, لەبەرگرنگیا پرۆژەی مە لەلای لیژنەی یاسایی پەرلەمان, هەڵبژاردن لەسەر پرۆژەی دەوڵەمەند بکرێ و نوقسانیەك هەیە, چ بکەین هەروەك لیژنا دارایی و جەنابێتە ئیشارەت پێ کری بەرەئی من ئەو پرۆژەیە پرۆژەیەکە ئەو کەسانەی پسپۆریێت بەرەئی لیژنەی یاسایش ڤە پرۆژە هاتیە دەوڵەمەند کرد, ئەز بەگرنگ تر دەبینم مادام کوردستان زروۆ نووکەی میللەتی کوردستانێ پێویستیا کە ڤە پرۆژە داوەتە لەحزەك, جەنابێتە وەکو سەرۆکی پەرلەمانێ مە, مەبەستا من رەئی برادەران نەهێنە دەنگ, بالعکس هەر کەسك رەئیا خۆ بێژە بۆ ئەوەی دەوڵەمەند تر بێ پرۆژە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, ماددەی یەکەم ناوی ئەو قانونە قانونی ئیستیسماره لە کوردستان پێشنیاری لیژنەی قانونی ئەوەیە تەشجیعی ئیستیسمار لە هەرێمی کوردستان, ئیقتیراحێکی تریش هاتووە (قانون تنظیم استثمار) لە هەرێمی کوردستانی, حەز دەکەین کوێ لە لیژنەی یاسایی بگرین لە تحلیلی تەشجیع بۆچی نییە؟

بۆچی تەنزیم نییە؟ ماددەکە بخوێننەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

التعاريف

المادة الثانية:

تكون للكلمات والعبارات التالية حيثما وردت في هذا القانون المعاني المبينة ازاءها أدناه:

أ-إقليم: اقليم كوردستان- العراق.

ب-الحكومة: حكومة إقليم.

ج-الهيئة: هيئة الاستثمار في إقليم.

د-المجلس: مجلس إدارة الهيئة.

هـ-الرئيس: رئيس مجلس إدارة الهيئة.

و-رئيس الهيئة: رئيس هيئة الاستثمار.

ز-رسوم الخدمات: الرسوم المفروضة مقابل الخدمات التي تقدم للمشروع من قبل الهيئة والجهات المختصة.

ح-المشروع : أي نشاط اقتصادي يقيمه شخص طبيعي أو معنوي على أرض مخصصة له و برأس مال محلي أو أجنبي تنطبق عليه أحكام هذا القانون والأنظمة والتعليمات الصادرة بمقتضاه.

ط-الموجودات الثابتة: الالات والاجهزة و المعدات واليات اللوازم والابنية والعدد المخصصة لاستخدامها حصراً في المشروع والاثاث والمفروشات ولوازم الفنادق والمستشفيات والمدن السياحية والجامعات والمدارس.

ي-الرسوم والضرائب: وتشمل جميع أنواع الرسوم والضرائب المقدرة بموجب قوانين سارية المفعول بما فيها ضريبة الدخل والعقار والعرصات والمبيعات، والرسوم الكمركية المقررة بموجب التشريعات النافذة.

ك- المستثمر: الشخص الطبيعي أو المعنوي الذي يستثمر أمواله في إقليم وفق أحكام هذا القانون سواء كان وطنياً أو أجنبياً.

ل- الجهات المختصة: تشمل جميع الجهات الحكومية المسؤولة عن القطاع الذي يتعلق بشؤون المشروع.

م- المال المستثمر: القيمة المقدرة بالعملة الأجنبية أو المحلية المستثمرة في المشروع.

ن- نقل التكنولوجيا: ترخيص وتحويل وبيع واستخدام حقوق الملكية الفكرية منها براءات الاختراع، العلامات التجارية، المعرفة الفنية، والخدمات الهندسية و الإدارية والتسويقية وما في حكمها.

س- رأس المال الأجنبي: هو ما يستثمره المستثمر من أموال نقدية أو عينية أو حقوق لها قيمة مالية في إقليم، ومن أهمها ما يأتي:

1-النقد المحول إلى إقليم عن طريق البنوك أو الشركات أو المكاتب أو أية طريقة أخرى بهدف استثماره لأغراض هذا القانون.

2-الموجودات العينية المستوردة مدفوعة التكاليف من خارج إقليم.

3-الأرباح والفوائد الناجمة عن استثمار رأس المال المستثمر في المشروع.

4-الحقوق المعنوية كالترخيص وبراءة الاختراع والعلامات والأسماء التجارية المسجلة في إقليم.

بەڕێز عبدالكريم ابو بكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێناسەكان

ماددەی دووەم:

ئەو وشەو دەستەواژانەی لە خوارەوە هاتوون لە هەر كوێیەكی ئەم یاسایەدا ئەم واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن.

أ-هەرێم: هەرێمی كوردستان-عێراق.

ب-حكومەت: حكومەتی هەرێم.

ج-دەستە: دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا.

د-ئەنجومەن: ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەستە.

هـ-سەرۆك: سەرۆكی ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەستە.

و-سەرۆكی دەستە: سەرۆكی دەستەی وەبەرهێنان.

ز-ڕەسمە خزمەتگوزاریەكان: ڕەسمە سەپێنراوەكان بەرامبەر ئەو خزمەتگوزاریانەی كە لەلایەن دەستەو لایەنە تایبەتمەندەكانەوە پێشكەش بە پڕۆژەی دەكەن.

ح-پڕۆژە: هەر چالاكیەكی ئابووری لەلایەن كەسێكی سروشتی یان مەعنەوی كەلەسەر زەوییەكی تەرخانكراو بۆ ئەو پڕۆژەیە دابمەزرێ, بە سەرمایەكی خۆمالّی یان بیانی كە حوكمەكانی ئەم یاساو ڕێساو ڕێنماییانەی بەو پێیەوە دەرچووینە بەسەریدا پیادە دەكرێت.

گ- هەبووە جێگیرەكان: كەرەستە و ئامێر و میكانیزم و پێداویستیەكانی بیناو ئەو كەرەستانەی تەرخانكراون تەنها بۆ بەكارهێنانی لە پڕۆژەكەدا و كەل وپەل و رایەخ و پێداویستیەكانی میوانخانەو نەخۆشخانە و شارەكانی گەشت و گوزار و زانكۆ و قوتابخانەكان.

ی-ڕەسم و باجەکان: هەموو ڕەسم و باجەکانی بەپێی یاسا کارپێکراوەکان خەملێندراون, لەوانەش باجی دەرامەت و خانووبەرە و زەوی وزارە فرۆشراوەکان و ڕەسمەکانی گومرگی کە بە پێی یاساکانی کارپێکراو داندراون.

ك-وەبەرهێنەر: کەسی سروشتی یان مەعنەوی کە سامانەکەی چ نیشتمانی بێ و بیانی لە هەرێمدا بە پێی یاسایە وەبەردێنێ.

ل-لایەنە تایبەتمەندەکان: هەموو لایەنە حکومیەکان دەگەڕێتەوە کە بەرپرسن لەو کەرتەی پەیوەستە بە کاروباری پڕۆژەکە.

م-سەرمایەی وەبەرهێنراو: نرخی خەملێنراو بە دراوی بیانی یان نیشتمانی کە لە پڕۆژەدا وەبەهێنراوە.

ن-گواستنەوەی تەکنۆلۆژیا: ماوەدان و گواستنەوەو فرۆشتن وبەکارهێنانی مافەکانی مولکیەتی هزری لەوانە بڕوانامەی داهێنان, نیشانە بازرگانی یەکانی, هونەرناسی, خزمەتگوزاریی ئەندازەیی و کارگێڕی و بازاڕکاری و ئەوانەی لە حوکمیاندان.

س-سەرمایەی بیانی: ئەو سامانە دراویە یان شتومەکەیە مافانەی کە نرخێکی دارایان لە هەرێمدا کە وەبەرهێنەر وەبەریان دەهێنێ, گرنگترینیان ئەمانەن:

1-دراوی گواستراوە بۆ هەرێم لە ڕێگەی بانک, کۆمپانیا یان نووسینگەکان یان هەر ڕێگەیەکی دیکەوە بە ئامانجی وەبەرهێنانی بۆ مەبەستی ئەم یاسایە.

2-ئەو هەبووە عەینیانەی هاوردەی کە پێشتر ئەو تێچوانەی لە دەرەوەی هەرێمدا دراوە.

3-ئەو قازانج و سوودانەی کە لە وەبەرهێنانی سەرمایەی وەبەرهێنانی سەرمایەی وەبەرهێندراو لە پڕۆژەکەدا پەیدا بوون.

4-مافە مەعنەوییەکان وەکو ڕێگەپێدان و بڕوانامەی داهێنان و نیشانەکان و ناوە بازرگانیەکانی لە هەرێمدا تۆمار کراون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لیژنەی قانونی لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز کمال عونی سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رابعاً:

اللجنة القانونية بعد ان استعان بالخبراء و المختصين, في هذا المجال ان اللجنة القانونية ترى تبديل التعابير التي وردت في اصل المشروع بالنسبة للتعاريف حيث تم تغيير تسلسل المصطلحات التعريفية الواردة في المادة الثانية من المشروع تناغماً مع اهمية التعريف في الموقع الذي ينبغي درجه فيه و تبديل عنوان ادارة الهيئة الى (المجلس الاعلى للاستثمار) و حذف (رسوم الخدمات) و (نقل التكنلوجيا) من ضمن التعاريف وكذلك حذف التسلسلات (4,3,2,1) الواردة ضمن تعريف (رأس المال الاجنبي) وتقرا المادة شكلاً و مضموناً كالآتي :

الباب الاول

الاحكام العامة

الفصل الاول

(التعاريف)

المادة الاولى:

يقصد بالتعابير الاتية المعاني المبينة ازاءها:-

1-الاقليم: اقليم كوردستان العراق.

2-الحكومة: حكومة الاقليم.

3-المجلس: المجلس الاعلى للاستثمار.

4-الرئيس: رئيس المجلس الاعلى للاستثمار.

5-الهيئة: هيئة الاستثمار في الاقليم.

6-رئيس الهيئة:رئيس هيئة الاستثمار.

7-المشروع: اي نشاط اقتصادي يقيمه شخص طبيعي او معنوى على ارض مخصصة له وبرأس مال كوردستاني او وطني او اجنبي تنطبق عليه احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بمقتضاه.

8-الموجودات الثابتة: الآلات والاجهزة والمعدات والاليات واللوازم والابنية و العدد المخصصة لاستخدامها حصراً في المشروع واثاث ومفروشات ولوازم الفنادق والمستشفيات والمدن السياحية والجامعات والمدارس والمرافق الاخرى.

9-الضرائب والرسوم: وتشمل جميع انواع الضرائب والرسوم المقررة بموجب التشريعات النافذة.

10-المستثمر: الشخص الطبيعي او المعنوي الذي يستثمر امواله في الاقليم وفق احكام هذا القانون وطنياً كان ام اجنبيا.

11-الجهات المختصة: تشمل جميع الجهات الحكومية المسؤولة عن القطاع الذي يتعلق بشؤون المشروع.

12-المال المستثمر: القيمة المقدرة بالعملة الوطنية او الاجنبية المستثمرة في المشروع.

13-رأس المال الاجنبي: هو ما يستثمره المستثمر الاجنبي من اموال نقدية او عينية او حقوق لها قيمة مالية في الاقليم.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی قانونی بەزمانی کوردی دەخوێنێتەوە.

سەبارەت بە دابەشکردنی یاساکە بۆ دەروازە و بەش و رێکخستنی رێزبەندی ماددە و بڕگەکان, بەم جۆرەی خوارەوە رێکخراون, دوای ئەوەی کە بە پەسندی زانی هەندێ لەو زاراوانەی لە ماددەی دووەمی پڕۆژەکەدا هاتوون, سەبارەت بە پێناسەکانی بگۆڕدرێت, بە (ئەنجومەنی بالأی وەبەرهێنان) و لابردنی زارەوەکانی(رەسمی خزمەتگوزارییەکان) و (گواستنەوەی تەکنەلۆجیا) لە نێو پێناسەکان و لابردنی زنجیرەکانی (4,3,2,1), بۆ پێناسەی(سەرمایەی بیانی), ئینجا ماددەکە بەم جۆرە دەخوێنرێتەوە:

دەروازەی یەکەم

حوکمە گشتیەکان

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

ئەو وشەو دەستەواژانەی خوارەوە هاتوون ئەو واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن.

1-هەرێم: هەرێمی کوردستان – عێراق.

2-حکومەت: حکومەتی هەرێم.

3-ئەنجومەن: ئەنجومەنی بالأی وەبەرهێنان.

4-سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەنی بالأی وبەرهێنان.

5-دەستە: دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا.

6-سەرۆکی دەستە: سەرۆکی دەستەی وبەرهێنان.

7-پڕۆژە: چالاکیەکی ئابووریە کەسێکی سروشتی یان یاسایی دایدەمەزرێنێت, لەسەر زەوییەکی تەرخانکراو بۆی, بە سەرمایەکی نیشتمانی یان بیانی و حوکمەکانی ئەم یاسایەو ئەو پەیرەو رێنماییانەی بە گوێرەیەوە دەرچوون, لەسەریان پیادە دەکرێن.

8-هەبووە جێگیرەکان: ئامێر و دەزگا و کەرەستە و مەکینە و پێداویستیەکانی بیناو ئەو کەرەستانەی تەرخانکراون بۆ بەکارهێنان تەنها لە پڕۆژەکەدا کەل وپەل و رایەخ و پێداویستیەکانی میوانخانە و نەخۆشخانە و شارەکانی گەشت و گوزار و زانکۆ و قوتابخانەکان و ئانیشکی دیکە.

9-باج و رەسمەکان: هەموو ئو جۆرە باج و رەسمە خەملێندراوانە دەگرێتەوە کە بە پێی یاساکانی کارا سەپێندراون.
10-وەبەرهێن: ئەو کەسەی سروشتیە یان کە سامانەکەی لە هەرێمدا بەپێی ئەم یاسایە وبەردێنێت, چ نیشتمانی بێت یان بیانی.
11-لایەنە تایبەتمەندەکان: هەموو ئەو لایەنە حکومیانە دەگرێتەوە کە بەرپرسن لەو کەرتەی پەیوەستە بە کاروباری پرۆژەکە.
12-سەرمایەی وبەرهاتوو: بەهای خەملێنراو بە دراوی بیانی یان نیشتمانی کە لە پرۆژەکەدا وەبەرهاتووە.
13-سەرمایەی بیانی: ئەو سامانە دراویە, شتومەکە جەستەییانە یان مافێکە نرخێکی دارایی هەیە و وەرهێنی بیانی لە هەرێمدا وەبەری دێنێت.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دوو مولاحەزەمان هەیە, مولاحەزەی یەکەم, ئەو تەغیراتەی کە لە تەعریف کرایە, نەتیجەی ئەو کۆبوونەوانە بوو کە لەگەڵ خوبەرائمان کردووە, چونکە ئەو مەجالە لە ئیختیصاصی ئێمە نییە, یەك تەسەلسولەکە خۆمان بیکەین, هەندێکیان لەغوو کردووە و, هەندێکیانی دەمج کردووە, ئەوەی یەکەم ئەوەندەی لێدەرچووە, ئەوانیش لەو بوارە رەنگە شارەزاتر بن, بەنیسبەت مولاحەزەی دووەم رەئیسی مەجلیسی ئیدارەی هەیئەمان کردیە, (الممثل الاعلی للاستثمار), تەغیرەکەشمان وا بووە(رەئیسی مەجلیسی ئیدارە), عادەتەن لە موئەسەسات یەکسەر دەنووسرێ رەئیس سەرۆکی وەزیران) یەعنی وەزیری دەبێ لەگەڵ دابێ, حەق وایە ناوی موئەسەسەکە لەسەر ئەوە بێت, بۆیە پێشنیاری ئێمە ئەوەیە کە بکرێتە المجلس الاعلی للاستپمار, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان شوانی: (وەزیری پلانان دانان و نەخشەکێشان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان وایە زیاتر بگەڕێینەوە بۆ ئەصلی ئەوە و, باقیەکەی تر لە رێزکردنیان زۆر رێك و پێك کراوە, ئێمە هیچ تێبینیەکمان لەسەری نییە, لیژنەی قانونی خۆی دەتوانێت هەڵسێت بە دەوڵەمەندکردنی پرۆژەکە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, داوا لە لیژنەی کشتوکاڵی دەکەم, داوا لە کاك محمد حکیم دەکەم و ئەویش لێرە نییە, بۆیە کاك سردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەك دەزانین لە سەرەتای هەموو یاسایێك چەند دەستەواژەیەك روون کردنەوەی ماناکانیان لەبەرامبەر دێن, ئەمەش بۆ ئەوەی کە دووبارە دەبنەوە لە ناو یاسادا پێویست بە روون کردنەوەی بەردەوام نەبێت, بەڵام لەم یاسایەدا لە ماددەی (1)ی فەقەرە (ط) ناوی (الموجودات الثابتة) هاتووە, بەڵام هیچ ئاماژە لەناو ئەم یاسایەدا نەکراوە, کەواتە بۆ چیمانە روون کردنەوەی مانایەکە, پێم وایە ئەم یاسایە بە سوود وەرگرتنی لە چەند یاسایەك وەرگیراو و لە نێو ئەم یاسایانەدا (الموجودات الثابتة) هەیە وەك یاسای وەبەرهەمهێنانی سوری, بۆیە پێشنیار دەکەم بڕگەی (ط- الموجودات الثابتة) لا بردرێت, سوپاس.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لە وتەکانی کاك سەردار دەکەم, منیش تێبینی ئەوەم کردووە, کە (الموجودات الثابتة) بە هەڵە هاتووە و دووپاتی لا بردنی ئەم بڕگەیە دەکەم, سوپاس.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عێراق

بابەت: راپۆرتی لێژنەی یاسایی

لێژنەکەمان بە تێروتەسەڵی, تاوتوێی پرۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان-عیراق کرد, کە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە رۆژی 2006/6/26 لە پەرلەمان بۆی ڕەوانەکرابوو.

دوای گفتوگویەکی دوور ودرێژ لە سەر گشت مادەو برگەکانی وراوێژکردن بە شارەزاو پسپۆران, بە بەرچاوخستنی گشت ئەو ڕەخنەو پێشنیارانەی لە هەندێ لێژنەوە بۆی هات, لێژنە بەشێوەیەکی گشتی پشتگیری لە پرۆژەی یاساکە دەکات, دوای ڕەچاوکردنی ئەم تێبینی وراسپاردەو پێشنیارانەی خوارەوە:

یەکەم:-

لێژنە پێشنیار دەکات دیباجەی یاساکە بەم شێوەی خوارەوە بێت:

" پشت بە برگە (1) لە مادەی (56) وماده (53) لە یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992 ی هەموارکراو ولەسەر خستنەڕووی ئەنجومەنی وەزیران, سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانی- عێراق لە دانیشتنی رۆژی /2006/6 بریاریدا ئەم یاسایەی خوارەوە دابنێت:

یاسای ژمارە( ) ی ساڵی 2006

یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان-عێراق

دووەم:-

لێژنە بەپەسەندی دەزانێت مادەی یەکەمی پرۆژەکە بکرێت بە ناونیشانی یاساکە وئینجا بەم گوێرەیە زنجیرەی ماددەکان بگۆردرێت وماددەکان لەسەر دەروازە وبەش دابەشبکرێن, هەروەك لەمەودوا لەم ڕاپۆرتە روون دەبێتەوە.

سێیەم:- زۆرینەی ئەندامانی لێژنە رایان ئەوەیە ناو نیشانی یاساکە (یاسای هاندانی وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان- عێراق) بێت, چونکە هەندێ حوکمی هاندەر بۆ وەبەرهێنان بەهەردوو جۆرێوە (نیشتمانی و بیانی) لە خۆدەگرێت وئامانج لە یاساکەش هاندانی وەبەرهێنانە لە کوردستان.

چوارەم:- سەبارەت بە دابەشکردنی یاساکە بۆ دەروازە وبەش ورێکخستنی رێزبەندی مادە وبرگەکان, بەم جۆرەی خوارەوە رێکخران, دوای ئەوەی کە بە پەسەندی زانی هەندێ لەو زاراوانەی لە مادەی دووەمی پرۆژەکە دا هاتوون, سەبارەت بە پێناسەکانی, بگۆردرێت بۆ ئەوەی لەگەڵ گرنگی ئەو شوێنەی لێی بەکار هاتوون بگونجێن وناونیشانی بەرێوەبەرایەتیی دەستە بگۆردرێت بە (ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان) ولابردنی زاراوەکانی (ڕەسمی خزمەتگوزارییەکان)و(گواستنەوەی تەکنەلۆجیا) لە نێو پێناسەکان ولابردنی زنجیرەکانی: (4,3,2,1) لە پێناسەی (سەرمایەی بیانی).

ئینجا مادەکە بەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

دەروازەی یەکەم

حوکمە گشتیەکان

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

ئەو وشەو دەستەواژانەی لە خوارەوە هاتوون ئەو واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن.

یەکەم. هەرێم: هەرێمی کوردستان – عیراق.

دووەم. حکومەت: حکومەتی هەرێم.

سێیەم. ئەنجومەن: ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان.

چوارەم. سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان.

پێنجەم. دەستە: دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا.

شەشەم. سەرۆکی دەستە: سەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان.

حەفتەم. پرۆژە: چالاکیەکی ئابووریە کەسێکی سروشتی یان یاسایی دایدەمەزرێنێت لەسەر زەویەکی تەرخانکراو بۆی ، بە سەرمایەکی کوردستانی, نیشتمانی, یان بیانی, وحوکمەکانی ئەم یاسایەو ئەو پەیرەو ورێنماییانەی بە گوێرەیەوە دەرچوون, لەسەریان پیادە دەکرێن.

هەشتەم. باج ورەسمەکان: هەموو ئەو جۆرە باج و رەسمە خەملێندراوانە دەگرێتەوە کە بە پێی یاساکانی کارا سەپێندراوون.

نۆیەم. وەبەرهێن: ئەوکەسە سروشتیە یان یاساییەیە کە سامانەکەی لە هەرێمدا بەپێی ئەم یاسایە وەبەردێنێت, چ نیشتمانی بێت یان بیانی.

دەیەم. لایەنە تایبەتمەندەکان: هەموو ئەو لایەنە حکومیانە دەگرێتەوەکە بەرپرسن لەو کەرتەی پەیوەستە بە کاروباری پرۆژەکە.

یازدەم. سەرمایەی وەبەرهاتوو: بەهای خەملێنراو بە دراوی بیانی یان نیشتمانی کە لە پرۆژەکەدا وە بەر هاتووە .

دوازدەم. سەرمایەی بیانی: ئەو سامانە دراویە, شتومەکە جەستەییانە, یان مافێکە نرخێکی دارایی هەیەو وەبەرهێنی بیانی لە هەرێمدا وەبەری دێنێت.

پێنجەم:- مادەی سێیەمی پرۆژەکە, دەبێتە مادەی دووەم, لیژنە بەچاکی دەزانێت, کە لە شێوەو ناوەرۆکدا بەمجۆرەی خوارەوە بگۆردرێت:

بەشی دووەم

بوارەکانی وەبەرهێنان

ماددەی دووەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پرۆژانە پیادە دەکرێن کە دەستە لە یەکێك لەو کەرتانەی خوارەوە دا رەزامەندیان لەسەر دەدات:

یەکەم. پیشەسازی وکارەبا وئەو خزمەتگوزاریانەی پێیانەوە بەندن.

دووەم. کشتوکاڵ بەهەر دوو لایەنیەوە, رووەکی وئاژەڵی, ودارستان وئەوخزمەتگوزاریانەی پێیانەوە بەندن.

سێیەم. هوتێل وپرۆژەکانی گەشتیاری وکات رابواردن وشارەکانی یاری.

چوارەم. تەندروستی وژینگە

پێنجەم. توێژینەوەکانی زانستی وتەکنۆلۆژی وتەکنۆلۆژیای زانیاریەکان.

شەشەم. گواستنەوە وگەیاندنی سەردەم.

حەفتەم. بانکەکان وکۆمپانیاکانی دڵنیاکاری (تأمین) ودەزگا داراییەکانی دیکە.

پرۆژەکانی ژێرخانی ئابووری, وەك بنیاتنان وئاوەدانکردنەوە وپرۆژەکانی نیشتەجێکردن وریگاوبان وهێڵی شەمەندەفەر وفرۆکەخانە وئاودێری وبەندەوەکان.

نۆیەم. ناوچە ئازادەکان وبازارە بازرگانیە سەردەمی یەکان وئەو خزمەتگوزاریە راوێژکاریانەی پێیانەوە بەندن.

دەیەم. فێرکردن لەهەموو قۆناغەکان دا، لە چوارچێوەی سیاسەتی فێرکاری لە هەرێمدا.

یازدەم. هەر پرۆژەیەك لە هەر کەرتێکی دیکە کە ئەنجومەن رەزامەندی لەسەر خستنەبەر حوکمەکانی ئەم یاسایەی بدات.

شەشەم:- مادەی چوارەمی پرۆژەکە دەبێتە سێیەم, ودەکەوێتە بەر بەشی سێیەم, بە ناونیشانی (مامەڵەکردن لەگەڵ وەبەرهێن) , بەمجۆرەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

بەشی سێیەم

رەفتار لەگەڵ وەبەرهێنی بیانی

مادەی سێیەم:

رەفتار لەگەڵ وەبەرهێن وسەرمایەی بیانی وەك وەبەرهێن وسەرمایەی نیشتمانی, دەکرێت ووەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە هەموو سەرمایەی ئەو پرۆژەی بەناو بێت کە بەپێی ئەم یاسایە, لە هەرێمدا دایدەمەزرێنێت.

حەفتەم:- مادەی پێنجەمی پرۆژەکە دەبێت بە چوارەم ودەکەوێتە بەر بەشی چوارەم بەناونیشانی (تەرخانکردنی زەوی وزار).

لیژنە رێزبەندی زنجیرەی مادەکانی پرۆژەی رێکخستەوە وبەکۆی دەنگ برگە (ز) ی لادا, چونکە لەگەڵ حوکمەکانی (دەستووری عێراقی فیدرال) و(پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان) و(یاسای ئیستملاك) ی کارا لە هەرێمدا ناکۆکە وخاوەندارییی تایبەت (الملکیة الخاصة) پارێزراوە وبۆ ئامانجی بەرژەوەندی گشتی وبەرامبەر قەرەبۆیەکی دادوەرانە نەبێت, نابێ لەکەس بسەندرێت. هەروەها لیژنە هیچ بەرژەوەندییەکی لە لێسەندنی مولکی کەسێك وتەرخانکردنی بۆ وەبەرهێنێك نابینێت, سروشتی بێت وەبەرهێنەکە, یان یاسایی, نیشمانی بێت یان بیانی.

سەبارەت بە بابەتی مولك بەناوکردنیش, لیژنە رای وایە ماوەبدرێت ئەو زەویانەی بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخان دەکرێن بەناوی وەبەرهێن بکرێن, بەڕەچاوکردنی سروشت وگرنگیی پرۆژەکە وبەرژەوەندی گشتی لەکاتی بەناوکردنی.

لەلایەکی دیکە, کەمینەیەك لە ئەندامان دژی ئەم بۆچوونەیەن وپێشنیار دەکەن کە زەویەکە تەنها بە بانەوانی (مساطحة), یان بە کرێ, یان بە مافی سوود لیوەرگرتن وتەرخانکردن بە بەرهەمهێن بدرێت.

مادەکەش بەمجۆرەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە

بەشی چوارەم
تەرخانکردنی زەوی وزار

ماددەی چوارەم:

یەکەم: دەستە, بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت وفەرمانگە پەیوەندارەکان دەستنیشانی ئەو شوێنانە دەکات کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنانی هەر پارێزگایەك تەرخان دەکرێن ولە ئایندەدا بەپێی ئەم یاسایە دادەندرێن و لەسەر وێنەی تۆمارەکانیاندا ئاماژە دادەندرێت کە ئەم شوێنانە تایبەتن بە مەبەستەکانی دەستە.

دووەم: فەرمانگە پەیوەندارەکان, بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستەدا دەستنیشانی هەر شتێك دەکەن کە پرۆژە پێویستی بێت لە زەوی و زاری نێو نەخشەی بنەڕەتی شارەکان و دەرەوەیاندا وتەرخانیان دەکەن بە شێوەی کرێ و بانەوانی (مساطحة) بە نرخێکی هاندەر وبەپێی ئەو رێکسازیانەی دەستە دایان دەنێت, بەدەر لە حوکمەکانی یاسای کارای فرۆشتن وبەکرێدانی سامانەکانی میری لە هەرێمدا.

سێیەم: ئەنجومەن بۆی هەیە, لە سەر پێشنیاری دەستە, ئەو زەویانەی کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخانکراون بەپێی ئەم یاسایە, بەناویان بکات بە نرخێکی هاندەر بە مەرجێك سروشت و گرنگیی ئەو پرۆژانە وپێویستیەکانی بەرژەوەندی گشتی لە کاتی بەناوکردندا لەبەرچاو بگرێت. ئەمەش بەدەر لە حوکمەکانی یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی سامانەکانی میریی کارا لە هەرێمدا.

چوارەم: لە فەرمانگەکانی تۆمارکردنی خانووبەرەی تایبەتمەند, ئاماژەی گلدانەوە لەسەر ئەو زەویانە دادەندرێت کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخانکراون، ونابێ ئەم ئاماژەیە لابېردرێت تەنها بە رەزامەندی نووسراوی دەستە نەبێت، دوای ئەوەی کە وەبەرهێنەر هەموو پابەندیەکانی خۆی جێبەجێ دەکات.

پێنجەم: لە پێناو هێنانەدی ئامانجەکانیدا, دەستە دەسەلاتی هەیە ئەو زەویانە بەناو خۆی بکات کە مولکی دەولەتن, وەك مولکێکی صرف و بەبێ پارە. هەروەها ئەو زەویانەش کە مافی رەفتارکردنیان (حق التصرف), بەسەرەوە هەیە, دوای کۆزاندنەوەی مافەکانی رەفتارکردن لەسەریاندا وقەرەبوو کردنەوەیەکی دادپەروەرانە وگونجاوی خاوەنەکانیان.

شەشەم: وەبەرهێن مافی کرین و بەکرێ گرتنی ئەو خانوبەرانەی هەیە کە پێویستن بۆ فراوانبوون و هەمە جۆرکردن و پەرەسەندنی ئەو پرۆژە وەبەرهێنانەی بەپێی ئەم یاسایە دادەمەزرێن ولە سنووری ئەو رووبەر وئەو ماوەیەی لە

ڕۆشنایی ئامانجەکانی پرۆژەکە وپێداویستی راستەقینەیدا دەخەملێنرین, بەرەچاوکردنی حوکمەکانی برگەی (3) ی ئەم مادەیە.

حەفتەم: ئەو زەویانەی پێویستن بۆ ئەو پرۆژە وەبەرهێنەرانەی کە بەپێی ئەحکامی ئەم یاسایە بە ئەنجام دەگەیەندرێن جیادەکرێنەوە لە سنووری ئەو رووبەرەی کە لە رۆشنایی ئامانجەکانی پرۆژەکە وپێداویستی ڕاستەقینەی دەخەملێنرێن بە پێی ئەو مەرجە تایبەتیانەی کە لە لایەن دەستەوە دادەندرێن بە دەر لەو حوکمە گشتیانەی کە لەم بارەوە رەچاوکراون.

هەشتەم: گۆڕینی شوێنی پرۆژەو فراوانکردنی دەکەوێتە ژێربارى هەمان بنەماو مەرجەکانی تەرخانکردنی شوێنی پرۆژەکەی, کە یەکەم جار رەچاو کران.

نۆیەم: لایەنەکانی تایبەتمەند بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستە، خزمەتگوزاریە گشتییەکانی وەك ئاوو کارەبا وئاوەڕۆو ڕێگای گشتی و پەیوەندییەکان بۆ سنووری پرۆژەکە فەراهەم دەکەن بە مەرجێك بۆ بڕێکی پێویست لە بودجە بۆ ئەم مەبەستە تەرخان بکرێت.

دەیەم: جگە لەوەی کە وەبەرهێنی بیانی مافی مولکدارێتی و بەکرێگرتنی زەوی و ئوتومبێلی بەرهەمهێنانی هەیە, بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ، مافی ئەوەشی هەیە خانوو بەرەی نیشتەجێ کردن و ئۆتۆمبێلی بەرهەم نەهێن، وئەوەی پرۆژە پێی دەوێت بیانکرێت یان بەکرێیان بگرێت لە پێناو بەرژەوەندی پرۆژە وەبەرهێنەرەکەی, دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی دەستە لەسەریدا وبەپێی ئەومەرجانەی کە لەلایەن دەستەوە بۆ ئەم مەبەستە دیار دەکرێن.

یازدەم: وەبەرهێن بۆی نیە خاوەنداریی ئەو سامانە سروشتیانە بکات کە مادەی خاوی لێ دەردەهێندرێن, یان ئەوانەی کە مامەڵەی سەرەتاییان لەگەڵدا دەکرێت بۆ دەرهێنانی ئەو مادانە.

هەشتەم:- مادەی شەشەمی پرۆژەکە دەبێتە مادەی پێنجەم ودەکەوێتە بەشی یەکەم لە دەروازەی دووەم دا کە تایبەتە بە لێبوورن وپابەندییەکان ورێزبەندی برگەکانی لە جیاتی ئەبجەدی کرایە ژمارە وبەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

دەروازەی دووەم

بەخشینە کان وپابەندیەکان

بەشی یەکەم

بەخشینەکانی باج وگومرگ

مادەی پێنجەم:

یەکەم: پرۆژە لە هەموو ڕەسم وباجەکان دەبوردرێت بۆ ماوەی (10) ساڵ لە رۆژی دەستکردنیەوە بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی, یان لە رۆژی بەرهەمهێنانی بە کردەنی.

دووەم: ئامێرو دەزگا و مەکینە هاوردەکانی پرۆژە لە ڕەسم و باجەکان دەبوردرێن, بەمەرجێك مۆڵەتی هاوردنی پێدرابێ ولە خاڵەکانی دەربازبوونی سنوورەکانی هەرێمەوە بێنە ژوورەوە ودەبێ لە ماوەی (2) دووساڵ لە رۆژی ڕەزامەندی سەرۆکی دەستە لەسەر لیستەکان, بهێندرێنە ناو هەرێم، وتەنیا بۆ مەبەستەکانی پرۆژە کە بەکاربێن. بە پێچەوانەوە ئەو لێخۆشبوونانە ناگرنەوەو وەبەرهێن ناچاردەکرێت باجەکە بدات و دووهێندەی باجەکەش غەرامەی لێوەردەگیرێت.

سێیەم: لە ڕەسم و باجی ئەو پارچە یەدەگە هاوردانەی پرۆژەکە دەبووردرێت بە مەرجێك بەهاکەیان لە (15٪)ی بەهای ئامێرو مەکینەکان پتر نەبێت، ئەویش بە بڕیارێکی پێشینەی سەرۆکی دەستە ورەزامەندی لەسەر لیستەکانی وچەندایەتیان دەبێت.

چوارەم: لە ڕەسم و باجەکانی ئەو کەرەستە سەرەتاییانەی پێویست بۆ فراوانکردنی پرۆژە, یان بۆپەرەپێدانی یان نوێکردنەوەی دەبووردرێن.

پێنجەم: ڕەسمی گومرگ بۆ ماوەی (5) ساڵ لە سەر ئەو کەرەستانەی بۆ بەرهەمهێنان هاوردراون دەبووردرێن، بە مەرجێك جۆر وبڕەکانیان لەلایەن دەستەوە دیار بکرێن, بەڵام دەبێ بە پلەی یەکەم ئەو کەرەستە خاوە خۆمالّیانەی لە هەرێمدا چنگ دەکەون وبۆ پڕۆژەکە بەکەلك دێن لەلایەنی چەندی چۆنیەوە بەکاربێن .

شەشەم: وەبەرهێن, چ بەخۆی, چ بەهۆی کەسێکی دیکەوە بۆی هەیە, بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, هەموو پێداویستیەکانی پڕۆژەکە بهێنێتە ناو هەرێم، وەك ئامێر ومەکینە ودەزگا وکەرەستە وئوتومبێلی کارکردن، ئەو هاوردانەش لە هەموو باجی خاڵەکانی گومرگی سنووری هەرێم دەبەخشرێن، بە مەرجێك تەنیا بۆ مەبەستەکانی پڕۆژەکە بەکاربێن.

نۆیەم:- ماددەی حەفتەمی پڕۆژەکە دەبێتە شەشەم ودەکەوێتە بەشی دووەم, بە ناونیشانی (لێبووردنەکانی سەربار) وبەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

بەشی دووەم

بەخشینە کانی سەربار

ماددەی شەشەم:

یەکەم: بەپێی بەرژەوەندییەکانی گشتی لە هەرێمدا دەستە بۆی هەیە هاندان و ئاسانکاری زیاتر بۆ ئەو پرۆژە خزمەتگوزاریە وەبەرهێنانەی ڕێپێدراوون بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, پێشکەش بکات, کە یەك لەم دوو ئاکارەیان تێدا بەدی بکرێت:

أ) ئەو پڕۆژانەی لە ناوچە کەم پەرەسەندووەکاندا دادەندرێن.

ب)ئەو پڕۆژانەی بە هاوبەشیی وەبەرهێنی بیانی وکوردستانی ونیشتمانی دادەمەزرێن.

دووەم. دەستە بۆی هەیە لێخۆشبوونی زێدەتر بدات بە پرۆژەکانی وەبەرهێنانی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێن و بە گوێرەی سروشتەکەیانەوە, بە تایبەتی پرۆژەکانی هۆتێل ونەخۆشخانە وشارە گەشت و گوزارییەکان و زانکۆو قوتابخانە وبە قوتابخانە ئەهلیەکانیشەوە, لە ڕەسمی شتەکڕاوەکانیان لە کەل وپەل ورایەخ و پێداویستیەکانی نوێکردنەوە بۆ هەر (3) سێ ساڵ جارێك بە مەرجێك تەنیا بۆ بەکارهێنانیان لە پڕۆژەکەدا بێت ولەماوەی ساڵێك لە مێژووی دەرکردنی ڕەزامەندی سەرۆکی دەستە لەسەر لیستی شتەکڕاوەکان وچەندێتیانەوە بهێندرێنە ناو هەرێم.

دەیەم:- ماددەی هەشتەمی پڕۆژەکە دەبێتە مادەی حەفتەم ودەکەوێتە بەشی سێیەم لە دەروازەی دووەم, بە ناونیشانی (دەستەبەریە یاساییەکان). بە تێکڕای دەنگ پێشنیارکرا وەبەرهێن پابەندبکرێت کە کرێکاری خۆجێی وبیانی پێویست بە پڕۆژەکە بەکاربێنێت وکرێکاری خۆجێی لەبەکارهێنان پێش بخرێن, ئەگەر مەرجی پێویست بۆ سروشتی کار لە پڕۆژەکە, لەبارەی چەندی وچۆنی لە ئارادابوو. کەمینەیەك لەئەندامانی لیژنە پێشنیاریان کرد کە ماوە بە ڕەوانەکردنی ڕێژەی 75٪ لە قازانجی ساڵانەی وەبەرهینان بۆ دەرەوەی هەرێم بدرێت وبەرهەمهێن ناچاربکرێت ڕێژەکەی دیکە لە پرۆژەکە, یان لە پرۆژەی وەبەرهێنانی دیکە خەرج بکات. ماددەکەش بەم جۆرەی خوارەوە دارێژرایەوە:

بەشی سێیەم

گرەنتیە یاساییەکان

ماددەی حەفتەم:

یەکەم: وەبەرهێن بۆی هەیە پڕۆژەکەی وەبەرهێنانی دڵنیا (تأمین) بکات لەلایەن هەر کۆمپانیایەکی دڵنیاکاری کە بەگونجاو دەزانێت, بیانی یان نیشتمانی، کە بەهۆیەوە لەسەر هەموو لایەنەکانی ئەو کارانەی ئەنجامی دەدات دڵنیای بکات.

دووەم: وەبەرهێن بۆی هەیە کار بەکریکاری خۆجێی وبیانی بکات لە گەڵ بەپێشخستنی کرێکاری خۆمالّی ئەگەر ئەو مەرجانەی لەلا بەدی دەکرا کە سروشتی پرۆژەی بەرهەمهێنانەکە پێویستی دەکرد سەبارەت بە چەندی وچۆنی, لەگەڵ ڕەچاوکردنی یاساکانی کارا لەم بارەیەوە.

سێیەم: وەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە سوود وقازانجی سەرمایەکەی بۆ دەرەوە بنێرێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.
چوارەم: کرێکارە غەیرە عیراقییەکانی پڕۆژە وئەوانەی لە دەرەوەی هەرێمدا مامەڵەیان لەگەڵدا دەکەن بۆیان هەیە پارە وکرێیەکانیان بۆ دەرەوە رەوانە بکەن.
پێنجەم: وەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە دوای پاکتاوکردنی پڕۆژەکەی, سەرمایەکەی رەوانەی دەرەوەبکاتەوە یان بەجۆرێك رەفتاری لەسەر بکات کە پێچەوانەی حوکمەکانی یاساو رێکارەکانی گومرگی وباجیی کارا لە هەرێمدا نەبێت.
شەشەم: وەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە پڕۆژە وەبەرهێنەکەی بخاتە سەر ناوی وەبەرهێنێکی دیکەی بیانی یان وەبەرهێنێکی کوردستانی یان نیشتمانی. یان لە بەشی خۆی لە پڕۆژەکە دەرچێت بۆ هاوبەشەکەی, بەرەزامەندیی دەستە. وەبەرهێنی نوێ جێگەی وەبەرهێنی کۆن دەگرێتەوە لەو ماف وپابەندیانەی لە پڕۆژەکە دا کەوتۆنەتەوە.
حەفتەم: وەبەرهێن بۆی هەیە بۆ بەرژەوەندی پڕۆژە رێپێدراوەکەی وبەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, حیسابێك بە دراوی نیشتمانی, بیانی یان بە هەردووکیان لە یەکێك لە بانقەکانی هەرێم یان لە دەرەوە بکاتەوە.
هەشتەم: وێرای لەبەرچاوگرتنی یاساکانی کارا سەبارەت بە ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی کۆمپانیا هاوکاریەکان، ئەو پڕۆژانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە تۆمارکراون و شێوە یاساییەکەیان هەر چۆنێك بێت بە پڕۆژەکانی کەرتی تایبەت دادەندرێن, سروشتی یاسایی ئەو سامانانەی تێیاندا پشکداری کراوە هەر چۆنێك بێت.
نۆیەم: بەپێی ئەم یاسایە, وەبەرهێن مافی هەیە نهێنی زانیاریی هونەری و ئابووریەکانی تایبەت بە پڕۆژەکەی پارێزگاری لێبکرێت ودەست پێشخەریە وەبەرهینەریەکانی بپارێزرێت, ئەمەش بە پێی حوکمەکانی ئەو یاسا ورێسا ورێنماییانەی لە هەرێمدا کاران. هەرکەسێك زانیاریەك سەبارەت بە دەستپێشخەریەکانی بەرهەمهێنی ولایەنە هونەری وئابووری ودارایی پڕۆژەکەی بڵاو بکاتەوە کە بەحوکمی فەرمانەکەی بەدەستی کەوتوون, بە پێی یاسا سزا دەدرێت.
یازدەم:- ماددەی نۆیەمی پڕۆژەکە دەبێتە مادەی هەشتەم ودەکەوێتە بەشی چوارەم بە ناونیشان (پابەندییەکانی وەبەرهێن) ورێزبەندی برگەکان کرایە ژمارە و بە تێکڕای دەنگ برگەی زنجیرە(6)ی بۆ زیاد کرا سەبارەت بە راهێنانی کرێکاری خۆجێی پڕۆژەکان وکەمینەی ئەندامان پێشنیاری کرد رستەی (داب ونەریتی گشتی) بخرێتەسەر برگەی (5) ومادەکە بەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

بەشی چوارەم

پابەندییەکانی وەبەرهێن

ماددەی هەشتەم:

دەبێ وەبەرهێن بەمانەی خوارەوە پابەند بێت:

یەکەم: پێناسەی بواری وەبەرهێنانی خۆی بکات سەبارەت بەو پڕۆژانەی پێشتر ئەنجامی داون وباری دارایی وئەو گرێبەستانەی جێبەجێی کردوون.

دووەم: دەستە, بە تەواوبوونی پڕۆژەکە ودەستکردن بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریەکانی یان بەرهەمهێنانی راستەقینەی, ئاگادار بکاتەوە.

سێیەم: ئاسانکاری پێویست بۆ فەرمانبەرانی تایبەتمەندی دەستە دابین بکات، سەبارەت بە کۆکردنەوەو بەدەست خستنی زانیاری پێویست دەربارەی لایەنە هەمە جۆرەکانی پڕۆژە بۆ مەبەستەکانی دەستە.

چوارەم: تۆماری تایبەتی ئەوکەرستە هاوردانەی پڕۆژەکە بکاتەوە, کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە رەسمی گومرك بەخشراون.

پێنجەم: پاکی ژینگە وئاسایش وتەندروستی گشتی بپارێزێت وپابەندبێت بە سیستەمی پێوانە وکۆنترۆلکردنی چۆنایەتی بەپێی پێوەرە نێونەتەوەییەکان.

شەشەم: مەشق بەکریکاری خوجێی پڕۆژەکە بکات ورایان بهێنێت.

دوازدەم:- ماددەی دەیەمی پڕۆژەکە دەبێتە نۆیەم ودەکەوێتە بەشی پێنجەم بەناونیشانی (ڕێکارەکانی یاسایی لەکاتی سەرپێچیکردنی وەبەرهێن) ولیژنە بەباشی دەزانێت لە برگە (أ) پرۆژەکە دا زاراوەی (کاتێکی مەعقول) بگۆڕێت بە (کاتێکی گونجاو, کە دەستە دیاری دەکات) وماددەکە بەم شێوەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

بەشی پێنجەم

ڕێکارە یاساییەکان لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن لە حوکمەکانی ئەم یاسایە, یان لە برگەکانی گرێبەستی مۆرکراو لە نێوان ئەو ولەنێوان لایەنە تایبەتمەندەکانەوە, وەك جێبەجێ نەکردنی پرۆژەکە لەلایەن وەبەرهێن, بەپێی نەخشە ئەندازەییەکانی لەسەری ڕێککەوتوون ولەمیانەی ئەو ماوە یاساییەی لەلایەن دەستەوە دیار کراوە، دەستە سەرپێچیکار ئاگادار دەکاتەوە کە ئەو چالاکیەی بۆتە هۆکاری سەرپێچیەکە یەکسەر بیوەستێنێت، وماوەیەکی بۆ دادەنێت کە لەگەڵ سروشتی سەرپێچیەکە گونجاو بێت, بۆ ئەوەی لای بەرێت وشوێنەوارەکانی بسڕێتەوە.

دووەم: لە حاڵەتێکدا وەبەرهێن پێیداگرت لەسەر ڕانەگرتنی سەرپێچیەکە ولانەبردنی شوێنەوارەکانی بەپێی حوکمەکانی برگە(1)ی سەرەوە، دەستە, زەویەکەی لێ دەستێنێتەوە، وئەو بینایانەی لەسەریشی دروست کراون، ئەگەر هەبن, بەناوی خۆی تۆماریان دەکات بە نرخی کەرەستەکان بە هەڵکەندراوی, بەپێی یاسا. ئەو بەهایەش دەکەوێتە ئەستۆی وەبەرهێنی نوێ کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, ئەو زەویەی بۆ تەرخان دەکرێ بۆ ئەوەی پرۆژەکە تەواو بکات. سەرپێچیکاریش بەرپرسە لەهەر زەرەرو زیانێك کە لە ئەنجامی جێبەجێ نەکردنی پابەندییەکانی بێنە ئاراوە.

سێیەم: ئەگەر خاوەن پرۆژەکە, بەبێ ڕەزامەندی دەستە هەموو ئەو زەویەی بۆ پرۆژەکە تەرخانکراوە, یان بەشێکی لە ژێرەوە بەکرێ دا، یان بەکاری هێنا بۆ مەبەستێکی دی لە پرۆژەکەدا، زەویەکەی یان ئەو بەشەی بۆ مەبەستێکی دیکەی بەکار هێناوە لێ دەسەندرێتەوە. ئەو کاتە خاوەن پرۆژە دەبێ دوو هێندەی کرێی هاوتا(أجر مثل)بدات لە بڕی بەکرێدانی زەویەکە وبەکارهێنانی بۆ مەبەستێکی دیکەی پرۆژەکە. ئەو پارانەش بەپێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزەکانی حکومەتی کارا لە هەرێمدا وەردەگیرێتەوە. لە حاڵەتی لێوەرگرتنەوەی هەموو زەویەکەی, مامەڵە لەگەڵ وەبەرهێنی سەرپێچیکار بەپێی حوکمەکانی برگە(2)ی سەرەوە دەکرێ، سەبارەت بەو بینایانەی کە لە کاتی لێوەرگرتنیەوە لەسەری دروست کراون.

سیازدەم:- سەبارەت بە ماددەکانی یازدەم تاکو حەفدەمی پرۆژەکە, لیژنە وای بۆ دەچێت کە ماددەی دوازدەم لابردرێت ودووبارە پێکهاتەی سەنتەری دەستە بە بەڕێوەبەرایەتیەکان ڕێك بخرێت, بە لێکدانی هەندێك لە بەڕێوەبەرایەتییەکان وپێکهاتەی بەڕیوەبەرایەتیەکانی گشتی کەم بکرێنەوە, بۆ ئەوەی لە قەبارەی وەزارتەکان تێپەڕنەکات وپێشنیارکرا ناوی (ئەنجومەنی دەستەی کارگێڕی) لە بەشی دووەم, ببێتە (ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان) وهەندێ وەزارەتی دیکەی تیدا بخرێت کە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە ئەنجومەنەوە هەیە, ئینجا دەروازەی سێەم وماددەکانی بەم جۆرەی خوارەوە دەخوێندرێنەوە:

دەروازەی سێیەم

پێکهاتە وەبەرهێنەریەکان

بەشی یەکەم

دەستەی وەبەرهێنان و پێکهاتە و ئەرکەکانی

ماددەی دەیەم:

یەکەم: دەستەیەك دادەمەزرێت بەناوی (دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان) وکەسایەتیەکی یاسایی وسەربەخۆیی دارایی و کارگێڕی دەبێ، وبۆی هەیە هەموو ڕەفتارە یاساییەکانی پێویست بۆ جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئەنجام بدات.

دووەم: دەستە, سەرۆکێکی دەبێت بە پلەی وەزیر وگشت ماف ودەسەڵاتێکی وەزیری دەبێت وخۆی بەرپرسە لە ئاراستەکردنی کارەکان وسەرپەرشتی وچاودێریی چالاکیەکانی وهەرشتێکی پەیوەندی بە ئەرك وفەرمانەکان وکاروبارەکانی دیکەی دەستەوە هەبێت. ئەو فەرمانگانەی خوارەوەشی پێوە بەندن:

أ) فەرمانگەی لێتوژینەوە وزانیاریەکان.

ب) فەرمانگەی بەڕێکردن وهەڵسەنگاندن ومۆڵەتپێدانی پرۆژەکان.

ج) فەرمانگەی کاروباری یاسایی وکارگێری ودارایی.

د) فەرمانگەی شارو ناوچە پیشەسازیەکان.

سێیەم: بارەگای دەستە لە هەولێر, پایتەختی هەرێم دەبێت ولەهەر پارێزگایەك لقێکی دەبێت و هەر لقێك فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی بەڕێوەی دەبات.

چوارەم: دەستە بۆی هەیە لەکاتی پێویست, چەند بەش هۆبەیەك بێنێتە کایەوە, لێکیان بدات, یان لایان بدات.

پێنجەم: پێکهاتەی بەڕێوەبەرایەتیەکانی دەستە و لقەکانی و ئەرك و فەرمان ودەسەڵاتەکانیان بە پێرەوك دەکرێت کە دەستە دایدونێت وئەنجومەن پەسەندی دەکات.

شەشەم: دەستە کەشی لەبار بۆ وەبەرهێنان دەرەخسێنێت, کە بووژانەوەی ئابووری لە هەرێمدا بێنێتەدی وستراتیژی وپلان وسیاسەتی وەبەرهێنان ئامادە دەکات ودەیخاتە بەردەم ئەنجومەن بۆ پەسەند کردنی وهەماهەنگی لە نێوان لقەکانی لە هەرێمدا دەکات.

ماددەی یازدەم:

دەبێ ئەو کەسانەی دادەمەزرێن بە سەرۆکی دەستە وبەڕێوەبەرە گشتیەکان:

یەکەم: بەلایەنی کەمەوە, خاوەن بروانامەیەکی زانکۆیی سەرەتایی بێت کە پەیوەندی هەبێت بەو فەرمانەی لێی دادەمەزرێت,

دووەم: شارەزا بێت وکاری کردبێت لە بواری پسپۆریەکەیدا بۆ ماوەی حەوت ساڵ, بەلای کەمەوە.

ماددەی دوازدەم:

دەبێ گشت وەزارەت و دەزگاو فەرمانگەکانی پەیوەندیدار لە هەرێمدا پابەندبن بەو بڕیارانەی تایبەتن بە پرۆژەکانی وەبەرهێنان, بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە ولە دەستەوە دەردەچن.

ماددەی سیازدەم:

سەرۆکی دەستە بۆی هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی سروشتی و یاسایی ناوەوە ودەرەوەی هەرێم مۆربکات بۆ ڕاپەڕاندنی ئەو ئەرکوفەرمانانەی پێیان دەسپێرێت بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی دەستە. ماف و ئەرکەکانیشیان لەلایەن سەرۆکی دەستەوە دەستنیشان دەکرێن.

بەشی دووەم

ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان

ماددەی چواردەم:

یەکەم: ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان لە هەرێمدا پێك دێت لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران وەك سەرۆك وجێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بە جێگری ولەکاتی ئامادەنەبوونی جێی دەگرێتەوە وبە ئەندامەتی وەزیرانی: دارایی وئابووری وبازرگانی وشارەوانی وپلاندانان وکشتوکاڵ وپیشەسازی وسەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان. پێویستە دەستە بەرنامە دابنێت بۆ برەوپێدانی وەبەرهێنان لە هەرێمدا و هەلی وەبەرهێنان لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بناسێنێ وچاپەمەنیەکان دەربکات وسیمینار وکۆرسەکانی لێتوژینەوە رێکبخات و فەرمانبەرانی رەوانەی خولەکانی راهێنان, لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بکات, بە ئامانجی بەرزکردنەوەی رادەی تواناکانیان ، بە جۆرێك لەگەڵ سروشتی کاری دەستەو تایبەتمەندیەکانی کۆك بن.

دووەم: أ) سەرۆکی ئەنجومەن بۆی هەیە داوا لە وەزیرێکی دیکە بکات بەشداری لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن بکات, کە تایبەت بێت بە وەزارەتەکەیەوە.

ب) سەرۆکی ئەنجومەن بۆی هەیە داوای ئامادەبوونی نوێنەری کەرتی تایبەتی پەیوەنددار بە پرۆژەکە بکات

ج) ئەنجومەن پێڕەوی ناوخۆی دادەنێت، سەبارەت بە کۆبونەوەی ئەنجومەن و بڕیاردان تیایدا.

سێیەم. ئەنجومەن ئەو دەسەلاتانەی خوارەوە پیادە دەکات:

أ-دانانی ئەو سیاسەت و ستراتیژیانەی پەیوەنددارن بە وەبەرهێنان ودەستە پێشنیاریان دەکات لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی هەرێم.

ب-پەسەند کردنی پلان وبەرنامەی چالاکی دەستە لە چوارچێوەی پلانی گشتی هەرێمدا.

ج-تێڕوانینی ئەو راپۆرتە خولەییانەی سەرۆکی دەستە سەبارەت بە راپەڕاندنی کار لەدەستەدا پێشکەشی دەکات، وئەو پرسانەی پەیوەندن بەبارو کەشی وەبەرهێنان لە هەرێمدا وچی پێویستە لەبارەیەوە بکرێت.

د) تێڕوانینی پێگەی دارایی دەستە و پەسەند کردنی پرۆژەی بودجەی ساڵانەی.

ھ) پەسەند کردنی گرێبەستی ئەو قەرز وئاسانکاریە دەستەبەریانەی پێشکەش بەدەستە دەکرێن بەدەستەبەری حکومەت وبانکەکان ودەزگا دارایەکانی تایبەتمەند بە پێی ئەو رێکار وسیستەمانەی داندراون. بەمەرجێ مەبەستەکانیان تەنها بۆ دارایی کردنی ئەو چالاکیانە بێت کەدەستە لە سنوری تایبەتمەندیەکانیدا ئەنجامیان دەدات.

و) دانانی سیستەمێك بۆ چاودێری وبەدواداچوون وهەڵسەنگاندنی کارەکانی وەبەرهێنانی بیانی بۆ ئەوەی لەو کۆسپ وتەگەرانەی دێنە ڕێیان تێبگەن وکاربکەن بۆ زاڵبوون بەسەریاندا.

ز) پەسەند کردنی پێڕەوی ناوخۆی دەستە.

ماددەی پازدەم:

یەکەم: ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان لە هەرێمدا بە سەرۆکایەتی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران وجێگرایەتی جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران وئەندامەتی وەزیرەکانی: (دارایی و ئابووری, بازرگانی, شارەوانی, تەندروستی, پلاندانان, کشتوکاڵ, پیشەسازی, کارەبا, گەشت وگوزار, ژینگە, سامانە سروشتیەکان, گواستنەوە, گەیاندن), وسەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان, یان ئەو کەسەی لە جیاتی خۆی رایدەسپێرێ ونوێەرێکی کەرتی تایبەت وهەر کەسێکی دیکەی خاوەن ئەزموون و پسپۆڕ کە سەرۆکی ئەنجومەن بڕیاری هاتنە ناو ئەنجومەنی دەدات. بە ڕێسایەکی ناوەخۆش رێکاری سازدانی کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن وبڕیار دەرکردنی دیاردەکرێن.

دووەم: ئەنجومەن ئەم دەسەلاتانەی خوارەوە پیادە دەکات:

1. دانانی ئەو سیاسەت و ستراتیژیانەی پەیوەستن بە وەبەرهێنان, کە دەستە لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی هەرێمدا پێشنیاریان دەکات.

2. ڕەزامەندی دان لەسەر پلان و بەرنامەکانی چالاکی دەستە, لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی هەرێم.

3. تێڕوانینی ئەو راپۆرتە خولەییانەی کە سەرۆکی دەستە پێشکەشی دەکات سەبارەت بە بەڕێوەچوونی کار لە دەستەکەدا وئەو پرسانەی پەیوەستن بە بارودۆخ و کەش و هەوای وەبەرهێنان لە هەرێمدا وچی پێویستە دەربارەیان ئەنجام بدرێت.

4. تێڕوانین لە ئاستی دارایی دەستەو پەسەندکردنی پرۆژەی بودجەی ساڵانەی.

5. پەسەندکردنی گرێبەستی قەرزەکان و ئاسانکاریی بۆ پێشکەشکردنی ئەو دەستەبەریانەی بە دەستە دەدرێن بە گەرەنتی, بەدەستەبەریی حکومەت, بانقەکان یان دەزگاکانی داراییکردنی تایبەتمەند, بەپێی ریساو سیستەمی بریار لەسەر دراو، بە مەرجێك مەبەستەکانی تەنیا بۆ داراکردنی چالاکیەکانی دەستە ولە سنووری تایبەتمەندیەکانی دا بێت.

6. دانانی سیستەمێك بۆ چاودێری وبەدواداچون وهەڵسەنگاندنی کاری وەبەرهینانە بیانیەکان بۆ ئەوەی ئاگادار بێت لەهەر کۆسپێکی دێتە ڕێیان وکار لەسەر لابردنی بکات.

7. پەسندکردنی پەیڕەوی ناوخۆی دەستە.

بەشی سێیەم

بودجەی دەستە

ماددەی پازدەم:

دەستە بودجەیەکی هەیە لە نێو بودجەی گشتی هەرێمدا.

چواردەم: أ) لە ماددەی نۆزدەمی پرۆژەکە دەبێتە حەڤدەم دەکەوێتە بەر بەشی یەکەم بە ناونیشانی (رێکارەکانی مۆڵەتپێدانی پرۆژەکان) لە دروازەی چواردەم, بەناونیشانی (مۆڵەتپێدان وناوبژیوانی), لیژنە کۆك بوون لەسەر لابردنی زنجیرە (ت)ی پرۆژەکە وشوێنی بڕگەکانی (پ) و (ج) بگۆڕدرێن و دەروازەی چواردەم بەم جۆرە بخوێندرێتەوە:

دەروازەی چواردەم

مۆڵەتپێدانی پرۆژەکان وناوبژیوانی

بەشی یەکەم

رێکارەکانی مۆڵەت پێدانی پرۆژەکان

ماددەی حەڤدەم:

1. لە پێناوی سوودوەرگرتن لەو بەخشین وتایبەتکاریانەی (امتیازات) لەم یاسایە داهاتوون، پێویستە وەبەرهێن مۆڵەتی دامەزراندنی پرۆژەکەی لە لایەن دەستەوە بەدەست بێنێت.

2. دەستە, لەسەر داوای وەبەرهێن, مۆڵەت بە دامەزراندنی پرۆژە دەدات, بەپێی ئەو مەرجانەی لەلایەن دەستەوە دەستنیشانکراون. پێویستە دەستەش لەمیانەی(30)رۆژ لە رۆژی تەواوکردنی پێداویستی ومەرجەکانی هونەری ویاسایی وئابووری, بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, بریاری لەبارەیەوە بدات, وێڕای لەبەرچاو گرتنی ئەو رێکسازی وپێوەرانەی دەستە دایان دەنێ.

3. ئەگەر وەبەرهێن داوای دامەزراندنی رەتکرایەوە, بۆی هەیە لەماوەی (15) رۆژ لە رۆژی پێڕاگەیاندنی بە بڕیاری رەتکردنەوەکەیدا, توانج لە بڕیارەکە بدات و دەبێ سەرۆکی ئەنجومەن لەماوەی (30) رۆژ دا بریار لە توانجەکە بدات, بریارەکەشی کۆتاییە.

4. دەستە بۆی هەیە لەسەر داوای وەبەرهێن رەزامەندی سەرەتایی لەسەر مۆڵەتپێدانی پرۆژەکە بدات لەماوەی (15) رۆژ لە بەرواری داواکەیەوە، بۆ ئاسانکردنی رێکارەکانی پەیوەندی کردنی ناوەوەو دەرەوەو بۆ خێراکردنی دامەزراندنەکەی.

ب) ماددەی بیستەمی پرۆژەکە دەبێتە هەژدەم بەناونیشانی (ناوبژیوانی) ودەکەوێتە بەشی دووەمی دەروازەی چواردەم و بە تێکرای دەنگ پێشنیارکرا, رستەی (پشت بە بەندەکانی گرێبەستی مۆرکراو لە هەردوو لایەنەوە بۆ نەهێشتنی ناکۆکیەکانی وەبەرهێنان) زیاد بکرێت ومادەکە بەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

بەشی دووەم

ناوبژیوانی

ماددەی هەژدەم:

کێشەکانی وەبەرهێنان بەپێی گرێبەستی مۆرکراو لە نێوان هەردوو لادا یەکلا دەکرێنەوە. ئەگەر لە گرێبەستەکەش هیچ بڕگەیەکی وا نەبوو ئەوا بە رێگەیەکی دۆستانە و بەرەزامەندی هەردوو لایەن چارەسەردەکرێن، لە حاڵەتێکدا ڕەزامەندی هەردوو لایەن بەدەست نەهات، هەردوو لا بۆیان هەیە هانا بەرن بۆ ئەو ناوبژیوانییەی کە حوکمەکانی لە یاسا رەچاوکراوەکانی هەرێمدا دیارکراون, ، یان بەپێی حوکمەکانی یەکلاکردنەوەی ناکۆکیەکانی هەر رێککەوتنامەیەکی نێودەوڵەتی، یان دووقۆڵی کە عیراق لایەنێك بێت تیایاندا.

پازدەم: سەبارەت بە ماددەکانی بیست ویەکەم تاکو بیست وشەشەمی پرۆژەکە, کە کەوتوونەتە بەشی سێیەم بە ناوی حوکمە کۆتاییەکان, کە رێزبەندییان دەبێتە نۆزدەم تاکو بیست وچواردەم, لیژنە پێشنیار دەکات بڕگە (د) لە مادە (21) ی پرۆژەکە لابردرێت چونکە پێشتر گوازراوەتەوە بڕگەی (8) لە ماددەی حەفتەم لە نێوان ئەو ماددانەی لیژنەی یاسایی

پێشنیاری کردوون, چونکه یەکێکه له گرەنتیەکانی وەبەرهێن هەر وەها بڕگە (ج) له ماددە (23) ی پرۆژەکه لابردرێت, که زنجیرەی دەبێتە ماددە(21). لیژنه پێی وایه سەرۆکی ئەنجومەن بۆی هەبێ ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێکردنی ئەم یاسایه دەربکات, نەك سەرۆکی دەستە, چونکه خۆی سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنانه.

مادەکانی بەشی سێیەمیش بەم جۆرە دەخوێندرێنەوە:

بەشی سێیەم

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی نۆزدەم:

1. بڕیاری سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران/ ئیدارەی سلێمانی ژمارە 89ی ساڵی 2004 تایبەت بە هاندانی وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستاندا هەڵدەوەشێندرێتەوە، ودەستەی هاندانی وەبەرهێنان و دامەزراوەکانی کە بەپێی مادە(16)ی بڕیارەکە دامەزراوە هەڵدەوەشێندرێتەوە وهەموو ماف وپابەندی و سامانەکانی گوێزراوەو نەگوێزراوەی، دەگوازرێنەوە بۆ دەستەی وەبەرهێنان کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

2. هەموو پرۆژەکانی وەبەرهێنان کە لەلایەن دەستەی هاندانی وەبەرهێنانی هەڵوەشایەوە ڕێپێدراون بەپێی بڕگە(1)ی سەرەوە، بە پرۆژەی وەبەرهێنانی یاسایی دادەندرێن وبەردەوام دەبن لە سوودمەندبوون لەو ئیمتیازات و هاندانانەی کە بەپێی بڕیاری هەڵوەشایەوە پێیان دراوون.

3. هەموو ئەو پرۆژانەی دیکەی کە لەژێر تێڕوانین وهەڵسەنگاندن دان وئەوانەی تاکو ئێستا بڕیاری کۆتاییان لە دەستەی هەڵوەشایەوە بۆ دەرنەچووە وەك پرۆژەی وەبەرهێنان, دەگوازرێنەوە بۆ دەستەی وەبەرهێنان, کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێکهاتووە. فەرمانگە تایبەتمەندەکانی دەستەش بەردەوام دەبن لەو ڕێکارانەی کە لەلایەن دەستەی هەڵوەشایەوە وەرگیراوون.

ماددەی بیستەم:

هەر پرۆژەیەکی ئێستا هەیە و بە پرۆژەیەکی وەبەرهێنان دانداوە, بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، یان بە پێی حوکمەکانی ئەو یاسا وبڕیارە تەشریعیە کارایانەی پیش دەرچوونی ئەو یاسایە دامەزراوە,, سوودمەند دەبێت لەو بەخشین و ئیمتیازاتانەی لەم یاسایەدا هاتوون, بەمەرجێك لە سایەی یاساو بڕیارەکانی پێشوو سوودمەند نەبووبێت.

ماددەی بیست ویەکەم:

هیچ هەموارکردنێکی ئەم یاسایە کار ناکاتەسەر::

1.ئەو دەستەبەری ولێبووردن ومافانەی بەپێی ئەم یاسایە دیارکراون.

2.هەڵوەشاندنەوەی هەر دەستەبەریەك, مافێك یان بەخشینێك کە بەهەر پرۆژەیەکی تۆمارکراو درابێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێش دەستپێکی جێبەجێ کردنی هەموارکردنەکە.

ماددەی بیست ودووەم:

ژمێریاریەکانی دەستە لەلایەن سەرۆکایەتی دیوانی چاودێری داراییەوە وردبینی دەکرێت.

ماددەی بیست وسێیەم:

ئەوحاڵەتانەی دەقێکی ئەم یاسایە نایانگرێتەوە، دەکەوێتە بەر ئەو ڕێسا گشتیانەی لە یاساکانی دیکەی پەیوەندداردا هاتوون, بە مەرجێك حوکمەکانی لەگەڵ حوکمی ئەم یاسایەدا پێچەوانە نەبن. لەکاتی ناکۆکی لە نێوانیاندا, حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێن.

ماددەی بیست و چوارەم:

سەرۆکی دەستە بۆی هەیە ڕێنماییەکانی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە.

شازدەم: لیژنە پێشنیار دەکات ئەم دوو مادەی خوارەوە بخرێنە سەر یاسای پێشنیارکراو:

ماددەی بیست وپێنجەم:

دەبێ ئەنجومەنی وەزیران ئەم یاسایە جێبەجێ بکات.

ماددەی بیست وشەشەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە جێبەجێ دەکرێت ولە رۆژنامە فەرمی (وەقائیعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.

هۆی دەرکردنی یاساکە

بە ئامانجی دروستکردنی کەش و هەوایەکی هاندەر بۆ وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستانی عیراق ولابردنی کۆسپەکانی یاسایی لە بەردەمیدا، وماوەدان بۆ کارپێکردنی سەرمایەی نیشتمانی و بیانی لە پرۆژەکانی وەبەرهێنان، بەو شێوەیەی هاوکارییەکی کاریگەر لە پرۆسەی بوژانەوەی ئابووری بکات، وبۆ ئەوەی ئاسانکاری و پشتگیری هاندەر بکرێ و لەهەندێ باجی سەرمایەکانی وەبەرهێنراو ببوردرێت، ولە پێناو هێنانەکایەی دەستەیەکی وەبەرهێنانی تایبەتمەند بۆ رێکخستنی لایەنە هەمە جۆرەکانی پرۆسەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا ئەم یاسایە داندرا.

تکایە بۆ ئاگاداری بەرێزتان وپرۆژەکە وبۆچوونی لیژنەی یاسایی بخرێنە بەردەم ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان بۆ تاوتوێکردنی ورادەربڕین لەبارەیەوە.

لەگەڵ رێزدا

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ لیژنەی یاسا, لێرەدا کۆتایی بە کۆبوونەوەی ئەمڕۆمان دەهێنین, کۆبوونەوەی داهاتوو رۆژی یەك شەممە لە 2006/7/2 دەبێت, بەخێر بێن سەرچاوان.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

یەك شەممە رێکەوتی 2\7\2006

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13)

یەك شەممە رێکەوتی 2006/7/2

کاتژمێر(11)ی سەر لە بەیانی رۆژی یەك شەمە شەممە رێکەوتی 2006/7/2 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەم, ساڵی (2006) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (13)ی خولی گرێدانی یەکەمی ساڵی دووەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق, بەرنامەی کار بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان – عێراق, کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی کوردستان – عێراقەوە پێشکەش کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی یەك شەممە رێکەوتی 2006/7/2دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان – عێراق, کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی کوردستان – عێراقەوە پێشکەش کراوە.

داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم کە لەجێگەی خۆیان دابنیشن, لە جەلسەی پێشوو ماددە یەك و ماددە دووەمان تەواو کرد, ئێستا داوا لە لیژنەی قانونی دەکەم ماددە سێ بخوێنێتەوە لەگەڵ ئیقتراحەکەی, دواتر رای لیژنەی دارایی لەسەر ماددەکە, فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە پرۆژەکە گەیشتینە ماددە چوار, ماددە چوار بەنسبەت مەشروعەکەیە چونکە دەستکاریمان کردووە, ماددە یەك حەزف کرا, ئێمە لەسەر ئەصڵی مەشروعەکە بەرەقەم دەڕۆین پاشان دەسکاری دەکەین, نەوەك بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لێیان تێك بچێت, ئێستا دەست پێ دەکەین بە خوێندنەوەی ماددە چوار, بڕای بەڕێزم کاك عونی ماددە چوار دەخوێنێتەوە.

بەڕێز پخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە جەلسەی پێشوودا لیژنەی قانونی راپۆرتەکەی خۆیان خستە بەردەست, دەنگ لەسەر ماددە یەك و دوو درا, بەڵام ئەوە لە هەیئەی پرۆژەکە گۆڕانکاریان کردووە, دەنگ لەسەر ئەوە نەدرا کراوە بە فەصڵ و ماددەکانیش پاش و پێش کراوە, لام وایە ئەبوایە ئەوەمان بکردبایە, نازانم چۆن دەبێ, سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێش ئێستا لەگەڵ برادەران موناقەشەی ئەو مەسەلەیەمان کرد, بەڵام نەگەیشتینە نەتیجە و تەصویتیشی لەسەر نەکراوە, ئێستا دەست پێ دەکەین و مەشروعەکە دەخوێنینەوە, تەنها ماددە یەك و دوو بە هەموو تەعدیلات و شتەوە دەنگی لەسەر درا, باسی ئەوەمان کرد کە دەسکاریمان لە تەرتیبەکەی کردووە, چ لەسەر ئاستی فصولّ و چ لەسەر ئاستی فەقەرەکان, ئینجا ئەوە دوای ئەوە لەگەڵ دەستەی سەرۆکایەتی ئێمە تەرتیبەکەی بەم شێوەیەی کە هەیە دایدەڕێژینەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان دیسان دەگەڕێمەوە سەر ئەوەی کە ئێوە ئیقتراحاتی خۆتان بڵێین دوایی ئێمە چاکی دەکەینەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڵێ, ئێستا ماددە سێ:

المادة الثالثة:

تطبق احكام هذا القانون على المشاريع التي توافق عليها الهيئة في احد القطاعات التالية:

أ-الصناعات التحويلية والكهرباء والخدمات المرتبطة بهما.

ب- الزراعة بشقيها النباتي والحيواني والخدمات المرتبطة بها.

ت-السياحية

ث-الفنادق.

ج- الصحة والبيئة.

ح-الترفيه ومدن الالعاب.

خ-الابحاث العلمية والتكنولوجية, وتكنولوجيا المعلومات.

د-النقل والاتصالات الحديثة.

ذ-والمؤسسات المالية والبنوك و شركات التأمين.

ر-مشاريع بناء الاعمار, و مشاريع الاسكان, والخدمات الاستشاريةو الطرق والجسور, وسكك الحديد.

ز-التعليم بجميع مراحله في ضمنه التعليم العالي وتقني ورياض الاطفال.

س-أي مشروع في أي قطاع اخر يقرر الهيئة الموافقة على شموله باحكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددە سێیەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پرۆژانە پیادە دەکرێن کە دەستە لەیەکێ: لەو کەرتانەی خوارەوەدا رەزامەندیان لەسەر دەدات.

أ-پیشەسازییە گواستراوەکان (التحویلیه) وکارەبا و ئەو خزمەتگوزاریانەی پێیانەوە بەندن.

ب-کشتوکاڵ بەهەردوو لایەنیەوە, رووەکی و ئاژەڵی, وئەو خزمەتگوزاریانەی پێیانەوە بەندن.

ت-گەشت وگوزار.

پ-هۆتێلەکان.

ج-تەندروستی و ژینگە.

ح-خۆش گوزەرانی و شاری یاری.

خ-توێژینەوەکانی زانستی وتەکنۆلۆژی وتەکنۆلۆژیای زانیاریەکان.

د-گواستنەوە وگەیاندنی سەردەم.

ژ-بانکەکان و کۆمپانیاکانی دڵنیاکاری(تأمین) ودەزگا داراییەکانی دیکە.

ر-پرۆژەکانی ژێرخانی ئابووری, وەك بنیاتنان و ئاوەدانکردنەوە و نیشتەجێ کردن و رێگاوبان و هێڵی شەمەندەفەر وفڕۆکەخانە و ئاودێری و بەنداوەکان.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان صورەتێکی وازحیان هەبێ لەسەر ئەو ماددەیەی کە گۆڕانکاری لەسەرکراوە, لێرەدا حەز دەکەم هەندێ نوقات روون بکەمەوە, بەنسبەت ئەصڵی مەشروع تەبعەن فەقەراتی ماددەکان پاش و پێش کراون, بەنسبەت ئەهمیەتی فەقەرەکە ئێمە تەسەلسولەکەمان دووبارە کردۆتەوە, بەنسبەت فەقەرە دوو (غابات) ئیزافە کراوە, بەنیسبەت فەقەرە سێ (فنادق و مشاريع سياحيه) دەمج کراوە (ترفیهی) ئیزافە کراوە, بەنیسبەت فەقەرە حەفت کە دەڵێ (البنوك و الشركات التأمين)(المؤسسات المالية الاخرى) ئیزافە کراوە, بەنیسبەت فەقەرە هەشت ئیعادەی صیاغە کراوەتەوە, بنایەی تەحتی ئیزافە کراوە لەگەڵ (مشاريع البناء و مطارات والري والسدود), لەهەمان کاتدا فەقەرە نۆش فەقەرەیەکی تازەیە ئیزافە کراوە (المناطق الحرة والاسواق التجارية المعاصرة والخدمات الاستشارية المرتبطة بها), زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەسەر ماددە سێ ئەم بەڕێزانەی خوارەوە لە ئیستمارەکە ناویان نووسیوە بۆ ئەوەی قسە بکەن, دەیخوێنمەوە, ئەگەر کەسێکمان لەبیر کردبێت , محمد احمد صالح, شێخ ادهم, محمد حكيم, عزالدين باقەسری, دلێر محمد شريف, قادر

سعید, سەردار هەرکی, زرار تاهیر امین, عادل امین, عمر عبدالرحمن, ئارام رەسول, مامۆستا رشاد, شرین عبدالرحمن, گوڵناز عزیز قادر, خەمان زرار, فەرموو کاك محمد احمد صالح.

بەڕێز محمد احمد صالح(دیلّمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکەم ئەوە بوو قوتاعی تەربیە و تەعلیم بە پێی سیاسەتی تەعلیمی بێت لەگەڵ سیاسەتی تەربەوی بێت, لیژنەی یاسایی سیاسەتی تەعلیمی خستیە لەگەڵی, بەڵام سیاسەتی تنمیە ناگونجێ لەگەڵی, بە قەناعەتی من ئامانجی سەرەکی تەعلیمی عالی و هەموو بوارەکانی تەعلیم تنمیە نییە, دوو سیاسەتێکی وازیحی تەعلیمی لە کوردستان نییە, هیچ فەلسەفەیەکی تەربەوی وازیحمان نییە, لێرە دە کۆلیژی یاسامان هەیە, بەڵام یەك کۆلیژی هەندەسی معماری هەیە, یان دە کۆلیژی یاسا بەرامبەر یەك کۆلیژی صەیدەلی, لەبەر ئەوە دەبێ ئەساسی تەعلیمەکە کە ئیستیسمار بێت, هەدەف ئەو کۆلیژەی کە دروستی دەکەن لەگەڵ هەدەف هەرێم چییە, بۆ چ کەوادرێکە, بۆ چ مەجالێکە, بۆ زراعەیە یان بۆ صناعەیە, نەوەزیری تەعلیم و نەوەزیری تەربیە ئەندامن لەدەستەی بەرهەمهێنان, نە ئەندامن لەئەنجومەنی بالّای وەبەرهێنان, دەبێ لە بوارێکی وا هەبن, چونکە بوارێکی یەکجار گرنگە, پێشنیاری ئەوە دەکەم, دوو فەقەرەی (أ وی) کە صناعات تحریریە لەگەڵ بنیەی تەحتی بە تەصوری من نەدەبوو لەگەڵ هەیئەی ئیستیسمار بوایە, بەڵام بۆ لیژنەی بالّای ئیستسمار بێت, بە پێی یاسایەکی تایبەت بێت, چونکە ئەو بوارانە ئیعتیماد دەکەنە سەر مەواد ئەوەلیە (مواد خامە) ئەوە زمنی موارد تەبیعیەیە, زیمنی مولکی عامەیە, یەعنی زەحمەتە ئینسان تەصور بکات رەئسمالێك بێت جسرێك دروست دەکات دەبێتە جسری ئەو سەرمایەدارە, یان تەریق عامێك دروست دەکات ئینجا تیمێکی لەسەر دادەنێت کە دێت باج لەو سایقانە وەردەگرێت کە بەسەر ئەو جسرە دەڕۆن, ئەوانە نموونەیە دێنم, لەبەر ئەوە پێویستە ئەوانە بەپێی یاسا ئیستفادەی لێ بکەین و ئەنجومەنی بالّا وەبەرهێنان بێت, نەك تەنها هەیئەی بەرهەمهێنان, زۆر سوپاس.

بەڕێز ادهم عثمان احمد بارزانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارم لەسەر ماددە سێ بەندا ئەلیف کە باسی کەهرەبای دێتە کرن و بەندا هەشت تورق و جسور و سکك الحدید, دەلێم لیژنا یاسایی و (مطارات)یش دێتە کرنێ, کە ئەویش دەبێتە یەك لە تێبینیەکانم, من بەباشی دەزانم ئەڤ شتە هەر لە زمنێ دەسەلّاتا حکومەتێ بێت, ئان نەکتنە کەرتی تایبەت, سوپاس.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من داوای تەوزیحێك دەکەم لەسەر مەشاریعی تەرفیهی, مەبەستیان چییە؟ یانی مەشاریعی تەرفیهی ئەگەر بۆمان شەرح بکەن بزانین مەبەستەکەی چییە, سوپاس.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیا من لەسەر ماددە سێ فەقەرا (ك) تەعلیمی ئەو لیژنایا یاسایی دروست کریە, هەمان تێبینیا کاك دیلمان, سوپاس.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەتەعریفەکەش هاتووە موستەسمر کێیە, کە هەموو ئەموالی عەینی و شەخصی و مەعنەویەکە دەگرێتەوە, من پێشنیاری ئەوەم هەیە بڕگەیەکی تر زیاد بکرێت ئەویش کە بواری ئیستیسمار بگرێتەوە ئەمەش دەقەکەیەتی (انشاء ثلاجات خاصة لحفظ الحاصلات الزراعية والمنتجات الصناعة والزراعة والمواد الغذائية) لەسەر ئەوە هیچ لە کێشەکانی جووتیار لەم ولاتە کەم ناکاتەوە, کاتێك بەروبومێکی دەبێ زیاد لەبازاڕدا, یان بەوەی کە بێتە بەرهەم شوێنێك نییە حفزی بکات, یانی کە دەچێتە بازاڕ هەندێك جار ئەو پارەش ناکات کە جوتیارەکە بەرهەمەکەی پێ نەقڵ دەکاتە بازاڕ, بۆیە ئەم بواڕە من بە بواڕێکی پێویستی دەزانم بۆ کشتوکاڵ, کە ئێمە لە ژێر ئەم ماددەیە جێگەیەکی بۆ بکەینەوە بۆ ئیستسمار بیگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە لە بڕگەی دەی ئەم ماددەیە کە ڕێز لە تەعلیم بگرێ و لە مەراحیلی ئەساسی تەعلیمی بێت, بگەڕێینەوە بۆ ماددە پازدە لەبەر ئەوەی وەزیری موختەص لە هەردوو بوارەکە چ لە تەربیە و چ لە خوێندنی بالا موشارەکەی مەجلیسی ئەعلاکە ناکەن, ئەو بڕگەیە لەو ماددەیە زیاد بکرێت, یان ئەو دوو وەزیرە بەڕێزە ئیزافە بکرێ بۆ مەجلیسی ئەعلا, بۆ ئەوەی ئەوان زیاتر ڕەبتیان بە تەربیەی تەعلیمی ئیقلیمی زیاتر موختەصن وەك لەهەیئەی ئیستیسمار, چونکە فەقەرەکانی تر هەموویان پرۆژەی ئیستیسماری خدمینە, بەڵام ئەوە تەنیا تەعلیمیە, لەبەر ئەوە, ئەوە پەیوەندی بە وەزیری پەروەردە و وەزیری تەعلیمی عالیەوە هەیە, سوپاس.

بەڕێز ارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم بۆ ماددە سێ بڕگەیەك زیاد بکرێت بەم شێوەیە لە زمنی بوارەکانی بەرهەمهێنان (پرۆژەکانی بواری وەرزشی و کردنەوەی یانەی تایبەت و خاوەنداری کردنی تیپی تایبەتی وەرزشی), زۆر سوپاس.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی سێ بڕگەی (ك) پێشنیار دەکەم ئەو بڕگەیە ئیلغا بکرێ, لەبەر ئەوەی تەعلیم مەسئولیەتی دەوڵەتە, داخلی ئیستیسمار و تیجارەت نەبێت باشترە لەو مەرحەلەیەی, دەکرێ مەرحەلەیەکی دیکەدا ئیعادەی نەزەر بکرێتەوە, لەبەر ئەوە ئەو مەرحەلەیە بەباشی نازانم, زۆر سوپاس.

بەڕێز شرین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارم ئەوەیە کە بڕگەی (فنادق وترفیه و العاب) بکەوێتە زیمنی سیاحە, زۆر سوپاس.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی (ك) لە بوارەکانی پەروەردەو فێرکردندا باخچەی ساوایان, بەڕای من بەهیچ شێوەیەك نەدرێتە کەرتی بیانی, لەبەر ئەوەی دەکرێ بەمەبەستی ئەو دەزگایە لە ڕێگە لابدرێ, هەرچەند لە گۆڕانکاریەکەی لیژنەی یاساییدا پێشنیارەکە کراوە و بەشەکانی تری پەروەردە لە ژێرچاودێری ئەمنی نیشتمانییدا بن, چونکە ئەوە لایەنێکە مەترسی ئەوەی لێ دەکرێ ولاتانی دەوروبەر یان ولاتانی تر بەئاقارێکی تر دەڕۆن, ئێمەش هێشتا لە قۆناغی رزگاری نیشتمانیی داین, سوپاس.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی قسەکان زۆر دووبارە نەبێتەوە, بەڵام تەئکیدەن و پشتگیری کردن لە قسەکانی کاك دلێر کە لە ڕوونکردنەوەکەی هەموو ئەو بوارانەی کە پەیوەندی بە نەوت وکانزاکان هەیە, ئەم قانونە نەیگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی مولاحەزەیەکی زۆر درا, بەڵام ئەوەی بتوانین وەڵامی بدەینەوە, ئێستا وەڵامی دەدەینەوە, بەنسبەت کاك دیلمان کە دەڵێ تەربیە بەم شێوەیە ئەوە قانونی تایبەتی دەوێ, ئێمەش لەگەڵ ئەوەین, چونکە ئەمە یاسای تایبەتی دەوێ, ئەو یاسایە بە تەفصیل حەقی خۆی بدرێتێ, بەنسبەت کاك شێخ ادهم دەڵێ مەطار لە کەرتی تایبەت دووربخرێتەوە, ئێمەش پێشنیارمان داوە بەراستی بۆ ئەوەمان بەجێهێشتووە, ئەوە ئیقتراحێکە, دوا رەئییم رەئیی برایانی ئەندامانی پەرلەمانە, مەسەلەی تەرفیهی, یەك لەبرادەران دەڵێ بۆمان روون بکەنەوە تەرفیهی چییە, تەرفیهی وەسائیلی حەوانەوە بە تەرفیهی لە قەڵەم دەدەین, ئەوە موقتەرەحی لیژنەی قانونیە, ئەگەر نا پێتانیش باشە ناوێکی تر بڵێن ئەو ئەندامانی پەرلەمان ئازادن لەو مەسەلەیە, مەسەلەی فەندق سیاحی بێت ویاخود بکرێتە غیر سیاحی کاك سردار دەڵێ هەموو فنادق سیاحی کۆبکرێتەوە, لەوانەیە مەشروعێکی ئیستیسماری بێت و فندق بێت, بەڵام سیاحی نەبێت, بەنسبەت کاك عادل کە کوردستان تەقسیم بکرێت, تەبیعی لە پرۆژەکە تەقسیم نییە, بەڵام ئەوەی کە هەیە ئەو مەناتیقەی کە بچووکە وەکو دێ, ناحیە, قەزا, ئەبێ حەوافیزی تەسیهلاتی زەماناتی زیاتر بدرێتێ لەو پرۆژانەی کەدەکرێ, بەنسبەت کاك عمر عبدالرحمن و وەزیری تەربیە و وەزیری تەعلیم ئیزافە بکەن, ئێمەش پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەین, لەبەر ئەوەی فەقەراتی پەیوەندار هەیە بەو مەسەلەیە لە قانونی ئیستیسمار, ئەوەی کاك ئارامیش باسی کرد ئیمکان هەیە لە تەرفیهی جێگای بکرێتەوە, بەنسبەت کاك دلێر نەوت وکانزاکان ئەصڵەن لەو ماددەیە نەهاتووە, بەڵام لە ماددەیەکی تر کە هاتینە سەری موناقەشەی ئەو مەسەلەیە دەکەین, بەنسبەت ئیلغای فەقەرەی تەعلیمی, بەحەقیقەت ئێمە لەگەڵ ئەوەداین کە فەقەرە تەعلیمیەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەحەقیقەت کاك دلێر دووبارە پێشنیارەکەت بڵێوە, چونکە دوو کەسی تریش تەئییدیان کرد, فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێش ئەوەی ئیقتراحەکەی خۆم بخوێنمەوە, فعلەن ئێمە لە لیژنەی قانونی موناقەشەمان کردووە, تەقریبەن لە شوێنێکی تر لە ماددە پێنجمان داناوە, بەڵام من پێم وایە لێرە زەروورە, زەروریشە بەم شێوەیە بێت من تەحدیدم کردووە, بەعەرەبیەکەی دەڵێم و ئینجا بە کوردیەکە, (لایشمل احکام هذا القانون الصناعات الاستخراجیة في مجال النفط والمعادن) بەکوردیەکەی (حوکمەکانی ئەم یاسایە پیشەسازییە دەرهێنراوەکان نەوت و کانزاکان ناگرێتەوە) محددە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە بۆ بێتە ئێرە؟

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چونکە لێرە پرۆژەکانی هەموو باس کردووە, من تەوزیحم داوە وتم بەپێی دەستوور بێت, دەستووری هەرێمی کوردستان کە ئێستا لە تەواو کردنی داین, بەهەمان شێوە لە زمنی سامانی ژێرخانی ئابووریە, هەر خۆی حەقی تەصەروف لەو مەجالە بێتە سەر حکومەت و دەوڵەتی هەرێمی کوردستان, بۆیە پێم وایە هیچ تەناقوضیك نابێت لەگەڵ دەستووری هەرێمی کوردستان لە داهاتوودا, چونکە ئەم دوو مادەیە بڕبڕەی پشتی سیاسەی ئیقتیصادی دەوڵەتن, یانی ناکرێ هیچ بواری بۆ بهێنێنەوە, ئەبێت لە ئیتیفاقاتی دەولی ئەکرێ, لە ئیتیفاقاتی سیاسی دەکرێ, ئیتیفاقاتی جیاجیا هەیە لە زمنی شەریکات ئەکرێ, باشترە لێرە تەسبیت بکرێت, بۆ ئەوەی هەبێت لێرە باشترە, ئەو ماددەیە لەولا وازح نییە معادن ونەوت نەهاتووە, ئەو مەوادانەی کەوا کەرەستەی خاوی سەرەکین ئەوانە مەقصەدە, بەڵام لێرە لە ماددە یەکدا شتێك هەیە بۆیە من دەڵێم ئەمە بنووسرێ, چونکە دەڵێ صناعاتی تحویلیە, ئەمەش هەمووی شمل دەکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەخشینی زەوی جگە لەوانەی کە باسمان کردن چ دەورێکی گەورەی هەیە, کۆمپانیایەك دێتە کوردستان دەیەوێ خانوو دروست بکات, یان هۆتیل دروست بکات, یا هەر پرۆژەیەکی خزمەتگوزاری دروست دەکات, با بڵێین هۆتێلێك دروست دەکات, ئەم هۆتێلە تەکلیفی پەنجا ملیۆن دۆلار دەکات, ئەگەر حکومەت خانووەکەی نەداتێ و ئەرزەکەی نەداتێ, مانای وایە دەبێ ئەو ئەرزەی پێ بفرۆشی, خۆ ئەگەر یەکێك بیەوێ ئەرز بکڕێ, پارەکەی زیاد دەبێت, من عەرزم کردن نایەوێت بە موصاتەحە, تەبیعەتی بەشەر وایە, پێی وایە تا دونیا مایە دەژی, ئەگینا بە موصاتەحە بێت سەد ساڵ زۆریشە, بەڵام ئینسان تەبیعەتی وایە تەمەنی دەگاتە هەشتا, نەوەت ساڵ قەد بیر ناکاتەوە کە سبەینێ دەمری, هەر پێی وایە تا دونیا ماوە دەژی, یاخود پێی وایە تەواصولی هەیە, پاشی خۆشی دەیەوێ منداڵەکانی و جیلی نوێ هەر وەدەزانی ئەوان ئیستیسماری خۆینە, لەبەر ئەوە دائیمەن حەزی لەوەیە کە شتێکی هەتاهەتایی هەبێ, مواڵکی صرف خۆی بێت, ئەو پەنجا ملیۆنە و کە ئەو ئەرزەی دەدەیتێ, بەو پەنجا ملیۆنە هۆتێلێك دروست دەکات, ئەگەر نا پێی بفرۆشی فەرزمان کرد, (10) ملیۆن دۆلار زیاتر دەکاتە (60) ملیۆن دۆلار, ئەگەر ئیعفائاتی گومرگی بۆ نەکەی, پێنج ملیۆنیش بۆ ئەوێ, لەوانەیە ئەو مەکائینانە بێتەوە ببێتە (65) ملیۆن, ئەگەر باجی لێ وەرگری لەخیلالی پێنج ساڵ بەپێنج ملیۆن باجی لێ وەردەگری دەبێتە (70) ملیۆن دۆلار, هەموو تاجرێك و هەموو پیاوی صناعی لە نەتیجەدا لەسەر ئەساسی کولفەی هەر مەشروعێکدا نرخی دوایی کە دەگاتە هاوواڵاتی, لەبەر رۆشنایی ئەو کولفەیەی کە صەرف کردووە لە مەشروعەکەدا, ئەگەر کولفەکەی حەفتا ملیۆن بێت, نرخەکەی دوایی دەکەوێتە سەر هاوواڵاتی, بەرزی دەکاتەوە, ئوتێلە نرخی بەرز دەکاتەوە, سیاحیە نرخی بەرزدەکاتەوە, چەمەنتۆیە لەجیاتی بە پەنجا دۆلار بێت بیفرۆشێ دەیکاتە شەست دۆلار, ئەو دەیەوێ پارەکەی بۆ بگەڕێتەوە, کەواتە تۆ کە تەسهیلاتی دەدەیتێ تەنیا بۆ تەشجیع کردنی هاتنی ئەو نییە, ئەو تەسهیلاتە بۆ ئەوەی نرخەکەی دوایی لەبەر رۆشنایی تەکلوفەی کوردی, چونکە تەکلوفەی کوردی کەم دەکاتەوە بەو تەسهیلاتەی کە تۆ کردووتە, کەواتە ئەو تەسهیلاتە لە کۆتاییدا بۆ قازانجی هاوواڵاتییە کە خزمەتەکە دەیگاتێ, لەبەر رۆشنایی کولفەکە کەمتر بۆتەوە بە تەدەخولی حکومەت, کەواتە نرخەکەی کە دەگاتە هاوواڵاتی کەمتر دەبێتەوە, من دوێنێ برادەرێك ئەو موناقەشەیە لە هەموو شوێنێك بڵاوبۆتەوە, شەویش هەر موناقەشاتمان هەر بەردەوام بوو, برادەرێکی شارەزا بیری خستینەوە وتی لە ساڵی 1974 ئینگلتەرا ئەو قانونەی دانا, مەدام تاتشەر کە سەرۆك وەزیران بوو ئەو وەختی, ئەو خاوەنی ئەو قەڕارە بوو و خاوەنی تەملیك بوو, لەوەختەوە تەملیك لە بەریتانیادا هەموو کەسێك دەتوانێ تەملیك بکات ئەرز بکڕێ و ئوتێل بکڕێ, پاش ماوەیەك موئتەمەرێکی صوحوق گرت, یەکێك لە رۆژنامە نووسەکان لێی پرسی وتی عەرەب ئێمەی خوارد, ئوتێلاتەکان بەناوی عەرەبدا ئەرزیان کڕیوە و خانوویان کڕیوە ئێمەیان خوارد, ئەویش بە پێکەنینەوە وەڵامی دایەوە, وتی کەینێ دیتتان عەرەبێك هارۆڵد گەورەترین مەخزەنی شمەك فرۆشتنە لە لەندەن, محمد فاید هەیەتی مواڵکێکی میسریە, وتی کەی دیتتان هارۆڵد یاخود هەر بینایەکی تر عەرەبێك بەسەر شانییەوە کردوویەتی و دەیەوێ ببیاتە دەرێ, ئەو وەختی حەفتانە نیگەران بن, گوتی ئەوە هەر لە ئینگلتەرایە و هەر بۆ ئینگلتەراش دەمێنێ, چارەی نییە ئەگەر فرۆشتی ئنگلیزێك دەتوانی لێی بکڕێ, بەڵام مواڵکەکە ئی ئێمەیە وبا بەناوی ئەو بێت, لەبەر ئەوەی ئەم قانونە هەمووی یەکە, ناکرێ بڵێین وەڵاڵ من قانونێکم دەرهێناوە و دەمجی بکەین, یان لە نوقتەیەکی گرنگی دا وەکو ئەوەی هیچت نەکردووە وایە, دوا قسەشم ئەوەیە ئەو قانونە دەسەڵات دەداتە کێ, دەسەڵات دەداتە هەیئەی عولیای ئیستیسمار کە پێك هاتووە لە سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی و هەشت نۆ وەزیری لێپرسراو کە هەموویان وەکو ئێمە, هەست بە لێپرسراویەتی دەکەن, هەست بە خۆشەویستی حکومەت دەکەن و بەرژەوەندی گەلیان لا مەبەستە, لەبەر ئەوە نابێ لەوە بترسێن, ئێمە دەسەڵاتێك نادەینە یەکێك کە خاوەنی ئەم وڵاتە نییە, دەسەڵاتێك نادەینە بێگانەیەك کە بە کەیفی خۆی تەصروف بکات, دەسەڵات دەدەینە حکومەتێك کەوەکو ئێمە لێپرسراوە, بەرپرسە, خۆشەویستی ئەم وڵاتەی لایە و ئەگەر بێتو خوانەخواستە خیلافی ئەوە بوو, ئێمە دەگەڕێینەوە لێرە موناقەشەی دەکەینەوە, بابەکە دەکەینەوە, هەم دەتوانین موحاسەبە بکەین و هەم دەتوانین گۆڕانکاری بکەین, لەبەر ئەوە ویستم ئەو دوو قسەیە لەخزمەتتان بکەم بۆ ئەوەی تۆزێك وەکو رەئیەك عەرزتان بکەم ئەو لایە کە هەیە تێنەگەیشتنێك, موساهەمە بکەم بۆ ئەوەی تێبگەین ئەم قانونە

ئەهمیەتەکەی چەندە و بۆ ئەوەی تێبگەین ئەو ماددەیە بزات لەناویدا دەنگدان بۆی ئەهمیەتی چەندە, سوپاستان دەکەم و داواش لە لیژنەی یاسایی دەکەم رای کۆتایی خۆی بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسا دوای ئەوەی کە گوێمان لە مولاحەزەکان هەمووی گرت, وتاوتوومان کرد, بەحەقیقەت هاتینە سەر ئەو قەناعەتەی کە بتوانین ئەو مولاحەزاتانەی کە درا لە چەند تەوەرێك وەلامی بدەینەوە, یەك لەوانە ئەوەبوو زۆر لە برادەران وتیان نابێ زەوی کشتوکاڵ بۆ مەشاریع تەخصیص بکرێت یان بدرێتە مەشاریع, لێرەدا من دەڵێم زەوی ئەوەی لەم یاسایەدا هاتووە سێ جۆرە زەویە, یەك مولکی صرفە, کە عایدی هاووڵاتیانە کە ئەوە دوێنێ رامان لەسەردا لەیاساکە حەزف بکرێت, زەوی ئەمیری صرفە ئەوە عاید بە حوکمەتە و کەس عیلاقەی پێوە نییە, نەهاووڵاتیان عیلاقەیان پێوە نییە بۆ کێ تەخصیصی دەکات ئەوە دەیکات, سێ (الاراضي مملوكة للدولة) کە پێشان پێیان دەگوت (المفوضة بالطابو) کە ئەوەش حەقی تەصەروف بۆ هاووڵاتیانە و رەقەمەکەشی بۆ دەوڵەتە, ئەوەی تا ئێستا تەعاملی لەگەڵ کراوە, چ پێش دروست بوونی ستافی ئێمە, چ ئێستاش مەسەلەی مەبدەئێکە (اطفا) بەکارهێنراوە , ئەم (اطفا) یە بەینی دوو وەزارەت بووە, وەزارەتی بەلەدیە و وەزارەتی ئیصلاحی زراعی, هەر زەویەك لە ناو شار بێت و لەدەرەوەی شار بێت, پێویستی هەبێت و مەشاریعی لەسەر بکرێت, یان پێویستی ئەوەی ئیفرازی لەسەر بکرێت بدرێتە هاووڵاتیان, ئەوە بەلەدیەی ئیصلاحی زراعی موعامەلەی ئیتفایان روون بووە, موعامەلەی ئیتفا لە هەرێمی کوردستان دوای دروست بوونی ستافی ئێمە یاسای تایبەتی بۆ دەرچووە, لەسەر ئەم یاسایە چ لێرە, چ لە سلێمانی پیادە کراوە, واتە حەقی صاحب مولکیان نەداوە کە حەقی تەصەروفەکەیە, ئەوی تر گەڕاوەتەوە بۆ دەوڵەت, بەلەدیە هەڵساوە بە گوێرەی تەصمیمی ئیحصای شارەکان ئەو قتعانە تەخصیص دەکات لە بۆ قوتاعاتی موختەلەف لە زمنی ئەو قوتاعەش قوتاعی صناعی بێت, هەروەکو ئێستا دەبینین صناعەی شیمالیمان هەیە و صناعەی جنوبیشمان هەیە, لێرەدا هەندێ لە برادەران وتیان عەلا ئەساس هەیئە نابێ حەقی تەمەلوکی هەبێت بەنسبەت ئەرازی, لێرە بە قەناعەتی ئێمە هەیئە حەقی تەمەلوکی هەبێت ونەبێت, هەر دەبێ ئەرز وەربگرێت, لە کێ وەربگرێ یان لە ئەمیریە صرف وەردەگرێ کە هی دەوڵەتە یانیش لە بەقایەی ئیتفایەکە وەردەگری, تەنها و تەنها ئێمە حەلقەی بەلەدیەمان حزف کردووە, ئەو حەلقەی بەلەدیە بەینی زراعە و بەینی ئیصلاحی زراعی هەڵبستێت وببێتە هەیئە, وابزانم ئەوەش هەر بۆ دەوڵەت دەگەڕێتەوە, هیچ لایەنێك لێرە تەرەف نییە لە مەسەلەی ئەو مەوزوعە, خاڵێکی تریش هەیە کە ئیشارەتی پێدرا, مەسەلەی ئیستملاك و تەمەلوك و تەملیك, مەسەلەی ئیستیملاك وازیحە بە گوێرەی قانونی ئیستیملاك بێنین حەسم کرا هەروەکو برادەران ئیشارەتیان پێدا, مەسەلەی تەمەلوك بەنسبەت ئەجانب بەگوێرەی دەستووری ئیتیحادی جائز نییە و هەمان شێوە بەنیسبەت دەستووری هەرێمیش, (الا من استثنى بها القانون) ئەمە یەك, دوو بۆ گۆڕینی واقیعی دیموگرافی ئێمە نەصێکی صەریح هەیە لە قانون, ئەگەر لێرە و لەوێ ئیختیصاصێك دەکرێ لەلایەن هەندێ لایەنەوە مولك دەکرێ بەناوی مواتنی عێراقیەوە, ئەوە ئیختیصاصە لەسەر قانون, ئەبێ ئەمە حەدێکی قانونی بۆ دابنرێ, خاڵێکی تریش دەمەوێ ئیشارەتی پێدەم ئەویش مەسەلەی تەعاروزە بەنیسبەت سولتاتی ئیتیحادی یاخود دەستووری ئیتیحادی, لێرە من عەرز دەکەم بۆ برادەران سێ ماددە هەیە بە رووبی بیخوێنەوە (121, 114, 110) لەدەستووری عێراقی, هەروەکو ئێمە پێشنیارمان کردووە و رایەکانمان لەناو لیژنەی قانونی لەگەڵ ئەوی هیچ موخالەفەیەکی تێدا نییە, تەنها و تەنها لە سولتاتی موشتەرەك بەینی ئێمە و ئیتیحاددا, ئێمە ویستومانە هەندێ شت بۆ خۆمان بچەسپێنین, چونکە وەزعەکە ئەمڕۆ مولائیمە بۆ خۆمان بچەسپێنین, کێ دەیزانی قەوانین و قەراراتی ئێمە لە 1992ەوە هەتا 2003 شەرعیەتی تێدا بێ, زۆر قەرارمان دەرهێنا, زۆر قانونیشمان دەرهێناوە و لەدەستووری عێراقی هەمووی شەرعیەتی پێدرا, بۆیە بە حەقیقەت من پێم وایە لەو روانگەشەوە هیچ تەعاروزێکی نییە لەگەڵ دەستووری ئیتیحادی و لەگەڵ صەلاحیاتی سولتاتی ئیتیحادی ئیقلیم, ئەمڕۆ بە حەقیقەت ئەوەی لە لیژنەی یاسا تاوتومان لەسەر کرد مەوزوعی تەمەلوك, مەوزوعی تەمەلوك تەبعەن هەروەکو پێم وتن لە دەستووری ئیتیحادی مەنع کراوە و بەهەمان شێوە لەدەستووری

هەرێمیش, واتە تەمەلوك ئەوەیە ئەجنەبیەك دێت بە رێگەی بەیع و شیرا لە هاوولاتیەكی عێراقی بچێ مولك بكرێ و بەناوی خۆی بكات, ئەمە مەحزورە دەستووریە, دەمێنێ ئێرە موستەسمری قانون, موستەسمری قانون ئەمە قانونەكەیە, ئەویش كێیە بە گوێرەی قانونی ئیستیملاك حكومەت تەملیكی موستەسمر دەكات بەراستی, ئەوەش مەحصورە تەنیا بۆ خزمەتی مەشروعەكە و بۆ سەكەنی خاوەن مەشروعەكە و دارو دەستەكەی, بۆیە بە حەقیقەت حەزم كرد ئەو رووونكردنەوەیە بدەم بۆ ئەوەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان صورەتێكی وازحیان هەبێت لە كۆی موناقەشەكەی دوێنێكە, دوا رەئیش رەئیی ئێوەی بەڕێز و ئەندامانی پەرلەمانە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك شێروان تەنها فەقەرەی یازدە, پێشنیارێك هەبوو كە بكرێتە جێگایەكی تر, یانیش موقتەرەحێك لەلایەن برادەرێك هاتووە (لایجوز للمستثمر تملك الاراضي التي فيها المواد الطبيعية) یان شتێك لەو دوو موقتەرەحە, پێم وایە یان مەوقیعی بگۆڕین, یان برادەرێك ئەندامێكی پەرلەمان وابزانم كاك محمد بوو كە نوسیت (لایجوز للمستثمر تملك الاراضي التي فيها المواد الطبيعية)بۆ ئەوەی لەگەڵ ماددەكە بگونجێ.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەسەلسولی ماددەكە پێم وایە جێگەی تەواوە, بەڵام بەنیسبەت ئەوە ئێمە ئیزافەیەكمان كردووە ئەگەر كاك عونی بیخوێنێتەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

حادي عشر: لايجوز للمستثمر تملك الاراضي التي توجد فيها المواد الطبيعية.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێ ئێستا تەبیعی بوو, من پێم باشە بنووسرێ الموارد الطبيعية و قەوس بكرێتەوە و بنووسرێ (النفط والغاز ومشتقاته) كاك عوسمان پێشنیارەكەت بنووسەوە بۆمان بنێرە, بۆ ئەوەی صیغەیەكی قانونی بۆ دابنرێ.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمەش موستەقیل نەبووین لەسەر ئەم مەوزوعە بەحەقیقەت, رەئیی جیا جیا هەبوو, بەس من دوێنێ هەر بۆ تەوزیح, دوێنێ خۆم گوێم لێ بوو لە بەغدا دەڵێ بەنیسبەت مواردی تەبیعی و ئیستیسمارات یاسایەكی تایبەت دەردەچێ, خەریكی تەهیئەی یاسایەكی تایبەتن, ئەوە خۆم گوێم لێ بوو.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە ناتوانین لە هەموو شتێك ئیعتیماد لەسەر ئەوێ بكەین, باشە ئەگەر بێتو فەقەرەكە هەر لابەین چییە, مادام لەوێ یاسایەكی تایبەت دەردەچێ, ئەگەر ئەو فەقەرەیە بیبەینە جێگایەكی تر, دواتر موناقەشەی لەسەر بكەین و لێرە هەڵیبگرین, ئێستا موهیم دەچێتە جێگایەكی تر, لەوێندەر جێگاكەشی بۆ دادەنێین, ئەگەر توانی لە ئەحكامی خیتامی, ئەوە باشترە و بەقوەتریشە و تایبەتمەندییەكی خاصی دەدەینێ, ماددەكە بخوێنەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

الفصل الرابع

تخصيص الاراضي

المادة الرابعة: اولاً: تقوم الهيئة بالتنسيق مع الوزارات والدوائر المعنية بتحديد المواقع التي تخصص للمشاريع الاستثمارية في كل محافظة والتي ستقام مستقبلاً وفقاً لهذا القانون وتؤشر على صور قيودها بان هذه المواقع مخصصة لاغراض الهيئة.

ثانياً: تقوم الدوائر ذات العلاقة وبالتنسيق مع الهيئة بتحديد و تخصيص ما يحتاج اليه المشروع من الاراضي ضمن التصميم الاساسي داخل المدن وخارجها عن طريق الايجار او المصاطحة و بسعر تشجيعي وفق ضوابط تضعها الهيئة استثناءً من احكام قانون بيع وايجار اموال الدولة النافذ في الاقليم.

ثالثاً: للمجلس وبناءً على اقتراح الهيئة تمليك الاراضي التي تخصص للمشاريع الاستراتيجية بسعر تشجيعي تقترحه الهيئة, او بدون بدل, على ان تراعي طبيعة المشروع واهميته ومقتضيات المصلحة العامة عند التمليك, وذلك استثناءً من احكام قانون بيع وايجار اموال الدولة النافذ في الاقليم.

رابعاً: يتم وضع اشارة عدم التصرف على الاراضي التي تخصص للمشاريع الاستثمارية لدى دوائر التسجيل العقاري المختصة ولا يتم رفعها الا بموافقة تحريرية من الهيئة بعد قيام المستثمر بتنفيذ جميع التزاماته.

خامساً: للهيئة ولضمان تحقيق اهدافها صلاحية تملك الاراضي المملوكة لدولة ملكاً صرفاً بدون بدل وتملك الاراضي المملوكة للدولة المثقلة بالحقوق التصرفية بعد اطفاء الحقوق التصرفية عليها وتعويض اصحابها تعويضاً عادلاً ومناسباً بموجب القوانين والانظمة والتعليمات المرعية بهذا الخصوص.

سادساً: للمستثمر شراء واستئجار الاراضي والعقارات اللازمة لتأسيس وتوسيع وتنويع وتطوير المشروع وفق احكام هذا القانون في حدود المساحة والمدة التي تقدر في ضوء اهداف المشروع والحاجة الفعلية مع مراعاة احكام الفقرة (ثالثا) من هذه المادة.

سابعاً: يتم افراز الاراضي اللازمة للمشاريع الاستثمارية التي ستقام وفق احكام هذا القانون في حدود المساحة التي تقدر في ضوء اهداف المشروع والحاجة الفعلية لها وفقاً لضوابط خاصة توضع من قبل الهيئة استنثاءً من الاحكام المرعية بهذا الخصوص.

ثامناً: يخضع تغيير موقع المشروع الى نفس اسس وضوابط تخصيص الموقع للمشروع لاول مرة.

تاسعاً: تقوم الجهات المختصة وبالتنسيق مع الهيئة بتوفير الخدمات العامة من المياه والكهرباء والمجاري والطرق العامة والاتصالات وغيرها الى حدود المشروع, على ان تخصص لهذا الغرض المبالغ اللازمة في الميزانية.

عاشراً: اضافة الى ما يتمتع به المستثمر الاجنبي من حق بتملك واستئجار الاراضي والسيارات الانتاجية وفق احكام هذا القانون, يحق له ان يشتري او يستأجر لصالح مشروعة الاستثماري عقارات سكنية وسيارات غير انتاجية بما يتطلبه المشروع بعد موافقة الهيئة على ذلك و وفق ضوابط توضع من قبل الهيئة لهذا الغرض.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەشی چوارەم

تەرخانكردنی زەوی وزار

ماددەی چوارەم:

1-دەستەبەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت و فەرمانگە پەیوەندارەكان هەڵدەستێ بە دەستنیشانكردنی ئەو شوێنانەی كە بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنانی هەر پارێزگایەك تەرخانكراوە و لە ئایندەدا بەپێی ئەم یاسایە دادەندرێن و لەسەر وێنەی تۆمارەكانیدا ئاماژە بۆ ئەوە دەكرێت كە ئەم شوێنانەی تایبەتن بە مەبەستەكانی دەستە.

2-فەرمانگە پەیوەندارەكان بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستەدا هەڵدەستن بە دەستنیشان كردن و تەرخان كردنی هەرچی پرۆژە پێویستی بێت لەزەوی وزاری نێو نەخشەی بنەڕەتی شارەكان و دەرەوەیدا لەرێگای كرێ و بانەوانیەوە.

3-سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە بەپێی پێشنیارەکانی دەستە ئەو زەویانەی کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخانکراون بە پێی ئەم یاسایە بە ناویان بکات وێرای لەبەرچاوگرتنی سروشت و گرنگی ئەو پرۆژانە وپێویستیەکانی بەرژەوەندی گشتی لە کاتی بەناوکردندا.

4-تەرخانکردنی زەوی بۆ پرۆژە ستراتیژییەکانی کە خزمەت بە بووژانەوەی ئابووری هەرێم دەگەیەنێ بە خۆڕایی دەبێت, کە دەستە بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت و لایەنە تایبەتمەندەکان بڕیاری لەسەر دەدات, زەوی تەرخانکردنبە پرۆژەکانی دیکە بە نرخێکی هاندەرانە دەبێت بەدەر لە حوکمەکانی یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی سامانی دەوڵەتی کارپێکراو لە هەرێمدا.

5-ئاماژەی دەستداری نەکردن لەسەر ئەو زەوییانەی کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخانکراون لە فەرمانگەکانی تۆمار کردنی خانووبەرەی تایبەتمەند دادەندرێت, نابێ ئەو ئاماژەیە لاببردرێت تەنها بە رەزامەندی نووسراوی دەستە نەبێت, دوای ئەوەی وەبەرهێنەر هەموو پابەندیەکانی جێبەجێ دەکات.

6-لە پێناو هێنانەدی ئامانجەکانی دا, دەستە دەسەلاتی بە مولکدار کردنی ئەو زەویانەی هەیە کە مولکی دەوڵەتە وەک مولکێکی صرف و بەبێ پارە کە باری گرانکراوە بە مافەکانی دەستکاری دوای کوژاندنەوەی مافەکانی دەستکاری لەسەریدا و قەرەبوو کردنەوەی خاوەنەکانیان بە قەرەبوو کردنەوەیەکی دادپەروەرانە وگونجاو.

7-دەستە دەسەلاتی بە مولکداری ئەو زەوی وزارانەی هەیە کە مولکی تەواوی کەسانێکن, وەک مولکێکی خۆسەر بۆ ئەوەی بۆ پرۆژەی تەرخان بکات و قەرەبووی خاوەنەکانیان بکاتەوە.

8-وەبەرهێنەر بۆی هەیە ببێتە مولکداری زەوی یان بەکرێی بگرێ یان خانوبەرەی پێویست بۆ فراوانبوون وهەمە جۆر کردن و پەرەسەندنی پرۆژەی وەبەرهێنان کە بەپێی ئەم یاسایە دادەمەزرێ و لەسنووری رووبەرەکەوە ئەو ماوەیەی کە لەبەر رۆشنایی ئامانجەکانی پرۆژەکە پێداویستی راستەقینەی دەخەملێنرێ و, بەپێی ئەو مەرجانەی کە لەو یاسایەکەدا هاتووە.

9-ئەو زەویانەی پێویستن بۆ ئەو پرۆژە وەبەرهێنانەی کە بەپێی ئەحکامی ئەم یاسایە بە ئەنجام دەگەیەندرێن جیادەکرێتەوە لە سنووری ئەو رووبەرەی کە لە ژێر رۆشنایی ئامانجەکانی پرۆژەکەو پێداویستی راستەقینە دەخەملێنرێن بە پێی ئەومەرجە تایبەتیانەی کەلەلایەن دەستەوە دادەندرێن بەدەر لەو حوکمە گشتیانەی لەو بارەوە رەچاو کراون.

10-گۆڕینی شوێنی پرۆژەو فراوانکردنی بۆ هەمان بنەماو مەرجەکانی تەرخانکردنی شوێنی یەکەم جاری پرۆژەکە دەگەڕێتەوە.

11-لایەنەکانی تایبەتمەند بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستە, هەڵدەستن بە فەراهەمکردنی خزمەتگوزاریە گشتییەکان لە ئاوو کارەبا و ئاوەڕۆو ڕێگای گشتی و پەیوەندییەکان بۆ سنووری پرۆژەکە بەمەرجێک بۆ ئەم مەبەستە دراوێکی پێویست لە بودجەی لایەنە تایبەتمەندەکانەوە تەرخان بکات.

12-جگە لەوەی کە وەبەرهێنەری بیانی مافی بە مولکداریەتی و بەکرێگرتنی زەوی و ئوتومبێلی بەرهەمهێنانی هەیە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, مافی ئەوەشی هەیە خانوو بەرەی نیشتەجێ کردن و ئۆتۆمبێل بەرهەم نەهێن و, ئەوەی پرۆژە پێی دەوێت مولکدار یان بە کرێ بگرێت لە پێناو بەرژەوەندی پرۆژەی وەبەرهێنانەکەی, خانووبەرەی نیشتەجێ کردن و ئوتۆمبێلی بەرهەم نەهێن و, ئەوەی پرۆژە پێی دەوێت خاوەنداری بکات یان بە کرێ بگرێت لە بەرژەوەندی پرۆژەی وەبەرهێنانەکەی دوای رەزامەندی دەستە لەسەریدا و بەپێی ئەو مەرجانەی کە لەلایەن دەستەوە بۆ ئەم مەبەستە روون دەکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, ئێستا ماددەی پێنج کە بە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی بووەتە فەصلی چوارەم ماددەی چوارەم, بە لابردنی فەقەرەی یازدە بۆ شوێنێکی تر, ئەوەی کە ئێستا خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگدان, کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات؟ ... فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجالم بدەی ئەو پرۆژەیە حەسم بکەم, ئەم ماددەیە دوو شتە, تەملیك هەبێ یان نەبێ, ئەوە داوا دەکەم بدرێتە دەنگدان, بۆ ئەوەی ئەو مەوزوعە حەسم بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

برا گیان دوێنێ ئەم مەوزووعە موناقەشە کراوە, دوا رەئیشی لەسەر دراوە, لیژنەی قانونی و لیژنەکانی تریش رەئییان لەسەر داوە, هەروەها حکومەتیش رەئیی لەسەردا و رووونکردنەوەیەکی تێروتەسەلی لەسەر کرا, ئێستاش خوێندرایەوە و جارێکی تر دەیخەمە دەنگدانەوە, فەرموو نوقتەی نیزام.

بەڕێز ارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نوقتەی نیزامم هەبوو, ئەم ماددەیە بڕیتی یە لە دە بڕگە, ناکرێ دەستنیشانی بکەی کام بڕگە و کام بڕگە وهەمووی ئەهمیەتی خۆیان هەیە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

راستە ئێمەش گوێمان لە ئیقتراحی هەموو ئەندامان بوو, لەسەر ئەم مەوزووعە.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سوودەکەشی ئەوەیە وەکو زراعەتێکی پێشکەوتوو بدەنە میللەتی ئێمە, ئێستاش مەترسی ئەوە هەیە, رەنگە مەترسیەکە بۆ ناوەخۆ زیاتر بێت, چونکە بەیانی کۆمپانیایەکی پرۆژەیەکی پیشەسازی هەیە لەناوچەیەکی وادا , بەڵام رەنگە لە زرووفێکی ناوخۆی بە دوو بیری ئیرتیوازی دەیان دۆنم زەوی تاپۆ بکات بەناوی خۆی و هیچ سوودێکی ئەوتۆ بە ناوچەکە نەبێت, بۆیە من دژی ئەوەم, لەخاڵی ج دا کە ئەڵێ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە ئەو زەویانە ببەخشێت, هەرچەندە لیژنەی یاسایی زۆر گەڕاندویانەتەوە بۆ دەستەی سەرۆکایەتی, ومن دەیگەڕێنمەوە, پێم وایە بگەڕێتەوە بۆ پەرلەمان باشترە, چونکە ئەوە ستراتیژی نییە, هەرچەندە لە پەرلەمانەوە دەردەچێت, یەکێك لەوانەی کە سەرۆکی دەستە پلەی وەزیری هەیە, دەکرێ وەك هەر بەرنامەیەکی وەزارەی تر بڕیارەکان بگەڕێنێتەوە پەرلەمان و ئەویش لە خاڵی (ل)دا هاتووە لە بڕگەی نامە, بۆیە بەشێوەیەکی گشتی لەگەڵ ئەو برادەرەم کە دژی بە مولکداری کردنم لەو روانگەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, فەرموو کاك کرخی.

بەڕێز کرخی نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەراستیدا من دوو سێ خاڵم هەیە بەنسبەت تەملیك هەر ئەو بابەتانەی کە برادەران بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاماژەیان پێکرد, ئێوە خۆتان دەزانن سەفەرێکمان کرد لەگەڵ جەنابی سەرۆکی هەرێمدا بۆ ئەمریکا و ئەوروپا, لەوێ زیاتر لە 36 کۆمپانیا و لێپرسراوی ئەو کۆمپانیایانە لەگەڵیان چاوپێکەوتنمان کرد لەسەر سێ خاڵی زۆر گرنگ راوەستاین, یەکێك لەو خاڵە گرنگانە تەملیك بوو, یەکیان باسی ئەوەی دەکرد نیزامەکەتان چۆنە, باسی قانونەکەیان دەکرد کە یەکیان تەملیك بوو, ئەوی دیش نیزامی گومرگیش, ئەوی دیش خاوەندارییەتی سەرمایە, ئێستاش وابزانم زۆر بە تێروتەسەلی لەسەر ئەو نوقتەیە راوەستاین, ئەوان زۆربەی زۆریان لەگەڵ ئەوە بوون کە خاوەندارییەتی سەرمایەی

موتلەقیان هەبێت, تەملیکیشیان بۆ بکرێت, نیزامی گومرگیەکی واشیان هەبێت کە بکرێ سەرمایەکانی خۆیان بە ئاسانی بێنن و قازانجەکانیشی ببنەوە, لەراستیدا ئێمە ناکرێ هەر تەنیا وەکو پرۆژەیەکی ئیقتیصادی تەماشای ئەو مەوزوعە بکەین, ئێمە دەبێ بە رای شەخصی خۆم بەرژەوەندی بالای کوردستان ببەستین بە بەرژەوەندی چەند کۆمپانیایەکی زۆر گەورەوە, وەهر بە ئاسانییەوە تەماشای وەزعەکەی خۆمان بکەین, دیارە ئێمە بۆ کاتی ئێستا ئەمنی عەسکەری و ئەمنی ژیانی خۆمان هەیە, بەڵام تاکەی و هەتا چەند دەڕوات, بۆیە ئێمە دەبێ شتێکی دائیمی بکەین کە بەرژەوەندیەکەمان لەرووی ئیقتیصادییەوە ببەستین بە چەند کۆمپانیایەکی زۆر گەورە کە لە وڵاتەکانی خۆیاندا کاریگەری زۆر گرنگیان هەیە بەسەر حکومەتەکانیان, هەر بەڵای کەمی دیفاع لە بەرژەوەندییەکانی خۆیان بکەن کە دێنە ئێرە, بۆیە پێمان وابێت کە ئەو تەملیکە بابکرێ بۆ کاتی ئێستاشمان, لەوانەیە بۆ ئایندەش گۆڕانکاری تێدا بکرێ, بەڵام بۆ کاتی ئێستا ئێمە زۆر بە زەرووری دەبینین, ئەو ترس و دڵە راوکێیەش تەبیعییە, زۆر راستە, هەر فەردێکی ئەم کوردستانە, دڵسۆزانە بیر لەو مەسەلەیە بکاتەوە دڵە راوکێی لەلا پەیدا دەبێت, ئەصڵەن دڵەراوکێ پەیدا نەبێ ئەوە تەبیعی نییە, بەڵام ئەگەر بێتو موقارەنەیەکی بکەین لەگەڵ ئەو دەوڵەتانەی کە ئەوەیان پەیڕەو کردووە, ئەو قانونەیان پەیڕەو کردووە, تەماشا دەکەی هیچیان زەرەر نەکردووە, بەڵکو زۆر قازانجیان کردووە, بۆیە ئێمەش پێمان وایە ئەو پرۆژەیە وەکو خۆی بڕوات, زۆر سوپاس.

بەڕێز نسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی پێنجدا و لە بڕگە دووداتەناقوضي تێدا بەدی دەکرێت, لەسەرەتاوە دەڵێ (یکون التخصیص مجانا للمشروع), و لە دێری سێیەمدا دەڵێت (یکون التخصیص بسعر تشخیص) بۆیە ئەگەر (مجانا) بێ واتە بە خۆرایی باشترە بۆ هاندانی خەڵك بۆ خستنەگڕی سەرمایەکانیان, سوپاس.

بەڕێز د.هاڵە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئیی لیژنەی یاسایی ئەوەیە کە تەملیکی زەوی تەنها بۆ ستراتیجیەت بێت, ئەوە شتێکە قابیلی گۆڕان هەیە, ئەم ئیستیراتیجیە بەنسبەت کوردستان لەوانەیە دوو سااڵی تر ستراتیجی نەبێت, لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم ئەو پرۆژانەی کە هەیئە بڕیاری لەسەر دا تەملیکی دەکات موافەقەتی پەرلەمانی لەسەر وەربگری, ئەو کات موناقەشە دەکرێ, لەم بارەیەوە لەوانەیە پەرلەمان موافەقەت بکات لەسەر هەندێکی و لەسەر هەندێکی نەکات, وەکو ئێمە خۆمان بە چاودێر دەزانین لەسەر کاروباری حکومەت, دەبێ چاودێریەکی ئەویش بکەین, سوپاس.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم بابەتە زۆر باسی لێ کرا, لێرە دوو پێشنیاری جیاواز هەیە, پێشنیارێك تەملیك بکرێت یان تەملیك نەکرێت, تەبیعی من پێش ئەوەی رووبی بکەمەوە من لەگەڵ تەملیکم, بەڵام بۆچی لەگەڵ تەملیکم؟ چونکە دەبێتە هاندەرێکی باش بۆ ئەوەی پرۆژەی ستراتیژی و بەرهەمداری گەورە و گرنگ لە کوردستان هەبن.لە بڕگە پێنج من پێشنیار دە کەم تەنها بگوترێ (للهیئة ولضمان تحقیق اهدافها صلاحیة تملك الاراضي المملوکة للدولة ملکا صرفا بدون بدل) ئەوی دواتر پێویست ناکات, چونکە کێشەیەکی گەورە دروست ئەکات بەتایبەتی لە هاوینەهەوارەکاندا, بۆیە من پێشنیار دەکەم کە بڕگە (و) و بڕگە(ز) هەردووکیان پێکەوە لابدرێن و بڕگە (ج) ئیزافەی سەر(مملوکة للدولة) بکرێت, ئەو وەختە موشکیلەکە حەل دەبێت, ئەگەر بڵێن نەخێر هەر پێویستە بمێنێتەوە, ئەو وەختە بۆ ئەوەش هەر حەلێکی تر هەیە, ئەو پێشنیارەم بۆ ئەوەیە, سوپاس.

بەڕێز جمال شمعون ایلیا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئێمە ناتوانین باس لە مەشروعێکی حەساس وەکو ئەم پرۆژەیە بکەین بەبێ ئەوەی باس لە ئەمنی قەومی وەتەنی بکەین, تەبعەن ئەمنی وەتەنی مەسئولیەتی هەموومانە, هەموو پێکهاتەکانی گەلی کوردستان, ئەمنی قەومی دەبێ رەچاو بکرێت, ئەمنی قەومی هەموو پێکهاتەکانی گەلی کوردستان, ئێمە زۆربەی زۆری کلدان وئاشووریەکان وەختی خۆی لەگەڵ هاتنی زروفێکی تایبەت کە زەوی و زارێکی زۆریان برد, نازانم تا ئێستا ئەو زەوی و زارانە بە چ عینوانێك و کێ تەصەروق پێ دەکات, پێویستە ئێمە بەراستی ئەمنی قەومی خۆمان مەترسی هەیە, پێویستە رەچاو بکرێت, نەك هەر ئی ئێمە, بەڵکو تورکمانەکانیش. ئەوە یەك, بەنیسبەت مەترسی ئەمنی قەومی بەس لە مولکداری نییە, بەڵکو لەشتی تریش هەیە مەترسی تێدایە, بۆ نموونە ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان بە پێی تەقدیرات پێنج ملیۆن کەسە, ئەو پێنج ملیۆن کەسە زۆربەی زۆری دابەش کراوە بەسەر سێ و چوار, ئەوە ئەگەر هاتوو لا سمح الله شەرێکی جیهانی گەورەی بەپێی تەطوراتی ئەو ئەسلحە زۆر خراپ دەبێ, پێویستە دابەش کردنی مەشاریع بە شێوەیەکی وا رەچاوی دابەش بوونی دانیشتوان بێت, چونکە پەیوەندییەکی بە ئیسکانیشەوە هەیە, بۆیە پێویستە بۆ ئەمنی قەومی رەچاو بکرێت, شتێکی تر بەپێی مەعلوماتی صەحەق ئەوەی لە ئیستیسمار دایە بۆ نموونە کۆمپانیا هەیە لەسەدا حەفتی ئیرانییە و لەسەدا سێی ئەوروپیە لە مەصیف, تەبعەن ئەوە لە دەولەتی ئیقلیمی زۆر مەترسییەکی لەسەر قەراری سیاسی لەو بارەیەوە دەبینین, برادەران هەندێك لێرە ئاماژەیان پێکرد و سوپاسیان دەکەم.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەم یاسایە یاسایەکی حەیاتییە و پێم وایە دەبێ پەلەی لێ بکرێ, تاکو بەتەواوی ئیستیقلالی هەبێت و بەباشی ئیستیغلال بکرێت, ولاتی عێراق یەك لا بێتەوە, ئێمە ئیقتیصادێکی یەکگرتووی باشمان هەبێت لە کوردستان, بتوانین لەسەر تاقەتی خۆمان رابوەستین, جگە لەوە یاسای تریش ئەوەی پەیوەندی هەیە بەیاسای ئیستیسمار ئەوەش ئیشی لەسەر بکرێت, چونکە موکتەملی یەکە, پێم وانییە ئەو یاسایە دەرچوو و تەواو بێت, پێم وایە هەندێ یاسای تریش عیلاقەی بەو مەوزووعەوە هەبێت حەقە ئێمە بیری لێ بکەینەوە و پەلەی لێ بکەین, بۆ سەرخستنی ئەو پرۆژەیە, بەنسبەت ئەو فەقەرەی کە برادەران ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان لەسەر کرد, من دەڵێم ئێمە وڵاتێکین بەرپرسیاریەتی تەواومان نییە, لەبەر ئەوە ئەو مەترسییە مەرحەلەیەکی ئینتیقالیە و پێشێل کردنی دام و دەزگاکانی فیدرالییە, لەبەر ئەم وەزعە دەولەتانی ئیقلیم و مەترسی ئەملا و ئەولا لەوە دەترسین کە عەقار جوزئێکە رەنگە لە سیادە, من پێشنیارم ئەوەیە ئێمە لە پەرلەمان دوو رەقابەمان هەبێت لەسەر زەوی, ئێمە لیژانمان هەیە, لیژنەیەکی رەقابەشمان هەبێت لەسەر زەوی, بۆ ئەوەی ئەم مەترسییە فلتەرێك بێت بتوانین زیاتر تەحەکوم بەو وەزعە بکەین و ئەو مەترسییە نەهێلین, فەقەرەیەکی تر هەیە مەشاریعی ئیستیراتیژی, تەحدیدی ئیستیراتیجیەت بکرێت, رەنگە بتوانین ئەو ستراتیژیە وا لێ بکەین کە زیاتر خزمەتی وڵاتی ئێمە دەکات بۆ بنیاتنانی ژێرخانی وڵاتەکەمان, لە فەقەرەی (ز) من پشتگیری لیژنەی یاسا دەکەم بەباشی, چونکە ئێمە لەو وەزعە رزگارمان دەبێت, تەعویزی زەوی بدرێتە خەڵك بە پارە بێت یان بە هەر شتێك بێت لەو کێشەش رزگارمان دەبێت, سوپاس.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە پرۆژەی ئیستیسمار پرۆژەیەکی زۆر گرنگە و پەیوەندی بە ژیانی خەڵکی ئێمەوەیە, لەلای هەندێ خەڵکی کوردستان گرنگییەکی گەلەك مەزنی هەیە, ئەڤ پرۆژەیە ژ هەندێ مەترسی تێدایە بۆ خزمەتا خەڵکی کوردستانێ, ئەڤ پرۆژەیە هەم خزمەتی خەڵکی کوردستانێ تێدایە و هەم خزمەتی ئابووری مەیە, خەڵکی مە ژێرخانێکی ئابووری گەلەك خراپی هەیە, خەڵکی مە ژیانێکی خراپ و هەژارا هەی هەمی فەرمانبەر بارا ئابووری خراپا, ئەڤرۆکە بڕیارا مە لە دەستی حکومەت دایە, بۆیە پێشنیارا من ئەڤەیە کە زەوی کە موڵك بێت یان کرێ بێت وەکو خۆی بمێنێتەوە, تاکو

هاندانێك بێت بۆ موستەسمیر, و له ئیستیسمار نابێ فرۆشتن هەبێت, و بەنیسبەت موستەسمری ئەجنەبی پێشنیارا من ئەم زەویه تملیك بكرێ بۆ ئەم مەشروعه بۆ ئەوەی مەشاریعی ئیستیراتیژی تێدا بێته كرنێ, بۆ هاندانا ئابوریا كوردستانێ, بەڵام بەم مەرجەی كه له سی ساڵ كەمتر نەبێ خزمەتەكه, ئەم مەشاریعانەی كه دێته كرنێ له كوردستانێ حصر نەبێ بۆ یەك شەخص سەبەب نەبێ بۆ ئیحتیكار و تەنها بۆیەك جۆره بیزاعه و سلع نەبێت, سوپاس.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو رۆژەی ئێمه كۆمەڵەی مامۆستایانی زانكۆمان بانگهێشت كرد بوو, كاك شێروان تەوزیحی كرد فەرقی تەمەلوك و تەملیك, پێویست بوو ئەمڕۆش ئەو رووونكردنەوەی دابوایه, چونكه بەرچاومان زیاتر روون دەبوو, برادەران باشتر لێی حاڵی دەبوون, چونكه بەراستی له زمانی عەرەبی ئەو وشەیه جیاوازیەكی زۆری تێدا هەیه, لەبەر ئەوەی ئەوەی كه كاك شێروان تەوزیحی كرد لەو كۆنگرەیەدا وتی ئەمه تەنها پارچه زەویەكه تەنها بۆ ئەو پرۆژەی كه هەیه و هەر كاتێك كه ئەو پرۆژەیه تەواو بوو, ئەو مولكه هی ئەو موستەسمره نییه كه هاتووه, بەڵام تەمەلوك و تاپۆكردنی زەویەكه كه هەندێ له هاوڕێیان باسیان كرد وەكو مولكداریەتی, ئەو ترس و لەرزەی كه هەیه لێره, بەشێكی زۆری كوردستان بكەوێته ژێرتاپۆ كردنی خەڵكی بیانی, بۆ مەبەستی شتی تر ئیستیفادەی لێ بكرێ, ئەو مەوزوعه بوو حەزم دەكرد كاك شێروان ئیشارەی پێدابایه و شی بكرابایەوه, و لەتەرجومەكەشی له بەعزه شوێن نووسرایه خاوەنداریەتی, له هەندێ شوێن نووسراوه مولكداریەتی, ئەوەی جیاوازه له مەعنادا دەبێ ئەمەش چاك بكرێ, پێشم باشه و پێشنیار دەكەم كه لیژنەی یاسایی له تەنیشتی ئەو ئیصتیلاحه حەساسه وشه ئینگلیزیەكه بەرامبەری بنووسرێ, چونكه چ كارێك دەكات ئیستیسمار بۆ حاڵەتێكی ئەنتەرناشنالی هەیه, ئەوەی بیانەوێ زیاتر ئاشنایه بەو ئیصلاحه زاراوەی كه ئینگلیزیه, بۆیه پێم باشه وشه ئینگلیزیەكه له شوێنی تەمەلوك دابنرێ تاكو بزانین كامەی مانای مولكداریەتیه, حەز دەكەم ئەوەش باس بكەم با ئێمه ئەو حەقیقەته بزانین كوردستان یەكجار ئەو سەرزەمینه سەرنج راكێشه نییه كه بەراستی ئەگەر ئێمه ئیغرای بێگانەكان نەكەین, هەر ئاوا به ئاسانی بێن و هەموو ئەو ئیستیسمار و رەئسمالەی خۆیان بێن له كوردستاندا دروست بكەن, ئێمه ولاتێكی داخراوین, ئێمه ئازاد نین, بۆیه ئەو رەغبەته وا بەئاسانی لای بیانی نابێ كه هەر بەخۆی بێت و سەرمایەكی گەورەی خۆی بێنێ له كوردستان بەكاری بێنێ, بۆیه ئێمه پێویستمان نیه بۆ ئاوەدان كردنەوه به جۆرێك لەجۆرەكان بێن بۆ كوردستان, هەروەها دەبێ ئەو راستیەمان لەبەرچاو بێت كه ئەمڕۆ سەردەمی عەولەمەیه, ئەوان ئەگەر تۆش دەرگات لەسەر داخستن ئیمتیازاتت پێ نەدان, ولاتانی دونیا زۆر هەیه كه زۆر بەئاسانی دەچن و لەوێ مومارەسەی كاری ئیستیسماری خۆیان دەكەن, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵاڵ من واتێ دەگەم بەراستی وائەزانم له ئیبراهیم خەلیلەوه تاكو سەرحدود, هەموویان هاتوون بۆ بەرهەمهێنان و ئێمه رێگەیان پێ نادەین بێنه كوردستانەوه, بەراستی ئێمه دەبێ واقیعانه سەیری وەزعەكان بكەین, توركیا خۆی بۆ خۆی له كوردستانی توركیا ئەوه ناكات دەترسێ لەبەر وەزعەكه, عێراق پێش چڵ ساڵ كارگەی ئاسنی له بەصره دروست كرد و لێره دەستی هەڵگرت بۆ ئەوەی كورد ئیستیفادەی لێ نەكات, من پێم وانییه خاكی كوردستان ئەوەنده ئەوان داگیری بكەن و نەتوانین لێیان بسێنینەوه, ئەگەر ئێمه سەیری وەزعەكان بكەین, لەناو پەرلەماندا ئاوی پیس دەخۆینەوه و ئاوی پیس دەخۆینەوه, ئاوی دەوروبەر و ولاتانی دونیا دەخۆینەوه, ئەو كلینیكس و شتانەی دانراون هیچی هی خۆمان نییه, هیچ شتێك لێره دروست ناكرێت, باشه ئێمه پێویستمان بەوان هەیه, یان ئەوان پێویستیان به ئێمه هەیه, ئەگەر مەسەلەی دیموكراتی نییه, ئەوه خۆڵ و بەرد و ئاسن كه پره لێره لەسەداچەندە, ئەوه بەردی زاخۆ,

ئەوە گۆگرد و ئەوە کەلار و جەلەولا, ئەڵێین فەرموو بیکەن بە چەمەنتۆ, نایکەن, ئێمە ئەو ئوردوگا زۆرە ملێیانە کە هەیە تائێستا چاوەڕێی ئازووقەی مانگانەن, چاوەڕێین ئەوەین مەعاش وەربگرین لە بەغدا, ئێمە ئەبێ ئەوانەمان ئەو باری ئیقتیصادی و مالی هی خۆمان هەبێت, ئەو قانونەی ئێمە دەریدەکەین ئیستیسنائیە, دەتوانین گۆڕانی تێدا بکەین, بۆیە ئێمە ئەبێ واقیعانە سەیری بکەین, بڕۆ سەیری بازاڕ بکەن سێوی ئوردنییە و تەماتەی سوریە و خەیاری ئیرانییە, هیچ شتی کوردستانی تێدا نییە, باشە ئێمە بۆ بترسێین وەڵڵا داگیرمان دەکەن, ئەگەر خۆمان هەبین هیچ کەس منەتمان لەسەر ناکات, ئێمە ئەبێ ئێستا خزمەت بێنین بۆ کوردستان, سفرەیەکیان بۆ داخەین و بڵێین فەرموو وەرن, بەڵام بۆ ماوەکان کەمی بکەینەوە, بۆ نموونە دوای پێنج ساڵی تر ئێمە بڵێین حدودیان بۆ دابنێین, دوای دە ساڵی تر حدودیان بۆ دابنێین, بەڵام ئێستا پێویستیمان بەوان هەیە, بۆیە حەقە ئێمە واقیعیانە بیر بکەینەوە, لە مەترسی خۆمان بیر بکەینەوە, حدودێك دابنێین و من لەگەڵ تەملیك کردنم سەد لەسەد, بەڵام بەو مەرجەی بۆ فراوان کردنی پرۆژەکان, ئەوە دەبینین چەندین پرۆژە کراوە و بە نیوەچڵی بەجێ ماوە, بۆیە ئێمە دەبێ بە دڵ فراوانییەوە موعامەلە بکەین لەگەڵیاندا, من خۆم سەد دۆنم عەرزم هەیە و تەنها یەك دۆنمم کردووە بە صناعە, باوەڕ بکەن صناعەکە باشتر ئیستیفادەی لێ وەردەگرم, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, فەرموو کاك فرسەت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باسی تەصەروف قانونی کرا, وەك بڵێی ئەسەری هەرهەموویان لەسەر ئیستیسمار هەیە, باسی عەقدی موصاتەحە کرا, باسی ئیجاریان کرد, باسی تەمەلوکیان کرد, بەرەئیی من ئیجار و موصاتەحە ئەگەر بێتو ئیحتیمال هەیە بۆ مەشاریعی ئیستیسماری کشتوکاڵ و ئاژەڵ باش بێت, ئەگەر عەقدی ئیجار تەواو بوو یان عەقدی موصاتەحە تەواو بوو شتێکی وا لەسەر عەردەکە نامێنێ یان شتێکی بەسیت دەمێنێ, دەتوانێ وازی لێ بێنێ و بڕوات, خوا حافیزی لە ئێمە بکات, بەڵام باشە ئەگەر بێتو پرۆژەکە پیشەسازی بێت و مەعمەلێکی گەورە بێت, ئی سەیارات بێت یان هی تەرەکتەر بێت یان هی کارەبا بێت, ئەو کابرایە ئەگەر بێتو مودەی بۆ تەحدید بکرێت, یەك حەقی هەیە تەفسیری بکات و تافیبی ئەو مونشەئاتانە چی لێ دێت, ئەگەر هاتوو دەوری موصاتەحە تەواو بوو, چونکە پاش تەواو بوونی مودەی موصاتەحە ئەو مەعمەلە دەبێتە حوکمی دەوڵەت, ئەگەر بووە موڵکی حکومەت کابرای موستەسمیر دێت سەد جار تەفسیر دەکات, پارەی خۆی لەو مەجالە ئیستیسماری بکات یان نا, سەدی هەشتاش ئیستیسماری ناکات, چونکە مەجبور نییە, دووەم شت ئەوەیە هەر مەعمەلێك دائیمەن بە پێشکەوتنی عومر موحتاجی بە تەجدید هەیە, کابرای موستەئجر, ئەگەر موستەسمر موستەئجر بێت, یان موصاتح بێت پاش گۆڕینی نیوەی مودەی یان زیاتر پاشی موحاوەلە دەکات هیچ پارەیەك صەرف نەکات لەسەر مەعمەلەکە, یانی مەعمەلەکە وەکو خۆی ئەمێنێ و بەرەو ئیندیسار دەڕوات, لەبەر ئەوە رەئییم ئەوەیە ئەو سوڵتەیە سوڵتەی تەملیك ببێتە سوڵتەیەکی تەقدیری بۆ ئەنجومەنی ئیستیسمار, بۆ هەیئەی ئیستیسمار بە خۆیان دیراسەتی هەر پرۆژەیەك بکەن, ئەگەر بزانن موستەحەقی تەملیکە و مەصلەحەتی عامی تێدایە و تەملیك بکرێت بۆ موستەسمر, ئەگەر بزانن تەملیك تەئسیر لە ئیستیسمارەکە ناکات تەملیك بکرێت یان موصاتەحە بکرێت یا بە موصاتەحە پێی بدرێت, یان بە ئیجار پێی بدرێت وەك یەك بێت, ئەوانە با تەقدیر بکەن, بە ئیجار یان بە موصاتەحە پێی بڵێن, سوپاس.

بەڕێز محمد رۆوف محمد/ وەزیری پیشەسازی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەند بەراستی کاتەکە ناوەختە, بەڵام داوای لێ بوردن دەکەم, ئێمە وەکو نوێنەری حکومەت تێبینیمان لەسەر صیاغەی قانونی لیژنەی قانونی نییە, سوپاسیان دەکەین, ئێمەش رعایەتی پێش وەختی هەموو مولاحەزاتی ئەوانمان کرد بوو پێشتر, زۆر بەکورتی باس دەکەم با وەختەکە زۆر نەبەم, خاڵی دووەم نهێنی ئەم پرۆژەیەی کە خراوەتە

بەردەم پەرلەمان لەراستیدا سێ خاڵی سەرەکی زەقە, خاڵی یەکەم لادانی 49 بە 50 یە کە لە ماددە دوو کرا و دەنگتان بۆ دا, سوپاستان دەکەین, خاڵی دووەم لە ماددە سێ کە باسی تەملیکە, ئەوە سڕی ئەم مەشروعەیە, ئەگەر ئەوە نەکرێت وەکو ئەڵێن سحرەکەی بەتاڵ دەبێ, ئەوە گرفتێکی گەورە دەکەوێتە ناو قانونەکە, خاڵی سێیەم کە ماددەی چوارەم ئیعفایە ئەوەش دوایی ئەمانە دێت, ئەوە دە ساڵەکە تەقریبەن حەل کراوە لەوانە نییە گرفتی زۆرمان بۆ دروست ببێت, ئەم سێ خاڵە حەوافزن بۆ موستەسمری ئەجنەبی, ئەگەر ئەمانەی تێدا نەبێ موستەسمری ئەجنەبی نایەت, قسەی ئەو برایانە دووبارە ناکەمەوە, ئەگەر ئێمە بواریٚکی وا نەرەخسێنین هیچ موستەسمرێك نایەت کە ئیش بکات لە کوردستانی عێراق, چونکە کوردستان بەشێکە لە عێراق و ئەوان تەصەوری ئەو ئاسایشە ناکەن کە لێرە هەیە, ئێمە جگە لەو قانونە بەم مەفتوحیەی هەمانە, بەپێی ئەم سیستەمە ئابووریەی کە لە موستەقبەلدا چاوەڕێمان دەکات ئابوریەکی کراوەیە, بۆیە دەمانەوێ لە ئیقتیصادی قازانج و بچینە ئیقتیصادی ئینتاجی, بەجۆرێك لەو مەشروعە ئێمە ناگەینە نەتیجە, ئینجا ئەوان و ئێمە هیچ زەمانێکی بانقی و نەچووینەتە هیچ شەبەیەکی بانقی دەولی و موئەسەساتی عەولەمەی ئێستا هیچ ئیعتیرافێکی بە ئێمە نەکردووە, پێویستمان بەم جۆرە هەیە, بۆ ئەوەی ئەوان ئەگەر شەریکاتی ئەجنەبی هاتە ئەم ولاتە ئەو کاتە کۆمەڵێ گرفت بۆ ئێمە حەل دەکات, بۆ نموونە بوارەکانی صەفقەکە, ئەگەر کۆمەڵێك شەریکاتی گەورە هات, ئەیدی عاملەیەکی زۆری لەم ولاتە تەوزیف کرد لەو رەقەمەش نەجاتمان دەبێ کە ئێستا کوردستان بەشی شەش دەولەت موزەفی هەیە, ئێمە چوار ملیۆن و نیوین, نۆسەد و پەنجا هەزار کەس مەعاش خۆرمان هەیە, ئەو رەقەمە بەهیچ جۆرێك صندوقی نەقدی دەولی و بانقی دەولی و ئەوانە هیچیان قەبوولٚ نییە و هیچ مەجالاتی بۆ ئێمە ناکەنەوە, هەر لە ئێستاوە بیرێکی ستراتیژی بکەینەوە لە چارەسەرکردنی کێشە و ئێستا ئەو رەقەمە کێشەیەکە لە کێشەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان کابینەی پێنجەم, سێ دەولەت هەیە لەو دەولەتانەی کە لە ئایتدۆلۆژیا و سیاسەتی ئیقتیصادی لە عەقل و لەعەلاقاتی شازیان لە هەموو ئەو ولاتانە, یەکێکیان سعودیە, یەکێکیشیان لیبیایە, یەکێکیان سوریایە, هەر سێکیان قانونی تەملیکیان دەرکردووە بۆ موستەسمری ئەجنەبی, کە ئەگەر ترسی حەقیقی بێ دەبێ ئەوان بترسن, لە ئەمریکا دەترسن لە ئیسرائیل ئەترسن, لە ئەوروپا ئەترسن, حەقی ئەوانە چونکە هەریەکێ بەجۆرێك کێشەی تایبەتی خۆیان هەیە, لەگەڵ ئەو دەولەتە گەورانە, بەنیسبەت زەوی عەقاری یان زەوی کشتوکاڵی یان هەر زەویەکی تر, ئەوە تەبیعەتی مەشروع زەویەکە دیاری دەکات, کابرا خۆ ناچێ مەشروعێکی زراعی لە مەنتیقەیەکی صناعی بیکە, یان ئەگەر مەسەلەن ئێمە شەریکەیەکی گەورە هات مەعمەلی چیمەنتۆی بۆ دروست کردین, حەتمەن دەچێ لە مەنتیقەیەکی صەخەری دەیکات, خۆ نابێ لە مەنتیقەیەکی زراعیدا دروستی بکات, بەنیسبەت گۆڕینی دیموگراسی کە زۆرێ لە برایان و خوشکان لێی دەترسن, ئەوە دەستوور رێی لەو حاڵەتە گرتووە, نەفسی دەستوریمان هەیە کە نابێ تەملیکی ئەرازی بۆ ئەوە بێ کەوا دیموگرافی لە عێراق و لە کوردستاندا بگۆڕێت, ئەوە ترستان نەبێ لەو حاڵەتە, خاڵی یانزە کە برایەك ئیشارەتی بەوە کرد کە ئەو خاڵە دەبێ بگۆڕین و ماددەیەکی تر ببەین بۆ ئەوێ, من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەو خاڵە ئەگەر یەك فەقەرەی بۆ زیاد بکرێت لەشوێنەکەی خۆی بێ کۆمەڵێ گرفت حەل دەکات, ئەڵێ (لا يجوز للمستثمر تملك الموارد الطبيعية) دوای تەمەلوك ئەگەر لیژنەی قانونی پێیان باش بێت شتەکە عیلمیەن من پێشنیار دەکەم بنووسرێ (لايجوز للمستثمر تملك الاراضي التي توجد فيها الموارد الطبيعية والتي تستخرج من المواد الخام) ئەوە باس ئەو پێشنیارانەی ئەو برایانەی ئەیکەن هەندێك لەو کێشانە چارەسەر دەکات, خاڵی ئەخیرم ئەوەیە ئەم مەجلیسی ئەعلای کە لێرە تەسبیت کراوە ناوەکەی پێشوو پێك دێت لە سەرۆکی حکومەت, جێگرەکەی و یانزە وەزیر, ئەو یازدە وەزیرە تەقریبەن نوێنەری هەموو فراکسیۆنەکان وحزبەکانی کوردستانی تورکیایە, نوێنەری ئەمانەی کە لەپەرلەمانیش دانیشتووە هەمووی تێدایە, هەر کەس بە تواناو ئیختیصاصی خۆی, ئینجا جگە لەو یازدە کەسە سەرۆکی غورفەی تیجاری کە دیفاع دەکات لە موستەسمری وەتەنی و دیفاع لە مەصالحی خۆی و کۆمپانیاکانی ناوخۆیی دەکات, رەئیسی هەیئەکەشی کە ئەندامە لەو مەجلیسی ئەعلا و هەر کەسێکی تر کە پێویستە, لەبەر ئەوە ئێوە قەناعەتتان وابێ ئەو پرۆژانەی کە ئەخرێتە بەردەم ئەو ترسانەی کە

دەوترێ لێرە, حەتمەن ئەو یازدە کەسە کە لە نەتیجە لەوانەیە بکاتە چوارده تا پانزده کەس ئەوانە هەموو ئەم شتانە لەبەر چاو دەگرن, لە کۆتاییدا داوای لێبوردن دەکەم و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ ئەو شەرحە باشە, فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە زۆربەی زۆری قسەکانمان برای بەڕێزمان کردی, بەڵام من لێرەوە دەڵێم لە وەتەی حکومەتی عێراق دروست بووە هەتا ئەمڕۆ گۆڕەپانی کوردستان, گۆڕەپانی شەڕو شۆڕو جەنگ بووە لە پێناوی خەباتی میللەتی کورد, لەوەتەی میللەتی کورد تێنوی ئازادی بووە, تێنوی دیموکراتی بووە, تێنوی مافە ڕەواکانی بووە, بەهەمان شێوە کوردستان تێنوی پرۆژە وبنیاتنانەوە وئاوەدان کردنەوە بووە, بۆیە بەرەئیی شەخصی خۆم ئێمە هەر تەسهیلاتێك بکەین بۆ موستەسمری ئەجنەبی کە دێت لێرە ئیستیسماریٚك بکات, ئێمە ئەبێ پێشوازی لێ بکەین, باسی مەعمەلی ئاسنیان کرد, هەتا ئێستا لە کوردستان مەعمەلێکی ئاسن نییە, کام موستەسمر هاتووە مەعمەلێکی ئاسنی لە کوردستان دروست کردووە, ئەگەر ئێمە عەردی بۆ تەخصیص نەکەین و ئیشی لۆ نەکەین, نایکات, کوردستان بەم شێوەیە دەمێنێتەوە, ئەمە یەك, دوو لە ڕووی ئەمنی و لەڕووی ئاسایشەوە ئەمڕۆ بارەکە لە باریٚکین ئێمە ئەو دوو فاکتەرە ڕەئیسیە هەڵبقۆزینەوە زائیدەن فاکتەری یەکبوونەوەی هەردوو حکومەت, بۆ ئەوەی بتوانین باشترین پرۆژە لە کوردستان ئەنجام بدەین, سێ مەسەلە قانونیەکە دێتە پێشەوە ئەمڕۆ ئەو یاسایە دەردەکەین, سبەینێ ئەم یاسایە قابیلی تەعدیلە, ئەمڕۆ پێویستیمان بەو یاسایەیە سبەینێ پێویستیمان پێ نییە, ئەمڕۆ ئەو یاسایە پێویستی بەو قۆناغەیە, ئەو قۆناغەش پێویستی بەو یاسایەیە, بۆیە ئەوە بینا کراوە لەسەر مەبدەئێکی قانونی کە دەڵێ (لایمکن تغییر احکام تغییر الاجمع), زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, لێرەدا کۆبوونەوەکەمان کۆتایی پێ دێنین سبەینێ سەعات یازدە لێرە بەردەوام دەبین.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14)

یەك شەممە رێکەوتی 3\7\2006

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14)

یەك شەممە رێکەوتی 2006/7/3

کاتژمێر (11,35)ی سەر لە بەیانی رۆژی یەك شەممە رێکەوتی 2006/7/3 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبدالله(کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (14)ی خولی دووەم, ساڵی (2006) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (14)ی خولی گرێدانی یەکەمی ساڵی دووەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق, بەرنامەی کار بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان – عێراق, کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان - عێراقەوە

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (14)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(11,35)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی یەك شەممە رێکەوتی 2006/7/3دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان – عێراق کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان – عێراقەوە پێشکەش کراوە.

لە سەرەتاوە دەنگەکان دەرنەچووە.

هەتا جەنابی سەرۆکی هەرێم لە ئەمریکادا بووە لەگەڵ رجالی ئەعمالی ئەمریکی قسەیان کردووە, لە قانونەکە تەئکیدیان لەسەر ئەوە کردووە, ئایا ئەو قانونە تەملیکی تێدا دەبێت یان نا, کەواتە ئەگەر تۆ بتەوێ موستەسمیر بێنی و پێی بڵێی قانونێکی تازە لەگەڵ عەصرەکە دەگونجێ, لەگەڵ عەولەمەی ئیقتیصادی دەگونجێ, لەگەڵ بەرژەوەندییە هاوبەشەکان دەگونجێ, ئەوەی دەبی تێدا بێت, لەبەر ئەوە نییە کە تۆ ئەوەی دەتەوێ پێی وەربگری و لە دونیادا شتی وا نییە, تۆ بتەوێ رەئسمال بیت و هەموویان بێنە ئێرە ئیستیسمار بکەن و پارەیان صەرف بکەن, بەڵام تۆ هیچی نەدەیتێ و تەسهیلاتی بۆ نەکەی و عەردی نەدەیتێ, ئەو بەتەنیا بەوەی کە پێی بڵێی لە پارەی ئازادی بۆ خۆت نایکات, ئیتمیئنانێکی دەوێ کە تەمەلوکی هەبێت, حەقی تەمەلوکی هەبێت, بەهەرحاڵ زۆر قسەمان لەسەر ئەوە کرد, فەرموو کاك عوسمان نوقتەی نیزام.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

با بگەینە بڕیاری کۆتایی, مەسەلەی تەملیك بدەنە دەنگ, هەموو دەنگی دەدەین, ئەگەر نادەنە دەنگ پێمان بڵێن مەسەلەی تەملیك نادەینە دەنگ لەبەرژەوەندی کۆمەڵگا نییە, پێمان ناکرێ بەسەرماندا بڕوات.

بەڕێز د.ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی لەم مەسەلەیە ئاخر رای لیژنەی یاسایی بدرێتێ, بدرێتە دەنگ دان, لەبەر ئەوە با بخرێتە دەنگ دان وزۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەکە خوێندرایەوە لەلایەن لیژنەی قانونی، تەملیکی تێدایە ئەو قانونە، تەخصیصی ئەرازی و تەملیکی تێدایە، وەکو هەموو ماددەکانی تر موناقەشەمان لەسەر کرد، ماددەکە دەخەمە دەنگ دان، لیژنەی قانونی بە ئەکسەریەتەکەیە، و ئەقەلیەتەکەش تەعدیلی رەئییان کرد، ئێمەش پێتان دەڵێین ئەو ماددەیە تەملیکی تێدایە، ماددەیەکە ناتوانین بڵێین کێ لەگەڵ تەملیکە، کێ لەگەڵ تەملیك نییە، ماددەیەك بەتەنیا نییە، تەخصیصی ئەرازی تێدایە، تەفصیلی تێدایە چوار وپێنج، فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کە رۆیشتووە لەو پەرلەمانە پیادەمان کردووە بە گوێرەی نیزامی داخلی بەم شێوەیە، مەشروعی حکومەت دێت، ئەو مەشروعە هات، هاتە لیژنەی قانونی ئەکسەریەتی لیژنەی قانونی لەگەڵ مەشروعی حکومەتین بۆ تەملیك، حکومەت تەئییدی مەشروعی خۆی کردووە لێرە، لێرە ماددەکە فەقەرە فەقەرە نادرێتە دەنگ، مەشروعی حکومەت لەبەر ئەوەی تەئییدی ئەکسەریەتی لیژنەی قانونی وەرگرت، دەدرێتە تەصویت و کۆتایی بە مەسەلەکە دێنێ، سوپاس.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دوێنێ لە بابی دووەمدا , ماددە دوو یازدە نوقتە بوو هەموومان بەیەك وەجبە خستە دەنگەوە، ناکرێ دوێنێ خاڵ بەخاڵ نەرۆیشتین، ئەمڕۆ خاڵ بەخاڵ بڕۆین، شتێکمان کردە ئەساس ئەبوایە ئەم موجادەلە و وەزعە لەبابی دووەمدا بکرابایە، مادام لەوێ نەمان کرد و هەموومان بەیەك جار خستە دەنگەوە، حەقە ئەمڕۆش بەیەك پارچەوە بخەینە دەنگەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێکی تر بۆ دواجار من عەرزی شتێکتان دەکەم، ئەو پرۆژە لەحکومەتەوە بۆمان هاتووە، ئەو حکومەتە لێرە سەرۆکەکەو جێگرەکەی موافەقەتیان لەسەر کردووە، جگە لەوەزیرەکانیش، سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی دوو کوتلەی گەورەی پەرلەمان لەوان دەست پێ دەکات، ئەو وەزیرانەش کە موافەقەتیان لێرە کردووە، هەموو لێرە کوتەلیان هەیە، نوێنەریان هەیە، یانی هەمان کوتەلی لەپەرلەماندا هەیە لەوێ ئیقرار کراوە بە تەفصیلەوە، بێجگە لەوەش کە قانونێك لە سلێمانی دەرچووە ئیدارەی سلێمانی وەختی خۆی هیچ فەرقێکی گەورەی لەگەڵ ئەوەدا نییە، رەفتار کراوە بە قەراراتی حکومەتی ئیدارەی هەولێر، دوو سێ ساڵ لەمەوبەر کە قەرارەکە قوەتی هەبووە و فەرقی نییە، لەبەر ئەوە ئەوە تەعبیر لە هەمان کوتەلی پەرلەمان دەکات، تەعبیر لە ئەحزاب دەکات، تەعبیر لە حکومەت و لەهەمان شتە، یانی شتێکی تازەمان نەهێناوە لێرە تاوەکو بڵێین خیلافی واقیع بێت، یاخود خیلافی ئیرادەی حکومەت بێت، حکومەت ئەوەی داوا کردووە، ئەوانیش دیراسەیان کردووە کە لە قازانجی میللەت دایە، چ لە قازانجی بنیاتنانەوەی کوردستان دایە، لەبەر ئەوە ناتوانین زۆر راوەستین، ئەو ماددەیە کە خوێندرایەوە تەملیکی تێدایە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە کە لیژنەی قانونی خوێندیەوە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ سوپاس، کێ لەگەڵ نییە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ کەواتە ئەکسەریەت لەگەڵیەتی، پەسند کرا.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الاعفاءات الكمركية

المادة السادسة:

أ-يعفى المشروع من جيمع الضرائب والرسوم لمدة (10) عشر سنوات, وذلك اعتباراً من تاريخ بدء المشروع بتقديم الخدمات او تاريخ الانتاج الفعلي.

ب-يعفى المشروع بالنسبة 50٪ من الرسوم التي تستوفى بموجب قانون ادارة البلديات بما فيها رسوم اجازة البناء.

ج-تعفى الالات والاجهزة والمعدات والاليات والمكائن المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم وشرط الحصول على اجازة الاستيراد, على ان يتم ادخالها الى الاقليم خلال سنتين من تاريخ الموافقة على قوائمها من قبل رئيس الهيئة وان تستخدم لاغراض المشروع حصراً وبعكسه لاتشملها هذه الاعفاءات ويلزم المستثمر بدفع الضريبة ويعاقب بغرامة قدرها ضعف مبلغ الضريبة المستحقة.

د-تعفى قطع الغيار المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم على ان لا تزيد قيمة هذه القطع عن (15٪) من المكائن والمعدات, وذلك بقرار مسبق من رئيس الهيئة بالموافقة على قوائمها و كمياتها.

هـ- تعفى الالات والاجهزة والمكائن والاليات والعدد اللازمة لتوسيع المشروع او تطويره او تحديثه من الضرائب والرسوم.

و-تعفى المواد الاوليةو المواد نصف المصنعة من قطع تجمع المستوردة للانتاج من الرسوم الكمركية لمدة (10) عشر سنوات على ان تحدد هذه المواد من قبل الهيئة.

ي-يحق للمستثمر وفق احكام هذا القانون استيراد جميع احتياجات مشروعه من قبل غيره من الآلات والآليات والاجهزة والمعدات وسيارات العمل, وتعفى هذه المستوردات من جميع الرسوم الكمركية شريطة استخدامها حصراً لاغراض المشروع.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ثامناً:-

اما بالنسبة للمادة السادسة من اصل المشروع والتي اصبحت برقم المادة الخامسة وادرجت ضمن الفصل الاول من الباب الثاني والخاص بالاعفاءات والالتزامات وتم ترتيب تسلسلاتها بالارقام وتقرا شكلاً ومضموناً كالآتي :-

الباب الثاني

الاعفاءات والالتزامات

الفصل الاول

الاعفاءات الضريبية والكمركية

المادة الخامسة:

1-يعفى المشروع من جميع الضرائب والرسوم غير الكمركية لمدة (10) عشر سنوات اعتباراً من تاريخ بدء المشروع بتقديم الخدمات او تاريخ الانتاج الفعلي.

2-تعفى الالات والاجهزة والمعدات والاليات والمكائن المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم وشرط الحصول على اجازة الاستيراد، على ان يتم ادخالها عن طريق المعابر الحدودية للاقليم خلال سنتين من تاريخ الموافقة على قوائمها من قبل رئيس الهيئة وان تستخدم لاغراض المشروع حصراً وبعكسه لاتشملها هذه الاعفاءات ويلزم المستثمر بدفع الضريبة ويعاقب بغرامة قدرها ضعف مبلغ الضريبة المستحقة.

3-تعفى قطع الغيار المستوردة للمشروع من الضرائب والرسوم على ان لا تزيد قيمة هذه القطع عن (15٪) من قيمة المكائن والمعدات، وذلك بقرار مسبق من رئيس الهيئة بالموافقة على قوائمها و كمياتها.

4-تعفى الالات والاجهزة والمكائن والاليات والعدد اللازمة لتوسيع المشروع أو تطويره او تحديثه من الضرائب والرسوم.

5-تعفى المواد الاولية المستوردة للانتاج من الرسوم الكمركية لمدة (10)عشر سنوات على ان تحدد انواع وكميات هذه المواد من قبل الهيئة مع اعطاء الاولوية لاستخدام المواد الاولية المحلية المتوفرة و الملائمة للمشروع الاستثمارى كماً ونوعاً.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك تارق جامباز فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سێ خاڵی باس دەکەم:

1-قانونی ئیستیسماری ئەجنەبی لە عێراق دەرنەچووە, چونکە ئاماژە کرا کە دەرچووە, هی ئێمە پێشتر دەردەچێت.

2-پێویستە بە زووترین کات بۆ کارا کردنی ئەو قانونە, بۆ ئەوەی کارا بکرێت و بە تەواوی دەربچێت, من باسی ئەوە دەکەم لەو ماددەیە حەوت جار باسی (یعفی) و (تعفی) کراوە, ئەو سەلاحیەتە هی هەرێمە, یان موشتەرەکە, یان تەقریرە, منیش دەخوێنمەوە ماددەی 115 دەڵێت (كل مالم ينص عليه في الاختصاصات الحصرية الاتحادية يكون من صلاحية الاقليم), ئەوە یەك.

دوو/لە ماددەی چواردم کە حەوت فەقەرەیە (يكون اختصاصات مشتركة بين السلطات الاتحادية والسلطات الاقليمية:

اولا:ادارة الكمارك بالتنسيق مع حكومات الاقاليم والمحافظات غير مقدمة في الاقليم وينظم ذلك بالقانون).

سێیەم/کە باسی دەکەم فروقاتی حەسریە ئەویش نۆ ماددەیە, ماددەی (110), (السلطات الاتحادية اختصاصات الحصري الاتية).

سێیەم:رسم السياسية المالية والكمركية والاصدار الانظمة وتنظيم السياسة الادارية عبر حدود الاقاليم والمحافظات في العراق, وضع ميزانية العامة للدولة, وانشاء البنك المركزي وادارته).

چونکە لەگەڵ بەڕێزان ئەوانەی لەو مەجالانە قسەمان کرد, وەلأمیان نەبوو و, لیژنەی یاسایی وەلأمێکی وامان نەبوو, بۆ ئەوەی نەبێتە ئاست تەنگێك بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو یاسایە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك جەعفەر شێخ موستەفا فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا ماددە شەش بڕگە (أ) ماوەکەی دە ساڵ زۆرە, ئەگەر بکرێت بە شەش ساڵ باشە, بڕگەی (ب) لیژنەی یاسایی هەڵیانگرتووە, ئێستا مولاحەزەیەکم هەبوو لەسەر ئەوی, ئەگەر بکرێت بڕگەکانی پێش کاك عیزەدین باقەسری و ئەو کۆمپانیانە نەیکەنە وەسیلەیەکی تیجاری دیکە, چونکە کە کەسێك دێت بۆ کۆمپانیا کۆمەڵێك ئەدەوات و ئیحتیاتاتی خۆی چەند مەکائین و چەند شتی تری پێویستە, دەبێت مەجالی پێ نەدرێت بێت تیجارەتی پێ بکات, یەعنی هەر بە عەددی ئەو شتەی کە پێویستە مەکائینی ئەو مەشروعە بێتە کاراوە, نەك زیاتر, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هركى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت بڕگەی (أ) باسی ئەوەی دەکات (اعفاء المشروع جميع الرسومات والضرائب لمدة عشر سنوات), واتا ئەو ئیعفایە (100٪)ە, کەچی ماددەی (ب) باسی ئەوە دەکات کە (50٪) ئیعفا بکرێت, بەپێی پێشنیاری لیژنەی یاسایی, ئەو ئیعفایەی رسوم زیاد کرا بۆ (100٪), ئێمە یاخود ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی دەبێت تەبنی بکەن, یاخود بڕگەی (أ) رسوم هەڵبگیرێت و بڕگەی (ب) بمێنێتەوە, واتا تەنها لە (50٪) ئیعفا بکرێت, ئەوە یەك.

دوو/بڕگەی (ج) باسی ئەوەی دەکات (يتم ادخالها الى الاقليم خلال سنتين), بەحەقیقەت مەشاریعی ئەوانە مەشاریعی موستەسمیری ئەجنەبی وەکو مەشاریعی خۆمان نییە, پێم وایە زۆر زۆر سەریع ئەنجام دەدرێت, لە ماوەی دوو ساڵدا

لەوانەیە مەشروعەکە تەواو بێت, کە ئەو حەقەت دایەتێ, لە ماوەی دوو ساڵ ئەو ماددانە داخیل بکات, لەوانەیە تەحایولی لەسەر بکرێت, بۆیە پێشنیار دەکەم بکرێتە یەک ساڵ (يتم ادخالها لسنة واحدة فقط).

خاڵی سێیەمم/دووبارەیە بۆ قسەی کاك تارق, کە بڕگەی (و) موخالیفە بۆ دەستووری عێراق, لەبەر ئەوەی زمنی سەلاحیاتی حەسرییە, هەروەها بڕگەی (ز) باسی رسوم گومرگی دەکات, بەلأم پێمان وایە ئەگەر بمێنێت باشترە, بۆ ئەوەی حەوافیز بدرێتە موستەسمیری ئەجنەبی بێتن, با ئەو بدرێتە محکەمەی ئیتیحادی ئەوان ئەو شتەی حەسم بکەن, نەك هەر لە خۆمان لە ئێستاوە بیکەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار تاهر ئەمین فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم ماوەی بەخشین لە باجی دەرامەت بۆ پرۆژە بەرهەمهێنەرەکان لە مەرکەزی پارێزگاکان پێنج ساڵ بێت, بەلأم بۆ قەزاو ناحیەکان زیاتر بێت, زیاد کردنەکەش بە قسە نەبێت, ئێستا لەناو یاسایەکەدا دیاری بکرێت, مەسەلەن ئەگەر بۆ مەرکەزی پارێزگاکان پێنج ساڵ بێت, بەڕاستی پێویستە بۆ مەرکەزی قەزاکان بەلایەنی کەمەوە شەش ساڵ, حەوت ساڵ, هەشت ساڵ کەمتر نەبێت, بۆ گوندەکان با نۆ ساڵ بێت, چونکە ئەو کەسەی دێت وەبەرهەرهێنەر پرۆژەیەك دروست دەکات, هەتاوەکو مەرکەزی پارێزگاکان هەبێت هەنگاو نانێت بۆ ناو قەزاو ناحیە پرۆژە دروست بکات, ئێمەش دەمانەوێت کوردستان بەتێکڕایی هەمووی ئاوەدان بکەینەوە, بەڕاستی دەبێت جیاوازییەك هەبێت, ئەو جیاوازییەش بە قسە نەبێت, لەناو یاساکەدا دەبێت ئێستا دیاری بکرێت, پارێزگاکان جیاوازییەکی تەواویان هەبێت لە مەرکەزی قەزاو ناحیەکان و گوندەکان, چونکە زۆر وەبەرهەرهێنەر هەیە ئامادەیە لەناو گوندەکاندا پرۆژە دروست بکات, بەلأم بەڕاستی ئەگەر جیاوازی نەبێت, من خۆم خەڵکی گوندم هەتا لە سلێمانی هەبێت ئامادە نیم لە چوارقورنە و رانیە ئیش بکەم, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بارزان عبدالله فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من جاری پێشوو باسی ئەوەم کرد, ئەگەر موستەسمیرێك لە مەرزی بەسرە, یان خوسرەوییەوە ئیستیرادی شتەکەی کرد, یان وەریگرت, یان بێنێتە ناو ولاتەوە, ئایا ئەم یاسایەی ئێمە کاری پێ دەکرێت, برایان چارەسەریان بۆ ئەوە کردووە, ئیلا لە مەرجەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە بێت, من ئەوە بە چارەسەرێکی یاسایی نازانم, چونکە مەرجی حکومەتی هەرێم لەوانەیە لە کۆتایی ساڵی 2007دا گۆڕانکاری بەسەر رووبدات, ئەمە یەك.

دوو/ئەو بەڕێزانە باسیان لەوە کرد, ماوەکە کەم بکرێتەوە بۆ پێنج ساڵ, من بە پێچەوانەوە وای دەبینم کە زیاد بکرێت, چونکە ئەو مسوەدەیە کە ئەمڕۆ قانونی ئیستیسمارێ ئەجنەبی لە عێراق دەردەکرێت, ئەوان بۆ ماوەی دە ساڵیان داناوە, دەکرێت ئێمە زۆر لە ئەوان زیاتر دانێین, بۆ ئەوەی جەزبی ئینیباهی موستەسمیر بۆ لای هەرێمی کوردستان راکێشین, نەك ئیعفائاتەکە کەم بکرێتەوە, سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو کەژاڵ مەجید فەرموو.

بەڕێز کژال مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو سێ پێشنیارم هەبوو, پێشنیارەکانم پێشکەش کران, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو كوێستان محەمەد عبدالله فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی من گەیشتوومەتە ئەو قەناعەتەی مولاحەزەكانی ئێمە هیچ شتێك لە پرۆژەكە ناگۆڕێت, سوپاس ئەمڕۆش داوای قسە ناكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, هەرچەندە قەناعەتەكەت لەسەر بنەمایەكی راست دروست نەكردووە, سوپاس, كاك بەكر فەتاح فەرموو.

بەڕێز بكر فتاح حسين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێم وایە ئەو پێشنیارانە نیازم هەبوو بیكەم, برادەران كردیان, تەنها تەئكید لەسەر ئەوە دەكەمەوە ئەوەی كاك بارزان باسی كرد, یەعنی حەز دەكەم تەوزیحی بكەم لەسەر ئەوەی مەوادی ئەوەلیە بۆ هەر مەشروعێكی ئیستیسمارێ, ئەو مەوادانەی كە تاقی دەكرێتەوە بۆ هەرێم, ئەگەر لە رێگای نوقتەی مەرزی مەسەلەن لە بەسراوە بێت, ئایا بەپێی یاسا چارەسەر كراوە, شمولی قانونی ئیستیسمارێ عێراقی دەكات, شمولی قانونی ئیستیسمارێ هەرێم دەكات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر ئیجازەم بدەن تەعلیقێك لەسەر قسەكەی كوێستان خان, منیش بە هەمان رێگاوە پێی دەڵێم شەرت نییە تۆ رەئییەكەت وت, ئێمە هەموو گوێرایەلی رەئی تۆ بین, سوپاس.

عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الفصل الثالث

الضمانات القانونية

المادة السابعة:

1-للمستثمر ان يؤمن على مشروعه الاستثمارى من قبل اية شركة تأمين أجنبية أو وطنية يعتبرها ملائمة، ويتم بموجبه تأمين كافة جوانب العمليات التي يقوم بها.

2-للمستثمر استخدام الايدي العاملة المحلية والاجنبية اللازمة للمشروع مع اعطاء الاولوية الى الايدي العاملة المحلية وفقاً للقوانين النافذة بهذا الخصوص.

3-يسمح للمستثمر الأجنبي ان يحول الى الخارج ارباح وفوائد راسماله وفق احكام هذا القانون.

4-يحق للعاملين غير العراقيين في المشروع والمتعاملين معهم في خارج الاقليم تحويل مستحقاتهم واجورهم الى الخارج وفق القوانين النافذة.

5-للمستثمر الاجنبي الحق في اعادة راسماله الى الخارج عند تصفية المشروع او التصرف فيه بما لايتعارض مع احكام القوانين والاجراءات الكمركية والضريبية المعمول بها.

6-تحويل استثماره كلاً أو جزءاً الى مستثمر أجنبي آخر او الى مستثمر وطني او التنازل عن المشروع لشريكه بموافقة الهيئة ويحل المستثمر الجديد محل المستثمر القديم في الحقوق والالتزامات الناشئة عن المشروع .

7-يحق للمستثمر أن يفتح لصالح مشروعه المجاز وفق احكام هذا القانون حسابات مصرفية بالنقد الوطني أو الاجنبي او كليهما لدى المصارف في الاقليم وخارجه.

8-مع مراعاة القوانين النافذة بخصوص مجالس ادارة الشركات المساهمة، تعتبر المشروعات المسجلة طبقا لاحكام هذا القانون من مشروعات القطاع الخاص بغض النظر عن الشكل القانوني والطبيعة القانونية للاموال المساهمة فيها.

9-يتمتع المستثمر بحسب هذا القانون بحقه في الاحتفاظ بسرية المعلومات الفنية والاقتصادية الخاصة بالمشروع وحفظ المبادرات الاستثمارية وذلك طبقاً لاحكام القوانين والانظمة والتعليمات المعمول بها في الاقليم، ويعاقب كل من يفشي باية

معلومات تكون بحوزته بحكم وظيفته وتتعلق بالمبادرة الاستثمارية والجوانب الفنية او الاقتصادية او المالية للمشروع بموجب القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەشى سێيەم

گەرەنتييە ياساييەكان

ماددەى حەوتەم:

1-وەبەرهێنەر بۆى هەيە پرۆژەى وەبەرهێنانەكەى دڵنيايى تەئمين بكات لەلايەن هەر كۆمپانيايەكى دڵنياكارى كە بە گونجاوى دەزانێ و پێى باش بێ, چ بيانى بێ, يان نيشتمانى، كە بەو پێيەوە لەسەر هەموو لايەنەكانى كارەكانى كە دەيكات دڵنيا دەبێ.

2-وەبەرهێنەر بۆى هەيە كار بە كرێكارى بيانى و خۆجێى بكات, لە پرۆژەكەوە پێشينە بداتە كرێكارى خۆجێيى و بە رەچاو كردنى سروشتى كار لە پرۆژە وەبەرهێنەكە و بەپێى ياساكانى كارا لە هەرێمدا.

3- وەبەرهێنەرى بيانى بۆى هەيە سوودو قازانجى سەرمايەكەى بۆ دەرەوە بنێرێت, بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە.

4- بۆ كرێكارە غەيرە عيراقييەكان لە پرۆژەكەدا وئەوانەى لە دەرەوەى هەرێمدا مامەڵەيان لەگەڵدا دەكەن بۆيان هەيە پارەو كرێيەكانيان بۆ دەرەوە رەوانە بكەن بەپێى ياساكانى كارا.

5- وەبەرهێنەرى بيانى بۆى هەيە دواى پاكتاوكردنى پرۆژەكەى يان دەستدارى كردنى، سەرمايەكەى رەوانەى دەرەوە بكاتەوە, بەجۆرێك پێچەوانەى حوكم و رێكارەكانى گومرك و باجى بەركار لە هەرێمدا نەبێت.

6-وەبەرهێنەرى بيانى بۆى هەيە پرۆژە وەبەرهێنەرەكەى بخاتە سەر ناوى وەبەرهێنەرێكى ديكەى بيانى, يان نيشتمانى, يان لە بەشى خۆى لە بەشەكە دەربچێت بۆ هاوبەشەكەى و بە رەزامەندى دەستە, وەبەرهێنەرى نوێ جێگاى وەبەرهێنەرى كۆن دەگرێتەوە لەو ماف و پابەندانەى لە پرۆژەكەدا كەوتۆتەوە.

7-وەبەرهێنەر بۆى هەيە لە پێناو بەرژەوەندى پرۆژە رێپێدراوەكەى وەبەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە بە حيسابێك بە دراوى نيشتمانى يان بيانى يان هەردووكيان لە يەكێك لە بانقەكانى هەرێم يان لە دەرەوە بكاتەوە.

8-وێڕاى لەبەرچاوگرتنى ياساى كۆمپانياكانى ژمارە21ى ساڵى 1997ى هەموارکراودا هاتووەو بەركارەو تايبەت بە ئەنجومەنى كارگێڕى كۆمپانيا پشكدارەكان، ئەو پرۆژانەى بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە تۆمارکراون و شێوە ياساييەكان هەر چۆنێك بێت بە پرۆژەكانى كەرتى تايبەت دادەندرێت سروشتى ياسايى و ئەو سامانانەى پێيدا پشكدارە هەر چۆنێك بێت.

9-بەپێى ئەم ياسايە وەبەرهێنەر مافى هەيە نهێنى و زانياريية هونەرى و ئابووريەكانى تايبەت بە پرۆژەكە پارێزگارى لێ بكرێت و دەستپێشخەرى و وەبەرهێنەرەكانى بپارێزێت, ئەمەش بەپێى حوكمەكانى ئەو ياسايەو رێنماييانەى لە هەرێمدا كاران, هەر كەسێك زانياريەك سەبارەت بە دەستپێشخەرييەكانى بەرهێنى و لايەنە هونەرى و ئابووريية داراييەكانى پرۆژەكە بلاّو بكاتەوە, كە بە حوكمى فەرمانەكەى بە دەستى كەوتووە, بەپێى ياسا سزا دەدرێت.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئێستا ماددەكە دەخەمە دەنگدانەوە, خاڵى نيزاميە لێرە پێويست ناكات بيانيية, لەبەر ئەوەى كردنەوەى حيسابە, وەتەنيشى دەتوانێت بيكاتەوە, لەوێ نەقلى ئەموال بۆ دەرەوە, بۆيە وتمان بەس بيانى, چونكە تەنيا كردنەوەى حيسابە لە بانك, يەعنى هاوولاّتى كە هى ئێرە بوو حەقى خۆيەتى, بۆيە لێرە بە ديقەت هاتووە, نووسراوە مستەسمير, بەڵێ خاڵى نيزاميە فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگنە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

له خاڵی چواردا هاتووه (للعاملين غير العراقيين), (للعاملين) عومال نييه, بەڵام بە كورديیەكە دەڵێ (بۆ كرێكارەكان), لەبەر ئەوە پێم وایە تەدقیقی دەوێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

(للعاملين) كرێكار و فەرمانبەر و هەمووی دەگرێتەوە, ئەوە شاملترە, فەرمانبەریش حەقی خۆیەتی هەر لەوێ غەیری عێراقی لە مەشروعێكدا.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قوربان من دەڵێم بە كورديیەكە دەڵێ بۆ كرێكارەكان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە دەیكەینە كارمەند, سوپاست دەكەین بۆ چاك كردنی زمان, ماددەكە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە, كێ تەئیدی ماددەكە دەكات دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس, كێ تەئیدی ناكات دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس, ماددەكە بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا, زۆر سوپاس, ماددەی نۆیەم.

بەڕێز شێروان ناصح حيدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستا دەقی ماددەی نۆیەم دەخوێنمەوە:

الفصل الرابع

التزامات المستثمر

المادة التاسعة:

يلتزم المستثمر بما يلي:

أ-على المستثمر ابلاغ الهيئة باكمال المشروع وبدئه بتقديم الخدمات او الانتاج الفعلي.

ب-على المستثمر ابداء التسهيلات اللازمة لموظفىالهيئة المختصين فيما يتعلق بجمع واستحصال المعلومات الضرورية عن جوانب المشروع المختلفة لأغراض الهيئة.

ج-على المستثمر مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون.

د-على المستثمر المحافظة على سلامة البيئة والالتزام بنظم التقييس والسيطرة النوعية المعمول بها في الاقليم والقوانين المتعلقة في والامن والصحة العامة.

بەڕێز عونی احمد سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

رای لیژنەی یاسایی:

اما بالنسبة للمادة التاسعة من المشروع التي اصبحت برقم المادة الثامنة وبعنوان الفصل الرابع (التزامات المستثمر) تم ترتيب تسلسلاتها بالارقام, وباتفاق الاراء تمت الاضافة وتدريب وتأهيل الاعمال المحلية في المشروع ضمن تسلسلات المادة الثامنة, كما طرحت الاقلية بالاضافة الجملة (والاداب العامة) ضمن فقرة المحافظة على سلامة البيئة, واعادة صياغتها, وتقرأ المادة شكلا ومضمونا كالأتي:

الفصل الرابع

(التزامات المستثمر)

المادة الثامنة:

يلتزم المستثمر بما يلي:

1. تعريف مجال استثماره بخصوص المشاريع المنجزة من قبله وبيان وضعه المالي والعقود التي نفذها.

2.ابلاغ الهيئة باكمال المشروع وبدئه بتقديم الخدمات او الانتاج الفعلي.

3.ابداء التسهيلات اللازمة لموظفىالهيئة المختصين فيما يتعلق بجمع واستحصال المعلومات الضرورية عن جوانب المشروع المختلفة لأغراض الهيئة.

4.مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون.

5.المحافظة على سلامة البيئة والامن والصحة العامة والالتزام بنظم التقييس والسيطرة النوعية وفق المعايير الدولية.

6.تدريب وتأهيل الاعمال المحلية في المشروع.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لێژنە بە زمانی کوردی:

یازدەم: ماددەی نۆیەمی پرۆژەکە دەبێتە ماددەی هەشتەم و دەکەوێتە بەشی چوارەم بە ناونیشانی (پابەندییەکانی وەبەرهێنەر) و رێزبەندی بڕگەکان کرایە ژمارەو بە تێکڕای دەنگ بڕگەی زنجیرەی شەشی بۆ زیاد کرا, سەبارەت بە راهێنانی کرێکاری خۆجێیی پرۆژەکان و کەمینەی ئەندامان پێشنیاری کرد رستەی (دابونەریتی گشتی)

بخرێتە سەر بڕگەی پێنج و ماددەکە بەم جۆرە دەخوێندرێتەوە:

بەشی چوارەم

پابەندییەکانی وەربەرهێنەر

ماددەی هەشتەم:

دەبێ وەبەرهێن بەمانەی خوارەوە پابەند بێت:

1-پێناسەی بواری وەبەرهێنانی خۆی بکات سەبارەت بەو پرۆژانەی پێشتر ئەنجامی داوون و باری دارایی و ئەو گرێبەستانەی جێبەجێ کردوون.

2-دەستە, بە تەواوبوونی پرۆژەکە و دەستکردن بە پێشکەش کردنی خزمەتگوزاریەکانی یان بەرهەمهێنانی راستەقینەی ئاگادار بکاتەوە.

3-ئاسانکاری پێویست بۆ فەرمانبەرانی تایبەتمەندی دەستە دابین بکات, سەبارەت بە کۆکردنەوەو بەدەست خستنی زانیاری پێویست دەربارەی لایەنە هەمە جۆرەکانی پرۆژە بۆ مەبەستەکانی دەستە.

4-تۆماری تایبەتی ئەو کەرستە هاوردانەی پرۆژەکە بکاتەوە, کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە رەسمی گومرک بەخشراون.

5-پاکی ژینگە و ئاسایش و تەندروستی گشتی بپارێزێت و پابەند بێت بە سیستەمی پێوانە و کۆنترۆلکردنی چۆنایەتی بەپێی نێونەتەوەییەکان.

6-مەشق بە کرێکاری خۆجێی پرۆژەکە بکات و رایان بهێنێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لێژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاومیس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تێبینیەکمان هەبوو لە ماددەی پێشوودا چارەسەر کرا, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەی ناویان نووسراوە بۆ قسە کردن, فەرموو کاك شێروان تەوزیحێکیان هەیە.

بەڕێز شێروان ناصح حيدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسا دەقی پرۆژەکە تەئید دەکەین, ئەوەی کە جیاوازی هەیە لەنێوان پرۆژەی ئەسڵی و نێوان پێشنیاری لیژنەی یاسایی دوو فەقەرەیە:

یەکەمیان: (تدریب وتأهیل العمال المحلیین) ئیزافە کراوە.

دووەمیش: (بنظم التقییس والسیطرة النوعیة وفق المعاییر الدولیة) لە جیاتی (المعاییر الاقلیمیة), کردمانە (المعاییر الدولیة), ئەمە دوو, کەمینەیەکیش هەیە, دەڵێن لە فەقەرە پێنج کەمینەی ئەندامانی بەڕێز دەڵێن (الاداب العامة) ئیزافەی فەقەرە پێنج بکرێت, زۆر زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەی داوای قسە کردنیان کردووە, ئەو ئەندامە بەڕێزانەن:

(محمد احمد صالح, دلێر محمد شریف, پەخشان زەنگەنە, غەفوور مەخموری, سەردار هەرکی, زرار تاهر ئەمین, شەهاب عبدالله, ئارام رەسول مامند, خلیل ابراهیم محمد, عبدالرحمن احمد رضا, شیخ حەوێزی, گوڵناز عزیز قادر, دکتۆرە هالە سوهێل), یەکەم کا محەمەد ئەحمەد صالح با بفەرموێت.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەك پێشنیارم هەبوو ئەویش (على المستثمر تنظیم عقود قانونیة للعاملین في المشروع) ئیزافە بکرێت, چونکە لەو پرۆژەیە هیچ شتێك لەسەر عاملین نەهاتووە, ئەگەر خۆ لە (ضمانات قانونیة معمول في الاقلیم), ئەوە ئیلتیزام بێت ئەوە تەواو پێشنیارم نییە, ئەگەر نا حەز دەکەم شتێك ئیزافە بکرێتن لەسەر (تنظیم عقود قانونیة للعاملین في المشروع)زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر محەمەد شەریف فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من راستی لەگەڵ لیژنەی قانونی و لەگەڵ تەواوی پێشنیارەکانی لیژنەی قانونی بووم, ئەوەی ئیزافاتم هەبوو دانراوە, تەنها لە ئەوەندی روباعیەکە لەگەڵ بووم سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو پەخشان فەرموو.

بەڕێز پخشان عبدالله زنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ پێشنیارەکەی کاك دیلمانم, لەبەر ئەوەی ئەو کارمەندو کرێکارانەی لەو پرۆژە ئیش دەکەن دەبێت زەمانێکیان هەبێت, ئەوەی لە فەقەرەکانی تر هاتووە, من وەکو زەماناتێکی تەواو تێ نەگەیشتم.

پێشنیارێکی ترم هەیە ئەویش (ان یقدم المستثمر سیرة ذاتیة واضحة), چونکە موستەسمیر هەیە لە شوێنێك تووشی ئەنواع ئیشکال و گێچەڵ بووە, دێتە کوردستان یەعنی سیرەی نازانین, لە صیاغەی کوردی و عەرەبیەکەیدا دیسان مادام قسەم هەیە با خاڵی نیزام داوا نەکەم, جیاوازی هەیە لەنێوان بە دەستخستن و بەدەستهێنان, دەڵێ (هەیئە موساعەدەی بکات بۆ بەدەستکەوتنی زانیاری و ئیستیحسالی هەتا دوایی), ئیستیحسالێ بەدەست هێنانە هەیئەکە نایداتێ, بەدەستخستن هەیئەکە دەیداتێ مەعلوماتەکە, دەڵێ یارمەتی بدات بۆ بەدەست هێنان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غەفوور مەخموری فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەی من لەسەر بڕگە پێنجی ماددەکەیە, کە باس لە پاراستنی ژینگەی کوردستان دەکات, ئێمە لەبەر ئەوەی یاسایەکەمان نییە تایبەت بێت بە پاراستنی ژینگەو, ئەو کارگانەی کە وەبەرهێن دێنێتە کوردستان, لەوانەیە کارگەی گەورە بێت ببێتە هۆکارێك بۆ پیس کردنی ژینگەش, بۆ ئەوە پێشنیاری ئەوە دەکەین, کە ئێمە نیسبەتێك لە داهاتی ئەو کۆمپانیایانە تەرخان بکەین بۆ ئەو ناوچانەی کە کارەکەی تیایە بۆ پاك راگرتنی ژینگەو, بۆ پاك کردنەوەی ژینگە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار هەرکی فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە حەقیقەت دوو تێبینیم هەیە:

تێبینی یەکەم: لەسەر ماددەی یەکەم ئەوەی لێژنەی قانونی پێشنیاری کردووە (تعريف المجال الاستثماري بخصوص المشاريع المنجزة من قبله) ئەگەر یەك ئیزافە بکرێت (وتقديم الجدوى الاقتصاديه للمشروع) یەعنی ئیلتیزامی تەقدمی جەدوەلی ئیقتیصادی با بیخەینە ئەستۆی موستەسمیر, ئەوە کار ئاسانییە بۆ هەیئەو ئەو مەجلیسە.

تێبینی دووەمم بە حەقیقەت هەمان تێبینی لیژنەی یاسایی بوو لەسەر بڕگەی پێنج (وفق المعايير الدولية) ئەمە شتێکی زۆر باشە, بەتایبەتی تاکو ئێستا ئێمە یاسای بیئەمان نییە پاراستنی ژینگە, بۆیە دەبێت ئێمە مەعاییری دەولە بەکار بێنین, هەروەها لەبەر ئەوەی ئەو مەعایير دەولە نەبووە, من ناوم نەنووسیووە بۆ ئەو ماددەی پاش ئەوە قسە بکەم, بۆیە ماددەی پاش ئەوە دەبێت عوقوباتی بۆ دابنرێت, کە موخالەفەی ئەو بڕگەیە بکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار تاهیر ئەمین فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ تێبینیەکانی لیژنەی یاسا دام, بەس پێم باشە ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت (على المستثمر ان يكون لديه مشاور قانوني وحسابي, وان يلتزم بقوانين وتعليمات الرقابة المالية في اقليم كوردستان), زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شەهاب عبدالله فەرموو.

بەڕێز شهاب عبدالله صديق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیم هەیە لە خاڵی یەکەم, ئەویش پێشنیارەکەم ئەوەیە ئیزافەیەکی بچووك بکرێت ئەوەیە (تعريف المجال الاستثماري بخصوص المشاريع المنجزة من قبله, وبيان وضعه المالي والعقود التي نفذها بوثائق رسمية مصدقة), زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام ڕەسول مامەند فەرموو.

بەڕێز ارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەم گوترا, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل ئیبراهیم محەمەد فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەڵێم خاکمان رۆیی تەملیکی ئەرز کراو, فەریقی ئێمە بەرازیل دەوڵەتێکی فیدرالی ئەویش گۆڕاو, عەمەلەش هەمووی بۆ ئەجنەبی و, ئەم شتانە هەمووی کرا بۆ ئێمە , بۆ بڕگە پێنج موحافەزە لەسەر ئاداب عامە, من لە چەند قانونی دەوروبەر هەیە, هەمان ئەوەیە لەگەڵ سەلامەتی بیئەو ئەمنی عام و سحەی عامە کەلیمەی ئاداب عامە و نیزامی عام هەیە, موحافەزە لەسەر میزاجی نەفسی و ئاداب و کەلتوور و عادات و تەقالیدی خۆمان لەگەڵ بیئەی ئەخلاقی شتێکی زۆر زەروورە, پێم وایە ریعایەتی ئەوەش بکرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شێردل حەوێزی فەرموو.

بەڕێز شێردل عبدالله حوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینم نییە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو گوڵناز عزیز قادر فەرموو.

بەڕێز گولناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینەکەم گوترا, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, دکتۆرە هالە فەرموو.

بەڕێز د.هاله سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەو فەقەرانە هیچ باسی زەماناتی ئیجتماعی عەمەلەکانی نەکردووە, پێشنیار دەکەم فەقەرەیەك ئیزافە بکرێت (على المستثمر توفير الضمان الاجتماعي اذا استخدم العامل لاكثر من سنة) لە ولاتان عەقد دەکرێت بۆ سالێك, پاش سالێك ئەو کرێکارە حەقی تەقاعودی دەبێت, لەبەر ئەوەی ئەوان هەڵدەستن بە یانزدە مانگی فەسخی عەقدەکە دەکەن, کرێکارەکان فەسل دەکەن, یان هەندێکی تر تەعین دەکەن, یان ئەوانە لە یەکەمەوە عەقدیان بۆ دەکەن, بۆ ئەوەی حەقی تەقاعودیان نەبێت, پێم باشە لیژنەی یاسا موراعاتی ئەو شتە بکەن بەنیسبەت کرێکاری مەحەلی, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شێخ الله فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکەی منیش هەر ئەوە بوو, لیژنەی یاسایی فەقەرەیەکی ئیزافە بکات ئەویش فەقەرەی شەشەم, هەرچەندە حەقیشمان خورا, نازانم پێم وایە هەر ئیستیمارەکەی ئێمە بزر کرا بێت, یان شەنصەکەمان وایە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەقریبەن هەر ئەو پێشنیارەی كاك زرار بوو, بەڵام من پێشنیار دەکەم کە موستەسمیر مولزەم بکرێت بەوەی کە مەدەقیقێك لە حیساباتی قانونی دابنێت, بۆ ئەوەی موصادەقە لەسەر موازەنەی سالانەی خۆی بکات, بۆ ئەوەی هەیئە بزانێت بەڕاستی قازانجی ئیستیسمارەکە چەندە, چونکە لە کاتی تەحویل کردنی بۆ دەرەوەی ولاّت, پێم وایە ئەوە رێگەی نایاسایی بۆ تەحویل کردنی پارە دەکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك عوسمان هیچ تێبینیەکەت نییە.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری تخطیط):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەسەور دەکەم خۆی حەل بووە ئەو کێشەیەی کاك زرار و کاك بارزان ئیشارەتیان پێدا, لەبەر ئەوەی هەر موستەسمیرێك کە دێتە ئێرە شەریکەی هەیە تەسجیل دەکرێتن, لە تەسجیل کردنیشی یەکێك لە مەرجەکانی ئەوەیە کە محاسبی هەبێتن و, موشاور قانونی هەبێتن و, میزانیەی سالانە تەقدیم بکات, بەلام دەبوایە لە بڕگەی یەکدا ئیشارەتەکەمان بە وازیحی بدایە, کاتێك کە یەکەم جار دێتە کوردستان دەبێت میزانیەی ئاخیر سالی خۆی تەقدیم بکات, چونکە میزانیە لە بانقەوە دێتن و, مەدەقیقێکی قانونی تەدقیقی کردووە, ئەوە وەلامە بۆ پەخشان خان, نەوەك کۆمپانیایەك بێت موفلیس بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە کورتی وەلامی ئەم بەڕێزانە دەدەمەوە.

بەنیسبەت کاك دیلمانەوە دەڵێت تەنزیمی عقودی قانونی بۆ کرێکاران, ئەوە لە قەوانینی نافیز هاتووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاڵی نیزامی هەیە کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە لە بڕگەی (ج)دا هاتووە, (مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون), لەوەی تر کە دەنگمان لەسەردا دەڵێ (يعفى المشروع من جميع الضرائب ورسوم غير الكمركية), دوو ماددە هەیە لێرە یەك لە (إعفاءات كمركية) بەنیسبەت موستەسمیر, لەوێ دەنگمان بۆ دا کە راپۆرتی بەڕێزان لیژنەی یاسایی دەڵێ (يعفى المشروع من الجميع الضرائب ورسوم غير الكمركية), یەعنی گومرگی ناگرێتەوە, کەچی لێرە لە بڕگەی (ج) هاتووە لە ماددە نۆ دەڵێ (مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون), لێرە ناگرێتەوە لە دوای یەك دەبێت تەعدیل بکرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك شێروان بەردەوام بە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە وەلامی کاك دیلمانمان دایەوە, هەمان بۆچوون کاك دلێریش هەی بوو, پەخشان خان باسی سیرەی موستەسمیر دەکات, ئەگەر تەماشای فەقەرەی یەك بکەین دەبینین سیرەی موستەسمیر لەوێ داوا کراوە بە حەقیقەت, زەماناتیش قانونی زەمانمان هەیە پیادە کراوە لە هەرێمدا, کاك غەفوور مەخمووری باسی ژینگەو پاراستنی ژینگە دەکات, تا ئێستا وەزارەتی ژینگەمان دانەمەزراوە بە حەقیقەت, ئێستا خەریکی تەنزیمی هەیکلی ئیداریینەو, وەزیرەکەش ئەندامە لە مەجلیسی ئەعلا, لە هەمان کاتدا بەپێی زانیاری ئێمە یاسای ژینگە بەڕێوەیە بۆ پەرلەمان.

کاك سەردار باسی جەدوای ئیقتیصادی, ئێمە پێمان وایە جەدوای ئیقتیصادی لە موستەسمیر داوا ناکرێت, بەڵکو لە هەیئەی ئیستیسمار و مەجلیسی ئەعلا جەدوەی ئیقتیصادی مەشروعەکە دەبێت ئێمە داوا بکەین, جەدوای ئیقتیصادی چییە لە مەشروعەکە؟ نەك لە موستەسمیرەکە.

کاك زرار باسی ئەوە دەکات کاك عوسمان وەلامی دایەوە هی موحاسیب و موشاور قانونی, کاك بارزانیش هەر هەمان رەئی هەبوو, شەریکە دانامەزرێ ئەگەر ئەو سێ شتەی نەبێت, موحاسیبی قانونی و موشاوری قانونی و شەریکەکە دامەزرا, ئەوە لە داوایەکانی دامەزراندنی شەریکەیە.

تەعریفی مەجال ئیستیسمار لە فەقەرەیەکدا هاتووە, پێویستە ئەوەی کاك شەهاب وتی دەبێت لێی بپرسن چ مەشاریعێك لەوێ ئەو موستەسمیرە کردویەتی, یان نەی کردووە, یەعنی وەسیقەی رەسمی پێویستە لێی داوا بکرێت, بەڕاستی ئەوانە هەمووی لە فەقەرەیەکدا هاتوون.

کاك خەلیل باسی ئادابی عامی کرد, بە حەقیقەت ئەوە رەئیەکی کەمینەی ئەندامانی لیژنەی یاسایە بە حەقیقەت, من نازانم کەفالەتی ئادابی عام لە دەستووری ئیتیحادی هاتووە, لە دەستووری هەرێم هاتووە, ئەمە یەك.

دوو/ پێمان وایە ئەوە پێویست ناکات لە قانون دووبارە بێتەوە, چونکە ئەمە مەبدەئێکی دەستوورییە.

سێیەم/ رەنگە ئادابی عامە تەفسیرەکەی لە شەخسێکەوە بۆ شەخسێکی تر جیاوازی هەیە, بەڕاستی بۆیە ئێمە بە پێویستمان نەزانی ئەو داخیلی ئەمە بکەین.

هالە خان باسی مەسەلەی زەمان ئیجتیماعی و قانونی تەقاعود دەکات, هەردوو قانونمان هەیە, مەفروزە کرێکارەکان مەشمولی ئەو قانونە بن و, فیعلەن دەبێت لەسەریان فەرز بکرێت, چونکە قانون هەیە, ئەگەر قانون نەبێت حەتمەن ئەو شەریکەیە, یان ئەو ئیستیسمارەیە دەدرێتە موحاکم ئەگەر قانون زەمان ئیجتماعی تەتبیق نەکاتن, خیلاف ئەو بجولێتەوە, ئەوە بە حەقیقەت وەلاّمەکانی ئەو بەڕێزان بوو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی بەنیسبەت خالّە نیزامەکەی کاك رەشاد.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خالّی نیزامی کاك رەشاد بەڕاستی مەسەلەیەکی مەرحەلییە ئەوەی کاك رەشاد ئیشارەتی پێدا, چونکە ئەوە نامینێت وەقتییە, بۆیە پێویست ناکات ئێمە ئیشارەتی پێ بدەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من هەر ئیزافەیەکی تر دەکەم (مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع) چونکە ئێمە (اعفاءات) دەدەینە ئەوانە, بۆ ئەوەی بزانین لە هەمان کۆمپانیادا هاتووە, نەوەك ئەو (اعفاءات)ە ئیستیغلال بکات, لە شوێنێکی تردا کە ئیستیسمارێ نییە بیفرۆشێتن, بزانن (اعفاءات)ەکە کراوە لەناو سجلاتی خۆی تەسبیت بکرێتن لەبەر ئەوەی زەروورییە مەسکی دەفاتری بەو مەوادانەی کە عەفو کراون لە گومرگ هەیان بێت.

بەنیسبەت ئەو تەوزیحاتانەی کە داتان زۆر چاکە, بەس یەك خالّ دەمێنێت مەسەلەی ئادابی عامە لە فەقەرەی پێنجدا هاتبوو, هەرچەندە من بە رەئی خۆم دەڵێم (المحافظة على سلامة البيئة والامن) موحافەزە لە ئاداب عامە لە ئەمندا دەیگرێتەوە, بەلاّم من شەخسی چ زەرەرێکی نابینم دووبارەی بکەینەوە بۆ ئەم وشەیە, لەدەستووریشدا هاتووە, لێرەشدا هاتووە, ئەمنیش هاتووە لە دەستوور, دەکرێت ئەوەش ئیزافە بکرێت (المحافظة على سلامة البيئة والامن والاداب العامة), ئەگەر مانعتان نییە ئیزافەی بکەین, ئەوە چ زەرەرێکی نییە, حکومەت رەئی چییە؟ فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری تخطیط):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو قانونی ئیستیسمارە قانونی قەیدی ئیستیسمارِ نییە, عەفوم بکەن ئەو هەموو قیودە لەو هەموو موناقەشەدا, من خۆم پێم خۆشە قانونەکە, بەلاّم ئادابی عام چ پەیوەندی بە قانونی ئیستیسمارەوە نییە, مادام لە دەستووردا هاتووە, دەستوور مەبدەئی عامە, پێویستیش ناکات لێرە دووبارە بکرێتەوەو بە زەروریشی نازانین, لای ئێمە موناقەشەی ئەوەشمان کردووە, پێشمان وایە ئەوەش دەبێتە قەیدێك, چونکە تەفسیرات هەڵدەگرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل خالّی نیزامیت هەبوو, فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من خاڵی نیزامیم لەسەر ئەو قەیدە هەبوو لە ئیعفائاتی گومرگی (اعفاء رسوم) و (ضرائب غیر کمرکیة) نازانم ئەو (غیر کمرکیة) لە کوێ هاتووە, نە لە پرۆژەی حکومەتدا هەیە, لە موناقەشەی ئێمە لە دەستووری لیژنەی قانونیدا هەیە, یەعنی وابزانم هەر ئەو مەقتەعەیە زیادە, هیچ ماناو مەبنایەکی نەبوو, شتی تر هەبێت هی برادەران من لە بیرم نەبێت نازانم, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رسوم غەیر گومرگی, ئێمە رسوم غەیر گومرگی کە لە فەقەرە یەکدا هاتووە بەشێوەیەکی عام هێناومانە, رسومی گومرگی لێرە بە دوو فەقەرە هاتووە, چۆن ئیعفا دەکرێتن؟ مودەکەی فەرقی هەیەو مەوادەکانیش فەرقیان هەیە, بۆیە جیاواز کراوەتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا لە لات وازیح بوو, بەنیسبەت مەوادی موستەورەد هەر تەنیا گومرگی دەگرێتەوە, کە گوتت مەواد موستەورد هەر گومرگەکەیە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وابزانم کاك عەونی هەر ئەو مەوزوعە بە سەهو هاتووە لەناو نووسینی ئێمە, لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی, یەعنی ئەو کەلیمەیە نەبووەو موناقەشەش نەکراوە لەوێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی تۆ پێشنیارەکەت کام خاڵە؟

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەڵێم ئەو غەیر گومرگییەی تێدا نییە ئەسڵەن, یەعنی موتڵەقە (اعفاء الرسوم والضرائب).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەندامانی لیژنەی قانونی باش دەزانن ئێمە دوو کۆبوونەوەمان کرد لەگەڵ نوێنەرانی ئەنجومەنی وەزیران, مولاحەزاتی خۆمان ئاڵوگۆڕ کرد لەگەڵیان, ئەو فەقەرەیە لەوێ هاتووە, ئەو مولاحەزاتە هەردوولامان لەسەر ئەو فەقەرەیە موافیق بووین, کە مەسەلەی رسومی گومرگی تەعامولێکی تایبەتی لەگەڵ بکرێت, بۆیە بەم شکلە هاتووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئێستا ئەو تەفسیرەی کە کرا بەنیسبەت ئەو خاڵەی دوو سێ برادەرەی کردیان, کە ئادابی عامە رەئیەکە دەڵێ مادام لە دەستووردا هاتووە بیخەینە ئێرە تەفسیری زیاتر هەڵدەگرێت, ئەوەی لە دەستوور هاتووە ئێمە مولزەمین پێی, هەموو موقیمێکیش لەو ولاتە کاری بەدەست بوو, جێ بەجێی بکات و ئەوانە, ئەو پێشنیارە ئیزافەیەکە, کەلیمەی ئادابی عامە, دەکرێت ئیستیسنائەن لەبەر ئەوەی ئیزافەی رستەیەکە, ئەو کەلیمەیە دەخەمە دەنگدانەوە, ئەو کەلیمەیە دوو رەئی هەیە حکومەتیش رەئی وایە تێیدا نەبێت, لیژنەی قانونیش هەر وایە, هەندێك ئەندامیش وایان وت, هەندێك ئەندامیش دەڵێن تێیدا بێت باشترە, لەبەر ئەوەی ئەو کەلیمەیە ئیزافە بکرێتن بۆ نەصەکە, واتا ئیلتیزام کردن لەسەر موحافەزە کردن لەسەر سەلامەتی بیئەو ئەمن و صحەی عامەو ئادابی عامە ئیزافە بکرێت, ئەوەی لەگەڵ ئەوەیە ئەو کەلیمەیە ئیزافە بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە, (22) کەس زۆر سوپاس, ئەوەی لەگەڵی نییە, دەستی بەرز بکاتەوە, بەزۆرینەی دەنگ ئەو کەلیمەیە ئیزافە ناکرێت, زۆر سوپاس, کەلیمەیەکە, فەقەرە نییە, یەك کەلیمەیە پێشنیار هەبوو

خارجی پێشنیاری یاسایی, ئەو کەلیمەیە ئیزافە بکرێت, یان نا, یەعنی لە پێشنیاری یاسایی نەهاتووە, لە پێشنیاری حکومەتیش نەهاتووە, بەڵکو چەند ئەندامێك پێشنیاریان کرد ئەو کەلیمەیە ئیزافە بکرێتە سەر نەصەکە, بۆی خستمانە دەنگدان, تەواو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە خاڵی نیزامی, خاڵی دووەم داوا کردنی قسە کردن ئەوە تەڵەبە و تەسجیل دەکرێت, ئاخیر کەس کە قسەی کردووە, ئیتر بۆی نییە قسە بکات دیسان کە ناوی نەنووسراوە, بەڕاستی هەم کاتمان لێ دەگرێت, ئەمە بەڕاستی موخالەفەی نیزامە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەبدەئییەن قسەکانت راستە, بەڵام هەندێ جار کە ئیختیلاف دەبێت لەسەر وشەیەك, ناکرێتن رانەوەستین لەسەری, فەرموو ئێستا هەموو ماددەکە بخوێنەوە.

بەڕێز عونی احمد سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجالێکم بدەیت تەوزیحێك بکەم, بەنیسبەت ئەو (یعفى المشروع من جميع الضرائب والرسوم غير الكمركية) كاك خەلیل ئیشارەتی پێدا, دەڵێت ئێمە لە لیژنەی یاسایی ئەوەمان ئاگا لێ نییە, چۆن داخیلی ئەو ماددەیە بوو, بەڵی ئەوە داخیلی ئەو ماددەیە بوو لەسەر تەڵەبی نوێنەری حکومەت, کە هاتن موناقەشەیان لەگەڵ ئێمە کرد, خۆیان بە نووسین نووسیتیان, ئەوە مەکتوبە لەلای ئێمەیە (یعفى المشروع من جميع ضرائب والرسوم غير الكمركية لمدة عشر سنوات وذلك اعتبارا من تاريخ بدء المشروع بتقديم خدمات او تاريخ انتاج فعلي)و, بە ئیتیفاق ئێمە ئەوەمان تەسبیت کردووە, هەرچەندە بە وازیحی لە تەقریرەکە ئیشارەتمان پێ نەداوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ زۆر باشە مەفهوم بوو تێگەیشتین, هەم لەکاك خەلیلی تێگەیشتین و هەم لە تەوزیحەکە, ئێستا نەصی پێشنیارەکە بخوێنەوەو بە عەرەبی و بە کوردی بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی احمد سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الرابع

التزامات المستثمر

المادة الثامنة:

يلتزم المستثمر بما يلي:

1- تعريف مجال الاستثماري بخصوص المشاريع المنجزة من قبله, وبيان وضعه المالي والعقود التي نفذها.

2- ابلاغ الهيئة باكمال المشروع وبدئه بتقديم الخدمات او الانتاج الفعلي.

3-ابداء التسهيلات اللازمة لموظفىالهيئة المختصين فيما يتعلق بجمع واستحصال المعلومات الضرورية عن جوانب المشروع المختلفة لأغراض الهيئة.

4-مسك سجلات خاصة بالمواد المستوردة للمشروع المعفاة من الرسوم الكمركية طبقاً لاحكام هذا القانون.

5-المحافظة على سلامة البيئة والامن والصحة العامة والالتزام بنظم التقييس والسيطرة النوعية وفق المعايير الدولية.

6- تدريب وتأهيل الاعمال المحلية في المشروع.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی چوارەم

پابەندییەکانی وەربەرهێنەر

ماددەی هەشتەم:

دەبێ وەبەرهێن بەمانەی خوارەوە پابەند بێت:

1-پێناسەی بواری وەبەرهێنانی خۆی بکات سەبارەت بەو پرۆژانەی پێشتر ئەنجامی داوون و باری دارایی و ئەو گرێبەستانەی جێبەجێ کردوون.

2-دەستە, بە تەواوبوونی پرۆژەکە و دەستکردن بە پێشکەش کردنی خزمەتگوزاریەکانی یان بەرهەمهێنانی راستەقینەی ئاگادار بکاتەوە.

3-ئاسانکاری پێویست بۆ فەرمانبەرانی تایبەتمەندی دەستە دابین بکات, سەبارەت بە کۆکردنەوەو بەدەست خستنی زانیاری پێویست دەربارەی لایەنە هەمە جۆرەکانی پرۆژە بۆ مەبەستەکانی دەستە.

لێرەدا پێم خۆشە وەلأمی خوشکە پەخشان بدەمەوە کە دەڵێت (استحصال) بەمانای دەستکەوتنە, نەخێر (استحصال) یەعنی (طلب الحصول), یەعنی بەدەست خۆی بێنێت, ئەوی تر (الحصول)ە ئەوە یەعنی دەستکەوتن.

4-تۆماری تایبەتی ئەو کەرستە هاوردانەی پرۆژەکە بکاتەوە, کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە رەسمی گومرك بەخشراون.

5-پاکی ژینگە و ئاسایش و تەندروستی گشتی بپارێزێت و پابەند بێت بە سیستەمی پێوانە و کۆنترۆلکردنی چۆنایەتی بەپێی نێونەتەوەییەکان.

6-مەشق بە کرێکاری خۆجێی پرۆژەکە بکات و رایان بهێنێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, ئێستا ماددەی هەشت دەخەمە دەنگدانەوە کێ تەئیدی دەکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, کێ تەئیدی ناکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, بە زۆرینەی دەنگ ماددەکە وەرگیرا, ماددەی دەیەم تکایە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الإجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر

المادة العاشرة:

أ-عند مخالفة المستثمر لأحكام هذا القانون او احدى فقرات العقد المبرم بينه وبين الجهات المختصة كأن لا يقوم المستثمر بتنفيذ المشروع بموجب التصاميم الهندسية المتفق عليها, او ضمن المدة القانونية المحددة من قبل الهيئة تقوم الهيئة بانذار المخالف وطلب الايقاف الفوري للنشاط المتسبب لحصول المخالفة وإمهاله مدة معقولة تتناسب وطبيعة المخالفة لازالتها مع اثارها.

ب- في حالة اصرار المستثمر على عدم ايقاف وازالة اثار المخالفة وفق أحكام الفقرة (1) اعلاه، فتسترد منه الارض وتملك الهيئة المنشآت المبنية عليها من قبل المستثمر (ان وجدت) وبقيمتها مستحقة القلع وفق القانون، ويتحمل دفع هذه القيمة المستثمر الجديد الذي يخصص له الارض لإكمال المشروع وفق أحكام هذا القانون، ويكون المخالف مسؤولاً عن اي ضرر ينتج عن عدم قيامه بتنفيذ التزاماته.

ج-اذا اجر مالك المشروع الارض المخصصة لمشروعه كلاً أو جزءاً من المواطن أو استغلها لغير الاغراض التي خصصت من اجلها وبدون موافقة الهيئة فتسترد منه الارض او الجزء المؤجر أو المستغل لغير الغرض المحدد، ويدفع مالك المشروع ضعف اجر المثل عن مدة تاجيره الارض او استغلالها لغير الاغراض المخصصة لها ويتم استحصاله وفق أحكام قانون تحصيل الديون الحكومية النافذ في إقليم، وفي حالة استرداد الارض منه كلياً يعامل المستثمر المخالف وفق أحكام الفقرة (ب) اعلاه فيما يتعلق بالمنشآت المبنية عليها وقت الاسترداد.

بەڕێز عونی احمد سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی قانونی:

ثاني عشر:-

اما بالنسبة للمادة العاشرة من المشروع والتي اصبحت برقم المادة التاسعة و ضمن الفصل الخامس بعنوان (الاجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر)

ترى اللجنة بالاتفاق تغيير كلمة (مدة معقولة) الواردة في الفقرة (أ) من اصل المشروع الى (مدة مناسبة و تحددها الهيئة) وتقرأ المادة شكلاً و مضموناً كالآتي :

الفصل الخامس

(الاجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر)

المادة التاسعة:

1-لدى مخالفة المستثمر لأحكام هذا القانون او احدى فقرات العقد المبرم بينه وبين الجهات المختصة تقوم الهيئة بانذار المخالف وطلب الايقاف الفوري للنشاط المتسبب لحصول المخالفة وإمهاله مدة مناسبة تحددها الهيئة تتناسب وطبيعة المخالفة لإزالتها مع اثارها.

2-في حالة اصرار المستثمر على عدم ايقاف وازالة اثار المخالفة وفق احكام الفقرة (1) اعلاه، تسترد منه الارض وتستملك الهيئة المنشآت المبنية عليها من قبل المستثمر (ان وجدت) وبقيمتها مستحقة القلع وفق القانون، ويتحمل دفع هذه القيمة المستثمر الجديد الذي تخصص له الارض لإكمال المشروع وفق أحكام هذا القانون، ويكون المخالف مسؤولاً عن اي ضرر ينتج عن عدم قيامه بتنفيذ التزاماته.

3-اذا اجر المستثمر الارض المخصصة لمشروعه كلاً أو جزءاً من المواطن أو استغلها لغير الاغراض التي خصصت من اجلها وبدون موافقة الهيئة فتسترد منه الارض او الجزء المؤجر أو المستغل لغير الغرض المحدد، ويدفع المستثمر ضعف اجر المثل عن مدة تاجيره للارض او استغلالها لغير الاغراض المخصصة لها ويتم استحصال المبلغ وفق احكام قانون تحصيل الديون الحكومية النافذ في الاقليم، وفي حالة استرداد الارض منه كلياً يعامل المستثمر المخالف وفق احكام الفقرة (2) اعلاه فيما يتعلق بالمنشآت المبنية عليها وقت الاسترداد.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی قانونی بە کوردی:

دوازدەم:

ماددەی دەیەمی پرۆژەکە دەبێتە نۆیەم و دەکەوێتە بەشی پێنجەم بەناونیشانی (ڕێکارەکانی یاسایی لە کاتی سەرپێچکردنی وەبەرهێن) و لیژنە بەباشی دەزانێت لە بڕگە (أ) پرۆژەکەدا زاراوەی (کاتێکی مەعقول) بگۆڕێت بە (کاتێکی گونجاو, کە دەستە دیاری دەکات) و ماددەکە بەم شێوەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

بەشی پێنجەم:

ڕێکارە یاساییەکان لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن

ماددەی نۆیەم:

1-لەکاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن لە حوکمەکانی ئەم یاسایە, یان لە بڕگەکانی گرێبەستی مۆر کراو لە نێوان ئەو و لەنێوان تایبەتمەندەکانەوە, وەك جێبەجێ نەکردنی پرۆژەکە لە لایەن وەبەرهێن, بەپێی نەخشە ئەندازەییەکانی لەسەری ڕێککەوتوون و لە میانەی ئەو ماوە یاساییەی لەلایەن دەستەوە دیار کراوە, دەستە سەرپێچکار ئاگادار دەکاتەوە, کە ئەو چالاکیەی بۆتە هۆکاری سەرپێچیەکە یەکسەر بیوەستێنێت, ماوەیەکی بۆ دادەنێت کە لەگەڵ سروشتی سەرپێچیەکە گونجاو بێت, بۆ ئەوەی لای بەرێت و شوێنەوارەکانی بسرێتەوە.

2-لە حاڵەتێکدا وەبەرهێن پێیداگرت لەسەر ڕانەگرتنی سەرپێچیەکە و لانەبردنی شوێنەوارەکانی بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی سەرەوە, زەویەکەی لێ دەستێنێتەوە, ئەو بینایانەی لەسەر پشتی دروست کراوون, ئەگەر هەبن, بەناوی خۆی تۆماریان دەکات بە نرخی کەرەستەکان بە هەڵکەندراوی بەپێی یاسا.

ئەو بەهایەش دەکەوێتە ئەستۆی وەبەرهێنی نوێ کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, ئەو زەویەی بۆ تەرخان دەکرێ بۆ ئەوەی پرۆژەکە تەواو بکات, سەرپێچیکاریش بەرپرسە لە هەر زەرەرو زیانێك کە لە ئەنجامی جێبەجێ کردنی پابەندییەکانی بێنە ئاراوە.

3-ئەگەر خاوەن پرۆژەکە بەبێ رەزامەندی دەستە هەموو ئەو زەویەی بۆ پرۆژەکە تەرخانکراوە, یان بەشێکی لە ژێرەوە بەکرێدا, یان بەکاری هێنا بۆ مەبەستێکی دی لە پرۆژەکەدا, زەویەکەی یان ئەو بەشەی بۆ مەبەستێکی دیکەی بەکار هێناوە لێ دەسەندرێتەوە, ئەو کاتە خاوەن پرۆژە دەبێ دوو هێندەی کرێی هاوتا (اجر مثل) بدات لە برگە بەکرێدانی زەویەکە و بەکارهێنانی بۆ مەبەستێکی دیکەی پرۆژەکە. ئەو پارانەش بەپێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزەکانی حکومەتی کارا لە هەرێمدا وەردەگیرێتەوە. لە حاڵەتی لێوەرگرتنەوەی هەموو زەویەکەی, مەماڵە لەگەڵ وەبەرهێنی سەرپێچیکار بەپێی حوکمەکانی برگە (2)ی سەرەوە دەکرێ, سەبارەت بەو بینایانەی کە لە کاتی لێوەرگرتنیەوە لەسەری دروست کراون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر هیچتان هەیە, ئەو بەڕێزانەی داوای قسەیان کردووە, (کاك سەردار هەرکی, کاك بارزان عبدالله, کاك سالم, عوسمان بانی مارانی, رەحمان ئەحمەد, کاك شێردل حەوێزی), کاك سەردار داوات نەکردووە, کاك بارزان, کاك شێخەڵڵا وابزانم وەرەقەیەك بێ ناو هەبووە ئیهمال کراوە, رەنگە ئەوە هی تۆ بێتن, ناوت لە بیر کردووە بینووسی, ئەوە تازە کاك فەرسەت دەڵێ یەك وەرەقە هەیە ناوی لەسەر نەنووسراوە.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم لە حاڵەتێکدا حەق بە هەیئە بدرێت ئەو بەیانات و وەسائیق و موستەنەداتانەی کە موستەسمیر پێشکەش بە هەیئەی دەکات راست نەبوون, یان مزەووەر بوون لەو حاڵەتەدا هەیئە حەقی هەبێت ئیلغای ئیجازەکە بکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سالم محەمەد عەلی فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر هاتوو موستەسمیری لسەر واجیباتێ ئیسرار کر موستەمر لەسەر موخالەفە, چونکە لەوی هاتە راستە, ئەز بێژم عوقوبە کێمە دای, کو ئیستیعدادا عاردی بکەن و قیمەتی مونشەئاتی موستەحەق بدات, قانونەن هەیئە ئیحتیمالە بچێتە سەر حیسابە خۆ مونشەئاتی راگریت ئیزالەی بکات, ئەگەر وەنەبێت ژی ئەز بێژم دژی بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمان احمد ئەویش لێرە نییە, کاك شێردڵ حەوێزی.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەی من ئەوەیە بەنیسبەت ئەو شەریکاتانەی کە موساهیمن سەهمەکانیان دەفرۆشن, ئەو شەریکاتانەی کە بینایەی سەکەنی دەکەن, ئەوانە پێش وەخت پارە وەردەگرن, هەموو رەئسمال و قازانجیان ببەنە دەرەوە, دەتوانن شەریکەی تەئمینش هەر لە دەرەوە بکەن, باشە ئەگەر ئەوانە نەیان کرد و بە وەفا نەبوون بۆ عەقدەکانیان و چوونە دەرەوە, ئەوانە چۆن تەعامولیان لەگەڵ دەکرێت لە ناحیە قانونی, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, سۆزان خانیش بۆ ماددەیەکی تر ناوی نووسی بوو, بەڵام با قسە بکات, فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە بڕگەی پێشەوە داکۆکیمان لەسەر بیئە کرد, حەقە لەو ماددەیەشدا ئیزافەی بەندێك بکەین (اذا لم یلتزم المستثمر بشروط المحافظة على البیئة او اخل بها, ان تنطبق علیها القوانین السائدة في الاقلیم), ئەوە چونکە ئەو حاڵەتانە هەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, فەرموو کاك شێروان وەلامی ئەمانە بدەرەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك بارزان باسی تەزویری کرد, تەبعەن ئەگەر تەوزیر لە مەعلومان ببێت, ئەوا ئیعتیادی دەگەڕێینەوە سەر قەوانینی عامی خۆمان ئەوەی کە هەیە, بەو شکلە موعامەلەی لەگەڵ دەکەین.

بەنیسبەت کاك سالم وەکو دەڵێی تەعامولەکە تۆزێك توند بێت لەگەڵ موستەسمیر, تەبیعی ئەو تەعامولەی کە کرایە بەپێی ئەو یاسایەی کە ئێستا هەیە ئیستیسمار لەگەڵ موستەسمیر لەسەر ئەحکامی قانونی مەدەنی کرایە, کە دەڵێتن موستەحەقە و چۆنیەتی ئیعادە دەکرێتەوە لە ئەحکامی قانونی مەدەنییە بزەبت نەقلی ئێرەیان کردووە, بۆتە حەکەم لە مەسەلەکە.

کاك شێردڵ باسی زەمانات دەکات, بەنیسبەت ئەو شەریکاتانەی کە بینایان کردووە, نەك بە قەناعەتی من, بەڵکو بە زانیاری من حکومەت لەو مەسەلەیە تەرەفە, یەعنی بەو سوهولەتە نییە, ئەوان بتوانن هەڵبێن و برۆن و مەشروعەکە نەکەن و, وابزانە حیسابی تایبەت کراوەتەوە, حکومەتیش لەو حیسابە تەرەفە, تەسلیم و تەسەلوم دەبێت پارەکان بە ئاگاداری حکومەت بێت, ئەوەی کە من مەعلوماتم هەیە.

بەنیسبەت بیئەش نازانم سۆزان خان باسی بیئەی کرد, یەعنی دەبێت شوروتی عەقدەکە تەسبیت بکرێت بەڕاستی ئەو مەسائیلانە هەموویان لە ئارادان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, من پێم وایە ئەو پرسیارەی کاك شێردڵ پرسیارێکی زۆر وەجیهە, دەبێت نەصێکی قانونی هەبێت, حکومەت کافی نییە کە تەرەفە لە مەوزوعەکە, نەصێکی قانونی هەبێتن بۆ مولاحەقەی ئەو کەسانە, تەئمیناتێك دابنێن, یاخود لە ناحیەی قانونی بڵێین مولزەمی دەکەین قانونیەن مولاحەقەیەك هەبێتن بۆ ئیستیحصالی ئەو پارانەی کە لە خەڵك وەرگیراوە, لە حاڵەتی موخالەفەوە, مەسەلەن ئێستا زۆر مەشاریعیان هەیە پارەیان وەرگرتووە, ئەقساتیان وەرگرتووە, بۆ ئەوەی شوقەیان بۆ دروست بکەن, مومکینە ئەگەر نەتوانێت ئیلتیزامی پێ بکاتن, سبەینێ رۆیی زەمانات چییە؟ فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشەو پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەسەور دەکەم ئەوە بە قانون حەل نابێت, بەڵکو دەبێت بە تەعلیمات دەربچێت و, هەر کەسێك کە ئەو ئیشە دەکات وەکو کاك شێردڵ گوتی حیساب بکاتەوە پارەکە لە بانکی مەحللی دابنرێت و, حکومەت موڕاقبەی سەحب کردنی پارەکە بکاتن, تەنها ئەو زەمانەتەی هەیە, چونکە جەنابت گوتت لە میسر بە دەیان حاڵەتی وا رووێداو هیچ موستەسمیرێکی ئەجنەبیش نەبوو, موستەسمیری مەحلی میسریش بوون, مەحلیش بوون مەحلییەکە رووەدات, مەحلەکە هەر ئەوەیە لە بانك دابنرێت, بانکەکەش مەحلی بێتن, حکومەت ئاگاداری سەحب کردنی هەبێتن, چونکە ئەوە زەماناتی مالّی خەڵکە, واجیبی حکومەتیشە, ئەوە زمنی واجیبات و حقووقی حکومەتە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر راستە, لەحەقیقەتدا هەتا لە موسەلسەلات و ئەفلامیش دەبینین, دوور لە موستەسمیرین کە ئێستا لێرەنەو خەڵکی موحتەرەمن, بەلاّم لە میسر زۆر تەماشای دەکەیت پارە کۆ دەکەنەوە بەناوی ئەوەی کە بینا دروست دەکەن و شەریکەی وەهمی دروست دەکەن, دوایێ هەڵدێن و پارەکەش دەڕوات و حکومەتیش هیچی پێ ناکرێت, لەبەر ئەوە دەبێت

زەماناتێکی قانونی هەبێت, من نالێم بە قەرارات, قانونیەن دەبێت نەصێك هەبێت بۆ مولزەم کردنی, خاڵی نیزام, لە خۆتەوە قەرار مەدەو ئەو حەقەی مەدە خۆت, من قەرار دەدەم, لە خۆتەوە مەڵێ ئەو حەقەم هەیە.

بەڕێز کریم بحری برادۆستی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو شەریکاتانە, ئەو موستەسمیرەی کە دێتن یەك لەوە دەبێت تەئمین بکرێت, هەمیشە لەلای شەریکەی باوەڕ پێکراو شەریکەی تەئمین تەئمین بکرێت, من دەڵێم لێرەوە ئەگەر ماددەیەك ئەوە بکەین, ئەو تەئمینە لە بەرژەوەندی موستەسمیرە لە خارج دەکات, یان لێرە دەکاتن, بەڵام لە بەرژەوەندی هەیئە ئەگەر تەئمین بکرێتەوەو ئیلزام بکرێتن ئەو شەریکاتانە, پێم وایە دەتوانین رێ لەو فروفێڵانە بگرین کە کاك شێردڵ ئاماژەی پێدا, ئەگەر پێت بکرێتن سبەی رۆژێ ئێمە دەتوانین یاخەی شەریکەی تەئمین بگرین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی لە راستیدا ئەگەر ئەو هینەش نەبێتن, ئەگەر حکومەت ئەو زەماناتەی دا, یان ئەو ئیجازەی دا ئەو شەریکەیە, دوایێ ئەو شەریکەیە وەهمی دەرچوو مەنتیقەن دەبێت حکومەت مولزەم بێتن بە تەعویزی ئەوان, ئەگەرنا پێشتر دەبێت زەمانات دابنێتن, یان پارەیان لێ بسێنن و لە بانکی دابنێن, یان ئەموالیان هەبێتن, یان نەصێکی قانونی هەبێتن بە موتابەعە و مولاحەقەیان, کاك شێروان ئێوە چ پێشنیارتان نییە بۆ چارەسەری ئەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم بەنیسبەت شەریکاتی تەئمین, تەئمین ئەنواعی هەیە, نازانم مەسەلەن مەشاریعی ئیستیسماری ئەوەی کاك شێردل ئیشارەتی پێدا عەجەبەن ئەوە شمولی تەئمینی دەکات, یان ناکات نازانم بۆ ئەوەی تەعویزی ئەوە بکات, ئەگەر هاتوو موستەسمیرەکە پارەی لێداو هەلاّت, ئەوە من مەعلوماتم لەسەر ئەوە نییە, من تەسەوریش ناکەم شەریکاتی تەئمین ئەو بارە قورسە هەلبگرێتن بەقەناعەتی من.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێشنیارێك دەکەم بۆ ئێوە, لە ئەحکامی خیتامی ئەگەر نەصێك پەیدا بکەن بۆ حیمایەتی هاوولاّتی, نەصێك بنووسن حوکمێکی قانونی لە ئەحکامی خیتامی بنووسن و بکرێتن, بۆ ئەوەی شموولیەتی هەبێت و ئەوە باشترە, باشە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی احمد سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الخامس

(الاجراءات القانونية لدى مخالفة المستثمر)

المادة التاسعة:

1-لدى مخالفة المستثمر لأحكام هذا القانون او احدى فقرات العقد المبرم بينه وبين الجهات المختصة تقوم الهيئة بانذار المخالف وطلب الايقاف الفوري للنشاط المتسبب لحصول المخالفة وإمهاله مدة مناسبة تحددها الهيئة تتناسب وطبيعة المخالفة لإزالتها مع آثارها.

2-في حالة اصرار المستثمر على عدم ايقاف وازالة آثار المخالفة وفق أحكام الفقرة (1) اعلاه، تسترد منه الارض وتستملك الهيئة المنشآت المبنية عليها من قبل المستثمر (ان وجدت) وبقيمتها مستحقة القلع وفق القانون، ويتحمل دفع هذه القيمة المستثمر الجديد الذي تخصص له الارض لإكمال المشروع وفق أحكام هذا القانون، ويكون المخالف مسؤولاً عن اي ضرر ينتج عن عدم قيامه بتنفيذ التزاماته.

3-اذا اجر المستثمر الارض المخصصة لمشروعه كلاً أو جزءاً من الباطن أو استغلها لغير الاغراض التي خصصت من اجلها وبدون موافقة الهيئة فتسترد منه الارض او الجزء المؤجر أو المستغل لغير الغرض المحدد، ويدفع المستثمر ضعف اجر المثل عن مدة تاجيره للارض او استغلالها لغير الاغراض المخصصة لها ويتم استحصال المبلغ وفق احكام قانون تحصيل الديون

الحكومية النافذ في الاقليم، وفي حالة استرداد الارض منه كلياً يعامل المستثمر المخالف وفق احكام الفقرة (2) اعلاه فيما يتعلق بالمنشآت المبنية عليها وقت الاسترداد.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

ڕێکارە یاساییەکان لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن

ماددەی نۆیەم:

1-لەکاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن لە حوکمەکانی ئەم یاسایە, یان لە بڕگەکانی گرێبەستی مۆر کراو لە نێوان ئەو و لەنێوان تایبەتمەندەکانەوە, وەك جێبەجێ نەکردنی پرۆژەکە لە لایەن وەبەرهێن, بەپێی نەخشە ئەندازەییەکانی لەسەری ڕێککەوتوون و لە میانەی ئەو ماوە یاساییەی لەلایەن دەستەوە دیار کراوە, دەستە سەرپێچکار ئاگادار دەکاتەوە, کە ئەو چالاکیەی بۆتە هۆکاری سەرپێچیەکە یەکسەر بیوەستێنێت, ماوەیەکی بۆ دادەنێت کە لەگەڵ سروشتی سەرپێچیەکە گونجاو بێت, بۆ ئەوەی لای بەرێت و شوێنەوارەکانی بسرێتەوە.

2-لە حاڵەتێکدا وەبەرهێن پێیداگرت لەسەر ڕانەگرتنی سەرپێچیەکە و لانەبردنی شوێنەوارەکانی بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی سەرەوە, زەویەکەی لێ دەسێنێتەوە, ئەو بینایانەی لەسەر پشتی دروست کراوون, ئەگەر هەبن, بەناوی خۆی تۆماریان دەکات بە نرخی کەرەستەکان بە هەڵکەندراوی بەپێی یاسا.

ئەو بەهایەش دەکەوێتە ئەستۆی وەبەرهێنی نوێ کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە, ئەو زەویەی بۆ تەرخان دەکرێ بۆ ئەوەی پرۆژەکە تەواو بکات, سەرپێچیکاریش بەرپرسە لە هەر زەرەرو زیانێك کە لە ئەنجامی جێبەجێ کردنی پابەندییەکانی بێنە ئاراوە.

3-ئەگەر خاوەن پرۆژەکە بەبێ ڕەزامەندی دەستە هەموو ئەو زەویەی بۆ پرۆژەکە تەرخانکراوە, یان بەشێکی لە ژێرەوە بەکرێدا, یان بەکاری هێنا بۆ مەبەستێکی دی لە پرۆژەکەدا, زەویەکەی یان ئەو بەشەی بۆ مەبەستێکی دیکەی بەکار هێناوە لێ دەسەندرێتەوە, ئەو کاتە خاوەن پرۆژە دەبێ دوو هێندەی کرێی هاوتا (اجر مثل) بدات لە بڕگە بەکرێدانی زەویەکە و بەکارهێنانی بۆ مەبەستێکی دیکەی پرۆژەکە. ئەو پارانەش بەپێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزەکانی حکومەتی کارا لە هەرێمدا وەردەگیرێتەوە. لە حاڵەتی لێوەرگرتنەوەی هەموو زەویەکەی, مەمالّە لەگەڵ وەبەرهێنی سەرپێچکار بەپێی حوکمەکانی بڕگە (2)ی سەرەوە دەکرێ, سەبارەت بەو بینایانەی کە لە کاتی لێوەرگرتنیەوە لەسەری دروست کراون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە وەلاّمی دایەوەو عەفو خاڵی نیزامیش نەبوو, قانونی بیئە لەپێشمانە, قانونی بیئە لەم نزیکانە نافیز دەبێتن, لێرەشدا نووسراوە دەڵێت موراعاتی ئەوە بکاتن, لە قانونی بیئە کە لە حکومەتەوە لەم ڕۆژانە پێمان دەگاتن, سزاشی هەیە بۆ ئەو شەریکاتانەی کە موخالفەی دەکاتن, کۆی ماددەکە دەخەمە دەنگدان, فەرموو لیژنەی قانونی.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەشروعەی جەنابت گوتت لەبارەی تەعویزەکە شتێکمان گەلاّلە کردووە, ئەگەر پێتان باشە بێت لەگەڵ ئەوەی حەسمی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نابێتن کاك شێروان, کێ لەگەڵ ئەو ماددەی دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, کێ لەگەڵ نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, ماددەکە بە کۆی دەنگ وەرگیرا, سوپاس, ئێمە هەموو جار بە قسەی لیژنەی قانونی ناکەین, ماددەی یازدە کە بۆتە ماددەی دە تکایە بیخوێنەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هيئة الاستثماروتشكيلاتها و مهامها

المادة الحادية عشرة:

أ-تشكل هيئة باسم(هيئة الاستثمار في اقليم كوردستان)وتكون لها شخصية معنوية واستقلال مالي وإداري ولها القيام بجميع التصرفات القانونية اللازمة لأغراض هذا القانون، وتتولى تهيئة البيئة الملائمة للاستثمار بما يؤدي إلى تحقيق التنمية الاقتصادية في إقليم.

ب-للهيئة رئيس يعين بدرجة وزير وله حقوق وصلاحيات الوزير وهو المسؤول عن توجيه أعمالها والإشراف والرقابة على نشاطاتها وما له علاقة بمهام الهيئة وسائر شؤونها وفق أحكام هذا القانون, ويكون للرئيس هيئة نواب يعينون بدرجة خاصة لتولى بعض المهام بتكليفه.

ج-يكون مقر الهيئة في أربيل ولها فروع في محافظات اخرى ويرأس كل فرع نائب للرئيس الهيئة وتتألف تشكيلات فروع الهيئة من مديريات العامة ودوائر حسب الحاجة.

بەڕێز عونى كمال سعيد بزاز؛

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راى ليژنەى ياسايى:

ثالث عشر:-

اما بالنسبة للمواد بدءاً من المادة الحادية عشرة الى المادة السابعة عشرة من اصل المشروع ترى اللجنة حذف المادة الثانية عشرة من المشروع واعادة تكوين تشكيلات مركز الهيئة بمديرات بعد دمج بعضها مع البعض بدلاً من المديرات العامة للمحافظة على حجم الهيئة نسبة الى حجم الوزارات وكما تم الاتفاق على تبديل تسمية مجلس ادارة الهيئة الواردة في المادة (17) من المشروع الى تسمية المجلس الاعلى للاستثمار في الفصل الثانى مع اضافة بعض الوزارات المعنية بالاستثمار بصورة مباشرة الى المجلس ويقرأ الباب الثالث ومواده شكلاً ومضموماً كالآتي :

الباب الثالث

(التشكيلات الاستثمارية)

الفصل الاول

هيئة الاستثماروتشكيلاتها و مهامها

المادة العاشرة:

1-تشكل هيئة بأسم (هيئة الاستثمار في اقليم كوردستان)، وتكون لها شخصية معنوية واستقلال مالي واداري، ولها القيام بجميع التصرفات القانونية اللازمة لأغراض تنفيذ احكام هذا القانون، وتتولى تهيئة البيئة الملائمة للاستثمار بما يؤدي الى تحقيق تنمية اقتصادية متوازنة في الاقليم.

2-يكون مقر الهيئة في مركز محافظة اربيل، ويكون للهيئة فروع في محافظات الاقليم، ويرأس كل فرع نائب لرئيس الهيئة بدرجة مدير عام، ويتالف كل فرع من مديريات واقسام حسب ما تقتضيه طبيعة النشاط الاستثمارى في المحافظة.

3-للهيئة رئيس يعين بدرجة وزير وله حقوق وصلاحيات الوزير وهو المسؤول عن توجيه اعمالها والاشراف والرقابة على نشاطاتها وماله علاقة بمهام الهيئة وسائر شؤونها وفق احكام هذا القانون، ويكون لرئيس الهيئة نواب يعينون بدرجة خاصة لتولي بعض المهام التي يكلفهم بها.

1-يتألف مركز الهيئة من التشكيلات الآتية:

ا. مديرية الدراسات وجمع المعلومات.

ب. مديرية ترويج واجازة المشاريع الاستثمارية والعلاقات.

ج. مديرية الشؤون القانونية والادارية .

د. مديرية الشؤون المالية والتدقيق.

ه. مديرية المدن والمناطق الصناعية.

و. مديرية التخطيط والاحصاء والمتابعة.

2-تحدد تشكيلات مديريات الهيئة وفروعها ومهامها وصلاحياتها بموجب نظام داخلى يصدره رئيس الهيئة ويعرضه على المجلس للمصادقة.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

سيازدەم:

سەبارەت بە ماددەكانى يازدەم تاكو حەڤدەمى پرۆژەكە, ليژنە واى بۆ دەچێت كە ماددەى دوازدەم لابردرێت و دووبارە پێكهاتەى سەنتەرى دەستە بە بەڕێوەبەرايەتيەكان رێك بخرێت, بە لێكدانى هەندێك لە بەڕێوەبەرايەتيەكان و پێكهاتەى بەڕێوەبەرايەتيەكانى گشتى كەم بكرێنەوە بۆ ئەوەى لە قەبارەى وەزارەتەكان تێپەر نەكات و پێشنيار كرا ناوى (ئەنجومەنى دەستەى كارگێرى) لە بەشى دووەم, ببێتە (ئەنجومەنى بالأى وەبەرهێنان) و هەندێ وەزارەتى ديكەى تێدا بخرێت, كە پەيوەندى راستەخۆيان بە ئەنجومەنەوە هەيە, ئينجا دەروازەى سێيەم و ماددەكانى بەم جۆرەى خوارەوە دەخوێندرێنەوە:

دەروازەى سێيەم

پێكهاتە وەبەرهێنەريەكان

بەشى يەكەم

دەستەى وەبەرهێنان و پێكهاتە و ئەركەكانى

ماددەى دەيەم:

1-دەستەيەك دادەمەزرێت بەناوى (دەستەى وەبەرهێنان لە هەرێمى كوردستان)و كەسايەتيەكى ياسايى و سەربەخۆيى دارايى و كارگێرى دەبێ, هەروەها بۆى هەيە هەموو رەفتارە ياساييەكانى پێويست بۆ جێبەجێ كردنى ئەم ياسايە ئەنجام بدات و ژينگەيەكى گونجاو بۆ وەبەرهێنان ئامادە دەكات, كە بووژانەوەى ئابووريى هاوسەنگ لە هەرێمدا بێنێتەدى.

2-بارەگاى دەستە, لە مەڵبەندى شارى هەولێر دەبێت و لە هەر پارێزگايەك لقێكى دەبێت و هەر لقێك جێگرێكى سەرۆك بە پلەى بەڕێوەبەرى گشتى بەڕێوەبەرى دەبات و لە چەند بەڕێوەبەرايەتى و بەش پێك دێت, بەپێى پێويستى و جۆرى چالاكى وەبەرهێنان لە پارێزگاكەدا.

3-دەستە, سەرۆكێكى هەيە كە بە پلەى وەزير دادەمەزرێت و ماف و دەسەلاتەكانى وەزيرى هەيە و بەرپرسە لە ئاراستەكردنى كاروبار و سەرپەرشتى كردن و چاودێرى چالاكيەكانى و لە هەر شتێك كە پەيوەست بێت بە ئەرك وفەرمانەكانى دەستەو هەر كاروبارێكى ديكەى, بەپێى حوكمەكانى ياسا.

هەروەها سەرۆكى دەستە چەند جێگرێكى دەبێت كە بە پلەى تايبەت دادەمەزرێن بۆ لە ئەستۆ گرتنى ئەو ئەركوفەرمانانەى پێيان دەسپێردرێن.

4-مەڵبەندى دەستە لەو پێكهاتانەى خوارەوە پێك دێت:

أ-بەڕێوەبەرايەتى لێتۆژينەوەو كۆكردنەوەى زانيارى.

ب-بەڕێوەبەرايەتى بەڕێكردن و مۆڵەت پێدانى پرۆژە وەبەرهێنەكان و پەيوەنديەكان.

ج-بەڕێوەبەرايەتى كاروبارى ياسايى و كارگێرى.

د-بەڕێوەبەرايەتى دارايى و وردبينى.

هـ-بەڕێوەبەرايەتى شارو ناوچە پيشەسازيەكان.

و-بەڕێوەبەرايەتى پلاندانان و سەرژمێرى و بەدواداچوون.

5-پێكهاتە و بەڕێوەبەرايەتيەكانى دەستە و لقەكان دەسەلاتەكانيان بە پێرەوێكى ناوخۆيى رێكدەخرێن كە سەرۆكى دەستە دايدەڕێژێت و دەيخاتە پێش ئەنجومەن بۆ پەسند كردنى.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەصەکە نەخوێندرایەتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەصەکە خوێندرایەوە, راستە واتزانی نەخوێندراوەتەوە, راست دەکەی خاڵی نیزامی تەواوە, چەند خۆشە خاڵی نیزام تەواو بێت, بەاڵم تەبعەن تێکەاڵوە لەنێوان خاڵی نیزام و پێشنیار, هەندێ جاریش تێدەگەن لەبەر پەرۆشی مەوزوعەکە, فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشتر ئیشارەتم پێدا هەردوو ماددە دەمج کراوەو نەخوێندراوەتەوە, ئێستا ماددەی دوازدە دەخوێنمەوە:

المادة الثانية عشرة:

هيئة الاستثمار و تشكيلاتها ومهامها:

أولاً-يتألف مركز الهيئة من مديريات العامة التالية:

أ-المديرية العامة للدراسات والتقييم الاقتصادي والفني.

ب-المديرية العامة لترويج المشاريع الاستثمارية.

ج-المديرية العامة للشؤون القانونية والادارية.

د-المديرية العامة لترخيص والانجاز المعاملات الاستثمارية.

هـ-المديرية العامة للمشاريع الصغيرة.

و-المديرية العامة للمدن والمناطق الصناعية.

ثانياً-تحدد التشكيلات المديريات العامة للهيئة ومهامها وصلاحيتها بموجب النظام الداخلي يصدره رئيس الهيئة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوردیەکەی ماموّستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدەم:

یەکەم: سەنتەری دەستە لەم بەڕێوەبەرایەتیە گشتیانەی خوارەوە پێك دێت:

أ-بەڕێوەبەرایەتی گشتی لێکۆڵینەوەکان و هەڵسەنگاندنی ئابووری و هونەری.

ب- بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە هەرمێن کردنی پرۆژەکانی وەبەرهێنان.

ج- بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری کارگێڕی و یاسایی.

د- بەڕێوەبەرایەتی گشتی رێپێدان و تەواو کردنی مامەڵەکانی وەبەرهێنان.

هـ- بەڕێوەبەرایەتی گشتی پرۆژە بچووکەکان.

و- بەڕێوەبەرایەتی گشتی شارەکان و ناوچە پیشەسازیەکان.

دووەم: دامەزراوەکانی بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکانی دەستە, ئەرك و دەسەاڵتەکانی بەپێی پەیڕەوێکی ناوخۆ دەستنیشان دەکرێت و لە الیەن سەرۆکی دەستەوە دەردەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك دکتۆر دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو لێژنەی دارایی و ئابووری ئێمە پێمان باش بوو لە ماددەی یازدە بڕگەی (أ) وشەی (المتوازنة) دوای وشەی (الاقتصاد) زیاد بکرێت, ببێت بە (بما يؤدي الى تحقيق التنمية الاقتصادية المتوازنة في الاقليم), ئەمەش لەلایەن پێشنیازەکە لێژنەی یاسایی جێ بەجێ کراوە, جگە لەوە زیاد کردنی بڕگەیەکی نوێ بۆ ماددەی یازدە بەم شێوەیە:
کاتێك كه باس له بەڕێوەبەری هەیئە دەکات دەڵێت (للهئية رئيس تعين بدرجة وزير .....), ئێمە پێمان باشە ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت (يشترط للرئيس ان يكون حاصلا على شهادة بكاليورس فما فوق).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێ ئەوە دوایێ چونکە ئەوە ماددە دوازدەیە, ئێمە هێشتا نەهاتوینە سەری ماددەی دە و دوازدە کە دەمج کراون, ماددەی یازدە کەوتە پاش ئەوەی, ئەوە ماددەیەکی ترە, ئەوەی تۆ باسی دەکەی ماددەی سیازدەیە.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاويس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەخێر لە ماددەی دە هەیە لە پێشنیازە نوێیەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی سیازدەیە لە ئەسڵی مەشروعەکە, ئەوەی جەنابت باست کرد, تەواو ئەوە ماددەیەکی ترە مامۆستا.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاويس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان چاکە لێرەش موئەهیلاتی تیا بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخیر باسی موئەهیلاتەکە لە ماددەیەکی تر هاتووە, ماددە سیازدەیە, پاش ئەوە دێینە سەری.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاويس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان چاك بوو, پێشنیازێکمان هەبوو, کە بڕگەیەکی تر بۆ ماددەی دوازدە زیاد بکرێت, موديريەتێکی نوێ زیاد بکرێت (مديرية الرقابة والمتابعة), لێرە لە پێشنیازی لێژنەی یاسایی موديريەتێکیان زیاد کردووە بەناوی (مديرية التخطيط والاحصاء والمتابعة), ئێمە ئێستا پێمان چاکە لەسەر پێشنیازەکەی لێژنەی یاسایی ئەم تەسەلسولی ناوەکە بگۆڕدرێت (مديرية التخطيط والاحصاء والمتابعة) ببێتە (مديرية الاحصاء والتخطيط والمتابعة), چونکە هیچ تەختیتێك پێش ئیحصا نییە, ئیحصا لە پێش هەموو پرۆسەیەکی نەخشە کێشانە, بۆیە وشەی ئیحصاکە بچێتە پێش وشەی تەختیتەکە, راستژە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەیەکی بەجێیە, ئەو برادەرانەی ناومان نووسیووە بۆ قسە کردن لەسەر داوای خۆیان (كاك محەمەد ئەحمەد سالح, كاك زرار تاهير, كاك دكتۆر ناصح, خاتوو شيرين, گولناز عەزيز, دكتۆرە هالە, خاتوو پەخشان), كاك جەمال يوسف ناوی نووسیووە, كاك محەمەد ئەحمەد سالح فەرموو, بەڵێ تۆ حەقت هەیە لە هەموو ماددەکان قسە بکەیت, كاك محەمەد ئەحمەد قسەت نییە, فەرموو كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حيدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر قەوسێکمان بدەیێ زەحمەت نەبێ, ئێمە لێرە بە حەقیقەت یەك دوو کۆبوونەوەمان کرد, بە جەنابتم گوت لەگەڵ لیژنەی یاسا, لەگەڵ نوێنەرانی ئەنجومەنی وەزیران و, لە هەمان کاتیشدا لێرە سیمینارێکیش کرا, کە لێی ئامادە بووین, زۆر باسیان لەوە دەکرد کە ئەو هەیکەلەی پێشکەش کراوە تەزەخومی تێدایە, پاشان ئەنجامی گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی حکومەت, ئێمە تەقلیسی ئەو مەسەلەمان کردووە بە حەقیقەت و, موديرياتە عامەکانمان تەقریبەن لابردووە, پێشنیاری حکومەت ئەوە بوو کە ببێت بە دەوائیر, ئێمەش دائیرەمان زۆر پێ شتێکی چاك نەبوو, بۆیە گوتمان بە موديريات بە لای کەمی لە جێی مودیر بێت, بەڕێز كاك عوسمان ئەمرۆ موناقەشەیەکمان لەگەڵ کرد, ئیشارەتی

بەوەدا کە ئێمە بۆیە کردمانە دەوائیر, لەبەر ئەوەی ئێمەی ئەوەی دادەنێین لەوێ بە دەرەجەی مودیر عامە, پێمان باشە دەوائیر بمێنێت بەو شکلەی کە خۆیان داوایان کردووە, ئەوە ویستم بۆتان تەوزیح بکەم, خۆشیان لێرە تەوزیحیان باشترەو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەنها یەك پێشنیارم هەیە, بەنیسبەت بەڕێوەبەرە گشتییەکان لە سلێمانی و دهۆکدا داواکارم لە پەیڕەوی ناوخۆدا دەسەلاتێکی وایان بدرێتێ وەبەرهێنەر بۆ یەك ئیمزا لە دهۆکەوە, یان لە سلێمانیەوە نەیەتە هەولێر, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر ناصح فەرموو.

بەڕێز د.ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەکەم لەسەر ماددەکەی تەرە ئەگەر روخسەت هەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە هالە فەرموو.

بەڕێز د.هاله سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینی لەسەر ماددەکەی تەرە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقیقەت ئێمە بۆ ئاسانکاری ئیستیسمار حەقە ئێمە تەعقیدی ئیداری و رۆتینی کەم بکەینەوە, پێم وایە ئەو هەموو مودیریاتە خۆی لە خۆیدا تەعقیدێکە, چەند کەمتر بێت, چەند بکرێت مودیریاتەکان دەمج بکرێن, ئیختیساساتی ئەوە لە یەك دائیرە بێت, یاخود یەك مودیریەت بێت پێم وایە ئاسانکاریترە بۆ موستەسمیر زیاتر ئیشەکانی جێ بەجێ بکرێت و تەعقیدی ئیداری کەمتر دەبێتەوە, ئەوە یەك.

دوو/ پێم وایە ئێمە ئەگەر بێتو تەشکیلی ئەو مودیریاتانە چەند خۆمان لێی بەدوور بخەین, یاخود باشتر بڵێین خەڵکی تەکنۆکرات لەو ئیشانە هەڵسن رەنگە بۆ موستەسمیر ئاسانتر بێت و خۆشتر بێت, ئیشەکانی بە باشتر بەڕێوە بچێت, بکەوێتە حالاتی سیاسی و ئەوە, رەنگە لەو مودیریاتانە موستەسمیر تووشی مەتاهات بن, ئەو وەختە ئەگەر خەڵکێکی تکنۆکرات بێت, خەڵکێکی موختەس بێت ئیختیساسی دەقیق, هەروەها خەڵکێك بێت لە رووی ئەکادیمی شارەزایی هەبێت و عەمەلی بێت, خیبرەی هەبێت, من پێم وایە ئیشەکان باشتر بەڕێوە دەچن و موستەسمیریش تەشجیع تر دەبێت بۆ کار, ئاسانکاری زیاتر دەبێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس جەنابی سەرۆکی پەرلەمان, منیش هەر لەسەر مەسەلەی تەشکیلەکە قسە دەکەم, مەسەلەی تەشکیلەکە بە تەسەوری من تەشکیلەکە زۆر گەورە کراوە, هەمووشتان ئاگادارن زۆر گەورەتریش بووە, کاتی خۆی کە یەکەم جار نووسی بوویان سێ لقی هەیە یەك لە هەولێری, یەك لە سلێمانی, یەك لە دهۆك, هەرسێکیان بە دەرەجەی نائیب و بە دەرەجەی وەکیل وەزیر, پێمان بچووك کردنەوە ئەمجارە ئاوایان لێکردووە, بەڵام ئێستا من بە تەسەوری خۆم دەخەمە بەردەمی جەنابتان, من پێم وایە مادام دەرەجەی وەزارەتە, دەرەجەی وەزیرە ئەو کەسەی رەئیسی هەیئەی ئیستیسمارە, پێم وایە حەقی خۆیەتی کە مودیریەکی عامەی هەبێت بەناوی دائیرە, بۆیە ناومان ناوە دائیرە, لە عێراقدا دائیمەن بە مودیریەی عامە دەگوترێت دائیرە, یەعنی وشەی دائیرە لەگەڵ مودیریەت جیاوازی هەیە, مودیریەت مودیر عام ئیشرافی ناکات, بەڵام دائیرە یاخود مودیریە عامە مودیری عامی دەبێت, من دەڵێم دوو مودیریە عامەی هەبێت, یان سێ, یەکیان بە زەرورەت دەبێت دائیرە عامەی دیوانی هەبێت, کە پێی دەوترێت (المديرية العامة للشؤون الادارية والمالية والقانونية), ئەوەی دووەمیان دائیرەیەکی هەبێت بۆ تەرویج, چونکە تەرویج زۆر گرنگە لەگەڵ ئیجازاتی ئیستیسمار, ئەوەی سێیەمیان دائیرەی دیراسات, من لەگەڵ رەئی لیژنەی ئیداری و دارایی و ئابووری نیم, چونکە باسی ئیحصا و تەختیت دەکات, چونکە ئەوە ئیشی تەختیت و ئیحصا نییە ئەم دەزگایە, ئەم دەزگایە خەڵك دێت موڕاجەعەتی دەکات, دووەمین هەیئەی عولیای ئیستیسمارِ کە سیاسەتی عامی ئیستیسمارِ دادەڕێژێتن, کە کۆمەڵێك وەزیری تێدایە, چونکە خۆی ناتوانێت بچێت ئیحصا بکاتن, مەشاریعی زراعی هەیە, چەند صناعی هەیە, ئەمە وەزارەتی صناعە دەیکات, یان وەزارەتی زراعە دەیکات, یان ئەو وەزارەتەی تەختیت دەیکات, وەزارەتی صناعەیەکی تر دەیکات, مەسەلەن مودیریەتێکیان نووسیووە بۆ (المدن والمناطق الصناعية), بەڕاستی من هەر بە زەروریشی نازانم, چونکە ئەوە ئیشی وەزارەتی صناعەیە, وەزارەتی صناعە ئەو ئیشە دەکات و بە تەعاون لەگەڵ وەزارەتی بەلەدییەیە, تەبعەن ئەو دەرەجەیەی کە من دەیبینم ناویان لێ ناوە (نواب), یەعنی دەبێت چەند نائیبی هەبێت, نازانم ئەوە دیار نییە, بە تەسەوری من ئەو رەئیسی هەیئەیە ئەگەر یەك نائیبی هەبێتن, ئەوانەی لە موحافەزەکانن دەرەجەی مودیر عامیان هەیە مەرج نییە نائیب بن, بەڵام یەك شت لە کۆتایی ئیزافە بکەین رەئیسی هەیئە بۆی هەبێت هەیئەیەکی راوێژکاری بە عەقد بێنێت داینێت کە خەڵکی پسپۆڕ و شارەزا بن لە موختەلەفی بوارەکاندا, ئەمە زیاتر یارمەتی سەرۆکی هەیئە دەداتن, لەم تەشکیلە گەورەیەی, ئەو هەموو مودیر عام و ئینجا وەرە سکرتێر و فەرمانبەر و ئەنواع تەشکیلات دروست دەبێت, من وای بە باش دەزانم کە ئەمە بچووك بکرێتەوەو عەددی نوابەکان کەم بکرێتەوە, تەنها سێ مودیریەی عام هەبێت, یان دوو مودیریەی عامە هەبێت لەناو دیواندا, یاخود سێش لە موحافەزاتی دهۆك و سلێمانی هەبێت, یاخود سێیان هەبێت هەولێریشی لەگەڵ دابێت, هەولێر, سلێمانی, دهۆك, بە رەئی من وا باشترە لەو هەموو قەرەبالغەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.كمال كركوكي):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان.

لەڕاستی ئەمەی لە پێش کوردستانە بۆ هێنانی ئیستیسمار زۆر دەقیقە, زۆریش گەورەیە, واش ئاسان نییە چەند کەسێك بیکات, بۆیە بە رەئی من لە بواری موختەلیف مودیریاتی خۆیان هەبێت, خەڵکی پسپۆڕ دابنێن ئیختیساسی لێ هەبێتن و کار بکەن, بۆ ئەوەی تووشی خەلەل و کاری هەڵە نەبن, تەعامولە لەگەڵ خەڵکێکی خاوەن ئەزموون, خاوەن تەجروبە, خاوەن رابردوویەکی زۆر, بۆ ئەوەی هەروا بزر نەبێتن, یەك فەرمانبەرێك, یەك دائیرەیەك چەند ئیشی گەورە بگرێت, مەسەلەن لێرە مودیریەی عامەی کاروباری یاسایی زۆر زەروریە هەیان بێت, بۆ ئەوەی ئیختساسیان هەبێت, نارۆم بۆ مەسائیلی تر, راستە مەحاکمان هەیە, بەڵام کارەکانیان بۆ ئەو ئیشانە بێت, قەوانینی ئەو دەولەتانە بخوێنن بۆ ئەوەی سەریان لێ دەربچێت, هەروەها ئەو مودیریاتانەی کە لێرەوە هاتووەو بەڕێزان پێشنیاران کردووە, بە

رەئی من زۆر زۆر گرنگە, بۆ ئەوەی لە هەر بوارێك خەڵکێکمان هەبێت پرۆشمەند بن و موختەس بن, بۆ ئەوەی فێڵمان لێ نەکرێت و ئیشەکان بە باشی بڕوات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر حکومەت پێی باش بێت بە ئیعتیباری هەیکەلەکە حکومەت لێی مەسئوولە, دەبێت رەئی حکومەتی تێدا بێت, ئێمە ئەو شەش موديريەتەی کە هەیە بمێنێتەوە, دوو مدیریەی عامە دروست بکەین, یەکێکیان (مدیریة عامة للدیوان), سێ موديريە تابیعی بێت, ئەویتریشیان موديريەتێك دروست بکەن سێیەکەی تریش تابعی ئەو موديريەتە بن, پێم وایە ئەوە چارەسەری ئەو مەسەلەیە دەکات, بەنیسبەت موحافەزاتیش دەرەجەی مودیر عام بێت, ئەو بەڕێزانەی کە ئیشارەتیان پێدا, کە ئیشەکان لە موحافەزەکان جێ بەجێ بکرێن, دەسەلآت بدرێتە مودیر عامەکانی موحافەزەکان, کە ئەو هاتوچۆیە تەقلیص بکرێت بەڕاستی, کە دەسەلآت درا, ئیتر هاوولآتی هاتۆچۆ ناکات بۆ هەیئەی ئیستیسمار, بەڵکو ئەو دەسەلآتانەی کە بدرێتە مودیر عامەکە ئیش و کارەکەی خۆی لە هەمان موحافەزە جێ بەجێ دەکرێت, ئێمە ئەوە پێشنیار دەکەین, ئەگەر حکومەت پێی باش بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو كاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەڵێم لەجیاتی دوو با سییان بێت, منیش هەر تەئیدی رەئی جەنابت دەکەم, سییان بێت, یان دووان بێت موشکیلە نابێت لە مانە, بەڵآم ناوەکەی چی بێت؟ چونکە بەڵای منەوە ئەو مەسەلەی کە باسم کرد, گرنگ ئەوەیە چۆن تەرویج ئیستیسمار دەکەی, یەعنی خەڵك وا تەسەور نەکەن لەبەر دەرگای پەرلەمان وەستاوەو دەڵێت فلان کەس واستەم بۆ بکە, بۆ ئیستیسمارەکە, ئێمە پێویستمان بەوەیە تەرویجی کوردستان بکەین, چۆن تەرویج بکەین؟ چونکە خەڵك دێت بۆ کوردستان بۆ ئەوەی تەرویجی ئیستیسمار بکات, من تەسەور دەکەم موديريە عامەیەك هەبێت بەناوی تەرویج و ئینجازاتەکە, ئەوە زۆر گرنگە, ئەوانی پێشوو ئیداری دەتوانین تەمج بکەین, ئیدارە, مالی, قانونی, ئەوانەی جەنابی کاك کەمال ئیشارەتی پێدا, دەکرێت تەعویزی بکەینەوە بە موستەشار, بە رای من موستەشاری عەقد بێنین, خەڵکی شارەزا لە ولآتان لە بواری پسپۆری شارەزایی بێنین بۆ ئەم ئیشە, چەند پارەی بدەێنێ کە ئەوەندە قازانج دەکەین, بەڵآم موديری عامە, یەعنی مەسەلەیەکی تەنها تەشکیلاتی ئیداریيە, بەڵآم موستەشارێك بێنین بۆ ماوەی شەش مانگ خەڵك لەبەر دەستی فێرە ئیش ببێت زۆر لەوە باشترە مودیر عامێك بێنین لەوانەیە دەرچووی کۆلیژی خۆمانە ناتوانێت ئەو ئیشە بکات, ئەگەر دوو بێت, سێ باشترە بە رای منیش کاك شێروان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو.

ەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر پێتان باش بێت هەروەکو ئیشارەتمان پێدا دەیکەینە دوو موديريەی عامە (مدیریة الدیوان العامة), ئەو موديريانەی کە تابعی دیوانی عامەن.

1- مدیریة الادارة والذاتیة.

2-مدیریة المالیة والتدقیق.

3-مدیریة التخطیط والاحصاء والمتابعة.

ئەوانە عاید بە دیوان بن ئەوە یەك.

دوو/موديريەی دووەم ناوی لێ بنێين (المديرية العامة للمشاريع), ئەو موديرياتانەی كە رەبتينە:

1-مديرية البحث وجمع المعلومات.

2-مديرية الترويج المعاملات والاجازات والعلاقات.

3-مديرية المدن والمناطق الصناعية.

ئەگەر پێتان باش بێت ئەو شەش موديريەتە لەو دوو موديريەی عامە, ئێمە جێی بكەينەوە, ئەم هەيكەلە وەكو خۆی بمێنێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێم وایە لەو مەسەلەيەی تەنزيمی ئيداری و ئەوانە, رەئی حكومەت وەربگرين باشترە, چونكە ئەوان لەنێوان خۆيان كۆبوونەتەوەو باشتر دەزانن ئيحتياجيان چييە؟ ئەگەر دوو موديريەت بێ باشە بەو شكلەی, ليژنەی قانونی دەڵێت باشە.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزيری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بمبوورن, ئەوە هەڵەيەك هەبووە لەو ئيشە كە رووياوە, وەزيری صناعە رازی بوو كە ئەو رۆژەی لەگەڵمان دانيشتبوو, لەبينی خۆماندا دەڵێت نابێت موديريەی صناعە عايدی تۆ بێت, وەختی خۆی موديريەی مەشاريعی بچووكيشيان نووسيبوو, ئەوەش وتی نابێت لە لای ئێوە بێت, چونكە ئەمە ئيختيساساتە, مەسەلەن كێ دێت موديريەی صناعە دروست دەكاتن, ئەگەر بێتو خەڵكێك هات دروستی كرد, كە تەقديمی ئەو هەيئەی كرد, ئەم هەيئەيە بۆی هەيە ئيستيشارە بە وەزارات بكاتن و, پەيوەندی بە وەزارات بكاتن, چونكە ئەم هەيئەيە, راستە موستەقيلە, بەڵام لە رووی ئيداريەوە لەناو تەشكيلەكەی حكومەت دايە.

دووەميان/موديريەی تەختيت و موتابەعە و ئيحصای ناوێت, موديريەی موتابەعەی دەوێت, ئەوە ئيشی تەختيت و ئيحصا نييە, ئەم دەزگايە من بە عەمەلی و بە تەجرووبە لەوێ هەبووە پێويستی بە ئێمە نييە موديريەتێك بە ناوی موديريەی موتابەعە و ئيحصا, ئەمە ئيشی وەزاراتی تر, ئيشی دەزگای تر, ئەو تەنها ئيشی موتابەعەی هەبێت قەيدی ناكات, موديريەی موتابەعەی هەبێت خراپ نييە, بەڵام موديريەتی تەختيت و موتابەعە و ئيحصا, كەواتە ئەو حكومەتە بۆ خۆی مەجليس وزەڕايە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەوەی هاتووە لە هينەكە باشە وەكو خۆی, فەرموو كاك دكتۆر.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاويس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستيدا ئەمڕۆ ئامار بووە بە زانستێكيك, هيچ شتێك لە دوكانێكی سەر جادەوە تا دەگاتە گەورەترين دەسەلاّت و گەورەترين دەوڵەت و كۆمەڵگەی شارستانی بەبێ ئامار ناڕوات, ئەمڕۆ لە كۆمەڵگا پێشكەوتووەكان ئاماری ئەوەيان لايە, لە دەقيقەيەكدا چەند ئۆتۆمبێل بەسەر پرد دا دەپەڕێتەوە, بەسەر شەقامێك چەند ئۆتۆمبێل و چەند خيرايی دەبێت, ئاماری منداڵ چەند منداڵ لە دايك دەبێت و چەند دەمرێت و, چەندە دانيشتوان و ..... هەتا دوايی, چەند پێويستيان هەيەو چەند خۆڕاكيان دەوێت, لەبەر ئەوەی ئامار مەسەلەيەكی زۆر زۆر گرنگە بۆ ئەم دەزگايە, ئەم دەزگايە لە ئاستی وەزارەتێكدايە, سەرۆكی دەزگاكە بە پلەی وەزيرە, بۆيە دەبێت ياسايەك دابڕێژرێت بۆ ئەم دەزگايە, هەموو وەزارەتێك دەبێت ياسايەكی تايبەتی هەبێت, لە ياساكەشدا دەبێت خاڵێكی تيا بێت, پێويستە خاڵێكی تيا بێت, بۆ وەزير هەيە موديرياتی تريش دروست بكات لە كاتی پێويستدا, دەبێت ئەو سەلاّحيات بدرێتە سەرۆكی ئەم دەزگايە.

بێمە سەر مەسەلە, ئێمە تێڕوانينێكی زۆر هەڵەمان هەيە بۆ ژيان, وا تەسەور دەكەين كە يەكێتی سۆڤيەت نەما, كە ئۆردوگای رۆژهەلاّت نەما, ئيتر زانست و عيلم و مەعريفەت و ئيحصا و تەختيت نەماوە, ئەمڕۆ لە ولاّتە

یەکگرتووەکانی ئەمریکاو لە ئەوروپای رۆژئاوادا پلان دانان یەکێکە لە بنەماکانی ئەو کۆمەڵگایانە, ئامار یەکێکە لەوانە, هیچ ولاتێك و, هیچ کۆمەڵگایەك و, هیچ رێکخراوێکی نێو دەوڵەتی گوێ لە ئێمە ناگرێت, کاتێك کە باسی ئەنفال و مەزڵومیەتی خۆمان دەکەین بەبێ ئامار دەچینە پێشەوە, بەبێ ژمارە دەچینە پێشەوە, لەبەر ئەوە بەڕاستی راستە لەسەر فەلسەفەی ئابووری ئازاد ئەمە دروست کراوە, یەکێك لە بنەماکانی ئابووری ئازادی سەردەم, یەکێك لە بنەماکانی سەرمایەداری سەردەم و نوێ تازە بووژیانەوە, لەڕاستیدا بریتییە لە ئامار, بریتییە لە پلان دانان و بەدواداچوون, هیچ دەزگایەك ئەگەر بێتو ئاماری تەواوت نەبێت, زانیاری تەواوت نەبێت, ناتوانی نەخشە و پلانی بۆ دابنێت, هیچ بەرنامەیەکیش بەبێ نەخشەو پلان ناڕوات و, هیچ شتێکیش بەبێ بەدواداچوون ناڕوات, لەبەر ئەوە بوونی دەزگایەکی پلان و هتد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فکرەکەت گەیشت سوپاس, من پێم وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە باشە, دەسەلاتیش بدرێتە وەزیر, کە رەئیسی هەیئەیەکە بە دەرەجەی وەزیر بەپێی پێویستی خۆی, ئەو موديريەتەی تەختیت ئیحصایەکەی پێش بخەن بەپێی تەفسیرەکە, (مديرية الاحصاء والتخطيط والمتابعة), ئەو ئیشکالەی کاك دلێریش چارەسەر دەکرێت, بەلاّم ئیحصا لێرە ئیحصایە تەنها بۆ مەشاریعانە, ئیحصای عام نییە, عیلاقەی بە ئیحصای عامەوە نییە, تەنها ئیحصایە بۆ ئەو مەبەستە.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم دەزگایە مەفروز وایە نەخشە وپلانی هەبێت, ئیستیسمارات دەدات بەکێ؟ لەکوێ؟ ئەو پرۆژانە لە کوێ دەکرین؟ ئەمە هەمووی خەریتەی تایبەتی هەبێت, لە وردەکاریەکەشدا تیایەتی, کە ئەمە نەخشە و پلانی بۆ دەکرێت و, لەسەر نەخشە و پلان شوێنەکان و بەپێی پێداویستییەکان جێ بەجێ دەکرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی تەواوی قسەکانی کاك دکتۆر دەکەم, ئەگەرنا هەر لەبەر خاتری خۆم چونکە وەزیری تەختیتم, من خۆم دەرچووی کۆلیژی ئحصام, ئەگەر من نەڵێم ئیحصا گرنگە, کاك دکتۆر ئیحصا بەم دائیرەیە ناکرێت, مەبەستەکەی من تەنها ئەوەیە, مەبەستەکەی من ئیحصا دائیرەیەکی ئەوەندە گەورەو گرنگە, دەبێت ئەهمیەتێکی وای پێ بدرێت, نەك لە بەشێك لەناو موديريەتێك لەناو دەزگای ئیستیسمار ئەم ئیشە بکاتن, دەبێت جیهازی مەرکەزی ئیحصای بۆ بکرێتن, دەبێت وەزارەتی تەختیت پلانی بۆ دابنێتن, بمبووڕە بەس دەمەوێت ئەوە روون بکەمەوە, ئەم دەزگایە پلان دانانێت, ئەم دەزگایە لەگەڵ هەیئەی عولیای ئیستیسمار بەیەکەوە پلان دادەنێن, چونکە ئەگەر بێتو فەقەرەکەی دوای ئەو بخوێنیەوە, دەبینی دەسەلاّتەکان تەحدید کراون, دەسەلاّتی لیژنەی هەیئەی عولیای ئیستیسمارِ تەحدید کراوە, بۆیە من وا دەڵێم, ئەگەرنا من لەوە زیاتر تەئیدی جەنابت دەکەم, کە دەبێت ئیحصا هەبێت, دەبێت تەختیتی هەبێت, دەبێت هەموو ئەو شتانەی هەبێت, بەلاّم من بە عومەن دەڵێم ئەو هەموو نائیبەی ناوێت, ئەو هەموو مديريات و مديريەی عامەی ناوێت, دەڵێم تەحدید بکرێتن, بۆ ئەوەی دەزگای فەعال بە شکل نییە, دەزگای فەعال بە خەڵکی فەعالە, دڵێم با دەسەلاّت لە برگەیەکدا زیاد بکەین, دەسەلاّت بدەینە سەرۆکی دەزگا بۆ هێنانی خەڵکی پسپۆڕ و وەکو راوێژکار و خەبیر بۆ دەزگاکەی باشترە لە تەشکیلاتی گەورەو قەرەباڵغە, بۆیە یان دوو موبریەی عامە بێت, یان سێ بێتن لەناو ئەوەدا لە موحافەزەکانیشدا بن زۆر باشترە لەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس ئەوە لە ئەسڵی مەشروعەکەتانەوە هاتووە, ئەو نائیبانە.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری نەخشە و پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەخێر تەعدیلمان کردووەو, تەعدیلەکەشمان داوە, ئێمە لە تەعدیلەکەدا چوار دانەمان نووسیووە (دائرة الدراسات والمتابعة, دائرة الترويج وتخطيط المشاريع الاستثمارية والعلاقات, دائرة الشؤون المالية والقانونية, دائرة المدن والمناطق الصناعية) رەشمان کردۆتەوەو رۆژی پێشی هینمان کردووە, ئەوە گۆڕانی بەسەر داهاتووە ئەوەی یەکەم جار هات بوو, ئێمە ئەو چوارەمان نووسییوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەو تەعدیلەی کە کردوویانە بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرن, پێشنیاری لیژنەی قانونی, یەعنی چارەسەری بکەن, ئەمە فعلەن عەمەلی تڕە و رۆتینیشی پتڕە, چەندی کەمی بکەیتەوە باشترە, بۆ کەم کردنەوەی رۆتینی, ئەو تەعدیلەی کردووتانە نەصەکەی باشتر کردووە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەر دوو فەقەرەمان زیاد کردووە, یەعنی شتمان زیاد نەکردووە, ئەمە یەك.

دوو/ئەو شەش مودیریەتەی کە ئێمە داماناون حەز دەکەم ئەوەی بزانن, ئەوە مودیریاتی عامە نیین, ئەوەی دەرەجەی مودیریە فەقەت, یەعنی مودیریەی عامەمان هیچ دانەناوە لەناو ئەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوان دەڵێن نائیبەکان, هەیئەتەکە ئەو هەموو نائیبەی بۆ چییە؟

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باشە موحافەزات چۆن تەعاموڵی لەگەڵ دەکرێت, دەرەجەی مودیر عامی دەدەیێ, نازانم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی لەڕاستیدا مودیر عامەکە راستریشە, دەسەلاتی بدەیتێ لە نائیبی باشترە, نائیب دائیمەن لە هەر شوێنێك بێتن کە وەزیری لێیە, بەڵام مودیر عامەکە بە دەسەلاتەو هەمان دەسەلاتی وەزیری دەبێت, یەك نائیبی هەبێت.

بەڕێز عونی احمد سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێرە تەحدیدمان کردووەو فەقەرە دوو (یکون مقر الهيئة في مركز محافظة اربيل، ويكون للهيئة فروع في محافظات الاقليم، ويرأس كل فرع نائب لرئيس الهيئة بدرجة مدير عام، ويتالف كل فرع من مديريات واقسام حسب ما تقتضيه طبيعة النشاط الاستثماری في المحافظة).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نائیب چۆن مودیر عام دەبێت, ئەوەش نابێت, دوو دەرەجەی موختەلیفە, کە وتت وەکیل وەزیر دەرەجەیەکی بەرزترە لە مودیر عام, هەر بە عەینی دەرەجە نابێت, ئەوە تەناقوزە, لایبەن یەك نائیبی هەبێت و سێ مودیریەی عامە, یەك مودیریەی دیوان, دوو مودیریە لە موحافەزات, خۆی راستە کە گوتت دەرەجەی مودیر عام, دەبێت مودیریەت نەبێت, مودیری عام بێت, یان دائیرە بێت.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە زۆر پێمان لەنگە موديريەی عامە لە موحافەزات هەبێت, لە زمنی هەيئە موديريەكی عامە نەبێت, ئێمە ئەوەمان پێ لەنگە بەڕاستی.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە وتمان سێ موديريەی عامە هەبێت, موديريەی عامە بۆ ئيستيسمارڕ لە هەولێر نيمانە, موديريەی عامە بۆ ئيستيسمار لە دهۆك نيمانە, بڵێ ديوان.

بەڕێز شێروان ناصح حيدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

موديريەی عامە بۆ ديوان ئيلا دەبێت تابيعی ئەو بن, ئەوەش لەنگە بەڕاستی.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو شتانە تابيعی ديوانن زاتييەو ماليية, حيساباتە, ئەم شتانەيە تابيعی ديوانن, پێم وايە ئيداريية‌ن وايە, دكتۆر نوری خاڵی نيزاميية.

بەڕێز د.نوری جميل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سبەينێ هەريەك لەگەڵ ليژنەی قانونی دانيشين پێكەوە بە هاوكاری.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە سوپاست دەكەم, ئەو ئيشكالەمان بۆ حەل بوون تا بەيانی, كاك شێروان لەگەڵ كاك عوسمان و دانيشن چەند نائيبە و موديريات و ئەوانە تەواو بكەن, تا بەيانی, ماددەی يازدە.

بەڕێز عونی احمد سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الحادية عشرة:

يشترط في من يعين في احدى وظائف الهيئة من رئيس ونواب رئيس و مدراء عامين و رؤساء دوائر مايلي:

أ-ان يكون حاصلا على شهادة جامعية اولية على الاقل ذات علاقة بالوظيفة التي يشغلها.

ب-ان يكون من ذوي الخبرة ومارس العمل في المجال الاختصاص.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی يازدەم:

ئەو كەسەی دادەمەزرێت لە يەكێك لە فەرمانەكانی دەستە لە سەرۆك و جێگرەكانی و بەڕێوەبەرە گشتيەكان و سەرۆكی فەرمانگاكان دەبێ:

أ-بەلايەنی كەمەوە خاوەن بڕوانامەيەكی رانكۆيی سەرەتايی بێت كە پەيوەندی هەبێت بەو فەرمانەی لێی دادەمەزرێت.

ب-شارەزا بێت و كاری كرد بێت لە بواری پسپۆڕيەكەيدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رەئيتان هەيە فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقی شاوەيس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان چاكە يەكێك لە مەرجەكانی سەرۆكی هەيئەكە, دەبێت خيبڕەی هەبێت و لە حەوت ساڵ كەمتر نەبێت لە ئيختيساسەكەی خۆيدا, مودير عامەكانيش خيبڕەيان لە پێنج ساڵ كەمتر نەبێت, بەڕاستی ئەم دەزگايە كەسێكی بە خيبڕەی دەوێت, دەبێت پسپۆڕ بێت, بەلای كەمەوە بڕوانامەی بكالۆريۆسی هەبێت لە ئيختيساسی خۆيدا, بەنيسبەت

سەرۆکی هەیئەکەوە حەوت سالّ کەمتر خیبڕەو تەجروبەی نەبێت, مودیر عامەکانیش لە پێنج سالّ کەمتر نەیان بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مودیر عام بە قانون حەوت سالّە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ, بەداخەوە ئێمە کۆمەڵە مودیر عامێکمان تەعین کردووە, تازە تەخەروجیان کردووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەبێت ئەوانە هەمووی ئیعادەی نەزەریان لێ بکرێتەوە, لە حەوت سالّ کەمتر خیبڕە نابێت بکرێتە مودیر عام, نابێت بکرێتە موستەشار ئەگەر لە دە سالّە نازانم چەندە کەمتر نەبێت, وابزانم دوازدە سالّە, لەبەر ئەوە لەمەودوا هەرچ خەلەلێك هەیە دەبێت ئیعادەی نەزەر بکرێتەوە, ئەو عەناوینانە بگۆڕن, بەلاّم من پێم باشە رەئیەك بدەم, بەس با برادەران قسە بکەن, با پێشەکی قسە نەکەم دوایێ رەخنەم لێ بگیرێت, ئەوانەی کە داوای قسەیان کردووە (کوێستان خان رۆیشتووە, کاك محەمەد فەرەج, کاك سەردار, کاك شێردل, شیرین خان), کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە حەقیقەت دوو تێبینیم هەبوو, یەکەم: لیژنەی یاسایی پێشنیاری کرد, کە لە ئەسڵی قانونەکەدا هاتووە دەڵێت (یراعی), خۆی دەبێت (یشترط) بێت, نابێت (یراعی) بێت ئەوە تەعدیل کراوە بە سوپاسییەوە.

دووەم/لەبەر ئەوەی ئەو دەزگایە دەزگایەکی زۆر حەساسە, ئێمە دەبێت لە رێگای ئەو یاسایەوە هەوڵ بدەین, وەزیرێکی خاوێن و موستەقیل بکرێتە بەرپرسی ئەو پلانە, مەرجێکی تر دابنێن دەبێتە (ج-ان یکون متمتعا بکامل حقوقه المدني), سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش تەحصیل حاصلە, ئەوە هەموو فەرمانبەرێکی عادی دەرچووی تازەش دەبێت ئەوەی هەبێتن, ئەگەر نا تەعین ناکرێت, شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین عبدالرحمان دینو:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قێرێ (علی الاقل) ئیزافە بکرێتن, بەڵای کەمیەوە مودیر عام شەهادەی جامیعی هەبێتن, فەرعی (ب-ان یکون من ذوي الخبرة), یەعنی خیبڕەی تەحدید بکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانە هەمووی هەیە, فەرموو خاڵی نیزامی.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرۆژە ئەسڵییەکەی کە دەخوێنیەوە بە عەرەبی, بەلاّم لیژنەی یاسایی بە کوردیەکەی ناخوێننەوە, نازانم ماندوو بووینە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە هیچ فەرقێکی ئەوتۆی نییە, ئەو ماددەیە بیزات, پرۆژە ئەسڵییەکە و پێشنیارەکە فەرقێکی ئەوتۆی نییە, ئێستا تەنیا خاڵێك هەیە کە تەحدیدی خیبڕەی چەند سالّێك تەحدید بکرێتن, لەبەر ئەوەی راستە بە دەرەجەی وەزیری ئەو مەرجەی لەسەر نییە, بەلاّم دەرەجەکەی وەزیرە, ئیشەکەی فەنییە, ئیختیساسییە, لەبەر ئەوەی دەبێت خیبڕەی هەبێتن, خیبڕەکەش تەحدید بکرێتن, بەڵای کەمی دە سالّ بێت بە رەئی من, کاك عوسمان ئێوە پێتان باشە دە

سالّ, دەزگایەکی تایبەتیە یەکێك دەبێت دەرچووی زانکۆ بێت, لە مەوزوعی وا کافی نییە بەس دەرچووی کۆلیژ بێت, نابێت چەند سالێك دنیای دیبێت, قەوانین شارەزا بێت, ئیحصا شارەزا بێت, ماوەیەکی دەوێت, بەڵێ کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وا تەسەور دەکەم ئەگەر ئێمە بیکەینە دە سالّ, رەنگە کادیری وامان نەبێتن دە سالّ لە ئیستیسمارِ ئیشی کرد بێت بە حەقیقەت, ئێمە دەستی هەیئەکە دەبەستینەوە بەڕاستی ئەگەر ئەو مەرجە دابنێن, لەبەر ئەوەی تەجروبەی ئیستیسماریمان کەمە, با مودەکە مودەیەکی مەعقول بێت, تاکو بتوانین ئەو کادیرە پەیدا بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێك ئێمە ئیستیسمارِمان نییە, ئەگەر پێنج سالّ بێت, دوو ساڵیش بێت کەس خیبڕەی نییە لە ئیستیسمارِ, شەرت نییە خیبڕەی هەبێت لە ئیستیسمارِ, بەڵام خیبڕەی لە ئیدارە هەبێتن, با بەڵای کەمی حەوت سالّ بێت.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

با پێنج سالّ کەمتر نەبێت مەفتوح بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نابێت تۆ مودیر عامت داناوە بە حەوت سالّ, ئەوە لە مودیر عام گەورە ترە, حەوت ساڵەکە باشە, هەردووکیان لە حەوت سالّ کەمتر نەبن, باشە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەرج نییە ئەوەی دەبێت بە سەرۆکی دەزگا خیبڕەو تەجروبەی هەبێت لە مەجالی ئیستیسماری, دەکرێت کاتی خۆی مودیر عام بوو بێت, یاخود مودیری کارگەیەك بوو بێت, یاخود مودیر لە بواری ئیدارە کاری کرد بێت, ئەمانە هەمووی خیبڕە و تەجروبەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی حەوت سالّ خیبڕەی هەبێت و کاری کرد بێت لە ئیدارە, کاری کرد بێت لە دەزگاکان, هەتا ئەگەر مامۆستای جامیعەش بێتن پێنج سالّ خزمەتی لە تەدریس هەبێتن مانای وایە, حەوت سالّ هەیبێتن موئەهەلە, حەوت ساڵەکە من پێم باشە, باشە بخوێنەوە ئەو وشەیەی حەوت سالّ بۆی زیاد بکرێتن, موافیقن حەوت ساڵەکە ئیزافە بکرێتن, ئەوەی موافیقە دەستی بەرز بکاتەوە, زۆر سوپاس, کێ موعاریزە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, باشە ئەو حەوت ساڵە بۆ هەردووکیان ئیزافە بکرێتن, ماددەکە بخوێنەوە بە کوردی.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەبێت مولاحەزەی بکەین رستەی یەکەم لە ماددەکە سبەینێ حەسم دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ ماددەی دە دواخراوە بۆ بەیانی.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەك ماددەی دە, بەڵکو هەر لە ماددەی یازدە (يشترط في من يعين في احدى وظائف الهيئة من رئيس ونواب رئيس و مدراء عامين و رؤساء دوائر), ئەوە حەسم نەبووە جارێ, بەیانی گوتمان چاکی دەکەینەوە, چونکە دەیگۆڕین, چونکە نواب نامێنێت, نەتانگوت نواب نەمێنێت, بەس نائیبەکە هەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە حەز دەکەن ئەوەش تەئجیل دەکەین بۆ بەیانی, ئێمە ئیتیفاقمان کرد گوتمان لیژنەی قانونی لەگەڵ حکومەت بگەنە صیغەیەك, بۆ ئەوەی ئەو صیاغەیە بدەینە دەنگدان ماددەکەی تریش ئیعتماد دەکەینە سەر ئەو صیاغەیە, پێویستی بە گۆڕانکاری کرد, ئەویش دەخەینە دەنگدان, ماددەی تر.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية عشرة:

تكون القرارات الصادرة عن المجلس بخصوص المشاريع الاستثمارية ملزمة لجميع الوزارات والمؤسسات والدوائر المعنية في الاقليم لاغراض هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەصە ئەسڵیەکەشی وایە.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ هەمان شتە, بەس هەیئەکە گۆڕاوەو کردوومانە بە مەجلیس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو ئەسڵیەکە بخوێنەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددە ئەسڵیەکە بەم شێوەیە:

المادة الرابعة عشرة:

تكون القرارات الصادرة عن الهيئة بخصوص المشاريع الاستثمارية ملزمة بجميع الوزارت والمؤسسات والدوائر المعنية في إلاقليم لاغراض هذا القانون.

تەنها ئەو گۆڕانکاریەی بەسەردا هاتووە هەیئە بۆتە مەجلیس

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە ئەسڵی مەشروعەکەیە.

ماددەی چواردە:

بڕیارەکانی لە دەستەوە تایبەت بە پرۆژەکانی وەبەرهێنان دەردەچێت دەبێت لە هەموو وەزارەت و دەزگاو فەرمانگەکانی پەیوەندیدار لە هەرێمدا بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە پێیەوە پابەند بن.

ئەمەش پرۆژەکەی ئێمەیە:

ماددەی دوازدە:

دەبێت گشت وەزارەت و دەزگا و فەرمانگەکانی پەیوەندیدار لە هەرێمدا پابەند بن بەو بڕیارانەی تایبەتن بە پرۆژەکانی وەبەرهێنان, بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە و لە دەستەوە دەردەچن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سێ کەس داوایان کردووە قسە لەسەر ئەو ماددەیە بکەن (پەخشان خان, دکتۆرە هالە, کاك سەردار), خیلافتان هەیە لەسەر ئەو ماددەیە, کاك سەردار هیچ مولاحەزەت هەیە لەسەر ئەو ماددەیە, باشە دکتۆرە هالە مولاحەزەت هەیە, زۆر باشە پەخشان خان مولاحەزەت هەیە, جارێکی تر بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية عشرة:

تكون القرارات الصادرة عن المجلس بخصوص المشاريع الاستثمارية ملزمة لجيمع الوزارات والمؤسسات والدوائر المعنية في الاقليم لاغراض هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدە:

دەبێت گشت وەزارەت و دەزگا و فەرمانگەکانی پەیوەندیدار لە هەرێمدا پابەند بن بەو بڕیارانەی تایبەتن بە پرۆژەکانی وەبەرهێنان, بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە و لە دەستەوە دەردەچن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەستە نا بیکە بە ئەنجومەن, بە عەرەبیەکە ئەنجومەنە, ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە, کێ تەئیدی دەکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, کێ لەگەڵی نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, بە تێکڕای دەنگ ماددەکە وەرگیرا, دوو ماددەی سەریعیمان ماوەو زوو تەواو بکەین, بۆ بەیانی.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الخامسة عشرة:

لرئيس الهيئة التعاقد مع الاشخاص الطبيعية والمعنوية داخل إلاقليم او خارجه للقيام بالمهام والواجبات التي توكل اليهم لتحقيق اهداف الهيئة وتحدد حقوقهم والالتزاماتهم من قبل رئيس الهيئة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێشنیارتان بخوێنەوە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە هەر عەینی ئەسڵی ماددەکەیە بە کوردی:

ماددەی پازدە:

بۆ سەرۆکی دەستە هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی سروشتی و مەعنەوەی گرێ بدات لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بۆ ڕاپەڕاندنی ئەو گرنگی و ئەرکانەی پێیان دەسپێرێت, بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی دەستە, ماف و ئەرکەکانیان لە لایەن سەرۆکی دەستەوە دەستنیشان دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێشنیارەکە بە عەرەبی بخوێنەوە.

عونى كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەسڵی مەشروعەکە نەقل بووە بۆ ماددەی سیازدە, بەس تەنیا ڕەقەمەکەی گۆڕاوە, لەوێ ڕەقم پازدەیە, لێرە بۆتە سیازدە:

المادة الثالثة عشرة:

لرئيس الهيئة التعاقد مع الاشخاص الطبيعية والمعنوية داخل إلاقليم او خارجه للقيام بالمهام والواجبات التي توكل اليهم لتحقيق اهداف الهيئة وتحدد حقوقهم والالتزاماتهم من قبل رئيس الهيئة.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سیازدە:

سەرۆکی دەستە بۆی هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی سروشتی و یاسایی لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم مۆر بکات, بۆ ڕاپەڕاندنی ئەو ئەرکوفەرمانانەی پێیان دەسپێرێت, بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی دەستە, ماف و ئەرکەکانیشیان لە لایەن سەرۆکی دەستەوە دەستنیشان دەکرێن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوو کەس داوایان کردووە قسە بکەن, کاك محەمەد ئەحمەد, کاك ئەدهەم بارزانی, کاك ئەدهەم فەرموو, قسەی نییە, کاك عوسمان هیج مولاحەزەت هەیە, فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو هەیئەیە بەپێی ئەو یاسایە شەخسیەتی مەعنەوی موستەقیلی هەیە مالیەن و, ئیداریەن, کە شەخسیەتی موستەقیلیشی هەبوو, مانای ئەوەیە حەقی تەعاقودی هەیەو, حەقی هەموو تەسروفاتێکی قانونی هەیە, بەڵام نازانم ئیقتیران بکات بە هەیئەی مەجلیس ئەوە بۆ ئێوەی بەڕێز دەمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی بە حەقیقەت ئەگەر دەسەلاتەکەی بدرێتێ, ئەوە لامەرکەزیەتەو, کەم کردنی رۆتینە, ئەگەر تۆ رەئیسی هەیئەتێکت هەبێت, سیقەت پێ هەبێت, دەبێت ئەو دەسەلاتەشی بدەیتێ, بۆ ئەوەی بۆ هەموو شتێکی وا نەگرێتەوە بۆ لای مەجلیس, چونکە مەجلیس هەتا کۆدەبێتەوە, هەتا وەزیرەکان بانگ دەکات, بەڵام لە راستیدا ئەو دەسەلاتەی تەعاقود هەموو رەئیسی دائیرەیەك, رەئیسی موئەسەسەیەك بۆ جێ بەجێ کردنی بەرنامەی موئەسەسەکە حەقی هەیە تەعاقود بکات, نەیگوتووە بۆ هەموو شتێك, دەڵێت بۆ تەنفیزی جێ بەجێ کردنی ئەو واجیباتانەی کە تەوکیل دەکرێتن, بۆ تەحقیقی ئەهداف, کە ئەهداف بەحەقیقەت دیاری کراوە, یەعنی بۆ جێ بەجێ کردنی ئەهداف هەیئە, سەرۆکی هەیئەکە دەتوانێت تەعاقود بکاتن و ئەوامر دەربکات, نەیگوتووە بۆ مەسائیلی تر کە لە دەسەلاتی مەجلیس دایە, ئەگەر شتێك لە دەسەلاتی مەجلیس دابوو, دەبوایە بگەڕێتەوە مەجلیس, فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەگەر ماددەکەی تر بخوێنینەوە, دەبینین (تكون القرارات الصادرة عن المجلس بخصوص المشاريع الاستثمارية ملزمة لجميع الوزارت والمؤسسات والدوائر المعنية في إقليم لاغراض هذا القانون بما فيها الهيئة), یەعنی وازیحە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەو دەسەلاتەی بدرێتێ حەقی تەبیعی خۆیەتی, نەصەکەی بخوێنەوە دەیخەینە دەنگدان.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة عشرة:

لرئيس الهيئة التعاقد مع الاشخاص الطبيعية او المعنوية داخل إقليم او خارجه للقيام بالمهام والواجبات التي توكل اليهم لتحقيق اهداف الهيئة وتحدد حقوقهم والالتزاماتهم من قبل رئيس الهيئة.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرۆکی دەستە بۆی هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی سروشتی و یاسایی لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم مۆر بکات, بۆ ڕاپەڕاندنی ئەو ئەرکوفەرمانانەی پێیان دەسپێرێت, بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی دەستە, ماف و ئەرکەکانیشیان لە لایەن سەرۆکی دەستەوە دەستنیشان دەکرێن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەکە دەخەمە دەنگدانەوە, کێ لەگەڵ ماددەکەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, کێ تەئیدی ناکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس, ماددەکە بە کۆی دەنگ وەرگیرا, فەرموو بۆ ماددەی دوایی ئەم جەلسەیە, ماددەی چواردە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددە شازدەیە لە ئەسڵی مەشروع.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة عشرة:

على الهيئة وضع برامج لترويج الاستثمار في إقليم والتعريف بالفرص الاستثمارية في داخل إقليم وخارجه واصدار المطبوعات اضافة الى عقد ندوات وفتح حلقات دراسية وإرسال موظفيها الى دورات تدريبية بهدف رفع كفاءأتهم في داخل إقليم او خارجه بشكل يتلام وطبيعة عمل الهيئة واختصاصاتها.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شازدە:

پێویستە دەستە پڕۆگرامەکان دابنێت بۆ بە هەڕمێنکردنی وەبەرهێنان لە هەرێمدا و ماوەکانی وەبەرهێنان لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بناسێنێ و, دەرکردنی چاپەمەنیەکان, جگە لە رێکخستنی سیمینار و کردنەوەی ئەڵقەکانی لێکۆڵینەوەو, ناردنی فەرمانبەرانی بۆ خولەکانی راهێنان بە ئامانجی بەرز کردنەوەی رادەی تواناکانیان لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێمدا, بە جۆرێك لەگەڵ سروشتی کاری دەستەو تایبەتمەندیەکانی کۆك بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو پێشنیارتان بخوێنەوە.

عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة عشرة:

على الهيئة وضع برامج لترويج الاستثمار في الاقليم و التعريف بالفرص الاستثمارية داخل الاقليم وخارجه واصدار المطبوعات وعقد ندوات وتنظيم حلقات دراسية وارسال موظفيها الى دورات تدريبية داخل الاقليم او خارجه بهدف رفع كفاءاتهم بحيث تتلاءم وطبيعة عمل الهيئة واختصاصاتها.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شازدە:

پێویستە دەستە بەرنامە دابنێت بۆ برەو پێدانی وەبەرهێنان لە هەرێمدا و هەلی وەبەرهێنان لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بناسێنێ و, چاپەمەنیەکان دەربکات و سیمینار و کۆرسەکانی لێتۆژینەوە رێك بخات و فەرمانبەرانی رەوانەی خولەکانی راهێنان, لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم بکات, بە ئامانجی بەرز کردنەوەی رادەی تواناکانیان, بە جۆرێك لەگەڵ سروشتی کاری دەستەو تایبەتمەندیەکانی کۆك بن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەنیا خاتوو فەخریە داوای قسەی کردووە.

بەڕێز فخریه مصطفی محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە داوای تەرویجی ئیستیسمارِ بکرێت, ئێمە داوا دەکەین تەرویجی نۆژەنکردنەوەش بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, منیش پرسیارێکم هەیە, ئەو ماددەیە پێتان زیاد نییە, ئەوە تەحصیل حاصلە, هەمووی زیادەو واجیبی تەبیعی خۆیەتی.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من نازانم ئێمە مودیریەتمان داوە تەرویجمان هێناوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئینجا ئەوە واجیبە پێی هەڵدەستێت, مانای ئەوەی هەر ئیلغای بکەین, موافیقن ئیلغای بکەین, ئەوەی موافیقە دەستی بەرز بکاتەوە, زۆر سوپاس, ئەوەی موافیق نییە دەستی بەرز بکاتەوە, بە تێکڕای دەنگ بڕیاری لەسەر درا, باشە ئەوەشمان لە کۆڵ بۆوە, ئەگەر ماندوو بووینە دانیشتنەکە دەخەینە بەیانی, پێم وابێت بیخەینە بەیانی, بێجگە لەوەش با وەخت بدەینە لیژنەی قانونی و حکومەت, ئەو صیاغەی کە باسمان کرد بەیانی سەعات (11) حارز بن بۆ کۆبوونەوە بۆ ئەوەی تەواوی بکەین, سوپاس.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15)

سێ شەممە رێکەوتی 4\7\2006

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15)

سێ شەممە رێکەوتی 2006/7/4

کاتژمێر (12,20)ی سەر لە بەیانی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2006/7/4 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (15)ی خولی دووەم, ساڵی (2006) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (15)ی خولی گرێدانی یەکەمی ساڵی دووەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق, بەرنامەی کار بەم شێوەیە بێت:

1-زیاد کردنی بەڕێز (د.رۆژان عبدالقادر) بۆ سەر:

أ-لیژنەی کاروباری یاسایی.

ب-لیژنەی کاروباری پەروەردەو فێرکردنی بالأ.

2- بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهینان لە هەرێمی کوردستان – عێراق, کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان- عێراقەوە پێشکەش کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (15)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(12,20)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2006/7/4دا بەم شێوەیە بێت:

1-زیاد کردنی بەڕێز (د..رۆژان عبدالقادر) بۆ سەر:

أ-لیژنەی کاروباری یاسایی.

ب-لیژنەی کاروباری پەروەردەو فێرکردنی بالأ.

2- بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای وەبەرهینان لە هەرێمی کوردستان – عێراق, کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان- عێراقەوە پێشکەش کراوە.

بەنیسبەت خاڵێ یەکەم کە ئیقتیراح کراوە لەلایەن فراکسیۆنی زەردەوە دکتۆرە رۆژان کە بوو بە ئەندامی پەرلەمان و سوێندی یاسایی خوارد بۆ لێژنەی کاروباری یاسایی و کاروباری پەروەردە, راستە ئێمە خستومانە بەرنامەی کارەوە, بەڵام لەسەرۆکایەتی باسمان کرد پێش ئەوەی بێینە ئێرە, لەبەر ئەوەی ئێمە پێشتر بڕیارێکمان هەیە کە ئێمە بە لێژنەکاندا بچینەوە وە ئیعادەی نەزەر بکەینەوە, لەبەر رۆشنایی تەشکیلاتی وەزارەتی تازەوە, تەشکیلاتی تازە هەیە, دەبێ لیژان زیاد بکەین و هەندێ لیژان پێیدا بچینەوە بەپێی قەراری خۆتان, بۆیە ئێمە ئیقتراحەکەمان وایە کە ئێمە دکتۆرە رۆژان تا ئەو کاتەی لیژانە تازەکان دروست دەکەین بێتە ئەو لیژنانەی کە چنار خان پێشوو ئەندام بوو تێدا, تا ئەو رۆژەی هەڵبژاردنێك دەکەین, ئەگەر رازین بەو ئیقتراحەی سەرۆکایەتی دەستی بۆ بەرزبکەنەوە, سوپاس پیرۆزە, خاڵی دووەم داوا لە لیژنەی یاسایی و لێپرسراوی لیژنەی دارایی دەکەم لە جێگەی خۆیان دابنیشن, بەڵی لە پرۆژەی عەفوەکە ئێمە لە سەرۆکایەتیدا باسمان کرد پێش ئەوەی بیخەینە بەرنامەوە, لەبەر ئەوەی پەیوەندی بە حکومەتەوە هەیە, پەیوەندی بە تەفصیلاتەوە هەیە و بزانین چەند زیندان هەیە و کێ شمول دەکات, بەبێ ئەوەی ئەو تەفصیلاتە بخەینە بەردەمی ئێرە نوقصانیەکە, لەبەر ئەوە دوامانخست تاوەکو ئیحصائیەك وەردەگرین و هەم رای حکومەتیی لەسەر وەردەگرین, ئینجا

بەبێ ئەوە پرکردنەوەی نوقصانیەکە نایخەینە بەردەمی پەرلەمان و قەراری لێ وەربگرین ئەسەرێکی زەعیفی دەبێت, دەبێ هەم حکومەت رای لەسەر بدات و هەمیش ئیحصایەکمان هەبێت و بزانین ئەو زیندانیانە چەند کەسن, حوکمەکانیان چەندە, کێ دەگرێتەوە؟ تاوەکو قەرارەکەمان وزوحی هەبێت و هەموو ئەندامان شارەزای بن و ئینجا دەیخەینە بەرنامەوە, دوێنێ دوو مادده داوا کرا لە لیژنەی یاسایی لەگەڵ وەزیرە بەرپێزەکانی کە بەشدارن لەگەڵماندا لە حکومەتی هەرێم صیغەیەکمان پێشکەش بکەن لەسەر دوو مادەکە, هەم لەسەر تەشکیلاتی و هەم لەسەر صیغەکە داوا لەلیژنەی قانونی دەکەم ئەو صیغەیەی کە ئیتفاقمان لەسەر کردووە بیخوێننەوە وبیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز شێراوان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر راسپاردەی جەنابتان لە کۆبوونەوەی دوێنێ ئێمە وەکو لیژنەی یاسا ئەم بەیانییە سەعات (10) لەگەڵ بەڕێزان نوێنەرانی ئەنجومەنی وەزیران کۆبووینەوە, لەدوای ئەوەی کە موناقەشەیەکی تەفصیلیمان کرد, بەحەقیقەت هاتینە ئەو قەناعەتەی کە ئەو خالآنەی کەگفتوگۆی لەسەر کرا ماددەکە ئیعادەی نەزمر ی لێ بکەینەوە, محاوەلەمان کردووە هەردوو لا تەشکیلاتی هەیئەی ئیستیسماری تەقلیص بکەینەوە, ئێستا لە بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئەو صیغەیە دەخوێنینەوە کە ئێمە وەکو لیژنەی یاسا لەگەڵ نوێنەرانی ئەنجومەنی وەزیران ئیتیفاقمان لەسەر کردووە و بۆ ئێوەی بەڕێز دەیخوێنینەوە, رەئییش رەئیی ئێوەی بەڕێزی ئەندامانی پەرلەمانە, بەڕێزان ماددە یازدە لەدوای ئەو دانیشتنە صیغەکەی بەو شێوەیە:

الماده العاشره کەدەکاتە ماددە یازدە لە پرۆژەکە.

المادة العاشرة:

اولا: تشكل هيئة باسم (هيئة الاستثمار في اقليم كوردستان) وتكون لها شخصية معنوية و استقلال مالي واداري و لها القيام بجميع التصرفات القانونية اللازمة لاغراض تنفيذ احكام هذا القانون وتتولى البيئة الملائمة في الاستثمار بما يؤدي الى التنمية الاقتصادية في الاقليم, واعداد الاستراتيجية والخطط و السياسات الاستثمارية لعرضها على المجلس الاعلى للاستثمار لغرض المصادقة عليها و اجراء التنسيق بين فروع الهيئة في المحافظات و يتالف مركز الهيئة مما يلي:

أ-مديرية الديوان العامة ويرتبط به الدوائر التالية:

1-دائرة الدراسات و المعلومات.

2-دائرة ترويج وتقييم وتنفيذ المشاريع.

3-دائرة الشؤون القانونية و الادارية و المالية.

4-دائرة المدن و المناطق الصناعية.

ثانيا: للهيئة رئيس يعيين بدرجة وزير وله حقوق و صلاحيات الوزير وهو المسؤول عن توجيه اعمالها والاشراف و الرقابة على نشاطاتها وكل ما له علاقة بمهام الهيئة وسائر شؤونها.

ثالثا: يكون مقر الهيئة في اربيل عاصمة الاقليم و لها فتح فروع في محافظات اقليم كوردستان يدير كلا منها موظف بدرجة مدير عام.

رابعا: للهيئة استحداث اقسام وشعب و دمجها او الغائها عند الاقتضاء.

خامسا: تحدد تشكيلات دوائر الهيئة وفروعها ومهامها و صلاحياتها بنظام تضعه الهيئة ويصادق عليه المجلس.

سادسا: تتولى الهيئة تهيئة البيئة الملائمة للاستثمار بما يؤدى الى تحقيق التنمية الاقتصادية في الاقليم واعداد الاستراتيجيات و الخطط و السياسات الاستثمارية وعرضها على المجلس لغرض المصادقة عليها و اجراء التنسيق بين فروعها في محافظات الاقليم.

الفصل الثانى:

التحكيم

المادة الثامنة عشرة:

تحل المنازعات الاستثمارية وفق العقد المبرم بين الطرفين وعند عدم وجود فقرة فيه بهذا الخصوص تحل بطريقة ودية و بتراضي الطرفين, وفي حالة تعذر الحل الودي يجوز للطرفين اللجوء الى التحكيم المبينة احكامه في القوانين المرعية في الاقليم او وفقا لاحكام تسوية المنازعات الواردة في أى من الاتفاقيات الدولية او الثنائية التى يكون العراق طرفا فيه.

بەڕێز عونى كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

راى لێژنەى ياسا

ب-اما بالنسبة للمادة العشرون من اصل المشروع والتى اصبحت برقم المادة الثامنة عشرة تحت عنوان (التحكيم) ضمن الفصل الثانى من الباب الرابع اقترحت اللجنة باتفاق الاراء على اضافة (الاستناد الى بنود العقد المبرم بين الطرفين لحل المنازعات الاستثمارية) اضافة الى ما ورد في النص الاصلى و تقرا المادة شكلا ومضمونا كالاتي:-

الفصل الثاني

التحكيم

المادة الثامنة عشرة:

تحل المنازعات الاستثمارية وفق العقد المبرم بين الطرفين وعند عدم وجود فقرة بهذا الخصوص تحل بطريقة ودية وبتراضي الطرفين, وفي حالة تعذر الحل الودي يجوز للطرفين ان يختارا اللجوء الى التحكيم المبينة احكامه في القوانين المرعية في الاقليم او وفقا لاحكام تسوية المنازعات الواردة في اى من الاتفاقات الدولية و الثنائية التي يكون العراق طرفا فيها.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ماددەى بيستى پرۆژەكە دەبێتە ماددە هەژدەم بەناونيشانى ناوبژيوانى دەكەوێتە بەشى دووەم و دەبێتە دەروازەى چواردەم بەتێكڕاى دەنگ پێشنيار كرا رستەى پشت بە بەندەكانى گرێبەستى مۆركراو لەهەردوو لايەنەوە و بۆ نەهێشتنى ناكۆكيەكانى وەبەرهێنان زياد بكرێت و ماددەكە بەم جۆرە دەخوێندرێتەوە.

بەشى دووەم

ناوبژيوانى

ماددەى هەژدەم:

كێشەكانى وەبەرهێنان بەپێى گرێبەستى مۆركراو لە نێوان هەردوولادا يەكلا دەكرێنەوە, ئەگەر لە گرێبەستەكەش هيچ برگەيەكى وا نەبوو ئەوا بە رێگەيەكى دۆستانە و بەرەزامەندى هەردوو لايەن چارەسەر دەكرێن, لەحالەتێكدا رەزامەندى هەردوو لايەن بەدەست نەهات, هەردوو لا بۆيان هەيە هانا بەرن بۆ ئەو ناوبژيوانيەى كە حكومەكانى لەياسا رەچاو كراوەكانى هەرێمدا دياركراون, يان بەپێى حوكمەكانى يەكلاكردنەوەى ناكۆكيەكانى هەر رێككەوتنامەيەكى نێو دەوڵەتى, يان دوو قۆڵى كە عێراق لايەنێك بێت تيايانداً.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەى كە داوايان كردووە قسە بكەن لەسەر ئەم ماددەيە, بەڕێز كاك ادهم بارزانى, بەڕێز محمد احمد صالح, بەڕێز د0نورى, بەڕێز بارزان محمد نصرالله, بەڕێز محمد فرج, بەڕێز كاك رشاد, فەرموو كاك ادهم.

الفصل الثالث

احكام ختامية

المادة التاسعة عشرة:

1-يلغى قرار رئاسة مجلس الوزراء ادارة السليمانية المرقم (89) لسنة 2004 الخاص بتشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان وتحل هيئة تشجيع الاستثمار و تشكيلاتها المؤلفة بموجب المادة (16) من القرار المذكور وتؤول حقوقها والتزاماتها و ممتلاتها المنقولة وغير المنقولة كافة الى هيئة الاستثمار التي تشكل بموجب احكام هذا القانون.

2-تعتبر جميع المشاريع الاستثمارية التي احيزت من قبل هيئة تشجيع الاستثمار المؤلفة بموجب القرار الملغي المشار الية في الفقرة (1) اعلاه مشاريع استثمارية قانونية وتستمر في التمتع بالامتيازات والحوافز الممنوحة لها بموجب القرار الملغي.

3-تحال جميع المشاريع الاخرى التي هي في طور الدراسة والتقييم والتي لم يصدر بعد قرار نهائي من الهيئة الملغية باعتبارها مشاريع استثمارية الى هيئة الاستثمار المؤلفة بموجب احكام هذا القانون وتستمر الدوائر المختصة في الهيئة باكمال الاجراءات التي اتخذت من قبل الهيئة الملغية.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

رای لیژنەی یاسا سەبارەت بەو ماددەیە بە كوردی.

پازدەم:

سەبارەت بەماددەكانی بیست و یەكەم تاكو بیست و شەشەمی پرۆژەكە, كەكەوتوونەتە بەشی سێیەم بەناوی حوكمە كۆتاییەكان, كە ڕێزبەندییان دەبێتە نۆزدەم تاكو بیست و چوارەم, لیژنە پێشنیار دەكات بڕگە (د) لەماددە (21)ی پرۆژەكە لابردرێت, چونكە پێشتر گوازراوەتەوە بڕگەی (8) لەماددەی حەفتەم لەنێوان ئەو ماددانەی لیژنەی یاسایی پێشنیاری كردوون, چونكە یەكێكە لە گرنتیەكانی وەبەرهێن, هەروەها بڕگە (ج) لە ماددە (23) ی پرۆژەكە لابدرێت, كە زنجیرەی دەبێتە ماددە (21). لیژنە پێی وایە سەرۆكی ئەنجومەن بۆی هەبێ ڕێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ كردنی ئەم یاسایە دەربكات, نەك سەرۆكی دەستە, چونكە خۆی سەرۆكی ئەنجومەنی بالاێ وەبەرهێنانە.

ماددەكانی بەشی سێیەمیش بەم جۆرە دەخوێندرێنەوە:

بەشی سێیەم

حوكمە كۆتاییەكان

ماددەی نۆزدەم:

1-بڕیاری سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران/ئیدارەی سلێمانی ژمارە (89)ی ساڵی 2004 تایبەت بە هاندانی وەبەرهێنان لە هەرێمی كوردستاندا هەڵدەوەشێندرێتەوە, دەستەی هاندانی وەبەرهێنان و دامەزراوەكانی كە بەپێی ماددە (16)ی بڕیارەكە دامەزراوە هەڵدەوەشێندرێتەوەو هەموو ماف و پابەندی و سامانەكانی گوێزراوەو نەگوێزراوەی دەگوازرێنەوە بۆ دەستەی وەبەرهێنان, كە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

2- هەموو پرۆژەكانی وەبەرهێنان كە لە لایەن دەستەی هاندانی وەبەرهێنان هەڵوەشایەوە ڕێ پێدراون بەپێی بڕگە (1)ی سەرەوە, بە پرۆژەی وەبەرهێنانی یاسایی دادەندرێن و بەردەوام دەبن لە سوودمەندبوون لەو ئیمتیازات و هاندانانەی كە بەپێی بڕیاری هەڵوەشایەوە پێیان دراون.

3- هەموو ئەو پرۆژانەی دیكەی كە لە ژێر تێڕوانین و هەڵسەنگاندن دان و ئەوانەی تاكو ئێستا بڕیاری كۆتاییان لە دەستەی هەڵوەشایەوە بۆ دەرنەچووە وەك پرۆژەی وەبەرهێنان, دەگوازرێنەوە بۆ دەستەی وەبەرهێنان, كە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە پێكهاتووە, فەرمانگە تایبەتمەندەكانی دەستەش بەردەوام دەبن لەو ڕێكارانەی كە لە لایەن دەستەی هەڵوەشایەوە وەرگیراون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەی کە داوایان کردووە قسە بکەن لەسەر ئەم ماددەیە, ئەم بەڕێزانەن, کاك قادر سعید(زانا), کاك محمد فرج, کاك شێردڵ, پەخشان خان, د0نوری, سۆزان خان.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەبڕگەی (ب) لەم ماددەیە, ئێمە بەراستی نازانین ئەو پرۆژە ئیستیسماریانەی کە کراون, چۆن کراون و چۆن نەکراون؟ ئێمە لێیان بەرپرس نینە کە لێرە شەرعیەتیان بدەینێ, با بەپێی ئەو عەقدانەی کە کراوە, بەپێی ئەو عەقدانە جێبەجێ بکرێن, بەڵام ئێمە بەپێی ئەو یاسایە شەرعیەت بدەینە شتێك کە چۆن کراوە وچۆن نەکراوە و لەسەر چ ئەساسێك کراوە, ئەوە یاسایەکی وازیحە, ئەزانین لە داهاتوو چۆن هاتووە و چۆن کراوە, بەڵام ئەوەی لە رابردوو کراوە, یان دەبێ تەوزیحمان بدەنێ چۆن کراوە, یان ئێمە ناتوانین شەرعیەت بدەینە شتێك کە لەرابردوو کراوە و بەپێی ئەو یاسایە ئەنجام نەدراوە, سوپاس.

بەڕێز شێردل عبدالله حویزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکەی من لێرە ئەوە بوو کە لێرە زەمانەتێك بدەنە ئەو ماددەیە, ئیشارەتێکمان بدایە, سوپاس.

بەڕێز پخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە ئەحکامی خیتامی بەعام, یەعنی لەو ماددەیە نەبوو, پێشنیاری ماددەیەکم دەکرد کە ئیزافە بکرێت, جا ئێستا با بیڵێم, من پێشنیار دەکەم کە ماددەیەك ئیزافە بکرێت کە هەردوو لایەن کە گرێبەستی دەکەن لە پرۆژەکاندا, ئەگەر حکومەت و پرۆژەیەك بێت کە شتێکی تێدا بێت مافی هاوولاتیان بپارێزێ, مافی موستەهلیك, هەتاکو بزانین قانونێك دەردەچێت بۆ حیمایەی موستەهلیك, یان شتێك هەبێت کە حیمایەی موستەهلیك بکات, سوپاس.

بەڕێز د0نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە چەند رۆژێکە لێرە خەریکی ئامادەکردنی پرۆژەی قانونێکین بۆ دیاریکردن و بەقانونی کردنی سیستەمی ئابووری بۆ لەمەوپاشی هەرێمی کوردستان, تاکو بەپێی پلانی دارێژراو ئەو سیستەمە بەرێوە بچێت کە تا ئێستاکە بەدی ناکرێت, ئێمە لە لیژنەی قانونی پتر لە حەفتەیەك رۆژانە دووجار کۆدەبینەوە, گوێمان لەراوبۆچوونی چەند پسپۆرێ گرتووە و راپۆرتی هەموو لیژنەکانمان خوێندەوە, پەیوەندیمان کرد بە نوێنەرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان, تاکو پرۆژەیەك ئامادەبکرێت, تاکو کەم وکوڕی تێدانەبێت, بەپێی پرەنسیپی دیموکراتی زۆرجاران زۆر را هەبووە, بەڵام ئەوەی زۆرینە لایەنگر بووین ئەوەمان پەسند دەکرد, مەبەستم لەو قسە ئەوەیە کەوا ئێمە ئەو پرۆژە بۆ پاشەرۆژی کوردستان, بۆ لەمەودوا ئامادە دەکەین, بۆیە دەبێت ئەو پرۆژانە کەوا پێشتر پەسند کراون جیابکرێنەوە لەو پرۆژانەی کە لەمەودوا بەپێی ئەو قانونەی کە ئومێدەوارم ئەمڕۆ پەسند بکرێت لێی بکۆڵێنەوە, پێویست ناکات بە تێکەڵ کردنی ئەو دوو پرۆژەیە, ئەوەش وادەزانم لەبەرژەوەندی خەڵکی کوردستانە, لەبەرژەوەندی پەرلەمانی کوردستانە, لەبەرژەوەندی حکومەتی هەرێمی کوردستانە, پێش ماوەیەك متمانەمان پێدا, ئەو کۆمەڵە پرۆژانەی کە پێش ماوەیەك جێبەجێ کراون و کۆتایی پێ هاتووە, ئەوە تەواو, بەڵام قسەکەمان سەبارەت بەو پرۆژانەیە کەوا تاکو ئێستاکە جێبەجێ نەکراون, وەکو ئەندامی لیژنەی قانونی کاك زانا ئاماژەی بۆ کرد, ئەو پرۆژانە ئێمە هیچ زانیاریەکمان نییە سەبارەت بەوەی چۆن و بۆچی پەسند کراون و بۆچی جێبەجێ نەکراون, پەرلەمانی کوردستانیش پێویستە پرۆژەیەك کەوا بەسەدان ملیۆن دۆلاری بۆ صەرف کراوە و پەسند نەکات, بێ ئەوەی کەوا هیچ جۆرە زانیاریەك لەبارەی ئەو پرۆژانە نەبێت, لەراستیدا قسەکانی من پەیوەندییان بە دوو ماددەوە هەیە, ماددەی بیست و یەك و بیست و دووش, بۆیە چاکترە ئەو پرۆژانەی کەوا پەسند نەکراون یان جێبەجێ نەکراون, بۆ تەقییم کردنیان بدرێنە دەستەی

وەبەرهێنان, ئەو تەماشای هەریەك لەو پرۆژانە بکات لە هەموو رووبەرەکەوە, ئەگەر هاتوو هیچ کەموکورتیەکی تێدا نەبوو, ئەوە بەپێی ئەو قانونە پەسندی بکات و هەرچی ئەو ئیمتیازاتەی پێیان بدات, بەلأم ئێمە لە پەرلەمان ناتوانین پێشەکی هەموو ئەو پرۆژانە بخوێندرێتەوە, بۆیە پێشنیازی من ئەوەیە لە برگە (ب)ی ماددەی نۆزدەی ئەصڵی رستەی (بەپرۆژەی وەبەرهێنانی یاسایی دادەنرێت) تەنیا ئەو رستەیە نەمێنێت, بنووسرێت (هەر پرۆژەیەك ئێستا هەیە بە پرۆژەیەکی وەبەرهێنان لەلایەن دەستەی وەبەرهێنان دادەنرێت, ئەگەر حکومەکانی ئەم قانونە بیانگرێتەوە, لەم حاڵەتەدا لەو بەخشین و ئیمتیازاتانەی لەم قانونەدا هاتوون سوودمەند دەبێت, بەمەرجێك لەسایەی بڕیار و قانونەکانی پێشتر سوودمەند نەبووبێت) برگە عەرەبیەکە دەڵێت (تستمر جميع المشاريع الاستثمارية المجازة من قبل هيئة تشجيع الاستثمار المؤلفة بموجب القرار الملغي المشار الية من الفقرة (1) اعلاه في التمتع بالامتيازات و الحوافز الممنوحة لها بموجب القرار الملغي) من هەمان پێشنیار سەبارەت بە ماددەی پاشتر, نازانم ئێستا باسی بکەم یان دوایی, سوپاس.

بەڕێز سوزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دوێنێ لە کاتی موناقەشەکردندا لە فەصلی چواردم لەتەخصیص ئەرازی ژمارە (11) قسەمان لێنەکردو دەنگمان نەدا لەسەر ژمارە (11) وتمان دەیخەینە ئەحکام خیتامی, بۆ ئەوەی بە قوەتر بێت, بەلأم ئەمڕۆ برادەرانی لیژنەی قانونی هیچ باسێکیان لێوە نەکرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخر وەلأمی ئەوەمان داوە, وتمان هێشتا ئەحکامی قانونی مەوادی تری هەیە.

بەڕێز سوزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ, بەلأم وتمان ئەگەر بخرێتە ئێرەوە بۆ ئەوەی ئێمە ئێستا خەریکی باسکردنی ئەحکامی خیتامین, لەوە زیاتر بچێتە کوێوە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر جێگەی لێرەیە, ئەو ماددەیەی کە دوێنێ وتمان بیخەینە ئەحکامی خیتامی.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ, هەمان رەئیی و پشتگیری لە رەئیی دکتۆر نوری وکاك زانا دەکەم بەنسبەت فەرعی (ب), زۆر سوپاس.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحقیقەت دەتوانم بڵێم کاك قادرو د0نوری و خوشکە سۆزان, هەر هەمان بۆ چوونیان هەبوو سەبارەت بەمەوزووعی ئەم فەقەرەیەی کە باسکرا بەنسبەت ئەو مەشاریعە ئیستیسمارەی کە لە سلێمانی و لە هەولێر ئەنجام درایە, بەحقیقەت من لێرە دەمەوێ ئەو تەوزیحە بدەم, هەر مەشروعێکی ئیستیسماری ئەگەر لە ئیدارەی سلێمانی ئەنجام درابێت, لە ژێر قانونی (تشجيع الاستثمار) بووە, هەر مەشاریعێکی ئیستیسماری کە لەئیدارەی هەولێر, واتا مەشاریعی ئیستیسماری لە ژێر زۆی ئەو قانونانە کە حەقێکی موکتەسبیان وەرگرتووە, هەرحەقێکی موکتەسب لە زیمنی هەر قانونێك وەربگیرێت کەس ناتوانێ ئیختیلافیان بکات, ئەوە مەبدەئێکی (قانونیە و موتەفیق علیە)یە, ئەمە یەك, دوو د0نوری دەڵێ هەندێك مەشاریع هەیە ئیحالە نەکراوە, ئەگەر فەقەرە (ج) بخوێنێتەوە دەڵێ (تحال جميع المشاريع الاخرى التي هي في طور الدراسة و التقييم والتي لم يصدر بعد قرار نهائي من الهيئة الملغية باعتبارها مشاريع استثمارية الى هيئة الاستثمار المؤلفة بموجب احكام هذا القانون وتستمر الدوائر المختصة في الهيئة باكمال الاجراءات التي اتخذت من قبل الهيئة الملغية) ئەمەش موعالەجەی جانبێکی مەسەلەکە دەکات, ئەگەر هاتوو هەندێ مەشاریع تەواو نەبوو بەتەئکید کە ئێمە

مەشروعیەتی دەدەینێ, ئەو عەقدەی کە لەنێوان جیهەتی مەعنی ئیمزا کرا لەگەڵ موستەسمیرەکە بەتەئکید ئەو قانونە شمولی دەکات, یانی ئەبێ شمولی بکات, چونکە حەقێکی موکتەسبی وەرگرتووە و ئیجرائەتەکانیان لە زڵڵی ئەو قانونە کراوە, ئێمە بە قانونێکی سەلیم لەقانونی دەدەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵام یەك شت هەیە پرسیارێك هەیە, فەقەرە (2) ئو مەشاریعانەی کە پێشتر هەبووە, پێش ئەو قانونە, ئێ بەپێی ئەو قانونەی کە هەبووە تەعامولی لەگەڵ دەکرێ, یانی ئەو ئیمتیازات و حەوافیزە مەمنوحەی ئەو قانونە, یانی ئەو قانونە نایگرێتەوە, وازیحە لێرەدا, ئەو قانونەی کە ئێستا دەریدەکەین, ئەو پرۆژانەی کە پێشتر دەستیان پێکردووە, یاخود پێش دوو مانگ دەستیان پێکردووە, ئەو قانونە نایگرێتەوە, یانی ئەو نەصە, هەر ئەو قانونەی پێشتر دەیگرێتەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ بەنسبەت حەوافز و بەنسبەت تەسهیلات و ئەوانە, لە زڵڵی قانونەکە چ بووە ئەوە دەیگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەبەر ئەوە پێویست ناکات بەو نەصەی تازە, مادام نایانگرێتەوە ئەو ئیزافەیە نەشبێت زۆر گرنگ نییە, یەك وشە هەیە بەعەرەبیەکە زۆر وازیح نییە (تنحل) نازانم ئەوە موشتەقاتی انحلال نییە, کاك نوری فەرموو.

بەڕێز نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەبۆچوونی کاك شێروان, من هیچ ئیشکاڵێکم نییە, چونکە ئەو پرۆژە کۆنانە بەپێی ئەو رێککەوتننامانە کە پێشتر مۆرکراون دەبێ جێبەجێ بکرێن, ئەگەر هاتوو لەدوارۆژدا کێشەیەك دروست بوو بەپێی بنچینە سەرەکیەکان, واتە لە ئەحکامی عامە کە لە قانونی مەدەنیدا هاتبوون, بەپێی ئەوانە ئەگەر کێشەیەك دروست بوو چارەسەر دەکرێت, مەبەستی من ئەوەیە ئێمە لێرە پێشەکی نەڵێین کەوا ئەو پرۆژانە پرۆژەیەکی قانونین و شەرعیەتیان پێ بدەین, تا لەلایەن دەستەی وەبەرهێنانەوە یەکە یەکە بەجیا جیا دیراسە بکرێن, ئەوکات ئەو بڕیارە بدات ئەمانە کەوا مەشمول دەبن بەئمتیازاتی قانونی تازە یان نا, ئێمە باس لەوە ناکەین کەوا حەقی موکتەسبیان هەیە بەپێی قانونی پێشوو, منیش لەگەڵ ئەوەدام ئەوان حەقێکی موکتەسبیان هەیە بەپێی قانونی پێشوو, منیش لەگەڵ ئەوەدام ئەوان حەقێکی موکتەسبیان هەیە بەپێی ئەو ئیتفاقەی کەوا مۆرکراوە لەنێو ئەوان و لەگەڵ ئەو لایەنەیەدا, ئەگەر هاتوو کێشەش دروست بوو بەپێی قانونی مەدەنی دروست دەکرێت, بەڵام باتێکەڵ نەکرێن لەگەڵ بەندەکانی ئەم قانونە تازەیە, سوپاس.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەشاریعانە ئێمە بمانەوێ و نەمانەوێ مەشاریعی قانونین, ئێمە بمانەوێ و نەمانەوێ مەسئوولین لە چارەسەرکردنی ئەو کێشانە و ئەو مەشاریعانەش کە حەقێکی موکتەسبیان وەرگرتبێ لە زڵڵی قانونێك بەتەئکید ئەو حەقی موکتەسبە ئەبێ پارێزراو بێت, باشە مەعقولە من قانونێك لەغو بکەم و عقودەکانیشی لەغو بکەم و بەموعەلەقی بەجێی بێڵم و حقوق ومومتلەکاتەکەش چارەسەر نەکەم و ئەوە نازانم بەراستی چۆن دەبێ, بەنسبەت ئێمەوە ئەوە شتێکی زۆر تەبیعییە, زۆر ئیعتیادیشە, ئەو حەقە حەقێکی موکتەسبە, ئەبێ ئێمە کە دەزگایەك موعالەجە دەکەین دەبێ چارەسەری کێشەکانیشیان بکەین, چۆن بەهەڵواسراوی بەجێیان بێڵین, مەسەلەی قانون مەدەنی مەسەلەیەکی ترە, مەسەلەی قانونی ئیستیسمار مەسەلەیی ترە, قانونی مەدەنی لەسەر قەواعیدی عامە دەڕوا, راستە من لەگەڵ د0نوریم هیچ خیلافمان نییە, بەڵام ئەم قانونە قانونی تەشجیعی ئیستیسماری سلێمانی قانونێکە بەدەیان مەشاریع وعقودی بۆ کراوە, بەدەیان شەریکات هاتووە وا ئیش وکار دەکات لەوێ, ئێمە دەبێ چارەسەری ئەو

مەسەلەیە بکەین, دەبێ بە حوکمێکی وابکەین کە دەبێ ئێمە شەرعیەتی بدەینێ و تەعامول لەگەڵ واقیع بکەین کە دروست بووە, زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی ئەوەی کاك د0نوری دەڵێ مەنتیقیکی هەیە, مەبەستی ئەو مەشاریعانەی بە پێی قانونی ئیستیسماری سلێمانی ئیجازەی پێدراوە, و بەپێی قەراراتی مەجلیسی وەزەرای هەولێر ئیجازەی پێدراوە, جیاوازن لەگەڵ ئەو ئیستیسمارە, لێرە ئیشارەتی پێکردووە, ئەوانە بەپێی ئەو عقودانەی کە کردوویانە لەبەر رۆشنایی ئەو دوو قەرارەی لێرەو لەوێ بەردەوام دەبن صیغەی قانونی وەردەگرن, بەڵام هیچ ئیمتیازاتێکی لێرە هەیە نایاندرێتێ, تەواوکردنی کار حکومەت لێی مەسئولە, وازیحە لەو قەراراتە حکومەتی هەرێمی کوردستان لێی مەسئولە, ئیدارەی سلێمانی لێی مەسئولە, لۆی تەواو کردووە و میزانیەی خۆشی هەیە, ئەدەواتی خۆی هەبێت, بەردەوام دەبێت, هەروەها هەمان حکومەت مەسئولن لەم پرۆژانە لە هەولێر دەکرێن, عەینی ئالیەت موتابەعەی دەکات و سەرپەرشتی دەکات تاکو تەواو دەبێت, بەڵام صیغەی قانونی دەبێ وەربگرێ, لێرەدا چییان بەسەر دێتن, ئیتمینانێکە بۆیان, ئەوان قانونینە, بەڵام بەپێی ئەو قەرارەی پێشوو, ئەو قانونە ئەسەری رەجعی نییە, لە ئیمتیازات وەردەگرن, بۆیان نییە ئەو قانونە لە کوێوە بێن داوا لە مەجلیسی ئەعلا بکەن بڵێن ئێمە شمولمان بکەن بەو قانونە, ئەو ماددەیە لێرە زەروریە هاتووە, بەڵێ کاك کریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێکەڵی هەیە بەنسبەت ئەو مەشاریع و ئەوانەی کە بەپێی قانونی مەجلیسی وەزەرای ژمارە (89) ئەوە تەمەتوع بەو مەزایاو حەوافیزی ئەو قانونە ناکەن, بەڵام ئەوانەی بە قەراری مەجلیسی وەزەرای ئیدارەی هەولێری پێشوو ئەوانە تەمەتوعی پێ دەکەن, لێرە دەڵێ مەرجە عدم تەمەتوع بێت, دەڵێ (يتمتع بالاعفاءات والمزايا الواردة في هذا القانون) ئەو مەشاریعانەی کە لەئیدارەی هەولێر قائیمن, لەماددەی بیست جیاوازییەك هەیە دەڵێ (في هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەکە بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

احكام ختامية

المادة الحادية والعشرون:

أ-يلغى قرار رئاسة مجلس الوزراء/ادارة السليمانية المرقم (89) لسنة 2004 الخاص بتشجيع الاستثمار في اقليم كوردستان و تحل هيئة تشجيع الاستثمار وتشكيلاتها المؤلفة بموجب المادة (السادسة عشرة) من القرار المذكور وتؤول حقوقها والتزاماتها وممتلكاتها المنقولة وغير المنقولة كافة الى هيئة الاستثمار التي تشكل بموجب احكام هذا القانون.

ب-اعتبار جميع المشاريع الاستثمارية التي رخصت من قبل هيئة تشجيع الاستثمار المنحلة بموجب الفقرة (اولا) اعلاه والمشاريع الاستثمارية القانونية وتستمر في التمتع بالامتيازات و الحوافز الممنوحة لها بموجب القرار الملغي.

ج-تحال جميع المشاريع الاخرى في طور الدراسة والتقييم والتي لم يصدر بعد قرار نهائي من الهيئة الملغية باعتبارها مشاريع استثمارية الى هيئة الاستثمار المؤلفة بموجب احكام هذا القانون وتستمر الدوائر المختصة في الهيئة باكمال الاجراءات التي اتخذت من قبل الهيئة الملغية.

د-يتمتع المستثمر بحسب هذا القانون بمباديء المساواة وسرية المعلومات الفنية والاقتصادية الخاصة بالمشروع و حفظ المبادرات الاستثمارية وذلك طبقا لاحكام القوانين والانظمة و التعليمات المعمول بها في الاقليم, ويعاقب كل من يفشي اية معلومات تكون بحوزته و بحكم وظيفته و تتعلق بالمبادرة الاستثمارية و الجوانب الفنية او الاقتصادية او المالية للمشروع.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەشى سێيەم

حوكمە كۆتاييەكان

ماددەى نۆزدەم:

1-بڕيارى سەرۆكايەتى ئەنجومەنى وەزيران/ئيدارەى سليمانى ژمارە (89)ى سالى 2004 تايبەتەت بە هاندانى وەبەرهێنان لەهەرێمى كوردستاندا هەڵدەوەشێندرێتەوە, وەدەستەى هاندانى وەبەرهێنان و دامەزراوەكانى كە بەپێێ ماددە (16)ى بڕيارەكە دامەزراوە هەڵدەوەشێندرێتەوە و هەموو ماف و پابەندى و سامانەكانى گوێزراوە و نەگوێزراوەى, دەگوازرێنەوە بۆ دەستەى وەبەرهێنان كە بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە دادەمەزرێت.

2-هەموو پرۆژەكانى وەبەرهێنان كە لەلايەن دەستەى هاندانى وەبەرهێنانى هەڵوەشايەوە رێپێدراون بەپێى بڕگە (1)ى سەرەوە, بەپرۆژەى وەبەرهێنانى ياسايى دادەنرێن و بەردەوام دەبن لەسوودمەندبوون لەو ئيمتيازات و هاندانانەى كە بەپێى بڕيارى هەڵوەشايەوە پێيان دراون.

3-هەموو ئەو پرۆژانەى ديكەى كە لەژێر تێڕوانين و هەڵسەنگاندن دان ئەوانەى تاكو ئێستا بڕيارى كۆتاييان لەدەستەى هەڵوەشايەوە بۆ دەرنەچووە وەك پرۆژەى وەبەرهێنان, دەگوازرێنەوە بۆ دەستەى وەبەرهێنان, كە بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە پێكهاتووە, فەرمانگە تايبەتمەندەكانى دەستەش بەردەوام دەبن لەو رێكارانەى كە لەلايەن دەستەى هەڵوەشايەوە وەرگيراون.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەو ماددەيە دەخەمە دەنگدان, كێ لەگەڵيەتى دەستى بەرزبكاتەوە؟ سوپاس, كێ لەگەڵى نييە دەستى بەرزبكاتەوە؟ بە زۆرينەى دەنگ وەرگيرا, سوپاس, فەرموو ماددەى تر بخوێنەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

المادة (22):

للهيئة ان تقرر بان يتمتع بالاعفاءات والمزايا الواردة في هذا القانون أي مشروع قائم جرت الموافقة على اعتباره مشروعا استثماريا بموجب احكام هذا القانون او بمقتضى احكام القوانين والقرارات التشريعية النافذة قبل صدوره شريطة عدم تمتعه بالاعفاءات و المزايا في ظل القوانين والقرارات السابقة.

بەڕێز عونى كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

المادة العشرون:

من مقترح اللجنة القانونية:

يتمتع بالاعفاءات و المزايا الواردة في هذا القانون اي مشروع قائم جرت الموافقة على اعتباره مشروعا استثماريا بموجب احكام هذا القانون او بمقتضى احكام القوانين والقرارات التشريعية النافذة قبل صدوره شريطة عدم تمتعه بالاعفاءات والمزايا في ظل القوانين والقرارات السابقة.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ماددەى بيست:

هەر پرۆژەيەكى ئێستا هەيە و بە پرۆژەيەكى وەبەرهێنان داندراوە, بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە, يان بەپێى حوكمەكانى ئەو ياسا و بڕيارە تەشريعيە كارايانەى پێش دەرچوونى ئەو ياسايە دامەزراوە, سوودمەند دەبێت لەو بەخشين و ئيمتيازاتانەى لەم ياسايەدا هاتوون, بەمەرجێك لەسايەى ياساو بڕيارەكانى پێشوو سوودمەند نەبووبێت.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ دەقی نەصەکەین بەنسبەت ئەو ماددەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەحقیقەت پێش ئەوەی دەست بکەین بە موناقەشە و لەگەڵ کاك فرست و کاك کمالیش موناقەشەمان کرد, ئەو ماددەیە پێم وایە زیادە, چونکە ئیشکالیەتێك دەخاتە رووەوە, هەرچ مەشروعێك پێش ئەو قانونە, قانونی ئیستیسماری سلێمانی وقانونی هەولێری لەگەڵ بێت, ئەو ماددەیە ئیشکال دەخاتە ناوەوە, لەبەر ئەوەی ئەگەر حکومەت مانعی نییە هەر ئیلغای دەکەین, چونکە پرۆژە هەیە دوو شت دەیگرێتەوە یان قانونی ئیستیسماری سلێمانی یان قانونی هەولێر, بەڵێ موافقن بۆ ئەوە, کێ لەگەڵە شەتبی بکەین دەستی بڵند بکات؟ کێ لەگەڵ مانەوەیەتی؟ بەتێکڕای دەنگ ئیلغا بۆوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ, بەڵام موشکیلەی هەولێر حەل نابێت, ئێمە لێرە دەڵێین (تعتبر جميع المشاريع الاستثمارية التي اجيزت من قبل هيئة تشجيع الاستثمارية المؤلفة بموجب القرار الملغي) ئەدی ئەو مەشاریعانەی هەولێر جێبەجێ کراوە, ئەوانە چۆن دەبێت, دەبێت تەشجیع ئیستیسمارەکە بکەین (بموجب القوانين النافذة سواء كان في ادارة اربيل او في ادارة سليمانية).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ ئیزافەیەکی بۆ بکەین لەدووم (تعتبر جميع المشاريع الاستثمارية التي اجيزت من قبل هيئة تشجيع الاستثمارية المؤلفة بموجب القرار الملغي المشار اليه في الفقرة (اولا) اعلاه والمشاريع الاستثمارية التى اجيزت من قبل هيئة ادارة اربيل) ئەوەندە ئیزافە بکرێت, دەبێ دەنگ بۆ ئەو ئیزافەیە بدەین, کێ لەگەڵ ئەو ئیزافەیە؟ سوپاس, کێ لەگەڵ نییە؟ بەتێکڕای دەنگ وەرگیرا, ماددەی بیست و یەك کاك شێروان بیخوێنەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەکاتە ماددە بیست وسێ لە ئەصڵی مەشروع.

المادة 23:

أ-المساس بالضمانات او الاعفاءات و الحقوق المقررة بموجب احكام هذا القانون.

ب-الالغاء بأثر رجعي لاي ضمانات او حق اعفاء يكون قد منح لاي مشروع مسجل وفقا لاحكام هذا القانون قبل سريان التعديل.

ت-تستثنى من ذلك اية توسعات في استثمار قائم تتم بعد سريان التعديل.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مقترح اللجنة القانونية

المادة الحادية والعشرون:

لايترتب على أي تعديل لهذا القانون:

أ-المساس بالضمانات او الاعفاءات و الحقوق المقررة بموجب احكام هذا القانون.

ب-الالغاء باثر رجعي لاي ضمانات او حق اعفاء يكون قد منح لاي مشروع مسجل وفقا لاحكام هذا القانون قبل سريان التعديل.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی بیست و یەك: هیچ هەموار کردنێکی ئەم یاسایە کار ناکاتە سەر:

1-ئەو دەستەبەری و لێبوردن ومافانە بەپێی ئەم یاسایە دیارکراون.

2-هەڵوەشاندنەوەی هەر دەستەبەریەك, مافێك یان بەخشینێك کە بەهەر پرۆژەیەکی تۆمار کراو درابێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێش دەستپێکی جێبەجێ کردنی هەموار کردنەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵلاّ من پێم وایە ئەوەش وەکو بڕگەکەی پێشوو زیادە, بەراستی چونکە لەماددەی پێشوو ئەو سێ خاڵە زۆر وازیحە, ئەو نوقتەیەش دەگرێتەوە.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە تەنیا تەئکیدە لەبۆ ئەو حەقی موکتەسبەی بەموجەبی قەوانینی نافز, قانونی تەشجیعی ئیستیسماری سلێمانی لەگەڵ ئەوەی هەولێر تەئکیدە, ئەگەر تێیدا بێ و ئەگەر تێیدا نەبێ ئەوە تەمەتوعی هەر دەکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر حکومەت موافیقە, ئێمە ئیقتراح دەکەین ئەو ماددەیەی بیست وسێ یەلای ئێوە تیکرارە لەبۆ مادده بیست و یەکەکە, تێیدا نەبێت باشترە, چونکە تیکرارە, تەبعەن ئەسەری رەجعی نییە هیچ قانونێك, من دەیخەمە دەنگەوە ئەوەش ئیلغا بکەین, کێ لەگەڵ مانەوەیەتی؟ بەتێکڕای دەنگ ئەوەش ئیلغا بۆوە. ئەگەر نەصێك نەبێت قانونی جەزائی ئەسەر رەجعی نییە, قەوانینی تر ئەگەر ئەسەری رەجعی نەبێت بلێت بە ئەسەری رەجعی نییە, تەنیا دەبێ وەکو ئەوە لە قانون نەصێك هەبێت بلێ ئەو قانونە لە فلاّن تاریخی پێشتر جێبەجێ دەکرێ.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(کمال کرکوکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1) نائاسایی

دووشەممە رێکەوتی10\7\2006

خولی دووەمی هەڵبژاردن

ساڵی یازدەیەم

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی
دوو شەممە رێکەوتی 2006/7/10

کاتژمێر (11,7)ی سەر لە بەیانی رۆژی دووشەممە رێکەوتی 2006/7/10 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عەدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە(1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن, ساڵی (2006) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

پشت بەو دەسەلاتەی بە پێی بڕگە یەکی ماددە شەش لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە یەکی هەموار کراوی ساڵی1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, و بەپێی بڕگە یەکی ماددە بیستی پەیڕەوەکە لەسەر داوای بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان بۆ دانیشتنێکی نائاسایی, بڕیاردرا بەرنامەی کاری دانیشتنەکە لە کاتی (11,7)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی دووشەممە رێکەوتی 2006/7/10 دا ساز بدرێت , بەم شێوەیەی خوارەوە بێت.

1- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسایی وەزارەتە تازە دامەزراوەکان (وەزارەتی کاروباری دەرەوەی هەرێم, وەزارەتی بارزگانی, وەزارەتی گواستنەوە, وەزارەتی کارەبا, وەزارەتی پیشەسازی, وەزارەتی گەیاندن, وەزارەتی ژینگە.

2- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای دەسەلاتی دادوەری لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای ئەنجومەنی بالای راوێژکاری لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

4- پێشوازی کردن لە بەڕێز جواد مالکی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی عێراقی یەکگرتوو, لەگەڵ وتاری بەڕێزیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی (1)ی نائاسایی دەست پێ دەکەین, بەخوێندنەوەی بەرنامەی کار:

پشت بەستن بە بڕگە (1)ی ماددە (6) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوەکە و لەسەر داوای بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان بۆ دانیشتنێکی نائاسایی, بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنەکە کات (11,7)ی پێشنیوەڕۆی رۆژی دوو شەممە رێکەوتی 2006/7/10دا ساز بدرێت بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسایی وەزارەتە تازە دامەزراوەکان (وەزارەتی کاروباری دەرەوەی هەرێم, وەزارەتی بارزگانی, وەزارەتی گواستنەوە, وەزارەتی کارەبا, وەزارەتی پیشەسازی, وەزارەتی گەیاندن, وەزارەتی ژینگە.

2- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای دەسەلاتی دادوەری لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای ئەنجومەنی بالای راوێژکاری لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

4- پێشوازی کردن لە بەڕێز جواد مالکی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی عێراقی یەکگرتوو, لەگەڵ وتاری بەڕێزیان.

لە سەرەتا کاك فەرسەت سکرتێری پەرلەمان غائیبە, بەپێی یاسا دەبێت سکرتێرمان هەبێت, من جارێکی دیکە دووپاتی دەکەمەوە, مەسەلەی هەڵبژاردنی سکرتێر لەسەر ئەساسی ژمارەی فراکسیۆن و هەڵبژاردن نییە, هەروەکو کاتی خۆشی کاك فەرسەتمان هەڵبژارد لەبەر ئەوەی خیبڕەی هەیە چواردە ساڵ, سیازدە ساڵ, پێشتر هەر سکرتێری پەرلەمان بووە, کارێکی فەنییە, کە ئەویش غائیب دەبێتن, چەند جار کاك شێروانمان هەڵبژارد, دیسان تەئکید دەکەینەوە کە ئەو مەسائیلە لەسەر هەڵبژاردنی رێژەی فراکسیۆن و حزبەکان نییە, بەڵکو لەسەر ئەساسی خیبڕەیە, کاك شێروانیش بە حوکمی ئەوەی مەسئوولی لیژنەی یاساییە, ئەو خیبڕەیەی کە هەیەتی وەکو کاك فەرسەت وایە, بۆیە من دیسان داواتان لێ دەکەم رەزامەندی بفەرموون بۆ هەڵبژاردنی کاك شێروان بۆ ئەوەی بەو ئیشانە راپەڕێت, ئەوەی موافیقە دەستی

بەرز بکاتەوە, زۆر سوپاس, ئەوەی لەگەڵ نییە, زۆر سوپاس, فەرموو کاك شێروان, دیارە کاك فەرسەت لەبەر ئەوەی نەخۆشە, پێویستی بەوە بوو بۆ عیلاج رۆیشتووە, دیارە ئەمڕۆ ئێمە جگە لە بەرنامەی کاردا, بڕیار وایە لە هەر ساتێکدا بەڕێز نوری جەواد مالکی بەسەردانێك بگاتە هەولێر و خۆشی داوای کردووە بێتە ئێرەو وتارێك پێشکەشتان بکات, وەفدێکی یاوەری لەگەڵ دایە چەند وەزیرێکی گرنگن فەرسەتێکە بۆ پەرلەمان و بۆ گەلی کوردستان, گوێی لێ رابگرین و گفتوگۆی لەگەڵ دەکرێتن لە مستەوای ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی هەرێم و خواستەکانی گەلەکەمان پێ رادەگەیەنین, گوێ لە راوبۆچوونی ئەویش رادەگرین, جا ئێستا ئێمە بەردەوام دەبین لەسەر بەنامەکەمان, بەڵام کاتێك کە هاتە ئێرە بەرنامەکەمان رادەگرین, مەراسیمی وتارەکەی دەست پێ دەکات, کاتێك کەی رۆیشت ئیتیفاق دەکەین, یان موباشەرەتەن, یان پاشی ئەو, یان ئێوارە سەعاتێك دادەنێین, بۆ ئەوەی بەرنامەی خۆمان تەواو بکەین, ئەگەر تەواویشمان کرد پێ هاتنی ئەو, ئەوە خێر عەلا خێر, داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم بێن لە جێگای خۆیان دابنیشن, کە هات تەعویزی دەکەینەوە.

بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کار:

-خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسایی وەزارەتە تازە دامەزراوەکان (وەزارەتی کاروباری دەرەوەی هەرێم, وەزارەتی بارزگانی, وەزارەتی گواستنەوە, وەزارەتی کارەبا, وەزارەتی پیشەسازی, وەزارەتی گەیاندن, وەزارەتی ژینگە.

فەرموو لیژنەی یاسایی بۆ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسایی وەزارەتی کاروباری دەرەوە هەرێم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله برادۆستی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا ئەندامانی لیژنە بەپێی زنجیرەی پرۆژەکان خوێندنەوەکان دەست پێ دەکەین, لە لایەن کاك دلێرەوە پرۆژەی یاسای دەرەوەی هەرێم با بفەرموویێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر بەس ئیجازە هەبێتن, ئەو پرۆژانە وا بزانم بە عەرەبیە, بۆیە ئێمە خستمانە ئەمڕۆ, ماوەیەکی باشمان لە پێشە, لەو ماوەیەدا زوو تەرجوومەی دەکەین بۆ کوردی, بۆ ئەوەی مەجالیان هەبێت و دیراسەی بکەن, ئەندامەکان دیراسەی بکەن, لە ماوەیەکدا کەی زانیمان لیژنەکانی پەیوەندیدار راپۆرتیان حازر کردووەو ئامادەن, یان کۆبوونەوەیەکی نائاسایی دەکەین, بۆ ئەوەی پرۆژەکە وەکو یاساکە دەربچێت, یانیش ئەگەر دواکەوت, ئەوە لە مانگی ئەیلوولدا تەواو دەکەین, فەرموون.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قانون رقم ( ) لسنة 2006

قانون وزارة شؤون مناطق خارج اقليم كوردستان

المادة الاولى:يقصد بالتعابير التالية المعاني المدرجة ازاءها:

1-الاقليم:اقليم كوردستان العراق.

2-الوزارة:وزارة المناطق خارج اقليم كوردستان.

3-الوزير:وزير شؤون المناطق خارج اقليم كوردستان.

4-وكيل الوزارة:وكيل وزارة شؤون المناطق خارج الاقليم.

5-المناطق المقتطعة من كوردستان:جميع المناطق التي تعرضت الى الصهر القومي وسياسة التعريب والترحيل القسري وتغيير الهوية القومية وبسببها فصلت عن كوردستان.

المادة الثانية:

6-الوزير: هو الرئيس الاعلى للوزارة والمسؤول عن توجيه اعمالها وممارسة الاشراف والرقابة على فعالياتها وتصدر عنه القرارات والاوامر والتعليمات في كل ماله علاقة بمهام الوزارة وتشكيلاتها ويكون مسؤولا امام مجلس الوزراء باعتباره عضوا متضامنا فيه.

7-وكيل الوزارة:يساعد الوزير في توجيه الوزارة والاشراف على شؤونها ضمن الصلاحيات التي تعهد اليه من قبل الوزير.

المادة الثالثة:تتولى الوزارة المهام التالية:

1-اعادة ربط المناطق المتقطعة من كوردستان بالاقليم من خلال التعاون مع الحكومة العراقية لتطبيق احكام الدستور الاتحادي.

2-التنسيق في السلطات والوزارات الاتحادية في كل ما يتعلق بضمان حقوق اقليم كوردستان واعادة رسم الحدود الادارية لكوردستان وفقا للدستور.

3-التنسيق مع الاقاليم الاخرى في العراق.

4-تمثيل حكومة الاقليم في المناسبات القومية والوطنية خارج الاقليم.

5-دعم الجاليات الكوردستانية لبناء اواصر المحبة والتعاون وربطهم بوطنهم الام.

6-تشجيع العلاقات الثقافية والتجارية والاقتصادية بين الاقليم والاقاليم الاخرى.

7-تشجيع الثقافة الكوردستانية في العالم وربط العلاقات مع الكوردستانيين في خارج الاقليم.

8-تنظيم امور الهجرة ومتابعة شؤون المهجرين.

9-التنسيق مع الحكومة الاتحادية في قضايا الاتفاقات الدولية التي تكون للاقليم طرف فيها.

10-تمثيل حكومة الاقليم في قضايا الاتفاقات الدولية التي تقوم بها الحكومة الاتحادية.

11-الاشراف على ممثليات حكومة اقليم كوردستان وتوجيه ممثلي الحكومة بما يخدم سياستها والتوصية بفتح ممثليات جديدة في دول العالم حسب الحاجة لذلك.

المادة الرابعة:

تتألف الوزارة من التشكيلات التالية:

1-مكتب الوزير:يتولى ادارته مدير حاصل على شهادة جامعية.

2-مكتب الوكيل:يتولى ادارته مدير حاصل على شهادة جامعية.

3-المستشارون على ان لا يزيد عددهم عن (5) خمسة.

4-المديرية العامة للشؤون الادارية والمالية.

5-المديرية العامة للهجرة والمهجرين.

6-المديرية العامة للعلاقات والتنسيق.

7-المديرية العامة للمناطق المقتطعة من الاقليم.

المادة الخامسة:

تحدد تشكيلات الوزارة بنظام.

المادة السادسة:

للوزير استحداث او دمج او حذف المديريات ضمن تشكيلات وزارته.

المادة السابعة:

على الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الثامنة:

يلغى اي نص يتعارض مع احكام هذا القانون.

المادة التاسعة:

ينشر في جريدة وقائع كوردستان ويعمل به من تاريخ نشره.